

'Boeren, burgers en buitenlui'

Strategisch adviesrapport voor plattelandsontwikkeling m.b.t. de intensieve veehouderij

Auteur: Pieter Kersten
Studentnummer: 2129112
Instituut: Fontys Hogeschool Eindhoven
Faculteit: Communicatie
jaar: Eindfase, semester 8
Datum: juni 2012

In opdracht van

Provincie Noord-Brabant
Brabantlaant 1
5200 MC 's-Hertogenbosch
Postbus 90151

Uitgevoerd door

Pieter Kersten
Kerkakkerstraat 7
5616 HA Eindhoven

Uitgave

Den Bosch, juni 2012

Samenvatting

Deze scriptie bevat strategische en tactische aanbevelingen hoe communicatie, bij gemeenten gelegen in de Peelhorst, kan bijdragen aan het creëren van draagvlak voor ontwikkelingen in het buitengebied m.b.t. de intensieve veehouderij. Deze scriptie is geschreven in het kader van mijn afstudeerstage in het laatste jaar van Fontys Hogeschool Communicatie in Eindhoven.

In de provincie Noord-Brabant en met name Zuidoost Brabant is van oudsher veel intensieve veehouderij gevestigd. De opkomst van de maatschappelijke discussies over de inpassing en uitvoering van de intensieve veehouderij gaat al enkele decennia terug. De laatste jaren wordt deze discussie steeds luider en door meerdere partijen gevoerd.

In de Peelhorstregio in de provincie Noord-Brabant is de driehoek People-Profit-Planet uit balans en is de maatschappelijke legitimatie voor de intensieve veehouderij flink gedaald. De spanning tussen agrariërs, burgers en gemeenten neemt in deze regio toe. Hier liggen diverse oorzaken aan ten grondslag. In essentie komt het erop neer dat de diverse actoren (burgers, agrariërs, gemeente) zich weinig kunnen verplaatsen in de belangen van elkaar waardoor ze vaak elkaars handelingslogica niet begrijpen. Dit leidt tot onderlinge weerstand en confrontatie en zorgt ervoor dat onderlinge relaties verslechteren en er geen basis ontstaat om samen keuzes te maken.

De oorzaak van de problematiek tussen de diverse actoren is te verklaren aan de hand van het sociaal constructivisme. Het sociaal constructivisme berust op het inzicht dat mensen zelf betekenis verlenen aan hun omgeving en dat sociale processen hierbij een belangrijke rol spelen. Ieder mens heeft zijn eigen manier om informatie te verwerken, construeert zijn eigen kennis, waarbij hij/zij sterk wordt beïnvloed door de reacties en opvattingen in zijn sociale omgeving. Dit houdt in, met betrekking tot de problematiek in de Peelhorstregio, dat agrariërs op een heel andere manier betekenis over de intensieve veehouderij construeren dan burgers dit doen. Zeker in verhouding met burgers die nooit op het platteland hebben gewoond. Hierdoor kijken beide actorengroepen anders (subjectief) naar de werkelijkheid aan. Doordat beide actorengroepen zich daarnaast in diverse sociale omgevingen bevinden krijgen actoren het idee dat hun eigen beeld op de intensieve veehouderij het enige juiste is. 'Agrariërs praten voornamelijk met agrariërs, en burgers met gelijkgezinde burgers'. Dit betekent dat er sprake is van twee subculturen die een grotendeels gemeenschappelijke 'common stock of knowledge' hebben die echter op enkele centrale punten niet met elkaar overeen komt. We kunnen stellen dat beide actoren in een andere 'Lebenswelt' acteren waardoor men zich niet in elkaar kan verplaatsen. Dit leidt tot confrontatie wanneer belangen met elkaar botsen.

Gemeenten spelen een belangrijke rol in de ontwikkeling van het buitengebied. Zij zouden hierbij alle belangrijke actorengroepen moeten betrekken om een breed gedragen ontwikkeling mogelijk te maken. Het CommunicatieKruispunt van B. Van Ruler is een handig instrument om een communicatiestrategie te bepalen hoe deze partijen benaderd kunnen worden, betrokken raken en uiteindelijk gezamenlijk achter de gemaakte keuzes staan. Het Communicatiekruispunt kent vier communicatiestrategieën.

1. Informeren → bekendmaking, éénrichtingsverkeer
2. Dialogiseren → bekendmaking, tweerichtingsverkeer
3. Overreding → beïnvloeding, éénrichtingsverkeer
4. Formering → beïnvloeding, tweerichtingsverkeer

Om een gedragen ontwikkeling van het buitengebied van de Peelhorst te realiseren is het niet verstandig om de strategie van overreding, waar partijen beïnvloed worden om (wellicht met tegenzin) mee te gaan in de gekozen weg, te hanteren. In deze kwestie is het van belang om actorengroepen te informeren (helder maken van randvoorwaarden), met elkaar te dialogiseren (aftasten van elkaars wensen en belangen) en uiteindelijk te formeren (samen keuzes maken). Het is belangrijk dat dit in een vroeg stadium gebeurt waarbij partijen elkaars achtergronden en belangen leren kennen voordat allerlei negatieve vijandbeelden en projecties zich kunnen vestigen in de beleving bij (inter) subjectieve groepen/culturen. Dan pas kunnen keuzes gemaakt worden. De gezamenlijke keuzes

worden dan ook uiteraard gezamenlijk gedragen. De drie termen informeren, dialogiseren en formeren in relatie met overheidbeleid corresponderen met de term 'burgerparticipatie'.

Burgerparticipatie is een begrip dat vele definities kent. In essentie is burgerparticipatie een proces waarbij gemeenten, betrokken burgers en eventueel externe deskundigen, vroegtijdig, via een open houding naar elkaar en een vooraf besproken aanpak samen vorm en inhoud geven aan (delen) van plannen of beleid. Het proces is gericht op het benutten van elkaars deskundigheid en het verhogen van draagvlak voor de te nemen beslissingen.

Gemeenten kunnen op diverse manieren burgers laten meepraten en meebeslissen in de ontwikkeling van het beleid. Deze aanpak is vaak afhankelijk van de aard van het project. Er zijn verschillende participatiemodellen die een gemeente kan hanteren.

- Het reactiemodel: toegepast wanneer een gemeente wil dat burgers reageren op een voorlopig plan.
- Het inventarisatiemodel: toegepast wanneer een gemeente de mening van burgers vraagt, voorafgaand aan het ontwikkelen van een plan.
- Het coproductiemodel: toegepast wanneer een gemeente burgers vanaf het begin tot aan het eind wil betrekken bij het ontwikkelen van een plan.

Er zijn diverse ontwikkelingen gaande m.b.t. burgerparticipatie. Zo worden burgers steeds mondiger, slimmer en kritischer t.o.v. de overheid en zorgen mediaveranderingen ervoor dat iedereen overal informatie kan vergaren en met iedereen overal kan communiceren. Sociale media spelen hierin een belangrijke rol.

Enkele gemeenten in Nederland hebben de term burgerparticipatie losgelaten en gaan tegenwoordig aan de slag met de term 'zelfsturing'. Zelfsturing betekent in essentie dat inwoners van een gemeenschap zelf de verantwoordelijkheid nemen voor de leefbaarheid in hun eigen dorp of wijk. Het gaat hierbij voornamelijk om wat de gemeenschap wil en over wat er allemaal gerealiseerd kan worden. Deze manier van werken vergt een communicatieve overheid waarbij in de vorm van een dialoog en op basis van gelijkwaardigheid het gesprek wordt aangegaan met burgers, dorpsraden, wijkraden en andere belanghebbende actorengroepen binnen een gemeenschap.

Wanneer burgerparticipatie in haar meest optimale vorm wordt toegepast ontstaan veel voordelen. Ten eerste wordt de kwaliteit van het beleid verbeterd. Ten tweede wordt er meer draagvlak gecreëerd voor te nemen besluiten en ten derde gaat het imago van de gemeente er op vooruit.

Naar aanleiding van onderzoek naar burgerparticipatie bij plattelandsontwikkeling bij drie gemeenten in de Peelhorstregio kunnen de volgende conclusies getrokken worden:

- *Actorengroepen in de Peelhorst leven in een andere 'Levenswelt' waardoor men zich niet in elkaar kan verplaatsen en elkaars handelingslogica vaak niet begrijpt. Dit leidt tot confrontatie wanneer belangen met elkaar botsen.*
- *Er kunnen allerlei actoren en factoren een rol spelen die van invloed kunnen zijn op de houding van de verschillende actorengroepen t.o.v. elkaar en naar de gemeente.*
- *Gemeentelijke organisaties hanteren vaak het reactiemodel en het inventarisatiemodel van burgerparticipatie als zij haar burgers wil betrekken bij de ontwikkeling van het platteland. Hierbij is het onduidelijk of klankbordgroepen en andere vertegenwoordigende partijen een goede weerspiegeling zijn van de heersende opvattingen binnen een gemeenschap.*
- *Gemeentelijke organisaties zouden partijen moeten betrekken bij ontwikkeling van beleid waarbij actoren de kans krijgen om elkaar in te lichten en randvoorwaarden te stellen (informeren), elkaars belangen af te tasten (dialogiseren), om vervolgens samen keuzes te maken (formeren).*

- *Naast het feit dat deze vorm van burgerparticipatie het draagvlak voor de te nemen beslissing vergroot, brengt het ook andere voordelen met zich mee: imago verbetering voor gemeentelijke organisatie en er wordt meer gebruik gemaakt van de expertise binnen een gemeenschap.*
- *Interactie op lokaal niveau biedt kansen voor het creëren van een gedragen ontwikkeling van het buitengebied. Hierbij wordt het gesprek eerder aangegaan en worden gezamenlijk gemaakte keuzes ook gezamenlijk gedragen.*
- *Zelfsturing is een manier van werken waarbij een gemeenschap zelf aan de slag gaat met de ontwikkeling van de gemeenschap. Op die manier worden keuzes gezamenlijk gemaakt en vanzelfsprekend ook breed gedragen.*

Op basis van deze conclusies worden de volgende strategische stappen aanbevolen over hoe gemeenten het proces van plattelandsontwikkeling aan kunnen pakken. Stap 7 en 8 zijn hierbij concreter uitgewerkt aan de hand van tactische aanbevelingen.

Stap 1: Het opzetten van een expertiseteam met betrekking tot burgerparticipatie.

Stap 2: Onderzoeken welke belangrijke actorengroepen van belang zijn rondom de problematiek van de intensieve veehouderij binnen een gemeente.

Stap 3: Onderzoeken welke factoren van belang zijn rondom de problematiek van de intensieve veehouderij binnen een gemeente.

Stap 4: Onderzoek doen naar beeldvorming onder verschillende actorengroepen met betrekking tot elkaar en de gemeente, en welke factoren daar een rol in spelen.

Stap 5: Opzetten van een communicatieafdeling die het proces van plattelandsontwikkeling communicatief mee opzet en begeleid. Deze communicatieafdeling is o.m. verantwoordelijk voor de cultuuromslag, van klantgericht en communicatief denken van ambtenaren, die binnen gemeenten gemaakt moet worden om burgerparticipatie optimaal in te zetten.

Stap 6: Het maken van een operationeel communicatieplan dat ondersteunend is voor het proces van plattelandsontwikkeling waarbij het doel is alle belanghebbenden op de juiste manier en met de juiste communicatiemiddelen, ook op lange termijn, te betrekken in, en te informeren over, het proces.

Stap 7: Het Ontwikkelen van communicatieve instrumenten die kunnen worden ingezet bij diverse communicatie strategieën (1. informeren, 2. dialogiseren, 3. formeren).

1. Informeren

- Verspreiden van informatie tijdens onderzoek (stap 2,3 en 4) om eerste informatie te verschaffen en betrokkenheid van actorengroepen te doen ontstaan.
- Benaderen van on- en offline netwerken waarin actorengroepen geïnformeerd worden over de randvoorwaarden van het proces (waar, wanneer, wie, hoe, waarom, etc.) en verwachtingen kenbaar worden gemaakt.
- Informeren van opinieleiders (iemand die de maatschappelijke meningsvorming beïnvloedt) binnen de belangrijkste actorengroepen. Deze opinieleiders gebruiken om intenties van de gemeente onder een zo groot mogelijk publiek kenbaar te maken.
- Ontwikkelen van online (bijv.: website) en offline (bijv.:plattelandshuis) platform waarin informatie wordt verstrekt over intenties van gemeente en randvoorwaarden van het proces. In een later stadium (dialogiseren, formeren) kunnen deze platformen een meer interactieve rol vervullen.

2. Dialogiseren

- Dorpsbijeenkomsten/gemeentegesprekken; waar actorengroepen in gesprek gaan met elkaar.
- Workshops; een mix van vertegenwoordigers van diverse actorengroepen die op een actieve manier de dialoog met elkaar aangaan.
- Keukentafelgesprek; huisbezoeken van actorengroepen onder elkaar.
- Interactieve fiets- en wandelactiviteiten met diverse actorengroepen.
- Discussieforum; forum op online platform voor plattelandontwikkeling waar actoren aan de hand van bovengenoemde vragen de dialoog met elkaar aangaan.
- Blogs; plaatsen van blogs op online platform. Geschreven/aangevuld door actorengroepen, waarop anderen kunnen reageren.
- Sociale media; Twitter, Facebook waar met elkaar gesproken wordt en denkbeelden gedeeld worden over plattelandsvernieuwing.
- LinkedIn netwerkgroep, een netwerkgroep over plattelandsvernieuwing
- Etc.

Bij het inzetten van interactieve online middelen (zoals forums, blogs en sociale media) is monitoring van belang om te bewaken dat deze middelen niet verkeerd gebruikt worden en de dialoog daardoor destructief maken.

3. Formeren

- Actorengroepen lid maken van deelgebiedcommissies.
- Opzetten van werkgroepen/focusgroepen die aan de slag gaan met bepaalde thema's.
- Inrichten van ontwerpateliers waar actoren aan de slag gaan met bepaald gebied.
- Aansporen van dorpsraden/wijkraden om zelf plannen te ontwikkelen en eventueel uit te voeren.

Belangrijk in deze fase is dat keuzes gecommuniceerd en gemotiveerd worden naar de rest van gemeenschap. Hiervoor kunnen diverse communicatie-instrumenten ingezet worden.

- Toekomstkrant/ (digitale)nieuwsbrief
- Nieuws op online platform (website), offline platform (plattelandshuis)
- Nieuwsbrieven/folders
- Bundeling van ambities/doelen/afspraken in een ontwikkelingsplan/visie
- Publicaties in regionale bladen/kranten en vakbladen
- Sociale media (Twitter, Facebook, LinkedIn)
- Informeren van opinieleiders d.m.v. onderhouden van persoonlijk contact
- Etc.

Stap 8: Het blijven monitoren/onderzoeken van wensen, behoeften, belangen en angsten van actorengroepen en andere belangrijke ontwikkelingen (factoren).

Het doel hierbij is om een gemeentelijke organisatie te ontwikkelen welke actief (ondersteunend en faciliterend) handelt i.p.v. reactief (problemen oplossen door het stellen van regels en beleid). Om de wensen, behoeften, belangen en angsten van de diverse actorengroepen en de factoren die daar in rol in spelen te blijven monitoren worden de volgende tactische acties aanbevolen:

- Het opzetten van een burgerpanel/burgerjury
- Aansluiten bij bijeenkomsten en overlegmomenten van actorengroepen (dorpsraden/wijkraden, actiecomités, ZLTO, etc.)
- Visitaties van gemeenten onder elkaar m.b.t. burgerparticipatie en plattelandontwikkeling

Voorwoord

Voor U ligt mijn scriptie die ik tijdens de laatste fase van mijn studie heb uitgevoerd. Deze afstuuropdracht heb ik vervuld bij de provincie Noord-Brabant in Den Bosch. Het onderzoek heeft in het kader gestaan van burgerparticipatie bij plattelandsontwikkeling bij gemeenten gelegen in de Peelhorstregio.

De afgelopen vier jaar heb ik met veel plezier de opleiding Communicatie gevolgd aan de Fontys Hogeschool in Eindhoven. Omdat ik naast school werkzaam ben in de agro- en foodsector sprak het issue omtrent communicatie en plattelandsontwikkeling mij erg aan. Daarom besloot ik om tijdens mijn afstuurstage deze twee interesses te combineren en hierover in mijn scriptie onderzoek naar te doen.

Op deze plaats wil ik graag een aantal mensen bedanken. Allereerst Frank Meulendijks, mijn stagebegeleider bij de provincie Noord-Brabant. Frank heeft mij wegwijs gemaakt binnen de provincie en veel contacten aangereikt die mij verder hebben geholpen in het onderzoek. Daarnaast heeft Frank meerdere malen als sparringpartner gefungeerd op de momenten dat ik die nodig had.

Ten tweede wil ik alle mensen van de provincie Noord-Brabant, en met name personen uit het Peelhorstteam, bedanken. Zij stonden altijd klaar om mijn vragen te beantwoorden. Ook alle andere respondenten die dit onderzoek mede mogelijk hebben gemaakt, bedankt voor jullie medewerking en input.

Ten derde wil ik Leo van de Pas, mijn stagebegeleider vanuit Fontys Hogeschool, bedanken. Leo heeft van het begin af aan klaargestaan om feedback geven. Zijn kritische blik heeft meerdere malen tot nieuwe inzichten geleid waardoor ik opnieuw gemotiveerd werd op de momenten dat ik het even niet meer zag zitten.

Een bijzonder woord van dank voor mijn familie en vrienden, die door kritisch mee te denken – gedurende deze afstudeerperiode – en positief te blijven, mij enorm hebben geholpen.

Pieter Kersten
Den Bosch, juni 2012

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	11
	§ 1.1 Aanleiding.....	11
	§ 1.2 Opdrachtoomschrijving.....	13
	§ 1.3 Werkwijze.....	14
	§ 1.4 Structuur en verantwoording.....	14
2.	Intensieve veehouderij in provincie Noord-Brabant.....	17
	§ 2.1 Noord-Brabant.....	17
	§ 2.2 Structuur provincie Noord-Brabant.....	17
	§ 2.3 Geschiedenis Intensieve veehouderij in Noord-Brabant.....	17
	§ 2.4 Dilemma's en ontwikkelingen.....	19
	§ 2.4.1 Demografische factoren.....	19
	§ 2.4.2 Economische factoren.....	19
	§ 2.4.3 Sociaal-culturele factoren.....	20
	§ 2.4.4 Technologische factoren.....	20
	§ 2.4.5 Ecologische factoren.....	20
	§ 2.4.6 Politiek-juridische factoren.....	21
	§ 2.5 Trends.....	22
3.	De Peelhorst.....	24
	§ 3.1 Wat is de Peelhorst.....	24
	§ 3.1.1 Problematiek.....	24
	§ 3.1.2 Doelstelling.....	25
	§ 3.2 Actorenanalyse.....	25
	§ 3.2.1 Toelichting actorenanalyse.....	27
	§ 3.2.2 Uiteenzetting belangrijkste actoren.....	27
	§ 3.3 Conclusies.....	31
4.	Theoretisch kader.....	33
	§ 4.1 Verschillende opvattingen.....	33
	§ 4.1.1 Sociaal constructivisme.....	33
	§ 4.2 Communicatie met andersdenkenden.....	34
	§ 4.2.1 Het socratische gesprek.....	35
	§ 4.2.2 Het CommunicatieKruispunt.....	36
	§ 4.3 Burgerparticipatie.....	38
	§ 4.3.1 Wat is burgerparticipatie.....	38
	§ 4.3.2 Modellen van burgerparticipatie.....	38
	§ 4.3.3 Ontwikkelingen op het gebied van burgerparticipatie.....	39
	§ 4.3.4 Kansen van burgerparticipatie.....	40
5.	Field research.....	42
	§ 5.1 Achtergrondinformatie.....	42
	§ 5.2 Procesbeschrijving gemeente Oirschot.....	42
	§ 5.2.1 Analyse gemeente Oirschot.....	43
	§ 5.3 Procesbeschrijving gemeente Sint Anthonis.....	44
	§ 5.3.1 Analyse gemeente Sint Anthonis.....	45
	§ 5.4 Procesbeschrijving gemeente Deurne.....	46
	§ 5.4.1 Analyse gemeente Deurne.....	46
	§ 5.5 Slotconclusies/analyse.....	47
6.	Advies.....	50
	§ 6.1 Strategische aanbevelingen.....	50
	§ 6.2 Tactische aanbevelingen.....	53
	§ 6.2.1 Tactische aanbevelingen m.b.t. stap 7.....	53
	§ 6.2.2 Tactische aanbevelingen m.b.t. stap 8.....	55

Literatuurlijst.....	57
-----------------------------	-----------

Bijlagen

1. Aanvulling op aanleiding.....	60
2. Achtergrond informatie provincie Noord-Brabant en intensieve veehouderij.....	66
3. Toelichting actorengroepen.....	76
4. Gemeenten in de Peelhorstregio.....	84
5. Topic lijst, field research.....	85
6. Uitwerking interview, Joep van de Ven, provincie Noord-Brabant.....	87
7. Uitwerking gesprek, gemeente Deurne.....	89
8. Uitwerking interview, Alfred van Mameren, ambtenaar provincie Noord-Brabant.....	90
9. Uitwerking interview, Chris Biemans, ambtenaar gemeente Deurne.....	95
10. Uitwerking interview, Henk Jans, GGD, onafhankelijk voorzitter proces gemeente Oirschot.....	98
11. Uitwerking interview Geert Schmitz, ambtenaar gemeente Peel en Maas.....	103
12. Uitwerking interview Theo van de Ven, ambtenaar gemeente Oirschot.....	110
13. Uitwerking interview Angelique Heijnemans, ambtenaar gemeente Sint Anthonis.....	113

Hoofdstuk 1 Inleiding

- § 1.1 Aanleiding
- § 1.2 Opdrachtschrijving
- § 1.3 Werkwijze
- § 1.4 Structuur en verantwoording

Hoofdstuk 1 Inleiding

In deze inleiding wordt nader omschreven hoe de opdracht tot stand is gekomen. Daarnaast worden in dit hoofdstuk de centrale vraag en deelvragen geformuleerd. Tevens is daarbij omschreven hoe deze beantwoord gaan worden. In de eerste bijlage leest u een uitgebreidere omschrijving van de aanleiding van deze opdracht.

Veel informatie die bijgedragen heeft aan de vorming van deze scriptie komt van diverse bronnen. Deze bronnen zijn ondermeer interne beleidsstukken, openbare stukken, ambtenaren van provincie Noord-Brabant, gemeente ambtenaren en andere betrokken personen omtrent het onderwerp. Daarnaast is gebruik gemaakt van diverse boeken en het internet. Wanneer deze in dit rapport gebruikt zijn wordt hier naar verwezen d.m.v. een voetnoot onderaan op betreffende pagina. De volledige literatuurlijst vindt U op de laatste pagina van dit rapport.

§ 1.1 Aanleiding

De Commissie van Doorn beschrijft het al in de inleiding van haar rapport: "Vlees vormt voor veel mensen nog dagelijks een wezenlijk bestanddeel van de hoofdmaaltijd. Echter is er in Nederland al enkele jaren een maatschappelijk debat gaande over de omvang en de werkwijze van de veehouderij waarmee dit vlees geproduceerd wordt. Discussies over de bouw van megastallen, antibioticagebruik, de uitstoot van fijn stof en de mate van dierenwelzijn worden in Nederland vaak en uitvoerig gevoerd. Kortom, aan de beschikbaarheid van vlees worden steeds meer condities gesteld"¹. De opkomst van die maatschappelijke discussies over de inpassing en uitvoering van de intensieve veehouderij gaat al enkele decennia terug. De intensieve veehouderij is sindsdien veel bezig met het verbeteren van het imago maar door de Q-koorts, de megastallen, de MKZ en MRSA blijft de sector achter de feiten aan lopen.

In de provincie Brabant en met name Zuidoost Brabant is van oudsher veel intensieve veehouderij gevestigd. De hoge veedichtheid zorgt ervoor dat Brabant erg kwetsbaar is bij calamiteiten zoals bij de Varkenspest in 1997. Daarom werd kort na de varkenspestperiode besloten de Reconstructiewet (april 2002) in te voeren. De doelstelling van deze reconstructiewet was "het geven van een positieve impuls aan zowel de agrarische structuur alsmede aan de kwaliteit van natuur, bos, landschap, recreatie, water en milieu door een wijziging van inrichting van de concentratiegebieden"². Dit betekent dat bijvoorbeeld gebieden waarin mestproblemen zich voordeden, als gevolg van de intensieve veehouderij, aangepakt moesten worden.

Naar aanleiding van de Reconstructiewet in 2002 werd de provincie Noord-Brabant in de structuurvisie ruimtelijke ordening³ opgegeeld in negen gebieden⁴. In ieder gebied werd een reconstructiecommissie aangesteld die verantwoordelijk was voor de invulling en uitvoering van de reconstructieplannen. Deze reconstructiecommissies werden geleid door een gebiedsmakelaar en een gebiedscoördinator van de provincie Noord-Brabant.

Al snel kwam als gevolg van de reconstructie en de ontwikkeling van de landbouwonwikkelingsgebieden (LOG) de discussie over megastallen in Brabant op gang. Veel burgers waren tegen de 'mega stallen' en daarom werd er op 19 maart 2010 voor het eerst in de geschiedenis door burgers gebruik gemaakt van het recht om een burgerinitiatief op de agenda van de Provinciale Staten vergadering te zetten. Dit initiatief ging over de concentratie en schaalvergroting van de bio-industrie in Brabant en de negatieve gevolgen hiervan, oftewel tegen de ontwikkeling van de LOG gebieden.

1 Commissie-Van Doorn, Al het vlees duurzaam in 2010, 2010, P.2.

2 http://www.natuurbeheer.nu/Wet_en_regelgeving/Nederland/Reconstructiewet/

3 Een visie over wat de provincie graag wil en hoe zij dat voor elkaar willen krijgen. Op 1 januari 2011 is de Structuurvisie ruimtelijke ordening Noord-Brabant in werking getreden. Provinciale Staten stelden deze op 1 oktober 2010 vast

4 Zie bijlage 1 pagina 61

Naar aanleiding van het burgerinitiatief 'Megastallen Nee' (33.000 handtekeningen) en het hele maatschappelijke debat over de omvang en de werkwijze van de veehouderij in Brabant riep de Gedupeerde Staten in december 2010 de Commissie-Van Doorn in het leven. "Deze commissie kreeg de opdracht zich 'vanuit de context van de gehele agro- en foodsector te buigen over de verduurzaming van de gangbare veehouderij in Brabant. De bevindingen van deze commissie moesten uitmonden in een versnellingsagenda voor de veehouderij, die concreet aangeeft hoe de sector zich de komende jaren duurzaam dient te ontwikkelen"⁵. De conclusie van van de Commissie-Van Doorn was duidelijk:

*"alle belanghebbenden – dus alle partijen van 'grond tot mond'- hebben behoefte aan een visie, een route gekoppeld aan een perspectiefrijk einddoel dat zoveel mogelijk recht doet aan de belangen van alle stakeholders. Een absolute voorwaarde om die gewenste eindhalte, in 2020: alleen nog duurzaam vlees in de winkelschappen, te bereiken is dat de gehele voedselkolom in beweging komt"*⁶

De Commissie-Van Doorn heeft naar aanleiding van haar rapport de eerste stappen in het proces gemaakt door op 2 september 2010 haar ambitie neer te leggen in het Verbond van Den Bosch. Op die dag hebben alle partijen in de keten van de agro-food sector (slachterijen, retail, brancheorganisaties, overheid en maatschappelijke organisaties) die verantwoordelijk zijn voor de productie van het vlees, een handtekening gezet onder het verbond van Den Bosch waarin de negen maatregelen⁷ van de Commissie-Van Doorn uitgedragen worden.

De rol van de provincie is bij de uitvoering van de maatregelen van de Commissie-Van Doorn zeer afzijdig. Echter is de provincie Noord-Brabant wel verantwoordelijk voor het inpassing beleid van het landelijk gebied, waardoor de provincie ook een rol heeft bij de inpassing van de intensieve veehouderij in dit landelijk gebied. De invulling van de intensieve veehouderij gaat immers veranderen wanneer al het geproduceerde vlees in 2020 duurzaam geproduceerd moet zijn. Om de inpassing van dat landelijk gebied vorm te geven zijn, zoals eerder genoemd, in 2002 reconstructieplannen gemaakt. Echter zijn er naast het rapport van 'Van Doorn' sinds december 2011 de nodige ontwikkelingen met betrekking tot deze reconstructieplannen⁸.

Op 22 december 2011 hebben Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant, naar aanleiding van een uitspraak van de rechter, waaruit blijkt dat de reconstructieplannen tegenstrijdig zijn met de Verordening Ruimte, het voornemen uitgesproken tot intrekking van de reconstructieplannen. Zij wilden daarmee ongewenste ontwikkelingen verder voorkomen⁹.

Al deze ontwikkelingen omtrent de reconstructieplannen en het rapport van de Commissie-Van Doorn hebben er toe geleid dat de provincie Noord-Brabant een nieuwe weg in wil slaan. Deze nieuwe weg wordt omschreven in het document 'De transitie van stad en platteland, een nieuwe koers'. Dit document schetst in grote lijnen de kaders voor de ontwikkeling van het landelijk gebied en de weg die volgens de provincie Noord-Brabant bewandeld moet worden om die ontwikkeling mogelijk te maken. De rol van de provincie wordt hierin als volgt omschreven: "De provincie wordt de organisatie die partijen met elkaar verbindt en aanstuurt op het proces waarbij het gaat om richtingen en randvoorwaarden i.p.v. beleidsregels en enge kaders"¹⁰.

Door deze koers te volgen slaat de provincie een weg in die anders is dan de manier waarop dit vroeger ging maar die, als het om de intensieve veehouderij gaat, heel erg goed aansluit op de adviezen van het rapport van 'Van Doorn'. De provincie stelt vanaf nu randvoorwaarden waar binnen de intensieve veehouderij zich ontwikkelt. Deze randvoorwaarden moeten een duurzame en

5 Rapport Commissie-Van Doorn, 2010, P.4

6 Rapport Commissie-Van Doorn, 2010, P.4

7 Bijlage 1 pagina 62

8 Bron: Linssen Advocaten, http://www.linssenadvocaten.nl/html/provinciaal_beleid_intensieve_.html

9 Zie bijlage 1, pagina 63

10 Provinciale Staten, De transitie van stad en platteland, een nieuwe koers, december 2011, P.10

verantwoorde intensieve veehouderij bewerkstelligen. Vervolgens is het dan aan de ondernemer om met ideeën/voorstellen te komen die passen binnen deze brede kaders van de provincie en gemeente. Het is duidelijk dat de provincie in de toekomst steeds meer een partij wordt die faciliteert, verbindt, en meedenkt dan een partij die beleid maakt en controleert of dit ook uitgevoerd wordt.

Om deze doelstellingen en ambities op de intensieve veehouderij te toetsen heeft de provincie Noord-Brabant een regio aangewezen waarbij dit proces uitgevoerd gaat worden. Deze pilot regio heet 'De Peelhorst' en is één van de negen gebiedsopgaven uit de Structuurvisie. De Peelhorst wordt verderop in dit verslag uitgebreid omschreven.

Deze afstudeeropdracht heeft betrekking op één van de maatregelen van 'Van Doorn'; Borging op lokaal niveau en op de uitvoering van die maatregel in de pilot regio 'De Peelhorst'. De provincie Noord-Brabant wil graag dat gemeenten in de Peelhorst een gedragen ontwikkeling op gang zetten t.b.v. de intensieve veehouderij. Dit betekent concreet dat er onder burgers en andere partijen draagvlak moet zijn wanneer een agrariër zijn bedrijf verder wil ontwikkelen. Dit draagvlak kan gecreëerd worden door de verschillende partijen te betrekken in het proces. Iedere gemeente doet dit momenteel op een andere manier. De provincie Noord-Brabant kan gemeenten niet opleggen om die gedragen ontwikkeling van de intensieve veehouderij op gang te brengen maar wil wel graag handvaten aanreiken hoe gemeenten dit zouden kunnen doen. Daarnaast wil de provincie dat gemeenten van elkaar leren. Er zijn namelijk gemeenten waar de ontwikkeling van de intensieve veehouderij beter en met minder weertand verloopt dan bij andere gemeenten.

§ 1.2 Opdrachtomschrijving

Zoals in de aanleiding is omschreven is de provincie Noord-Brabant bezig om een helder, scherp maar eenvoudig beleidskader te bieden voor de ontwikkeling van de agro- en foodsector met ruimtelijke inpassing en maatschappelijke meerwaarde. Vanuit die gedachte moet er een gedragen ontwikkeling van de intensieve veehouderij ontstaan. Dit betekent dat naast het feit dat plannen van een agrariër niet in strijd zijn met landelijk, provinciaal of gemeentelijk beleid maar dat er ook in de omgeving draagvlak is voor hetgeen wat hij/zij van plan is. Om die gedragen ontwikkeling van de intensieve veehouderij te realiseren is het belangrijk om burgers en andere partijen te betrekken in dat proces van ontwikkeling.

Het is de verantwoordelijkheid van de provincie om dat proces van lokale inpassing van de intensieve veehouderij bij gemeenten te bewaken. Hier zit tussen de diverse gemeenten binnen de Peelhorst (de regio waar de concentratie intensieve veehouderij het hoogst is) volgens de provincie, nog veel verschil in de manier van aanpak van dit proces. De provincie wil graag inventariseren hoe dit proces bij diverse gemeenten verloopt en welke ervaringen de gemeenten hebben met dit proces. Kort gezegd wordt in dit rapport onderzocht hoe diverse gemeenten communicatie inzetten om een gedragen ontwikkeling van de intensieve veehouderij te bevorderen.

Met de uitkomsten van dit onderzoek wil de provincie gemeenten in Noord-Brabant adviseren hoe zij een gedragen ontwikkeling van het buitengebied met betrekking tot de intensieve veehouderij met behulp van communicatie kunnen bevorderen. De centrale vraag in dit rapport is:

Hoe kan communicatie bij gemeenten, gelegen in de Peelhorst, bijdragen aan het creëren van draagvlak voor ontwikkelingen in het buitengebied m.b.t. de intensieve veehouderij?

De opdracht wordt uitgevoerd onder de directie Ecologie. De directie Ecologie werkt aan een optimale zorg voor ecologie (milieu, lucht, water, bodem, natuur en landschap) in Noord-Brabant en wordt hierin ondersteund en geadviseerd door het Bedrijfsbureau. Onder de directie Ecologie vallen diverse beleidsonderwerpen die te maken hebben met natuur, water en milieu. Circa 400 medewerkers die zijn ingedeeld in bureaus houden zich binnen de directie bezig met taken rondom verschillende thema's. Adviezen aan het bestuur van een directie worden vaak samen met andere disciplines opgesteld. Elk bureau is echter verantwoordelijk voor een bepaald takenpakket en heeft een bureauhoofd. De communicatieafdeling onder de directie Ecologie valt onder het bedrijfsbureau. In opdracht van deze afdeling is deze afstudeeropdracht opgesteld.

§ 1.3 Werkwijze

In deze scriptie worden, op advies van de provincie, drie gemeenten in de provincie Noord-Brabant onder de loep genomen om te onderzoeken hoe het proces van lokale inpassing van de intensieve veehouderij verloopt. Te weten; gemeente Oirschot, gemeente Sint-Anthonis en gemeente Deurne. Van deze drie gemeenten ligt gemeente Oirschot niet in de pilotregio 'Peelhorst'. Desondanks is toch besloten om deze gemeente in het onderzoek mee te nemen. Dit omdat gemeente Oirschot de nodige, zowel positieve als negatieve, ervaringen heeft in dit proces die als leerpunten kunnen dienen voor andere gemeenten in de Peelhorst. Er is expliciet gekozen om maar drie gemeenten te onderzoeken omdat de provincie heeft aangegeven dat de meerwaarde in het onderzoek zit in de kwaliteit en niet in de kwantiteit van de onderzoeksgegevens. Voor het onderzoek zijn de gemeenten Oirschot, Sint-Anthonis en Deurne speciaal door de provincie aangewezen omdat in deze drie gemeenten het proces tot op heden totaal anders verloopt t.o.v. elkaar.

Het rapport is gebaseerd op kwalitatieve interviews die zijn gehouden met diverse relevante ambtenaren van zowel de provincie als van de desbetreffende gemeenten. Deze kwalitatieve halfgestructureerde interviews zijn afgenomen met behulp van een topiclist¹¹. Omdat ik zelf afkomstig ben van de agrarische sector en hier dagelijks mee te maken heb is kennis over de agrarische sector en de houding van de agrariërs t.o.v. de problematiek reeds aanwezig. Voor deze scriptie zijn verslagen van bijeenkomsten doorgenomen waar burgers aanwezig waren die tegen de huidige ontwikkelingen zijn. Het was niet mogelijk om hier bij aanwezig te zijn vanwege de spanning op de bijeenkomsten waardoor er voor gekozen werd om niet met te veel mensen van de provincie aanwezig te zijn. Daarom is veel input gehaald uit de notulen die zijn gemaakt van deze bijeenkomsten waarin de standpunten van de burgers duidelijk naar voren komen.

Alvorens en tijdens het onderzoek is voor het theoretisch kader op het gebied van communicatie gebruik gemaakt van de literatuur zoals die vermeld is in de literatuurlijst. Omdat dit rapport is geïnitieerd vanuit de provincie Noord-Brabant is allereerst kort onderzocht hoe de structuur en werkwijze van de provincie Noord-Brabant in elkaar steekt. In het field research is vervolgens de rol van de drie gemeenten nader onderzocht.

§ 1.5 Structuur en verantwoording

Om inzicht te krijgen in de provincie Noord-Brabant, de huidige situatie van de inpassing van de intensieve veehouderij en het onderwerp burgerparticipatie is allereerst gestart met deskresearch en een algemene oriëntatie op de provincie Noord-Brabant. Na deze oriënterende periode is onderstaande centrale vraag opgeteld. Deze centrale vraag zal beantwoord worden door middel van deel en sub deelvragen. Per deelvraag wordt hieronder aangegeven welke onderzoeksmethode gehanteerd wordt om de deel en sub deelvragen te beantwoorden.

Centrale vraag: *Hoe kan communicatie bij gemeenten gelegen in de Peelhorst bijdragen aan het creëren van draagvlak voor ontwikkelingen in het buitengebied m.b.t. de intensieve veehouderij?*

Deelvraag 1: *Wat is de provincie Noord-Brabant*

- *Wat doet de provincie Noord-Brabant?*
- *Achtergrond/beleid provincie Noord-Brabant m.b.t. intensieve veehouderij*
- *Hoe ziet de sector van de intensieve veehouderij er in de provincie Noord-Brabant uit?*

Field- en deskresearch: Deze deel en sub deelvragen worden beantwoord door middel van het interviewen van provincie ambtenaren en deskresearch.

¹¹ Zie bijlage 5 pagina 85

Deelvraag 2: Wat is de Peelhorst?

- *Hoe zit de regio Peelhorst in elkaar en hoe is die tot stand gekomen?*
- *Welke problematiek doet zich voor in de Peelhorst?*
- *Welke partijen spelen welke rol in de Peelhorst m.b.t. de ontwikkeling van de intensieve veehouderij?*

Field- en deskresearch; Deze deel en sub deelvragen worden beantwoord door middel van het interviewen van relevante provinciale en gemeentelijke ambtenaren en het bestuderen van beleidsstukken, rapporten en verslagen m.b.t. de Peelhorst. Alle respondenten zijn nauw betrokken bij de Peelhorst en kunnen dus voldoende informatie verschaffen om deze deel en sub deelvragen te beantwoorden.

Deelvraag 3: Hoe krijg je als gemeente een gedragen ontwikkeling op gang t.b.v. de inpassing van de intensieve veehouderij?

- *Hoe ontstaan verschillende opvattingen?*
- *Hoe communiceer je met andersdenkenden?*
- *Welke theorieën/modellen bestaan er over burgerparticipatie?*
- *Welke ontwikkelingen doen zich voor m.b.t. burgerparticipatie*
- *Welke kansen biedt burgerparticipatie voor een gemeente?*

Literatuurstudie; Voor het beantwoorden van deze deel en sub deelvragen is literatuuronderzoek voldoende.

Deelvraag 4: Hoe staat het er momenteel voor met het betrekken van burgers bij de ontwikkeling van buitengebied en het beleid omtrent de agrarische sector in de gemeenten gelegen in de Peelhorst?

- *Hoe heeft de intensieve veehouderij zich de laatste jaren in deze gemeenten ontwikkeld?*
- *Welke problematiek doet zich op regionaal niveau voor m.b.t. intensieve veehouderij in deze gemeenten? En welke ontwikkelingen doen zich voor?*
- *Hoe pakken deze gemeenten dit nu aan?*
- *Welke ideeën hebben gemeenten om partijen meer te betrekken in de ontwikkeling van het buitengebied?*
- *Waar lopen gemeenten tegen aan als het gaat om burgerparticipatie (betrekken van partijen) bij de agrarische sector?*

Fieldresearch, deskresearch, literatuurstudie; Voor het beantwoorden van deze deel en sub deelvragen worden drie gemeenten onderzocht aan de hand van interviews met relevante ambtenaren en het bestuderen van rapporten, verslagen en websites met betrekking tot het issue. Het inzetten van burgerparticipatie binnen deze drie gemeenten wordt geanalyseerd aan de hand van inzichten die zijn voortgekomen uit het literatuur onderzoek. De gemaakte keuzes voor de uitvoering van het fieldresearch en de achtergronden van de respondenten worden in hoofdstuk 5 nader toegelicht.

In het laatste hoofdstuk van dit rapport worden strategische en tactische aanbevelingen gedaan over hoe gemeenten het proces van plattelandsontwikkeling met behulp van communicatie aan kunnen pakken.

Hoofdstuk 2 Intensieve veehouderij in provincie Noord-Brabant

- § 2.1 Noord-Brabant
- § 2.2 Structuur provincie Noord-Brabant
- § 2.3 Geschiedenis Intensieve veehouderij in Noord-Brabant
- § 2.4 Dilemma's en ontwikkelingen
 - § 2.4.1 Demografische factoren
 - § 2.4.2 Economische factoren
 - § 2.4.3 Sociaal-culturele factoren
 - § 2.4.4 Technologische factoren
 - § 2.4.5 Ecologische factoren
 - § 2.4.6 Politiek-juridische factoren
- § 2.5 Trends

Hoofdstuk 2 ntensieve veehouderij in provincie Noord-Brabant

In dit hoofdstuk leest u alles over de provincie Noord-Brabant en het bestuur van de provincie. Daarnaast wordt er in het kort een beeld geschetst over de geschiedenis van de intensieve veehouderij en worden aan de hand van een DESTEP analyse de huidige dilemma's en ontwikkelingen van de intensieve veehouderij beschreven. Tot slot wordt in de laatste alinea aandacht geschonken aan enkele trends binnen de intensieve veehouderij.

§ 2.1 Noord Brabant

Noord-Brabant grenst in het noorden aan de Nederlandse provincies Zuid-Holland en Gelderland, in het westen aan Zeeland, in het oosten aan Limburg, en in het zuiden aan de Belgische provincies Antwerpen en Limburg. Behalve Gelderland en Overijssel heeft geen andere Nederlandse provincie zoveel 'buren'. Noord-Brabant is dan ook een grote provincie (na Gelderland de grootste) en zij bezit logistiek een belangrijke, ook grensoverschrijdende doorgangsfunctie, zowel naar het zuiden als naar het oosten. Met een bevolkingsdichtheid van 497/km² is Noord-Brabant bovengemiddeld verstedelijkt. Provincie Noord-Brabant heeft 4 grote steden: Eindhoven, Tilburg, Breda, 's Hertogenbosch. Daarnaast heeft Brabant nog een aantal steden met een inwonertal tussen de 50.000 en 100.000 inwoners. Al deze steden zijn toonaangevend geweest in de ontwikkeling van de Nederlandse industrie, en bevinden zich tevens in de "Brabantse Stedenrij", een combinatie van de Brabantse steden tezamen met randgemeenten. Tezamen tellen de genoemde negen grootste steden daarin al 1,1 miljoen inwoners. Ze kunnen in dat opzicht een metropool worden genoemd. Onder planologen is dit gebied ook wel eens de "Zandstad Brabant" genoemd, als toespeling op de benaming Randstad voor het verstedelijkte westen van Nederland. In Brabant is voornamelijk in het Zuid Oosten veel intensieve veehouderij gevestigd.

§ 2.2 Structuur provincie Noord-Brabant

De provincie Noord-Brabant stáát voor Brabant en de Brabanders. In hun belang neemt de provinciale organisatie initiatieven om maatschappelijke vragen op te lossen. De provincie vormt de schakel tussen de gemeenten en het Rijk en wordt daarom ook wel het middenbestuur genoemd. Ze voert, kort samengevat, de taken uit die voor gemeenten te groot zijn en voor het Rijk te klein. De provinciale kerntaken richten zich op ruimte, economie, milieu, mobiliteit en cultuur. Het college van de provincie Noord-Brabant bestaat momenteel uit een coalitie van VVD (12 zetels), CDA (10 zetels) en de SP (8 zetels)¹².

Op het provinciehuis in Noord-Brabant werken ongeveer 1500 medewerkers. Deze medewerkers zijn verdeeld over vijf directies. Van deze vijf directies zijn er vier die zich ieder richten op een bepaald beleidsveld. Het gaat om de directies Economie & Mobiliteit, Ecologie, Ruimtelijke ontwikkeling & Handhaving en Sociale & Culturele Ontwikkeling. De vijfde directie is Middelen en richt zich op ondersteunende taken als personeelszaken, financiën, ICT en communicatie¹³.

§ 2.3 Geschiedenis intensieve veehouderij in Noord-Brabant

Vroeger was Noord-Brabant een arm randgewest. Veel bedrijven waren gemengde bedrijven. Dit betekent dat er op deze bedrijven naast veeteelt ook landbouw plaats vond. De landbouw kwam er echter vanwege de 'arme' grond, slecht tot ontwikkeling. Dit leidde er onder andere toe dat veel boeren nevenwerkzaamheden moesten gaan verrichten, zoals leerbereiding en weven, vaak in opdracht van fabrikanten. In Zuid Oost Brabant had men de Peel. Eeuwenlang leefden de boeren hier van het winnen van turf, welke een belangrijke grondstof was voor o.a. de steenfabrieken. Daarnaast hadden agrariërs wat koeien voor de melk, enkele varkens voor afvalverwerking, bemesting van het land en voor het vlees en daarbij nog enkele paarden die ingezet werden als trekdier. Wat op het land verbouwd werd diende als voer voor het vee, en de rest van de productie werd op de lokale markt verhandeld of was bestemd voor eigen consumptie. In het begin van de 20^e eeuw raakte de turf echter op in de Peel regio en door de opkomst van steenkool nam de vraag naar turf steeds verder af. Vooral op deze 'arme' zandgronden hadden de boeren, na het wegvallen van de turfproductie, het moeilijk om het hoofd boven water te houden.

¹² Zie bijlage 2, pagina 67

¹³ www.brabant.nl

Na de tweede wereldoorlog werd het landbouwbeleid er op gericht veel voedsel te produceren. Daarbij moest de koopkracht van de bevolking vergroot worden en werden daarom de prijzen voor de voedselpakketten laag gehouden. Om die reden moest de landbouwproductie fors omhoog. Verhoging van de productie werd bereikt door te innoveren en te mechaniseren. Met de opkomst van de EEG (tegenwoordig Europese Unie) kwam de intensieve veehouderij in een stroomversnelling. Het gemeenschappelijke landbouwbeleid had als doel; een stabiele voedselvoorziening, lage prijzen voor de consument en een goed inkomen voor de boeren. Om dit voor mekaar te krijgen werd er door de Europese Unie en de nationale overheden veel geld geïnvesteerd in onderzoek om de productie te optimaliseren. Daarnaast konden agrarische bedrijven door stabiele en relatief hoge prijzen makkelijk geld lenen om schaalvergroting toe te passen. Al met al werden de relatief grote gezinnen uit de Peel regio gestimuleerd om hard aan een brede toekomst in de landbouw te werken. Zo verdwenen langzamerhand de gemengde bedrijven van vroeger en ontstond rond de jaren '60 en '70 de intensieve veehouderij. Veel agrariërs namen in die tijd de gemengde bedrijven van hun ouders over en hebben deze vervolgens uitgebouwd tot de bedrijven zoals die er nu staan. Met name de varkens- en pluimveehouderij groeide na 1970 hard op basis van via Rotterdam geïmporteerde veevoederingsrediënten. Hiermee werd Noord-Brabant, en met name de Peel regio, één van de gebieden met de grootste varkens- en pluimveedichtheid ter wereld¹⁴.

Deze intensieve veehouderij heeft landelijk al decennia lang last van een slecht imago. De maatschappelijke discussie over de inpassing en de uitvoering van de intensieve veehouderij steekt daarom steeds vaker de kop op. Deze maatschappelijke weerstand begon in de jaren '80 van de vorige eeuw. Er was stankoverlast, een mestoverschot en door het ammoniakuitstoot ontstond er zure regen. De echte klap voor de intensieve veehouderij kwam echter in 1997. Toen brak de varkenspest uit. Veel beelden van toen zijn nog altijd bepalend voor het imago van nu. De intensieve veehouderij is sindsdien veel bezig met het verbeteren van dit imago maar door de Q-koorts, de megastallen, de MKZ en MRSA blijft de sector achter de feiten aan lopen.

De discussie over de intensieve veehouderij is na het burgerinitiatief 'Mega stallen Nee' in Brabant flink opgelaaid. Veel burgers zijn het zat om in de stank te zitten en maar toe te kijken naar de bouw van grote stallen die het landschap aantasten. Ook vinden veel burgers dat het met het dierenwelzijn in de intensieve veehouderij slecht gesteld is. Al met al vinden zij dat het anders moet. Voor veel agrariërs is dit een lastige opgave omdat zij gebonden zijn aan de huidige manier van produceren door het huidige verdienmodel.

Na al die ontwikkelingen de laatste tijd t.a.v. de intensieve veehouderij heeft de provincie Noord-Brabant een nieuwe koers ontwikkeld waarin de intensieve veehouderij zich de komende jaren op een duurzame manier moet gaan ontwikkelen. Deze 'nieuwe koers' is reeds beschreven in de inleiding van dit rapport.

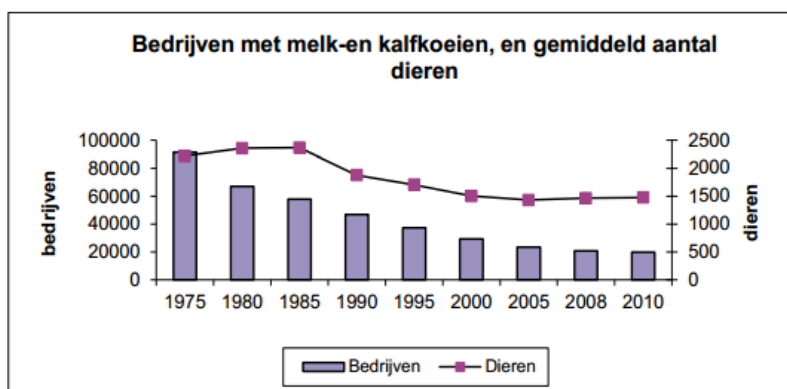
14 www.varkensgilde.nl

§ 2.4 Dilemma's en ontwikkelingen intensieve veehouderij

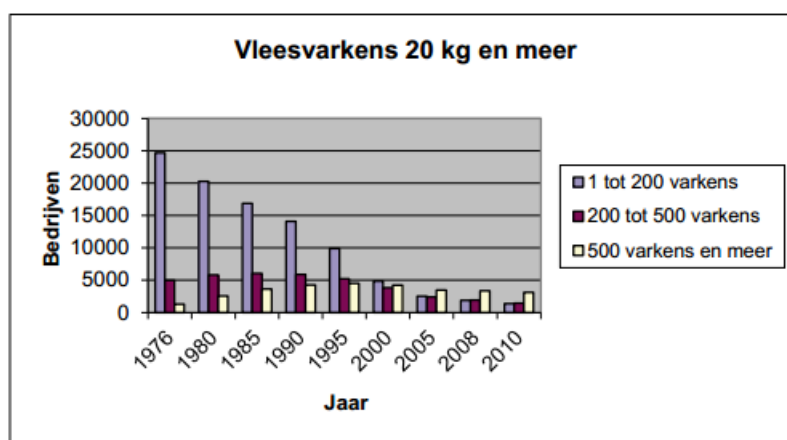
Het is duidelijk dat de toekomst van de intensieve veehouderij erg onder druk staat. Om een nog duidelijker beeld te scheppen met welke dilemma's de intensieve veehouderij te maken heeft en welke ontwikkelingen er momenteel gaande zijn wordt in onderstaande DESTEP analyse¹⁵ concreter ingegaan op de diverse factoren die een rol spelen in de intensieve veehouderij¹⁶.

§ 2.4.1 Demografische factoren

De intensieve veehouderij is de laatste jaren aan flinke verandering onderhevig. Zowel bij het rundvee, de varkens en het pluimvee is de laatste tien jaar een terugval van het aantal bedrijven zichtbaar. Daar tegenover staat dat het totaal aantal dieren de laatste tien jaar ongeveer gelijk is gebleven. Dit betekent dat bedrijven steeds groter worden. Onderstaande grafieken geven deze trend in de diverse vee sectoren duidelijk weer¹⁷.

Figuur 1. Bedrijven met melk- en kalfkoeien, en gemiddeld aantal dieren.
BRON: Land- en tuinbouwcijfers 2011, LEI Wageningen UR/CBS, P.105)

Figuur 2. Vleesvarkens 20 kg en meer.
BRON: Land- en tuinbouwcijfers 2011, LEI Wageningen UR, P.105)

§ 2.4.2 Economische factoren

Veel veehouders hebben het de laatste jaren lastig gehad om overeind te blijven. Bedrijven moesten blijven investeren om alsmat groter te worden om efficiënter te kunnen werken. De Nederlandse veehouderij produceert voor een wereldmarkt en concurreert op basis van kostprijs. Dit hebben ze de laatste decennia goed gedaan. Nederlandse boeren hebben dit gerealiseerd door het behalen van goede technische resultaten op hun bedrijven. Bijvoorbeeld; in Nederland groeien in de varkenshouderij 27 biggen per zeug per jaar op. In Italië, Denemarken en België schommelt dit getal

¹⁵ Een DESTEP analyse omschrijft de demografische, economische, sociaal-culturele, technologische, ecologische en politieke factoren omtrent een onderwerp.

¹⁶ Voor uitgebreide DESTEP analyse zie bijlage 2, pagina 69

¹⁷ Lei Wageningen, land- en tuinbouwcijfers 2011

tussen de 20 en 25 biggen per zeug per jaar¹⁸. Op innovatie en techniek ligt Nederland dus nog wel iets voor op omringende landen. Maar op basis van kostprijs wordt het voor de intensieve veehouderij in Nederland steeds lastiger om te concurreren met landen als Canada, China of Brazilië. In deze landen zijn de kosten veel lager door o.a. goedkoper voer, goedkopere arbeid en goedkopere huisvesting. Vanwege de reden dat de Nederlandse intensieve veehouderij niet langer voort kan bestaan door te concurreren op kostprijs, en door de toenemende maatschappelijke discussie over de omvang van de intensieve veehouder in Nederland, is het de verwachting dat de sector zich de komende jaren op andere manieren moet gaan onderscheiden zoals bijvoorbeeld op gezondheid en duurzaamheid. Er is al enkele jaren een opkomende vorm van niche markten zichtbaar.

§ 2.4.3 Sociaal-culturele factoren

Nederland is een land waar dierenwelzijn hoog in het vaandel staat. Dit is ook een logisch verschijnsel bij een toenemende welvaart in de maatschappij. Nederland is dan ook het enigste land ter wereld met een politieke partij die in het leven is geroepen om op te komen voor het belang van dieren (Partij van de Dieren). Daarnaast zijn er in de maatschappij steeds meer organisaties (Wakker Dier, Dierenbescherming, Varkens in nood), die zich inzetten voor de dieren in ons land. Met die ontwikkeling is ook de weerstand tegen de intensieve veehouderij de laatste jaren langzaam toegenomen. Echter gaat de weerstand tegen de intensieve veehouderij niet alleen over het dierenwelzijn. Er zijn ook mensen die vinden dat de intensieve veehouderij de kwaliteit van het leefmilieu aantast, of de gezondheid van de burgers bedreigt. Daarbij vinden mensen dat de grote stallen het landschap verminken. Ook vinden burgers dat 'mega' stallen een oneerlijke concurrentie tussen boeren bevordert (burgerinitiatief 'megastallen nee')¹⁹. Al met al zijn er voor veel mensen verschillende motieven om een negatieve houding t.o.v. de intensieve veehouderij te hebben. Dit resulteert in een toenemende vraag naar vlees dat milieu- en diervriendelijke geproduceerd is.

Door het veranderen van de bevolkingssamenstelling is er een steeds grotere afstand ontstaan tussen de burger en veehouder. Zo waren er 50 jaar geleden veel meer veehouders dan tegenwoordig, ook was de gehele veehouderij 50 jaar geleden geheel anders dan nu. Tegenwoordig gaat het om veel grotere bedrijven die vaak gespecialiseerd zijn in één diersoort. Omdat vroeger bijna iedereen opgroeide op of in de buurt van een agrarisch bedrijf was er veel meer begrip voor de sector. Door het krimpen van het aantal werkzame mensen in de veehouderij en de toename in grootte van de bedrijven is er steeds minder kennis, begrip en sympathie voor de intensieve veehouderij.

§ 2.4.4 Technologische factoren

De intensieve veehouderij is in Nederland één van de vooruitstrevendste in de wereld. Qua kostprijs is de intensieve veehouderij in Nederland één van de meest efficiënte landen in de wereld. Dit heeft de sector te danken aan de stappen die de laatste decennia zijn gezet in innovatie en mechanisatie die hebben geleid tot een goed bedrijfsresultaat. Daarnaast doet de intensieve veehouderij in Nederland veel onderzoek naar ras, genetica, voer, klimaat, leefomgeving, etc. om technisch betere resultaten te behalen. Daarnaast probeert de intensieve veehouderij de uitstoot van fijnstof en ammoniak terug te dringen door het plaatsen van luchtwassers en andere 'groene' ventilatie systemen, en proberen ze hun bedrijven beter in te passen in de omgeving door het bedrijf aan te kleden met bomen, struiken en grasvelden. De intensieve veehouderij sector is dus al veel bezig met nieuwe ontwikkelingen die het milieu minder belasten en dierenwelzijn verbeteren.

§ 2.4.5 Ecologische factoren

De ecologische voetafdruk van de intensieve veehouderij in Nederland is momenteel zeer groot. Nederland produceert veel meer dierlijke producten dan nodig is voor eigen behoefte. Daarvoor worden benodigde hulpbronnen elders gehaald (veevoer) en vervolgens komt de mest terecht op ons eigen land. Dus wij importeren veevoer en exporteren vlees maar kunnen het resulterende mestoverschot niet echt netjes kwijt. Dit betekent een grote ecologische voetafdruk. Daarnaast is met de intensieve veehouderij ook veel vrachtverkeer gemoeid. Denk aan veeervoer, voerwagens, etc.

¹⁸ LEI 2009, productiekosten van varkens

¹⁹ www.megastallen-nee.nl

Om die reden pleiten veel mensen dat de 'licence to produce' bij de veehouders beperkt moet worden²⁰.

Aan de andere kant is de Nederlandse intensieve veehouderij ook weer een voorbeeld voor de ontwikkeling van veehouderij elders in de wereld. Het combineert de hoogste productiviteit per dier en per hectare met de minste uitstoot aan schadelijke stoffen. Vanuit ecologische optiek is een gecontroleerde intensieve veehouderij de manier om de milieudruk te verminderen. Voor menselijke consumptie ongeschikte plantaardige grondstoffen (gras, reststromen) worden omgezet in vlees- en zuivelproducten. Mest kan via biogasproductie bijdragen aan het oplossen van het energievraagstuk. Met de uitputting van de fosfaatvoorraden in het verschiets wordt de mest van grote waarde voor akker- en tuinbouw. Door veehouderij sterker te verankeren in agro-ecologische kringlopen kan Nederland de wereld laten zien dat vraagstukken rond intensieve veehouderij oplosbaar zijn met maatwerk en respect voor het dier²¹. Tot op heden is het echter nog niet zo ver en zit de intensieve veehouderij in Nederland nog altijd met een mestoverschot en dus een flinke ecologische voetafdruk.

§ 2.4.6 Politieke factoren

Ieder overheidsorgaan (rijk, provincie, gemeente) schept op een ander niveau kaders voor de intensieve veehouderij. De rijksoverheid gaat bijvoorbeeld over het aantal dieren dat gehouden mag worden of over het dierenwelzijn. De gemeente legt in een bestemmingsplan vast waarvoor grond of gebouwen in de gemeente mogen worden gebruikt en de provincie is verantwoordelijk voor het ruimtegebruik. In deze subparagraaf wordt het nieuwe provinciale beleid besproken. De provincie is alleen bevoegd om te sturen op de ruimtelijke omvang en kijkt naar de oppervlakte van het bouwblok van een boerderij op één locatie. Op dat bouwblok staan de stal(len), maar ook de woning, opslag en voedersilo's. Zoals in de inleiding is besproken zijn de reconstructieplannen, zoals die de laatste jaren ontwikkeld waren, naar aanleiding van het burgerinitiatief 'Megastallen Nee' op 19 maart 2010 ingetrokken. De nieuwe kaders zien er als volgt uit. De provincie heeft in de Verordening Ruimte besloten dat het bouwblok niet groter mag zijn dan 1,5 ha en dat dieren maar in één bouwlaag mogen worden gehouden, en dus niet meerdere verdiepingen op elkaar. Voor de plannen die enkele boeren al hadden voor het burgerinitiatief (19 maart 2010), die niet in het nieuwe beleid passen, worden wellicht uitzonderingen gemaakt. Daarvoor moeten zij dit allereerst schriftelijk kunnen bewijzen. Op basis daarvan wordt bekeken of zij een ontheffing krijgen. In totaal gaat het om 114 ontheffingsaanvragen (48 verplaatsers en 66 uitbreidingen). De provincie heeft hierbij aangegeven dat niet al deze bedrijven zich willen ontwikkelen tot megastallen. Gedeputeerde Staten beslist per individueel bedrijf of er een ontheffing verleend wordt. Het is niet ondenkbaar dat in de toekomst bedrijven die in een LOG liggen toch ontheffing krijgen om door te groeien naar maximaal 2,5 ha. Echter hebben de Provinciale Staten, naar aanleiding van het advies van de Commissie van Doorn, besloten om ook hier een begrenzing van 1,5 ha te hanteren. Pas als er juridisch houdbare criteria zijn ontwikkeld voor dierenwelzijn en gezondheidsrisico's voor omwonenden, zouden de Provinciale Staten dit besluit kunnen heroverwegen²². Momenteel loopt er vanuit de landelijke overheid een onderzoek, uitgevoerd door de Gezondheidsraad, naar de gezondheidsrisico's van veehouderijbedrijven voor omwonenden. De uitkomsten van dit onderzoek worden in het 3^e kwartaal van 2012 verwacht. Hierin geeft de Gezondheidsraad advies over de beoordeling van de risico's van blootstelling aan schadelijke ziektekiemen uit veehouderij. De uitkomsten van dit onderzoek zouden het besluit van de Provinciale Staten omtrent bouwblokgrootte kunnen doen wijzigen²³.

Er wordt verwacht dat voor 2013 veel intensieve veehouders gaan stoppen. Dit heeft te maken met het besluit 'ammoniakemissie huisvesting veehouderij', dat op 1 april 2008 in werking is getreden. Dit landelijke beleid stelt dat bestaande stallen voor varkens en pluimvee moeten voldoen aan de best beschikbare technieken om ammoniakuitstoot zo veel mogelijk te beperken en dierenwelzijn te verbeteren. Dit zou in eerste instantie al voor 1 januari 2010 gerealiseerd moeten zijn. Omdat veel bedrijven hier niet aan konden voldoen, kregen zij uitstel. Hiertoe moest wel een bedrijfsontwikkelingsplan ingediend worden bij de gemeente, waarin uiteengezet wordt hoe de stallen

20 Paul Struik, Hoogleraar gewasfysiologie, Wageningen Universiteit, 10 mei 2011

21 Martin Scholten, Trouw.nl, 13 april 2010

22 www.brant.nl/dossiers/dossiers-op-thema/platteland/intensieve-veehouderij.aspx

23 www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/veehouderij/veehouderij-in-2023

voor 1 januari 2013 aangepast zouden gaan worden, zodat ze alsnog voldeden aan de eisen. De verwachting is dat niet alle veehouderijbedrijven in 2013 aan deze eisen voldoen waardoor het aantal intensieve veehouderijen in Nederland nog verder zal afnemen²⁴.

§ 2.5 Trends

Naast het bestaan van allerlei factoren die van invloed zijn op de intensieve veehouderij zijn er enkele opvallende trends zichtbaar in de sector. Deze worden hier kort omschreven²⁵.

- *Integratie met ketenpartners*

Er vindt in de intensieve veehouderij steeds meer samenwerking plaats door de diverse ketenpartners en stakeholders in het productieproces van voedsel. Dit is ook een ambitie die de Commissie-Van Doorn nastreeft in haar rapport. Door samen te werken met elkaar kunnen de diverse partijen meer bereiken (beter prijs, beter imago, etc.) De retail speelt hier volgens 'Van Doorn' een belangrijke rol in.

- *Ontwikkelen van nieuwe concepten*

In de intensieve veehouderij zijn steeds meer concepten in opkomst die zich onderscheiden t.o.v. gangbaar op aspecten als dierenwelzijn, smaak, gezondheid of beleving.

- *Draagvlak creëren/imago verbeteren voor de sector*

Er zijn steeds meer initiatieven in Nederland die proberen de intensieve veehouderij transparanter te maken en daarmee het imago van de sector te verbeteren.

- *Steeds meer weerstand tegen intensieve veehouderij*

Gepaard met de negatieve berichtgeving over de intensieve veehouderij gaan de ontwikkelingen van initiatieven die tegen de intensieve veehouderij zijn, zowel op nationaal als lokaal niveau.

24 www.tctubantia.nl/regio/almelo-buiten/6835687/Vijftig-boeren-stoppen-met-intensieve-veehouderij.ece

25 Uitvoering beschrijving met praktijkvoorbeelden, zie bijlage 2, pagina 72

Hoofdstuk 3 De Peelhorst

§ 3.1 Wat is de Peelhorst

§ 3.1.1 Problematiek

§ 3.1.2 Doelstelling

§ 3.2 Actoren-analyse

§ 3.2.1 toelichting actorenschema

§ 3.2.2 uiteenzetting belangrijkste actoren

§ 3.3 Conclusies

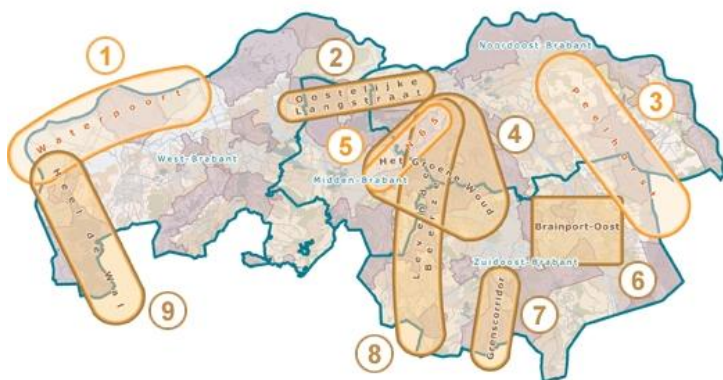
Hoofdstuk 3 De Peelhorst

In hoofdstuk 3 wordt u geïnformeerd over de regio 'Peelhorst'. Hierin wordt een beeld geschetst van de huidige problematiek in deze regio en worden de actoren rondom de problematiek in kaart gebracht. Vanuit een actorenschema wordt vervolgens in dit hoofdstuk het spanningsveld tussen de verschillende belanghebbende partijen beschreven.

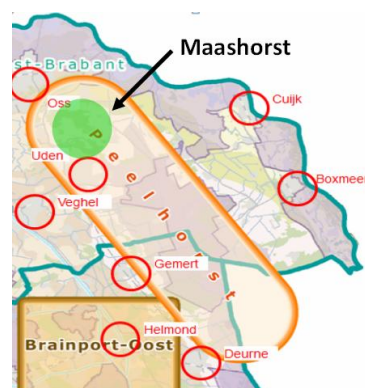
§ 3.1 Wat is de Peelhorst

De Peelhorst is één van de negen gebiedsopgaven uit de Structuurvisie van de provincie Noord-Brabant en is in figuur 3 weergegeven onder nummer 3.

De Peelhorst is gelegen in Zuid Oost Brabant en overlapt gedeeltelijk het noordelijk deel van de provincie Limburg. In de Peelhorst is veel intensieve veehouderij gevestigd. Het feit dat de provincie dit gebied als gebiedsopgave heeft aangewezen betekent dat de provincie samen met de regio wil optrekken om te zoeken naar een gezamenlijk toekomstbeeld voor deze regio. In de Peelhorst bevindt zich ook het natuurgebied de Maashorst (een van de drie landschappen van Allure) zoals te zien is in figuur 5. In dit rapport wordt het landschap van Allure buiten beschouwing gelaten.

Figuur 4. De 9 gebiedsopgaven van de provincie Noord-Brabant²⁶

Figuur 5. De Maashorst²⁷

De Peelhorstregio bestaat uit ongeveer 14 kleine en middelgrote gemeenten in het deel van Noord-Brabant en in totaal wonen er ongeveer 300.000 mensen²⁸. In deze gemeenten zijn van oudsher relatief veel intensieve veehouderijen gevestigd. Deze gemeenten hebben dan ook allen een sterk agrarische achtergrond en kampen momenteel met de maatschappelijke problematiek die de laatste tijd steeds vaker opsteekt bij de ontwikkeling van de intensieve veehouderij.

§ 3.1.1 Problematiek

De Peelhorst vormt het centrum van de intensieve veehouderij in Nederland. Economisch is deze regio van groot belang. Echter is in deze regio de driehoek People-Profit-Planet uit balans en is de maatschappelijke legitimatie voor de intensieve veehouderij flink gedaald. Hierdoor ontstaat er een toenemende zorg voor de risico's van de intensieve veehouderij voor de volksgezondheid en het dierenwelzijn. Daarnaast zijn er negatieve effecten op de natuur en het milieu en neemt de stankoverlast en de verkeersdruk toe, welke een probleem vormen voor de leefbaarheid van de regio. Al met al neemt de spanning tussen de burgers en agrariërs in deze regio toe. Daarbij komt dat concurreren op kostprijs niet langer vol te houden is voor de agrarische ondernemers in een sterk concurrerende globale voedselmarkt. Hierdoor staat de toekomst van veel agrarische bedrijven onder druk²⁹. Omdat mensen last ondervinden van de agrarische bedrijven hebben veel mensen aangegeven dat het anders moet met de intensieve veehouderij in deze regio. Anders in de zin van

²⁶ www.brabant.nl

²⁷ www.brabant.nl

²⁸ Zie bijlage 3, pagina 84, gemeenten in Peelhorst

²⁹ www.brabant.nl/dossiers/dossiers-op-thema/ruimtelijke-ordening/gebiedsontwikkeling/de-peelhorst.aspx

minder stankoverlast, minder uitstoot van schadelijke stoffen, meer dierenwelzijn, etc. Over het eindbeeld en de weg daar naar toe lopen de meningen in de Peelhorst sterk uiteen. In de structuurvisie van de provincie Noord-Brabant is de Peelhorst daarom als aandachtsgebied voor de agrarische ontwikkeling aangewezen³⁰.

In de regio zijn burgers tegen de ontwikkeling van de 'megastallen'. De burgers willen geen grote stallen die in hun ogen het landschap aantasten, stank veroorzaken en de gezondheid van de leefomgeving aantasten. Daarnaast vinden ze dat dieren op een diervriendelijke manier gehouden moeten worden. Volgens hen zetten deze megastallen niet het dier centraal maar richt men zich alleen op bulkproductie. Het burgerinitiatief 'Megastallen Nee' in 2010 was hier een goede weerspiegeling van.

De overheid (zowel provincie als gemeente) wordt in deze gezien als mede veroorzaker van dit maatschappelijk probleem. Zij heeft, in de ogen van de burgers, de agrariërs de ruimte gegeven om zich te ontwikkelen zoals dat momenteel gebeurt. In de Peelhorst zijn daarom veel actiegroepen opgericht zoals, Stop de Stank in Deurne die tegen het groter worden van de intensieve veehouderij zijn.

Zoals eerder vermeld in deze scriptie heeft de provincie Noord-Brabant een halt toe geroepen aan het doorgroeien van bedrijven door een begrenzinglimiet van 1,5 ha. voor ieder bouwblok vast te stellen. Echter zijn er vóór de invoering van dit beleid, naar aanleiding van de reconstructie, al beloftes gedaan aan diverse agrariërs om in LOG gebieden verder te bouwen. Er zijn dus enkele agrariërs die wel grote bedrijven mogen bouwen. De overheid staat nu grofweg gezegd voor het volgende dilemma: of de overheid betaalt deze agrariërs een schadevergoeding voor het belemmeren van bedrijfsontwikkeling terwijl dat deze mogelijkheid tot ontwikkeling in eerste instantie wel is toegezegd. Of de overheid geeft deze agrariërs toch de beloofde ontwikkelingsruimte waarbij veel burgers in opstand zullen komen en de maatschappelijke discussie voort blijft duren. Al met al zitten gemeenten in de Peelhorst en de provincie Noord-Brabant in een lastig parket.

§ 3.1.2 Doelstelling

Om dit op te lossen heeft de provincie Noord-Brabant voor gebiedsopgave de Peelhorst 5 doelstellingen geformuleerd.

- Het herstellen van vertrouwen tussen boeren, burgers en overheden in het gebied
- Het behouden en versterken van de economische basis in Oost Brabant
- Het versterken van de leefbaarheid in het gebied.
- Het versterken van de ruimtelijke kwaliteit in het gebied.
- Het verbinden van initiatieven, ideeën en kennis zowel binnen als buiten de Peelhorst.

Om dit te bereiken is het allereerst belangrijk om te inventariseren welke actoren een rol spelen in het gebied rondom de problematiek en welke bestaande netwerkstructuren er zijn.

§ 3.2 Actoren-analyse

Om dit in kaart te brengen is op de volgende pagina een actorenschema weergegeven. Dit actorenschema laat vanuit gemeentelijk perspectief zien welke partijen allemaal een rol spelen in de problematiek rondom de intensieve veehouderij. In bijlage 1 op pagina X vindt u een korte toelichting op al deze actoren om een beeld te krijgen van de belangen van de actoren.

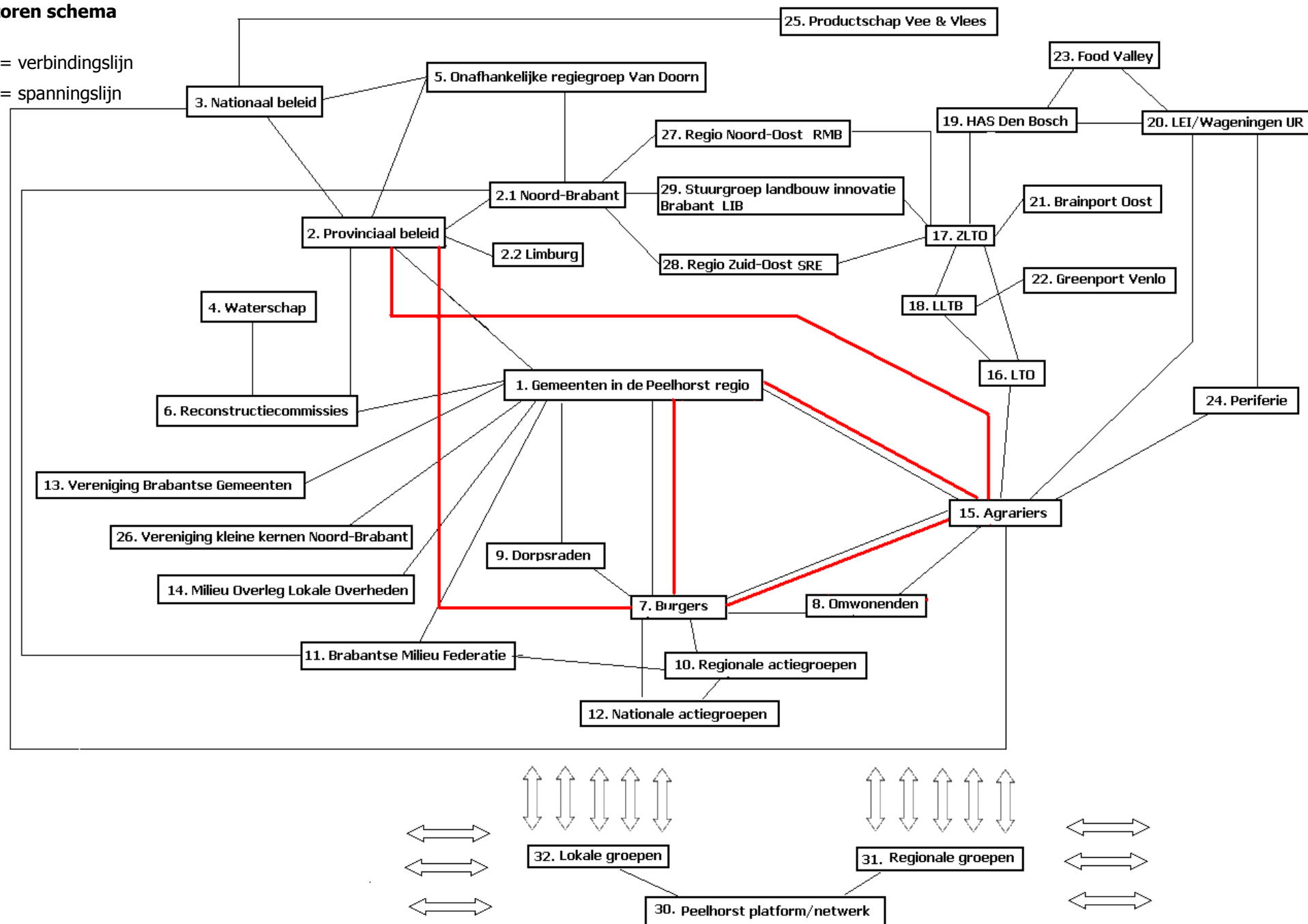
Daarnaast leest u op de volgende pagina een korte toelichting op het actoren schema.

³⁰ Powerpoint presentatie 'Goed leven in de peelhorst', provincie Noord-Brabant

Actoren schema

— = verbindingslijn

— = spanningslijn

§ 3.2.1 Toelichting actorenschema

Zoals gezegd is bovenstaand actorenschema opgesteld vanuit gemeentelijk perspectief. Dat wel zeggen dat de gemeenten gelegen in de Peelhorst centraal zijn gezet en van daaruit is bekeken welke partijen een rol spelen in de problematiek rondom de intensieve veehouderij, zoals die al eerder in dit rapport omschreven is. Hiervoor is gekozen omdat het onderzoek en dus tevens dit adviesrapport zich richt op gemeenten uit de Peelhorst.

In het schema ziet u rode en zwarte lijnen die zijn getrokken tussen de verschillende actoren. De zwarte lijnen staan in dit figuur voor verbinding. Dit betekent dat deze actoren in verbinding staan met elkaar. Bijvoorbeeld: een gemeente heeft te maken met reconstructiecommissies maar daarnaast ook met burgers, agrariërs, etc. De onderlinge verhouding tussen de actoren die met zwarte lijnen aan elkaar verbonden zijn worden in dit rapport buiten beschouwing gelaten omdat het onderzoek dan te omvangrijk wordt. Hier is in deze korte onderzoeksperiode geen ruimte voor.

Interessanter zijn in dit actoren schema dan ook de rode lijnen. Deze lijnen geven het spanningsveld weer tussen verschillende actoren waarnaar in dit rapport onderzoek gedaan wordt. Dit betekent dat deze lijnen aangeven dat er problemen zijn tussen de verschillende actoren. Deze problematiek is reeds geschetst in paragraaf 3.1.1.

Onder aan het schema is de actor 'platform/netwerk de Peelhorst' weergegeven. Deze actor is een netwerk dat geïnitieerd is vanuit de provincie Noord-Brabant. Dit netwerk beoogt het doel om partijen in de Peelhorst met elkaar te verbinden en een oplossing voor de problematiek te vinden die breed gedragen wordt. Hiervoor worden vanuit het netwerk de Peelhorst groepen opgericht die zowel op lokaal als regionaal niveau met elkaar in dialoog gaan over de huidige problematiek en eventuele oplossingen. De verticale pijlen vanuit lokale en regionale groepen van de Peelhorst geven aan dat personen in deze groepen afkomstig kunnen zijn van partijen uit het actoren schema. De horizontale pijlen geven aan dat aan deze netwerken ook personen kunnen deelnemen die verder van de problematiek en de sector afstaan. Bijvoorbeeld een kunstenaar uit Amsterdam of een cultuurhistoricus uit Maastricht.

§ 3.2.2. Uiteenzetting belangrijkste actoren

Om de problematiek goed te kunnen begrijpen wordt in deze paragraaf nader naar het spanningsveld gekeken. Dit wordt gedaan door vanuit iedere actor te omschrijven vanuit welke beleavingswereld zij de problematiek ervaren en welke standpunten zij hierbij innemen. De inventarisatie van deze standpunten zijn gebaseerd op gesprekken met gemeenten, provincie, bijgewoonde bijeenkomsten met agrariërs en verslagen van bijeenkomsten van actiegroepen. Deze standpunten zijn niet representatief voor alle personen die worden geschaard onder een actor maar geven in grote lijnen een beeld van de houding van de actoren t.o.v. de problematiek.

▪ Agrariërs in de Peelhorst

Zoals reeds in de DESTEP is omschreven zitten de agrariërs in een verdienmodel waarbij het steeds noodzakelijker wordt om groter te worden om te kunnen blijven renderen. Agrariërs hebben weinig tot geen invloed op de prijsvorming voor hun producten. Er zijn voor een agrariër allerlei factoren (waaronder kosten van technologie die alleen op te brengen zijn als er grootschaliger gewerkt gaat worden) die van invloed zijn op de besluitvorming om 'megastallen' te willen bouwen. Om dat te kunnen zijn flinke investeringen nodig. Het ontstaan van deze 'megastallen' leidde tot veel discussie in de maatschappij waarbij de agrariër vaak in kwaad in daglicht wordt gesteld.

Andere actoren, bijvoorbeeld omwonenden of regionale bestuurders, kunnen zich weinig verplaatsen in de belangen van de agrariërs, en begrijpen daarom vaak de handelingslogica van de agrariërs niet. Dat leidt tot weerstand en confrontatie. Hierdoor verslechteren onderlinge relaties waardoor bijvoorbeeld burenelaties onder druk komen te staan. Hieruit blijkt dat wanneer men zich niet in elkaar kan verplaatsen, en er ook geen wederzijds begrip ontstaat, confrontatie tussen diverse actoren dreigt.

Naar aanleiding van 'Van Doorn' en het terugtrekken van reconstructieplannen, is het voor agrariërs niet helemaal duidelijk waar ze aan toen zijn als het gaat om de mogelijke ontwikkelingsruimte van hun agrarisch bedrijf.

Veel agrariërs zijn aangesloten bij het ZLTO. Een belangenorganisatie voor de agrarische sector. Vaak is het deze partij die aan tafel schuift als met andere belangenpartijen gesproken moet worden. Er wordt verwacht dat voor 2013 veel intensieve veehouders gaan stoppen³¹. Dit heeft te maken met het besluit 'ammoniakemissie huisvesting veehouderij', dat op 1 april 2008 in werking is getreden. Dit landelijke beleid stelt dat bestaande stallen voor varkens en pluimvee moeten voldoen aan de best beschikbare technieken om ammoniakuitstoot zo veel mogelijk te beperken en dierenwelzijn te verbeteren. Dit zou in eerste instantie al voor 1 januari 2010 gerealiseerd moeten zijn. Omdat veel bedrijven hier niet aan konden voldoen, werd dit uitgesteld. Hiervoor moesten deze bedrijven wel een bedrijfsontwikkelingsplan indienen bij de gemeente, waarin uiteengezet wordt hoe de stallen voor 1 januari 2013 aangepast zouden gaan worden, zodat ze alsnog voldeden aan de eisen. De verwachting is dat niet alle veehouderijbedrijven in 2013 aan deze eisen voldoen waardoor het aantal intensieve veehouderijen in Nederland nog verder al afnemen.

▪ *Provincie Noord-Brabant*

De provincie is bevoegd om te sturen op de ruimtelijke ontwikkeling. Hiervoor ontwikkelt de provincie een structuurvisie³². Op 1 januari 2011 is de structuurvisie ruimtelijke ordening in Noord-Brabant in werking getreden. Om deze visie te bewerkstelligen heeft de provincie een Verordening Ruimte. Hierin staan de regels waarmee gemeenten rekening moeten houden bij het ontwikkelen van een bestemmingplan. Door deze regels weet een gemeente al in een vroeg stadium waar ze aan toe zijn. Als het gaat over de agrarische sector dan is de provincie alleen bevoegd om te sturen op de ruimtelijke omvang. Zij kijkt naar de oppervlakte van het bouwblok van een agrarisch bedrijf op één locatie. Op dat bouwblok staan de stallen, maar ook de woning, opslag en voedersilo's. Zoals in de inleiding is besproken zijn de reconstructieplannen, zoals die de laatste jaren ontwikkeld waren, mede naar aanleiding van het burgerinitiatief 'Megastallen Nee' op 19 maart 2010 ingetrokken. De nieuwe kaders die de provincie Noord-Brabant momenteel hanteert zijn reeds omschreven in de DESTEP-analyse in paragraaf 2.4.7.

Uit notulen van bijeenkomsten met burgers komt naar voren dat zowel de provincie als gemeenten in Noord-Brabant door burgers worden gezien als medeveroorzaker van de problematiek in de intensieve veehouderij. De overheid wordt namelijk gezien als de partij die het mogelijk maakt/stimuleert dat de agrarische sector zich de laatste decennia op deze manier heeft kunnen ontwikkelen. Wellicht is het wantrouwen vanuit de burger naar de overheid nog wel groter dan het wantrouwen naar de agrariër.

De provincie Noord-Brabant heeft daarom een nieuw koers document opgesteld genaamd: 'De transitie van stad en platteland, een nieuwe koers'³³. In dit document omschrijft de provincie Noord-Brabant in grote lijnen de nieuwe kaders voor de ontwikkeling van het landelijk gebied en de weg die volgens de provincie Noord-Brabant bewandeld moet worden om die ontwikkeling mogelijk te maken.

Kort samengevat wil de provincie in de toekomst een andere rol gaan vervullen dan voorheen. I.p.v. maatschappelijke problemen op te lossen door regels en normen te stellen of subsidies te verlenen gaat de provincie meer een faciliterende en ondersteunende rol op zich nemen. Volgens de provincie zou het gesprek tussen burgers, ondernemers en andere partijen de basis moeten zijn voor de ontwikkeling van nieuw beleid waarbij de provincie Noord-Brabant waar nodig ondersteunt met regels en middelen. In het nieuwe koersdocument omschrijft de Provincie Noord-Brabant het als volgt: "De provincie wordt de organisatie die partijen met elkaar verbindt en aanstuurt op het proces waarbij het gaat om richtingen en randwoorden i.p.v. beleidsregels en enge kaders"³⁴

31 www.tctubantia.nl/regio/almelo-buiten/6835687/Vijftig-boeren-stoppen-met-intensieve-veehouderij.ece

32 Gemeenten maken Structuurvisies om hiermee uitspraken te doen over de gewenste (ruimtelijke) ontwikkeling. Om dit toekomstbeeld te realiseren wordt in een structuurvisie aandacht besteed aan bijvoorbeeld identiteit, de gewenste omvang van de gemeente, het woonmilieu, de werksituatie, de infrastructuur en de benodigde voorzieningen.

33 Provinciale Staten, De transitie van stad en platteland, een nieuwe koers, december 2011

34 Provinciale Staten, De transitie van stad en platteland, een nieuwe koers, december 2011

- *Gemeenten in de Peelhorst*

In het Brabantse deel van de Peelhorstregio liggen +/- 14 gemeenten. Echter liggen ook rondom de Peelhorstregio een aantal gemeenten die sterk agrarisch zijn. Een gemeente bestaat uit een groep van woonkernen, dorpen en/of steden. Een gemeente vormt de onderste laag uit het politieke bestuursstructuur en stellen een bestemmingsplan op. In een bestemmingsplan wijzen zij de bestemming, ofwel de functie van de grond aan. Ook geven ze regels over het gebruik van de grond en hetgeen wat daarop gebouwd is. Wanneer een agrariër een vergunningsaanvraag indient wordt deze door een ambtenaar getoetst aan het bestemmingsplan, provinciaal en nationaal beleid.

Gemeenten in de Peelhorst kampen al enkele jaren met de problematiek rondom de intensieve veehouderij. Met het burgerinitiatief 'Megastallen Nee' is deze problematiek alsmaar versterkt. Ten tijde van het werk van de reconstructiecommissies hebben gemeenten ingezet op landbouwonwikkelingsgebieden (LOG's). Dit betekent dat boeren die grote bedrijven wilden bouwen naar het LOG verplaatst moesten worden. Burgers kregen hierbij het idee dat in de LOG's megastallen gebouwd gingen worden, wat ten koste zou gaan van de omgeving, het leefklimaat, het dierenwelzijn en het milieu. Dit leverde veel weerstand op binnen de gemeenten en leidde tot de oprichting van diverse actiecomités die zich tegen deze ontwikkelingen keerden.

Daarbij is het voor een gemeente vaak lastig om heldere en definitieve kaders te bieden omdat zij afhankelijk zijn van een provincie. Bijvoorbeeld toen de provincie de reconstructieplannen terugtrok leidde dit tot veel onduidelijkheid bij gemeenten en burgers over wat nu wel of niet mag. Net zoals bij de provincie worden gemeenten in de Peelhorst door burgers vaak gezien als medeveroorzaker van de problematiek die zich momenteel in de agrarische sector voordoet.

Tot slot hebben gemeentebesturen in de Peelhorst van oudsher een sterk agrarische achtergrond waarbij ze van oudsher sterk pro agrarisch hebben gehandeld. Ook dat heeft in sommige gemeenten bijgedragen aan de problematiek die er nu heerst. Zo worden in enkele gemeenten bestuurders en/of ambtenaren ervan beschuldigd dat ze te weinig rekening houden met het belang van burgers en/of omwonenden. Daarbij komt dat de laatste jaren de sterk agrarische vertegenwoordiging in de lokale politiek, als gevolg van verstedelijking, urbanisatie, cultuurveranderingen, etc. duidelijk afneemt. Ook de verkleining van het aantal in de agrarische sector werkzame gemeentebewoners en andere direct van de agrarische sector afhankelijke bewoners speelt een rol in het feit dat de binding met de agrarische sector kleiner wordt.

- *Burgers in de Peelhorst*

Aan de petitie 'Megastallen Nee' is zichtbaar dat veel burgers zich zorgen maken over de ontwikkeling van de intensieve veehouderij in Noord-Brabant. Alleen al in de Peelhorst regio zijn acht lokale actiegroepen actief die vanuit diverse motieven tegen de ontwikkeling van megastallen zijn. De burgers willen geen grote stallen die in hun ogen het landschap aantasten, stank veroorzaken en de gezondheid van de leefomgeving aantasten. Daarnaast vinden ze dat dieren op een diervriendelijke manier gehouden moeten worden en dat deze megastallen niet het dier centraal zetten maar zich alleen richten op bulkproductie³⁵. Zoals in vorige paragrafen al omschreven is wordt de overheid (zowel provincie als gemeente) in deze problematiek vaak gezien als mede veroorzaker van dit maatschappelijk probleem. Zij hebben, in de ogen van de burgers, de agrariërs de ruimte gegeven om zich te ontwikkelen zoals dat momenteel gebeurt.

Net zoals de agrariërs zich moeilijk kunnen verplaatsen in de argumenten van de burgers geldt andersom precies hetzelfde. Omdat burgers zich weinig kunnen verplaatsen in de belangen van de agrariërs is er ook geen begrip voor een bepaalde handelslogica. Bijvoorbeeld een burger die maar niet begrijpt waarom agrariërs dergelijke grote stallen bouwen. Geen begrip voor elkaar leidt tot weerstand en confrontatie. Hierdoor verslechteren onderlinge relaties. Hieruit blijkt dat wanneer men zich niet in elkaar kan verplaatsen, er ook geen wederzijds begrip ontstaat. Dit heeft confrontatie tussen diverse actoren tot gevolg. Aan dit onbegrip liggen enkele oorzaken aan ten grondslag zoals,

35 www.megastallen-nee.nl/wp-includes/Text/BURGERINITIATIEF.pdf

cultuurveranderingen, urbanisatie, hygiënevoorschriften voor de agrarische sector, etc. Deze zijn in voorgaande paragrafen uitgebreid omschreven.

Burgers in de Peelhorstregio zijn grofweg in vier 'groepen' burgers te onderscheiden. Deze conclusie is gebaseerd op praktijkervaringen van Henk Jans, die als milieuarts en procesbegeleider in de gemeente Oirschot veel ervaring heeft opgegaan m.b.t. de problematiek en de verschillende actoren. Deze indeling houd ik in deze scriptie aan omdat deze in mijn ogen duidelijk en representatief voor de huidige situatie is.

1. Nieuwkomers: Allereerst heb je de groep van nieuwkomers die vanuit de stad in het buitengebied zijn komen wonen zonder zich goed te realiseren dat ze in agrarisch gebied terecht zijn gekomen. Daarom lopen zij tegen zaken aan die kenmerkend zijn voor de agrarische sector, bijvoorbeeld geuroverlast en grote stallen, maar die in de ogen van de buurtbewoners niet wenselijk zijn.
2. Gevestigde bewoners: De tweede groep mensen zijn diegenen die van oorsprong al in het buitengebied woonden. Burgers die al sinds lange tijd op het platteland wonen en hier vaak ook zijn opgegroeid. Veelal zijn dit kinderen van gestopte agrariërs of gestopte agrariërs zelf. Zij wonen al hun hele leven op het platteland en zien hun leefomgeving langzaam veranderen. Stallen worden bijgebouwd, vrachtverkeer neemt toe, geuroverlast wordt sterker etc. Met deze ontwikkelingen worden zij dagelijks geconfronteerd. Ondanks dat deze mensen vaak van oudsher redelijk 'boeren-minded' zijn, komen zij mede door deze overlast steeds verder van de agrarische sector af te staan.
3. Actievoerders: De derde groep bestaat uit mensen die aangesloten zijn bij politieke of maatschappelijke groeperingen die tegen de huidige ontwikkeling van de intensieve veehouderij zijn. Deze mensen wonen lang niet altijd in het buitengebied maar maken zich desondanks toch grote zorgen over huidige ontwikkelingen. Daarom groeperen zij zich in nationale politieke groeperingen bijvoorbeeld Partij van de Dieren. Nationale actiegroepen bijvoorbeeld Wakker Dier en Varkens in Nood. Of regionale actie comités zoals Stop de Stank uit Deurne of De Bernhezer Buitenwacht in Bernheze. Vaak zetten nationale actiegroeperingen zich veel in voor de verbetering van het dierenwelzijn binnen de intensieve veehouderij. Communicatieve uitingen van deze partijen zijn dan ook vaak iets anders geaard dan de boodschap die regionale actie comités verkondigen.
4. Passieve burgers: De laatste groep bestaat uit mensen die zich niet bezig houden met de problematiek die zich voordoet in de intensieve veehouderij. Zij houden zich buiten de discussie omdat zij er niet in betrokken worden of niet in betrokken willen worden. In agrarische gemeenten, zoals de meeste in de Peelhorst zijn, zijn dit vooral de mensen die in het centrum wonen en geen last ondervinden van de intensieve veehouderij en zich niet storen aan de praktijken die binnen de intensieve veehouderij plaatsvinden.

Het is niet concreet hoe deze vier 'groepen' burgers zich verhouden t.o.v. elkaar in de bevolkingssamenstelling. Op basis van mijn eigen interpretatie verwacht ik dat het grootste aandeel zich bevindt in groep vier, de groep die zich weinig tot niet bezig houdt met de problematiek in de intensieve veehouderij. Echter zijn het de geluiden van de eerste drie groepen welke het meest uitgesproken worden en waar gemeenten en agrariërs mee geconfronteerd worden.

§ 3.3 Conclusies

Het is duidelijk dat het een gecompliceerd verhaal is waarbij diverse actoren totaal andere belangen hebben. Hieronder volgt een korte opsomming van de knelpunten tussen de diverse actoren.

- Er zijn voor een agrariërs allerlei factoren, waaronder het laag houden van de kostprijs, die van invloed zijn op de besluitvorming om 'megastallen' te willen bouwen
- Door het terugtrekken van de reconstructieplannen is het voor zowel burgers, gemeente als agrariërs niet helemaal duidelijk wat de randvoorwaarden zijn als het gaat om de ontwikkeling van de intensieve veehouderij. Dit heeft sterk te maken met de complexiteit van regelgeving waardoor het, zeker voor burgers, moeilijk te verplaatsen is naar lokaal niveau. Oftewel 'Wat betekent dit nu voor mijn directe omgeving?'
- Gemeentebestuurders worden in sommige gevallen een te sterke pro agrarische houding verweten waarbij te weinig rekening is gehouden met de belangen en wensen van omwonenden en andere burgers. Ondermeer hierdoor wordt de overheid gezien als medeveroorzaker van de problematiek in de intensieve veehouderij. Wellicht is het wantrouwen naar de overheid nog groter dan naar de agrariër.
- Niet alle burgers in de Peelhorst zijn tegen de huidige ontwikkelingen van de intensieve veehouderij. Het is lastig om een indicatie te geven hoe breed de uitlatingen van de diverse actiecomités onder de bevolking gedragen worden. Echter bewijst het burgerinitiatief 'Megastallen Nee' met 33.000 handtekeningen dat er wel degelijk ontwikkelingen plaatsvinden die veel burgers tegen de borst stuiten.
- Al met al kunnen de diverse actoren zich weinig verplaatsen in de belangen van elkaar en begrijpen daarom vaak elkaars handelslogica niet. Dit leidt tot onderlinge weerstand en confrontatie. Hierdoor verslechteren onderlinge relaties. Hieruit blijkt dat wanneer men zich niet in elkaar kan verplaatsen, er ook geen wederzijds begrip ontstaat en confrontatie tussen diverse actoren dreigt.

Om meer houvast te krijgen op de problematiek en richting te geven aan een oplossing worden in het volgende hoofdstuk enkele theoretische perspectieven bekeken hoe een betere verstandhouding tussen de diverse actoren, met behulp van communicatie, gerealiseerd kan worden.

Hoofdstuk 4. Theoretisch kader

§ 4.1 Verschillende opvattingen

§ 4.1.1 Sociaal constructivisme

§ 4.2 Communicatie met andersdenkenden

§ 4.2.1 Het socratische gesprek

§ 4.3 Burgerparticipatie

§ 4.3.1 Wat is burgerparticipatie

§ 4.3.2 Modellen van burgerparticipatie

§ 4.3.3 Ontwikkelingen op het gebied van burgerparticipatie

§ 4.3.4 De kansen van burgerparticipatie

§ 4.4 Conclusies

Hoofdstuk 4. Theoretisch kader

4.1 Verschillende opvattingen

Uit de praktijk blijkt dat de verschillende opvattingen van de actoren in de Peelhorst vaak op een verkeerde manier met elkaar gedeeld worden. Vaak probeert men elkaar te overtuigen en te beïnvloeden. Hierbij gaat men er vanuit dat het eigen referentiekader superieur is aan dat van anderen. Bijvoorbeeld: een agrariër die vindt dat burgers er zelf voor kiezen om in het buitengebied te gaan wonen en dus ook de consequenties van grote stallen moeten aanvaarden. Wanneer dergelijke opvattingen gecommuniceerd worden kan dit leiden tot woede van de burgers. Omgekeerd speelt precies hetzelfde verhaal. In de ergste gevallen worden verschillende opvattingen aan elkaar kenbaar gemaakt door middel van onderdrukking, dwang en geweld. Hierbij gebruiken mensen verbaal geweld in de vorm van beschuldigingen, belediging of verwensingen ten einde de ander te krijgen waar men hem hebben wil. Logischerwijs leidt dit vaak tot verergering van de problematiek³⁶.

4.1.1 Sociaal constructivisme

Om de oorzaak van de problematiek tussen de diverse actoren beter te begrijpen maken we een sprongetje naar het sociaal constructivisme. Het sociaal constructivisme berust op het inzicht dat mensen zelf betekenis verlenen aan hun omgeving en dat sociale processen hierbij een belangrijke rol spelen. Ieder mens heeft zijn eigen manier om informatie te verwerken, construeert zijn eigen kennis, waarbij hij/zij sterk wordt beïnvloed door de reacties en opvattingen in zijn sociale omgeving. Tijdens onze ontwikkeling wordt geleerd hoe we de wereld moeten en kunnen interpreteren. Op die manier creëren we een eigen beeld van de werkelijkheid. Dit beeld is subjectief (voor iedereen anders) en wordt ook wel de subjectieve realiteit genoemd. Wanneer de eigen subjectieve realiteit veel lijkt op die van mensen uit de omgeving, waardoor ook vaak dezelfde keuzes worden gemaakt, dan noemt men dit intersubjectiviteit. Uiteraard delen we, binnen onze subcultuur en zeker binnen onze eigen netwerken, een heel groot deel van onze subjectieve realiteit. Een groot deel van onze leefwereld wordt dus gekenmerkt door intersubjectiviteit. Bijvoorbeeld agrariërs onder elkaar tijdens een ZLTO vergadering, of burgers onder elkaar tijdens een bijeenkomst van een actiecomité.

Binnen ieders referentiegroep zijn de interpretaties van de werkelijkheid vaak dus grotendeels gelijk. Daardoor is de kans groot dat je gaat denken dat je eigen beeld van de werkelijkheid (subjectieve realiteit), het beeld is dat veel mensen hanteren. Oftewel je gaat er vanuit dat mensen de wereld hetzelfde zien als jij. Dit noemt men de 'perspectiefreciprociteit'. Je gaat er onbewust van uit dat jouw perspectief op de werkelijkheid wederkerig (reciproque) is. Omdat de eigen subjectieve realiteit veel overlap vertoont met de subjectieve realiteit van mensen uit de sociale omgeving, gaat deze subjectieve realiteit voor haar subjecten lijken op de objectieve realiteit. Waardoor de eigen geconstrueerde betekenisverlening als enige waarheid gezien gaat worden.

Iedere (sub)cultuur, heeft haar eigen 'common stock of knowledge'. Hiermee worden kenniselementen bedoeld die vast onderdeel zijn van de socialisatie en cultivatie in zo'n (sub)cultuur en dus door iedereen in die cultuur worden gekend. Doordat mensen in een bepaalde leefwereld leven, waarbij ze zelf door middel van socialisatie en cultivatie betekenis geven aan de werkelijkheid (subjectieve realiteit), en deze lijkt op de werkelijkheid van anderen personen uit de (sub) cultuur (intersubjectiviteit) gaat de intersubjectieve realiteit voor de betreffende subjecten heel veel lijken op de objectieve realiteit. D.w.z.: ze verwarren hun (inter)subjectieve interpretaties met datgene wat werkelijk is: ze projecteren hun beleving op de (betekenisloze, objectieve) realiteit. Volgens het sociaal constructivisme leven (sub)culturen dan in een zogenaamde Lebenswelt. Hierbij wordt dus de subjectieve realiteit niet meer gezien als subjectief. En ook de objectieve sociale realiteit wordt niet meer herkend als een sociale realiteit, maar als een natuurgegeven³⁷.

Deze beschrijving van het sociaal constructivisme is goed toe te passen op de problematiek tussen agrariërs en burgers in de Peelhorst. Agrariërs construeren een heel andere betekenis over de intensieve veehouderij dan burgers dit doen. Zeker in verhouding met burgers die nooit op het platteland hebben gewoond. Dit heeft te maken met de sociale processen in het leven die bijdragen

36 Noelle Aarts en Cees van Woerkum, Strategische Communicatie, Hfst. 7.5 Omgaan met verschil, P. 123

37 Leo van de Pas, Communicatietheorie: betekenis, mens en maatschappij, 2011, P.7-13

aan het beeld dat iemand kent als de 'werkelijkheid'. Zo hebben agrariërs en burgers in de Peelhorst beiden een subjectief beeld van de werkelijkheid. Doordat beide actorgroepen zich in diverse sociale omgevingen bevinden krijgen actoren het idee dat hun eigen beeld op de intensieve veehouderij het enige juiste is. 'Agrariërs praten voornamelijk met collega-agrariërs en zeggen dat burgers niet moeten klagen' en 'burgers praten met andere burgers die op dezelfde manier tegen de intensieve veehouderij aankijken'. Oftewel we hebben te maken met twee sub-culturen die een grotendeels gemeenschappelijk 'common stock of knowledge' hebben die echter op enkele centrale punten niet met elkaar overeen komt. We kunnen stellen dat beide actoren in een andere 'Lebenswelt' acteren waardoor men zich niet in elkaar kan verplaatsen. Dit leidt tot confrontatie wanneer belangen met elkaar botsen.

4.2 Communicatie met andersdenkenden

In het boek 'Strategische Communicatie' van Noelle Aarts en Cees van Woerkum wordt de oorzaak van de problematiek op iets andere wijze omschreven. Deze kent veel overeenkomsten met het sociaal constructivisme en luidt als volgt: "andersdenkenden zijn (groepen) mensen met wie het op een bepaald moment in een bepaalde situatie niet eenvoudig is te komen tot een gedeelde werkelijkheid". In het boek 'Strategische Communicatie' worden vier verschillende oorzaken aangedragen die ten grondslag kunnen liggen aan een moeizame communicatie met andersdenkenden. Hieronder volgen bij deze vier verschillende oorzaken enkele voorbeelden uit de problematiek rondom de intensieve veehouderij

1. Verschillende behoeften

Agrariërs zijn vanwege het verdienmodel genoodzaakt om alsmaar groter te worden en te blijven investeren. De behoefte bij de agrariërs is: een goede boterham verdienen. De behoefte van de burger is o.m. om in een mooie leefomgeving te wonen waarbij het landschap niet aangetast wordt door de bouw van grote stallen. Een behoefte van de gemeente is: bevordering van de economische groei in het buitengebied. Al met al behoeftes die flink met elkaar kunnen botsen.

2. Verschillende achtergronden en gewoonten

Door ontwikkeling ziet de intensieve veehouderij er tegenwoordig anders uit dan 20/30 jaar geleden. Voor veel mensen, bijvoorbeeld burgers en oudere agrariërs, roept de intensieve veehouderij tegenwoordig andere associaties op dan vroeger. Waar men vroeger de veehouderij associeerde met kleinschalig, diervriendelijk, dichtbij, korte lijnen associëren sommige mensen de intensieve veehouderij tegenwoordig met grootschalig (megastallen), niet diervriendelijk (plofkip) en grote afstanden (parham). De verschillende achtergronden en gewoonten waardoor men andere associaties heeft wordt geconstrueerd door het proces van betekenisgeving (sociaal constructivisme). Dit is uitvoerig beschreven in voorgaande paragrafen. Framing en labeling zijn twee begrippen die invloed kunnen hebben op het proces van betekenisgeving. "Framing is een multidimensioneel concept dat betrekking heeft op de productie, de inhoud en de effecten van mediaboodschappen. Een media frame is de wijze waarop een onderwerp wordt gepresenteerd en geïnterpreteerd in de mediaberichtgeving. De journalist bepaalt het frame, de inkadering van het onderwerp en de aspecten die benadrukt worden. De kans bestaat dat ontvangers deze frames, deze wijze van inkadering, overnemen en het betreffende onderwerp ook op die manier gaan definiëren en interpreteren"³⁸. Als via de media veel negatieve berichten worden verspreid over de intensieve veehouderij bestaat de kans dat burgers deze beelden overnemen en de intensieve veehouderij op negatieve wijze gaan definiëren en interpreteren. Dit betekent niet dat de ontvanger deze mediaboodschappen zonder na te denken overneemt. Zoals besproken construeert de ontvanger zijn eigen betekenis aan de hand van allerlei actoren en factoren. Framing kan bijdragen aan die betekenisgeving. Ook labeling (naamgeving) draagt hier aan bij. Denk bijvoorbeeld aan de woorden: 'megastal', 'plofkip', 'batterij ei', etc. Allen voorbeelden van gekleurde naamgeving van objectieve fenomenen die door anderen (bijvoorbeeld agrariërs) anders benoemd worden: 'moderne stallen', 'bacterievrije kip', 'duurzaam ei' etc.

38 C. de Boer, S. Brennecke; Media en Publiek, Theorien over media-impact, Priming en framing; Boom 2006; P. 207

3. Verschillende manieren om met kennis om te gaan

Het lezen van bestemmingsplannen, interpreteren van vergunningen, lezen van visies op het buitengebied, etc. is voor burgers vaak lastiger dan voor agrariërs die hier vaker mee te maken hebben of voor ambtenaren voor wie dit dagelijkse kost is. Hierdoor kan de "normale burger" na het zien/lezen dergelijke plannen, visies en vergunningen lastig antwoord geven op de vraag: 'En wat betekent dit nu concreet voor mij en mijn omgeving?' Wanneer plannen dan daadwerkelijk uitgevoerd en concreter worden ontstaat confrontatie tussen de verschillende actorengroepen. De gemeente die in de ogen van de burger te weinig heeft geïnformeerd, en de burger die in de ogen van de gemeente niet heeft opgelet en te laat reageert. Al met al hebben de actoren verschillende manieren om met informatie om te gaan waardoor miscommunicatie ontstaat en daardoor confrontatie tussen actorengroepen dreigt.

4. Verschillende sociale omgevingen

Er zijn agrariërs die door alle problematiek en verwijten in een soort isolerende leefwereld zitten waar nog maar weinig wordt gecommuniceerd met andersdenkenden. We praten nu eenmaal graag met gelijkgezinden. Er wordt dus veel gesproken met collega-agrariërs maar niet met de buurman. Hierdoor verkeren veel boeren, en dus ook burgers in uiteenlopende sociale omgevingen waardoor ze elkaar minder zien en horen. Daardoor worden minder problemen, achtergronden of dilemma's met elkaar gedeeld. Op het moment dat de urgentie hoog is worden dan vaak verkeerde woorden gekozen, ontstaat er onbegrip en is er sprake van miscommunicatie.

Een goede manier om met elkaars verschillen om te gaan is om deze te bespreken in: een dialoog. Een dialoog waarbij afstand wordt genomen van goed/fout schema's en elkaars verschillen en tegenstrijdige belangen worden geaccepteerd. Een uitermate geschikte vorm voor deze dialoog is het 'socratische gesprek'.

§ 4.2.1 Het socratische gesprek

In het boek 'Strategische communicatie van Noelle Aarts en Cees van Woerkum wordt het socratische gesprek beschreven. Het socratische gesprek is een onderzoeksgesprek en heeft twee doelen.

"Allereerst is het doel om boven het vermogen van het individuele denken uit te stijgen en op basis daarvan inzichten te verwerven die eenieder in normale gesprekken niet gemakkelijk bereikt"³⁹. Dit betekent dat wanneer boeren, burgers en overheid bij elkaar aan tafel zitten om niet eerst in eigen belang te denken maar om te proberen te denken in een gezamenlijk belang. "Het gaat er hierbij om dat eenieder bewust wordt van zijn eigen aannames, redeneerlijnen en zienswijze die in het eigen denken zitten verankerd om deze vervolgens te toetsen op gezamenlijke geldigheid"⁴⁰.

Het tweede doel in een socratisch gesprek is een dialoog te voeren in plaats van een discussie. In een discussie zijn mensen er vooral op uit om anderen te overtuigen van het eigen standpunt waardoor men elkaars ongelijk probeert aan te tonen. Hierdoor worden argumenten naar elkaars hoofden geslingerd en wordt er weinig tot niets opgelost.

"In een dialoog moeten mensen bereid zijn om naar de ander te willen kijken met de ogen waarmee men naar zichzelf kijkt en naar zichzelf te kijken met de ogen waarmee men naar de ander kijkt. Zo ontstaat een open gesprekshouding"⁴¹.

³⁹ Strategische Communicatie, Noelle Aarts en Cees van Woerkum, P.71

⁴⁰ Strategische Communicatie, Noelle Aarts en Cees van Woerkum, P.71

⁴¹ Strategische Communicatie, Noelle Aarts en Cees van Woerkum, P.71

Het socratische gesprek kent 6 kenmerken⁴².

1. Neem de tijd. Een dialoog is een vorm van langzaam denken, gericht op diepgang.
2. Luister. Stel vragen. Verplaats jezelf in een ander. Bekijk de wereld door diens ogen.
3. Er hoeft geen beslissing uit te komen. Begrip kweken en zicht krijgen op elkaars denkbeelden is voldoende resultaat.
4. Denk niet tegen de anderen ('ja, maar'). Denk met de anderen, denk samen, denk als één hoofd ('ja, en').
5. Fixeer niet op oplossingen. Onderzoek de onderliggende redenen, waarden of visies van een probleem of een oplossing.
6. Maak ruimte voor nieuw denken. Ga voorbij je oude denkpatronen

In de praktijk vindt een socratisch gesprek plaats aan een tafel waarbij een gespreksthema of uitgangsvraag centraal staat. Deelnemers kunnen aanschuiven maar moeten zich hierbij wel verbinden aan de gespreksvorm van het socratische gesprek. Het gesprek bestaat uit vier stappen. Centraal tijdens het gesprek staat een praktijkvoorbeeld. Bijvoorbeeld: Een burger die last ondervindt van vrachtverkeer wat op en af het veebedrijf rijdt.

Stap 1. Vertel kort wat u ervaren hebt:

- a. Wat er feitelijk gebeurd is. (feiten)
- b. Wat u zelf gedaan hebt. (handeling)
- c. Wat de situatie voor u persoonlijk betekent. (gevoel)
- d. Welke vraag hier onderzocht moet worden. (vraag)

Stap 2. De anderen stellen verhelderingsvragen.

Stap 3. De anderen verplaatsen zich in de schoenen van de voorbeeldgever:

- a. Wat zou de situatie voor u betekenen? (gevoel)
- b. Wat zou u doen als u in die situatie was? (handeling)
- c. Hoe zou u de gestelde vraag (1d) beantwoorden? (oordeel)
- d. Op grond van welke onderliggende principes of waarden. (visie)

Stap 4. Aan het eind neemt ieder een paar minuten de tijd om voor zichzelf te formuleren wat de essentie is:

- a. Wat gaat u aan uw hart, wat moeten we ter harte nemen?
- b. Welke moed is er nodig om daaraan recht te doen? Wat moet er voor worden opgegeven?
- c. Wat is dus nodig/wat kunnen we veranderen?

Het socratische gesprek leidt op deze manier, naast verrijking van inzicht in de problematiek die aan de orde is, tot een groter begrip voor elkaars standpunten. "Confrontatie met andere visies kan resulteren in een transformatie van oude denkpatronen, het genereren van heel nieuwe perspectieven en een flexibelere omgang met geconstateerde verschillen"⁴³.

§ 4.2.2 CommunicatieKruispunt

Met betrekking tot de problematiek die in dit rapport omschreven wordt, kan gesteld worden dat het socratisch gesprek van toepassing is wanneer verschillende, uiteenlopende belangen in het spel zijn zoals zich dat momenteel tussen agrariërs en burgers in de Peelhorstregio voordoet.

Voordat überhaupt nagedacht kan worden over keuzes en beleid van de ontwikkeling van het buitengebied, moeten deze partijen met elkaar in contact worden gebracht. Hierbij moeten

⁴² www.concivi.nl/docs/Socratisch%20gesprek.pdf

⁴³ Noelle Aarts en Cees van Woerkum, Strategische communicatie, P.71.

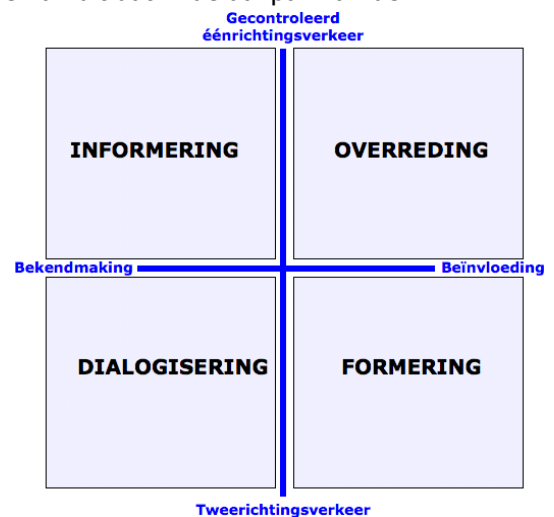
randvoorwaarden helder zijn en de dialoog op gang worden gebracht. Het is belangrijk dat dit in een vroeg stadium gebeurt waarbij partijen elkaars achtergronden en belangen leren kennen en inzien voordat allerlei negatieve vijandbeelden en projecties zich kunnen vestigen in de beleving bij (inter) subjectieve groepen/culturen zoals dat in sommige regio's van de Peelhorst al gebeurd is. Dan pas kunnen keuzes gemaakt worden. De gezamenlijke keuzes worden dan ook uiteraard gezamenlijk gedragen.

Gemeenten spelen een belangrijke rol om deze partijen te betrekken in de ontwikkeling van het buitengebied. Het Communicatiekruispunt van B. Van Ruler is een handig instrument om een strategie te bepalen hoe deze partijen benaderd kunnen worden, betrokken raken en uiteindelijk gezamenlijk achter de gemaakte keuzes staan. Het Communicatiekruispunt gaat ervan uit dat in de aanpak van de communicatie twee fundamentele keuzes gemaakt moeten worden.

1. Is het doel van communicatie bekendmaken of beïnvloeden?
2. Is er in de communicatie ruimte voor tweerichtingsverkeer of is het gecontroleerd éénrichtingsverkeer?

Het maken van die keuzes levert vervolgens vier basisstrategieën opleveren te weten:

5. Informeren → bekendmaking, éénrichtingsverkeer
6. Dialogiseren → bekendmaking, tweerichtingsverkeer
7. Overreding → beïnvloeding, éénrichtingsverkeer
8. Formering → beïnvloeding, tweerichtingsverkeer

Om een gedragen ontwikkeling van het buitengebied van de Peelhorst te realiseren is het niet verstandig om de strategie van overreding, waar partijen beïnvloed worden om (wellicht met tegenzin) mee te gaan in de gekozen weg, te hanteren. In deze kwestie is het van belang om actorengroepen te informeren (helder maken van randvoorwaarden), met elkaar te dialogiseren (aftasten van elkaars wensen en belangen) en uiteindelijk te formeren (samen keuzes maken). De gezamenlijke keuzes worden dan ook uiteraard gezamenlijk gedragen. De drie termen informeren, dialogiseren en formeren in relatie met overheidbeleid corresponderen met de term 'burgerparticipatie'. Daarom wordt in de volgende paragraaf van dit theoretisch kader dieper ingegaan op dit begrip.

4.3 Burgerparticipatie

In deze paragraaf wordt dieper ingegaan op het begrip burgerparticipatie. Hierbij wordt allereerst gekeken naar de definitie van burgerparticipatie en welke modellen van burgerparticipatie er zijn. Daarnaast wordt gekeken naar de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van burgerparticipatie en welke kansen het voor een gemeente kan bieden.

§ 4.3.1 Wat is burgerparticipatie

Er zijn verschillende definities van burgerparticipatie.

"Burgerparticipatie is meedenken over beleid en zelf initiatieven nemen. Ook bedrijven, fondsen, scholen, woningbouwcorporaties en andere lokale partners kunnen hieraan bijdragen" (Rijksoverheid, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties).

"het betrekken van burgers bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van overheidsbeleid; in het bijzonder bij gemeentelijk (wmo-)beleid: proces waarbij gemeenten, burgers en eventueel externe deskundigen of instellingen via een open houding naar elkaar en een vooraf besproken aanpak samen vorm en inhoud geven aan (delen van) plannen of beleid, gericht op het benutten van elkaars deskundigheid en het verhogen van draagvlak voor te nemen beslissingen" (Thesaurus zorg en welzijn, §18.3 sociale processen).

BURGERPARTICIPATIE

"Burgerparticipatie is het proces waarbij gemeente, betrokken burgers en eventueel externe deskundigen via een open houding naar elkaar en een vooraf besproken aanpak samen vorm en inhoud geven aan (delen van) plannen of beleid. Het proces is gericht op het benutten van elkaars deskundigheid en het verhogen van draagvlak voor te nemen beslissingen" (handboek burgerparticipatie, samen bereik je meer, gemeente Leek, 2009).

par·ti·ci·pā·tie (de ~ (v.), ~s) het deelhebben in iets => deelneming" (Van Dale woordenboek)

§ 4.3.2 Modellen van burgerparticipatie

Gemeenten kunnen op diverse manieren burgers laten meepraten, meedenken, meebeslissen in de ontwikkeling van het beleid. Deze aanpak is vaak afhankelijk van de aard van het project. De keuze van de aanpak van een project is bepalend voor in hoeverre, en op wat voor manier, burgers betrokken worden. Dit betekent dat burgers bij het ene project van het begin tot aan het eind betrokken zijn. Terwijl ze bij een ander project alleen maar geraadpleegd worden. Niet op ieder terrein kan de burger een volledige gesprekspartner van een gemeente zijn. Er zijn verschillende participatiemodellen die een gemeente kan hanteren⁴⁴.

⁴⁴ Burgerparticipatie, een praktische handleiding voor gemeenten; Mark Hendrikx, Rob Eijssermans; Sdu uitgevers, 2004

- Reactiemodel

Dit model wordt toegepast als de gemeente de burgers wil laten reageren op een voorlopig plan. De reacties van de burgers kunnen worden meegenomen in de uiteindelijke uitwerking van dit plan. Van belang blijft dat de gemaakte keuzes beargumenteerd worden.

- Inventarisatiemodel

Dit model wordt toegepast als de gemeente de mening van de burgers vraagt, voorafgaand aan het ontwikkelen van een plan. Meningeën die uit deze peiling naar voren komen worden meegenomen in het ontwikkelen van een voorlopig plan. Vervolgens kan de gemeente de plannen toetsen voordat de definitieve besluitvorming plaatsvindt. Het toetsen van de plannen is niet verplicht. Ook bij dit model geldt dat het verplicht is keuzes die gemaakt zijn te beargumenteren. Evenals de koppeling maken tussen het plan en de mening van de burgers.

- Coproductiemodel

Dit model wordt toegepast als de gemeente de burgers vanaf het begin tot aan het eind wil betrekken bij het vormen van plannen. De burger krijgt de gelegenheid om in iedere fase van het traject zijn mening en inbreng te geven. Burgers en de gemeente zijn samen ontwikkelaars van de plannen. Communicatie met burgers zal centraal staan bij dit model.

§ 4.3.3. ontwikkelingen op het gebied van burgerparticipatie

In deze paragraaf worden enkele ontwikkelingen omschreven op het gebied van burgerparticipatie.

- Wet openbaarheid bestuur

In Nederland geldt de wet Openbaar Bestuur. Deze bepaalt dat burgers recht hebben op informatie van de overheid. Alle informatie is dus altijd openbaar, tenzij de wet Openbaar Bestuur of andere wetgeving bepaalt dat de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken. De overheid informeert burgers op diverse manier over beleid en uitvoering. Bijvoorbeeld via websites of spotjes. Als burgers meer willen weten over beleid of uitvoering van de overheid kunnen zij een Wob-verzoek indienen⁴⁵.

- Burgers worden steeds mondiger⁴⁶

Burgers laten niet meer de kaas van hun brood eten. De burger is slimmer geworden en staat kritischer ten opzichte van de overheid. Tegenwoordig gaan meer mensen dan vroeger studeren. Daarnaast hebben mensen geleerd om te staan voor hun mening en deze mening te onderbouwen. Voor overheidscommunicatie betekent dit dat de burger een volwaardige gesprekspartner van de gemeente is geworden, die informatie kritisch beoordeelt en zijn eigen bijdrage serieus genomen wil zien.

- Mediaveranderingen

Door de technologische ontwikkelingen kunnen we momenteel overal informatie vergaren en met iedereen en overal communiceren. Met name de intrede van internet heeft een ingrijpende verandering teweeg gebracht op de manier hoe we aan onze informatie komen. Niet alleen de techniek van de media heeft zich ontwikkeld, maar ook de manier waarop er mee wordt omgegaan. Vroeger was het zo dat de gemeente verslag uitbracht over bepaalde gebeurtenissen. Tegenwoordig bestaat nieuws meer uit het becommentariëren van deze gebeurtenissen. Maar ook burgers schakelen steeds vaker de media in om onderwerpen op de politieke agenda te krijgen. Sociale media spelen hierin een enorm belangrijke rol.

- Communicatieve zelfsturing

Enkele gemeenten in Nederland, waaronder gemeente Peel en Maas uit Limburg, hebben de term burgerparticipatie losgelaten en gaan tegenwoordig aan de slag met de term 'zelfsturing'. Zelfsturing betekent in essentie dat inwoners van een gemeenschap zelf de verantwoordelijkheid nemen voor de

⁴⁵ <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kwaliteit-en-integriteit-overheidsinstanties/vraag-en-antwoord/wat-is-de-wet-openbaarheid-van-bestuur-wob.html>

⁴⁶ Burgerparticipatie, een praktische handleiding voor gemeenten; Mark Hendrikx, Rob Eijssermans; Sdu uitgevers, 2004

leefbaarheid in hun eigen dorp of wijk. Het gaat hierbij voornamelijk om wat het dorp wil en over wat er allemaal gerealiseerd kan worden. Zelfsturing betekent dat burgers, in de vorm van bijvoorbeeld dorpsoverleggen, plannen kunnen indienen om zelf aan de slag te gaan met lokale initiatieven. Een voorbeeld hiervan is: een lokale gemeenschap die zelf het groenonderhoud in de buurt wil gaan invullen en uitvoeren. Deze manier van werken vergt een communicatieve overheid waarbij in de vorm van een dialoog en op basis van gelijkwaardigheid het gesprek wordt aangegaan met burgers/dorpsraden/wijkraden/etc.⁴⁷.

§ 4.3.4 De kansen van burgerparticipatie

Bij het gebruik van burgerparticipatie in haar meest optimale vorm, ontstaan veel voordelen:

- Verbetering van de kwaliteit van beleid⁴⁸

Door gezamenlijk met de burgers, en eventueel externen, aan beleidsontwikkeling te werken maakt men gebruik van elkaars expertise. Wat leidt tot beleid dat voldoet aan de normen van de gemeente en past bij de wensen van de diverse groeperingen burgers.

- Creëren van draagvlak voor te nemen besluiten

Door burgers vroeg in het traject van beleidsontwikkeling te betrekken en mee te laten denken zal de burger meer achter het eindresultaat staan dan wanneer deze minder betrokken is geweest. De burger verplaatst zich meer in de gemeente. Tevens leert de burger gaandeweg het proces beslissingen nemen die gericht zijn op het algemeen belang in plaats van het individueel belang.

- Verbeteren van het imago van de gemeente⁴⁹

Burgerparticipatie schept het beeld bij burgers dat er naar hen geluisterd wordt en dat zij de kans krijgen om mee te denken over beleidsvorming. Dit gevoel moet echter wel waargemaakt worden door de gemeente, anders krijgt deze kans een averechtse uitwerking en wordt het imago ernstig geschonden.

⁴⁷ Voor mee informatie over zelfsturing zie bijlage X op pagina x

⁴⁸ Rapport; Burgers betrokken, betrokken burgers

⁴⁹ Burgerparticipatie, een praktische handleiding voor gemeenten; Mark Hendrikx, Rob Eijssermans; Sdu uitgevers, 2004

Hoofdstuk 5. Field research

§ 5.1 Achtergrondinformatie

§ 5.2 Procesbeschrijving Gemeente Oirschot
 § 5.2.1 Analyse gemeente Oirschot

§ 5.3 Gemeente Sint Anthonis
 § 5.3.1 Analyse gemeente Sint Anthonis

§ 5.4 Gemeente Deurne
 § 5.4.1 Analyse gemeente Deurne

§ 5.5 Slot conclusies/analyse

Hoofdstuk 5. Field research

In dit hoofdstuk wordt getoetst hoe drie verschillende gemeenten in de provincie Noord-Brabant omgaan met de problematiek rondom de intensieve veehouderij en op welke manier zij burgerparticipatie inzetten om de problematiek op te lossen. Hiervoor zijn op willekeurige volgorde de gemeenten Oirschot, Sint Anthonis en Deurne onder de loep genomen. In dit hoofdstuk wordt de aanpak van dit proces van deze drie gemeenten beschreven en geanalyseerd aan de hand van de eerder besproken theoretische kaders: het sociaal constructivisme, het Communicatiekruispunt van Betteke Van Ruler en de drie besproken modellen van burgerparticipatie. In de laatste paragraaf volgen een aantal algemene conclusies/analyses over het inzetten van burgerparticipatie bij plattelandsontwikkeling binnen deze drie gemeenten.

5.1 Achtergrondinformatie

Het onderzoek heeft plaats gevonden door middel van interviews met relevante abtenaren van de genoemde gemeenten en de provincie Noord-Brabant. Voor het afnemen van deze interviews is gebruik gemaakt van een topiclijst die te vinden is in bijlage X op pagina X. Het doel van dit onderzoek was om te kijken hoe de drie verschillende gemeenten het proces omtrent ontwikkeling van het buitengebied hebben aanpakt.

Ik ben me ervan bewust dat door voornamelijk vertegenwoordigers van de overheid te interviewen een gekleurd beeld (minder representatief) van de situatie verkregen wordt. Gemeentes zijn namelijk verantwoordelijk en willen zich natuurlijk positief presenteren. Om hier een betrouwbaar beeld van te krijgen is grondiger onderzoek (van alle actorengroepen) in alle drie de gemeenten noodzakelijk. Dit zou het onderzoek te omvangrijk maken en daardoor niet realiseerbaar in de gegeven onderzoeksperiode.

In het laatste hoofdstuk van dit rapport worden communicatieve strategische en tactische aanbevelingen gedaan, die bij kunnen dragen aan het tot stand brengen van een gedragen ontwikkeling van het buitengebied binnen een gemeente. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op het fieldresearch en het theoretisch kader maar zijn dus door beperking van het fieldresearch niet concreet gericht op één van de drie gemeenten. De strategische aanbevelingen beschrijven in grote lijnen het proces hoe gemeenten communicatie in kunnen zetten om te komen tot een breed gedragen ontwikkeling van het buitengebied en welke acties daar aan vooraf moeten gaan.

Van de drie onderzochte gemeenten ligt gemeente Oirschot niet in de pilotregio 'Peelhorst'. Desondanks is toch besloten om deze gemeente in het onderzoek mee te nemen omdat de gemeente Oirschot de nodige, zowel positieve als negatieve, ervaringen heeft in dit proces die als leerpunten kunnen dienen voor andere gemeenten in de Peelhorst. Er is expliciet gekozen voor de gemeenten Oirschot, Sint Anthoïns en Deurne omdat in deze drie gemeenten het proces op verschillende manieren hebben aanpakt.

5.2 Procesbeschrijving gemeente Oirschot

Voor het onderzoek van gemeente Oirschot is gesproken met: Theo van de Ven, ambtenaar ruimtelijke ontwikkeling buitengebied gemeente Oirschot (bijlage 10). Joep van de Ven, gebiedscoördinator in Kempenland (bijlage 4). Henk Jans, milieuarts en onafhankelijk voorzitter bij proces tussen agrariërs en burgers in de gemeente Oirschot (bijlage 8). Daarnaast is gebruik gemaakt van de website van de gemeente Oirschot waar onder meer verslagen van de workshops en de debatavond gepubliceerd stonden. De debatavond kon helaas niet bijgewoond worden vanwege de spanning die op de situatie zat waardoor het aantal aanwezigen ambtenaren van de provincie Noord-Brabant beperkt moest blijven.

In de gemeente Oirschot is de spanning tussen agrariërs, burgers en gemeenten de laatste jaren flink opgelopen. In 2011 is de gemeente Oirschot daarom gestart met het vormen van een gezamenlijke visie op het buitengebied. Dit wilde men in samenspraak doen met alle belanghebbende partijen door allereerst deze partijen aan te horen om vervolgens zelf een visie te formuleren die gebaseerd was op toekomstbeelden van de diverse actorengroepen.

In mei 2011 is de gemeente Oirschot gestart met het organiseren van drie workshops. In het regionale weekblad werden publicaties geplaatst om burgers uit te nodigen voor de workshops. Daarnaast werden er uitnodigingen gestuurd naar onder meer secretariaten van buurtverenigingen. De eerste workshop die plaatsvond was voor de ongeorganiseerde burger. De tweede workshop voor de agrariërs en aanverwanten uit de agrarische sector en de derde voor de georganiseerde burgers (bijvoorbeeld burgers van regionale actiegroepen of de Brabantse Milieu Federatie). Tijdens deze workshops konden mensen vertellen hoe zij tegen de intensieve veehouderij aankeken en hoe zij het graag anders zouden zien. Deze workshops werden begeleid door ambtenaren van de gemeente Oirschot en vonden bewust gescheiden plaats om conflicten tussen agrariërs en burgers te vermijden en om deelnemers openhartig te laten spreken. Bij de workshops was tevens een klankbordgroep van de gemeente aanwezig. Deze klankbordgroep bestond uit leden van het gemeenteraadbestuur. Iedere fractie was met één persoon vertegenwoordigd in de klankbordgroep. Besloten werd dat deze klankbordgroep op de avonden van de workshops geen politieke houding aan mocht nemen en alleen maar mocht luisteren naar de wensen, belangen en behoeften van de deelnemers.

Nadat de drie workshops plaats hadden gevonden heeft de gemeente Oirschot op 29 juni 2011 een openlijke debatavond georganiseerd over de toekomst van de intensieve veehouderij. Hiervoor was iedereen uit gemeente Oirschot uitgenodigd d.m.v. publicaties in het weekblad van Oirschot. De deelnemers van de workshops werden individueel uitgenodigd om hierbij aanwezig te zijn. Tijdens dit debat is een aantal panelleden, ondermeer van het ZLTO, SRE milieudienst, provincie Noord-Brabant, GGD, BMF, en regionale actiegroepen, met elkaar in debat gegaan. Daarbij mochten mensen uit het publiek ook (re)ageren.

Na dit debat is na de zomervakantie gestart met het politieke proces. In de eerste raadsvergadering na de zomer, op 1 september, is de eerste conceptversie van de visie op de intensieve veehouderij in gemeente Oirschot gepresenteerd. Deze visie werd vervolgens vertaald naar een kadernota. De kadernota is door de gemeente opgesteld en heeft vervolgens ter inzage gelegen. Burgers konden via de mail of aan de gemeentebalie reageren. Deze reacties zijn vervolgens besproken met een klankbordgroep en tijdens een raadsvergadering. Uiteindelijk heeft de raadsvergadering een besluit genomen. Momenteel wordt de kadernota vertaald naar het bestemmingsplan. In juni volgt er een informatieavond over het bestemmingsplan. Vanaf dan ligt het bestemmingsplan ook ter inzage en hebben burgers acht weken de tijd om te reageren op voorlopige plannen van het bestemmingsplan. Dan volgt in november 2012 weer een informatieavond over het bestemmingsplan en ligt het bestemmingsplan ter inzage. Tot slot hebben burgers tot december 2012 de mogelijkheid om te reageren op het bestemmingsplan.

5.2.1 Analyse gemeente Oirschot

De spanning tussen burgers, agrariërs en gemeente in de gemeente Oirschot is hoog opgelopen. Dit heeft te maken met het feit dat agrariërs, burgers, en de gemeenteraad uiteenlopende gedachten hebben over de (toekomstige) invulling/uitvoering van de intensieve veehouderij in het buitengebied. Alle actoren handelen in een andere 'lebenswelt' waardoor men zich niet altijd in elkaar kan verplaatsen. Dit leidt tot confrontatie wanneer belangen met elkaar botsen. Met name in het kerkdorp Middelbeers is de situatie hoogst gespannen.

Het is belangrijk dat, voordat überhaupt nagedacht kan worden over keuzes en beleid van de ontwikkeling van de veehouderij, agrariërs, burgers en de gemeente Oirschot met elkaar in contact worden gebracht. Dit is bij de gemeente Oirschot, naar aanleiding van de workshops, gebeurd in de vorm van een debat. Tijdens dit debat hebben panelleden en andere aanwezigen gediscussieerd over de ontwikkeling van de veehouderij. Echter kan aan de hand van het theoretisch kader gesteld worden dat een debat/discussie op dat moment in het proces geen geschikt middel was om de actorengroepen met elkaar in contact te brengen. In een debat/discussie is men er namelijk op gericht elkaar te overtuigen van eigen standpunten en niet uit op de uitwisseling van elkaars denkbeelden en problematiek. Hierdoor blijft het lastig om elkaars handelingslogica te begrijpen waardoor de kans op onderlinge negatieve confrontatie toeneemt. Ambtenaren van gemeente Oirschot zijn met de diverse actoren individueel in gesprek gegaan. Hierdoor hebben actorengroepen niet de kans gekregen om elkaars achtergronden en belangen te leren kennen en blijven allerlei negatieve vijandbeelden en projecties, die door betekenisgeving onder invloed van sociale processen geconstrueerd zijn, bestaan.

Gemeente Oirschot heeft voor de ontwikkeling van het visiestuk gebruik gemaakt van het coproductiemodel. Dit wordt toegepast als de gemeente van het begin tot het eind burgers wil betrekken bij het vormen van plannen. De burger krijgt in iedere fase van het project (formulering visie, kadernota, bestemmingsplan) de kans zijn of haar mening en inbreng te geven.

5.3 Procesbeschrijving gemeente Sint Anthonis

Voor het onderzoek van gemeente Sint Anthonis is gesproken met Angelique Heijnemans. Zij is projectleidster buitengebied bij gemeente Sint Anthonis. Het uitgebreide diepte-interview met Angelique Heijnemans is te lezen in bijlage 11 op pagina X. Daarnaast is gebruik gemaakt van de website van gemeente Sint Anthonis waar informatie over thema's en projecten gepubliceerd staat, het document "meerjarenprogramma plattelandontwikkeling" 2010-2013, en het document "Sint Anthonis verbindt", hoofdlijnen van beleid buitengebied. Ook is gesproken met relevante ambtenaren van de provincie Noord-Brabant die nauw betrokken zijn geweest bij de ontwikkelingen in gemeente Sint Anthonis.

Gemeente Sint Anthonis is van oudsher een sterk agrarische gemeente. Momenteel liggen er in het buitengebied ongeveer 400 tot 500 agrarische bedrijven waarvan het grotere deel uit intensieve veehouderij bestaat. In gemeente Sint Anthonis zijn over het algemeen weinig negatieve geluiden over de ontwikkeling van intensieve veehouderij t.o.v. gemeenten aan de overkant van de Midden-Peelweg (bijvoorbeeld Deurne). In gemeente Sint Anthonis zijn ook geen actiegroepen actief.

Momenteel is gemeente Sint Anthonis bezig met een nieuw bestemmingsplan voor het buitengebied. Als voorbereiding daarop hebben ze een visiedocument geschreven. In dit visiedocument staat in grote lijnen beschreven hoe het buitengebied in Sint Anthonis zich de komende 20 jaar moet ontwikkelen. Gemeente Sint Anthonis is altijd heel strikt geweest als het gaat om de ontwikkeling van de intensieve veehouderij. Zo werden bedrijven ten tijde van de reconstructie streng gecontroleerd op de vraag of ze zich duurzaam ontwikkelden. Agrariërs en adviseurs geven dan ook vaak aan dat het bij gemeente Sint Anthonis lastig is om vergunningen e.d. te verkrijgen.

Het opstellen van het visiedocument is in Sint Anthonis als volgt verlopen: Allereerst hebben ambtenaren, die betrokken zijn bij ruimtelijke ordening en de ontwikkeling van de agrarische sector, bij elkaar gezeten om te kijken wat er veranderd moest worden in het buitengebied. Er werden antwoorden gegeven op vragen als: Hoe beleven we het buitengebied? Wat zijn de kenmerken? Wat voor ontwikkelingen komen er op ons af? Etc. Deze antwoorden werden gebaseerd op eigen ervaringen. Dit is vervolgens uitgewerkt in een kaart. Eenzelfde sessie is vervolgens ook gehouden met een klankbordgroep. Deze klankbordgroep bestond uit personen van het ZLTO, Agrarische natuurvereniging (AVN), Brabantse Milieu Federatie (BMF), dorpsraden, etc. Ook met deze groep is gekeken naar het gebied met dezelfde vragen die tijdens de eerste sessie werden gesteld.

De gebiedsindeling (kaart) die beide groepen maakten waren nagenoeg hetzelfde. De uitkomsten van deze sessies zijn vervolgens gecommuniceerd naar alle deelnemers van de sessies. Iedereen had hier de mogelijkheid om te reageren op de uitkomsten van de twee sessies.

Vervolgens is er door de gemeenteraad, gedurende twee avonden, met dezelfde vragen naar het buitengebied gekeken. Op basis van de eerste twee sessies met de ambtenaren en de klankbordgroep en de bijeenkomsten met de gemeenteraad is een eerste concept visie voor plattelandontwikkeling voor de gemeente Sint Anthonis geschreven. Toen deze eerste concept versie op papier stond is besloten deze te gaan communiceren. Deze is rondgestuurd naar de deelnemers van de sessies en stond ook op de gemeentelijke website.

Vervolgens heeft de gemeente een gemeentegesprek georganiseerd. Tijdens dit gemeentegesprek waren alle inwoners uit Sint Anthonis uitgenodigd om mee te komen praten over het concept visiestuk. Het was de bedoeling dat de gemeenteraad te horen kreeg wat de mensen van het stuk vonden. Dit was een druk bezochte avond. Desondanks hadden de meeste aanwezigen een agrarische achtergrond en waren er weinig burgers aanwezig.

Tijdens dit gemeentegesprek is allereerst gepresenteerd hoe het concept visiestuk tot stand was gekomen en wat er precies in stond. Daaropvolgend kon men vragen stellen. Vervolgens werden mensen uitgenodigd om aan tafels aan te schuiven en specifieke onderwerpen uit het visiestuk te bespreken. Aan iedere tafel werd een ander onderwerp besproken. Bij ieder tafel schoven ook raadsleden aan zodat zij goed konden horen wat de mensen er van vonden om dit vervolgens terug te koppelen naar de overige raadsleden. De gemeente koos speciaal voor deze opzet zodat niet telkens dezelfde mensen aan het woord waren. Door het gesprek op meerdere tafels te voeren konden ook mensen die normaal gesproken minder aan het woord waren hun zegje doen. De gemeenteraad ging dit gesprek open in. Het visiestuk stond nog niet vast en er was nog niets besloten. Het doel was mensen te laten reageren op het concept.

Voor het gemeentegesprek plaats vond was al afgesproken om na het gemeentegesprek, aanvankelijk van wat er uit kwam, een raadsvergadering in te plannen en dit te bespreken.

Voor de eerstvolgende raadvergadering is er weinig meer veranderd aan het concept visiestuk. De gemeente wilde in eerste instantie niets aanpassen omdat burgers tijdens het gemeentegesprek vaak op perceelniveau keken en daarop reageerden zonder te kijken naar de grote lijnen. In eerste instantie werd er dus weinig gedaan met de input die voortkwam uit het gemeentegesprek.

Toch heeft de gemeenteraad besloten om het visiestuk eerst nog intern te bespreken voordat er een definitief besluit genomen werd. Dit is inmiddels 3 maanden geleden. Na aanleiding van een interne discussie is er toch nog een kleine nuance in het visiestuk aangebracht welke betrekking had op ontwikkelingsmogelijkheden op duurzame locaties. In het gemeentegesprek was namelijk naar voren gekomen dat deze nuance wenselijk was. Gemeente Sint Anthonis geeft aan dat er vanuit de burgers weinig gereageerd is op het visiestuk van het buitengebied. Het merendeel van de aanwezige van het gemeentegesprek waren dan ook agrariërs. Momenteel is Gemeente Sint Anthonis bezig om het visiestuk te vertalen naar het bestemmingsplan.

§ 5.3.1 Analyse gemeente Sint Anthonis

Gemeente Sint Anthonis is van mening dat in hun gemeente weinig frictie is tussen burgers en de agrarische sector. Zij geven hierbij aan dat een strikt geurbeleid, meedenkende kritische ambtenaren en duidelijkheid bijdragen aan het feit dat er zo weinig confrontatie is tussen diverse actorengroepen binnen hun gemeenschap t.o.v. andere gemeenten. Het feit dat er geen actiecomités zijn en weinig burgers bij het gemeentegesprek aanwezig zijn, wil nog niet zeggen dat er onder de bevolking geen onvrede heerst over huidige ontwikkelingen. Ook het tegenovergestelde is waar. Als het klopt dat inwoners tevreden zijn over het de huidige aanpak dan is het nog maar de vraag of dat komt door het geurbeleid, meedenkende ambtenaren, etc. Hier kunnen ook allerlei andere actoren en factoren een rol spelen die invloed hebben op de houding die burgers en agrariërs hebben over ontwikkelingen binnen de Gemeente Sint Anthonis (sociaal constructivisme).

Gemeente Sint Anthonis heeft voor de ontwikkeling van haar visie op het buitengebied gebruik gemaakt van het inventarisatiemodel en het reactiemodel. D.m.v. sessies hebben ze geïnventariseerd hoe de diverse actorengroepen dachten over de ontwikkeling van het buitengebied. Hierover kan een kritische noot geplaatst worden met de vraag of deze sessies gehouden werden met de personen die een juiste vertegenwoordiging waren van de heersende opvattingen binnen de gemeenschap. Vervolgens heeft gemeente Sint Anthonis een gemeentegesprek gehouden waarbij alle burgers van de gemeente Sint Anthonis werden uitgenodigd om te komen reageren op de eerste conceptversie van het visiestuk (reactiemodel).

Gemeente Sint Anthonis heeft tijdens dit gemeentegesprek iedereen aan het woord proberen te laten komen door kleine gespreksgroepen op te zetten waardoor het laagdrempelig werd om te participeren. Dit zorgde voor veel interactie. Uiteindelijk heeft gemeente Sint Anthonis weinig van de reacties meegenomen in het definitieve visiestuk omdat veel aanwezigen het visiestuk op perceels niveau beoordeelden. Daarnaast waren bij het gemeentegesprek voornamelijk agrariërs aanwezig waardoor uiteindelijk niet gezamenlijke keuzes zijn gemaakt. Het is dan ook maar de vraag of gemaakte keuzes uiteindelijk gezamenlijk gedragen worden als de visie vertaald wordt naar het bestemmingsplan.

5.4 Procesbeschrijving gemeente Deurne

Voor het onderzoek van gemeente Deurne is gesproken met Chris Biemans, ambtenaar ruimtelijke ontwikkeling buitengebied gemeente Deurne, bijlage 7. Alfred van Mameren, gebiedsmakelaar in "De Peel", bijlage 6. En is een bijeenkomst met ambtenaren en wethouders van de gemeente Deurne bijgewoond, bijlage 5. Daarnaast is gebruik gemaakt van de website van de gemeente Deurne en zijn enkele edities van de raadsinformatie brief "boeren met burenen" doorgenomen.

In gemeente Deurne bevinden zich ongeveer 400 agrarische bedrijven. In Deurne zijn nooit hele grote intensieve veehouderijen geweest. Echter gaat de ontwikkeling hiervan de laatste jaren snel. In gemeente Deurne ligt een LOG welke uit ongeveer 2/3 van de totale oppervlakte van gemeente Deurne bestaat.

Gemeente Deurne geeft aan dat in tijden van de reconstructieplannen burgers te weinig betrokken zijn geweest bij het tot stand komen van de reconstructieplannen. Er waren wel nieuwsbrieven maar die bereikten alleen belanghebbende partijen en geen burgers of omwonenden. De vraag is of de reconstructieplannen niet te vaag of een 'te ver van mijn bed show' waren voor burgers. De gemeente Deurne heeft geprobeerd om d.m.v. publicaties in het weekblad van Deurne te laten zien wat er allemaal gebeurt in het buitengebied. Hiervoor hadden zij een terugkerend kopje in het Weekblad van Deurne. 'Dynamische platteland Deurne'. Het blauwe schopje, wat herkenbaar is van de reconstructie werd gebruikt als herkenningsteken. Als er tegenwoordig een project is in de gemeente dan wordt bij dit project een bord geplaatst met dit blauwe schopje zodat mensen kunnen zien dat het van de reconstructie afkomstig is.

In gemeente Deurne is sinds twee jaar één actiegroep actief genaamd "Stop de Stank". Deze actiegroep vindt dat het stinkt in Deurne en wil dat dit ophoudt. Voor velen van hen is het een emotionele discussie waarbij burgers bezorgd zijn over hun gezondheid en leefomgeving. In Deurne was al langer een actiegroep actief namelijk "Behoud de Peel". Deze groep richtte zich specifiek op milieubelasting van natuurgebied en hield zich niet zo bezig met de intensieve veehouderij. Naar aanleiding van het burgerinitiatief 'Megastallen Nee' is Stop de Stank actief geworden. Stop de Stank is niet echt constructief ingesteld en geeft weinig ruimte voor onderhandeling volgende de gemeente Deurne. Dit maakt het volgens hen lastig om met deze partij in gesprek te gaan.

Het gemeentebestuur van Deurne wilde graag binnen de gemeenteraad maar ook naar buiten toe meer informeren over ontwikkelingen binnen de intensieve veehouderij. Wanneer er nieuwe informatie beschikbaar is wordt deze gedeeld met de gemeenteraad in een herkenbaar format genaamd 'Boeren met Buren'. Deze wordt tevens op de gemeentelijke website geplaatst. Inmiddels zijn er zes publicaties uitgekomen

Gemeente Deurne publiceert in Weekblad Deurne de vergunningen die door agrariërs zijn aangevraagd. Dit is een verplichtte pagina in het weekblad en gebeurt dus op de manier zoals dat wettelijk verplicht is. Eind heeft 2011 heeft gemeente Deurne haar structuurvisie opgesteld. Dit heeft vervolgens ter inzage gelegen. De reacties van burgers/ondernemers en belangenpartijen zijn vervolgens getoetst. De reacties en de eventuele aanpassingen op de structuurvisie zijn omschreven in een inspraakrapport.

In gemeente Deurne speelt momenteel het proces omtrent VAB (vrijkomende agrarische bebouwing). Een voorbeeld van VAB: wanneer een agrariër stopt met het houden van dieren maar vervolgens wel een lege loods heeft van 1000 m2 rijst de vraag: wat mag hij hier mee? Dit kan hij bijvoorbeeld verhuren als bedrijfsruimte. De gemeente buigt zich momenteel over de vraag of dit eerlijk is t.o.v. van andere ondernemers op andere (duurdere) locaties, of het past in het bestemmingsplan en hoe omwonenden hier tegenaan kijken. Voor die discussie overweegt de gemeente Deurne momenteel om een klankbordgroep in het leven roepen. In deze klankbordgroep zijn ZLTO, 4 dorpsraden, 4 wijkraden, het DIC (Deurne's industrieel contact) en OVD (ondernemersvereniging Deurne) vertegenwoordigd waarbij een bestuurder (wethouder) de rol van voorzitter op zich neemt.

5.4.1 Analyse gemeente Deurne

Ook in gemeente Deurne is er vanuit diverse actoren weerstand op de huidige ontwikkelingen van de intensieve veehouderij. Dit heeft te maken met het feit dat agrariërs, burgers, en de gemeenteraad

uiteenlopende gedachten hebben over de (toekomstige) invulling/uitvoering van de intensieve veehouderij. Alle actoren handelen in een andere 'lebenswelt' waardoor men zich niet altijd in elkaar kan verplaatsen. Dit leidt tot confrontatie wanneer belangen met elkaar botsen.

Als het om de ontwikkeling van het buitengebied gaat betreft gemeente Deurne haar burgers erg weinig. Met de raadsinformatiebrief 'boeren met burens', die bedoeld is om de gemeenteraad op de hoogte te stellen, proberen ze duidelijkheid te scheppen over ontwikkelingen in het buitengebied. Daarom wordt deze raadsbrief ook gepubliceerd op de gemeentesite. Rondom het opstellen van de structuurvisie hebben burgers de mogelijkheid gekregen om te reageren op een voorlopige versie. Op basis van enkele reacties is de structuurvisie op details aangepast. Hier heeft de gemeente Deurne dus het reactiemodel gehanteerd. Door burgers niet tot weinig te betrekken in ontwikkeling van het buitengebied bestaat er de kans dat gemaakte keuzes niet gezamenlijk gedragen worden, onderlinge relaties verslechteren en situaties escaleren. Gemeente Deurne geeft aan dat Stop de Stank niet constructief is ingesteld. Zolang deze groep zich ook niet serieus genomen voelt zal een dergelijk comité zich ook niet constructief opstellen.

Gemeente Deurne is bezig om stappen te zetten in het meer betrekken van burgers. Bijvoorbeeld: de VAB regeling waarvoor waarschijnlijk een klankbordgroep in het leven geroepen wordt. Hoe dit er precies uit komt te zien is nog niet duidelijk binnen de gemeente Deurne.

§ 5.5 Slotconclusies/analyse

- *Actorengroepen in de Peelhorst leven in een andere 'Lebenswelt' waardoor men zich niet in elkaar kan verplaatsen en elkaars handelingslogica vaak niet begrijpt. Dit leidt tot confrontatie wanneer belangen met elkaar botsen.*
- *Er kunnen allerlei actoren en factoren een rol spelen die van invloed kunnen zijn op de houding van de verschillende actorengroepen t.o.v. elkaar en naar de gemeente. Inzicht in deze actoren t.o.v. van elkaar en factoren die daar een rol in spelen binnen gemeente is van groot belang bij de keuze van de te hanteren communicatiestrategie.*
- *Gemeentelijke organisaties hanteren vaak het reactiemodel en het inventarisatiemodel van burgerparticipatie als zij haar burgers willen betrekken bij de ontwikkeling van het platteland. Hierbij is het onduidelijk of de reacties van actorengroepen of de inventarisaties van belangen (die vaak door middel van klankbordgroepen gemeten wordt) een goede weerspiegeling zijn van de heersende opvattingen binnen een gemeenschap.*
- *Gemeenten zouden partijen moeten betrekken bij ontwikkeling van beleid waarbij actoren de kans krijgen om elkaar in te lichten en randvoorwaarden te stellen (informerende), elkaars belangen af te tasten (dialogiserende), om vervolgens samen keuzes te maken (formulerende). Zie CommunicatieKruispunt van B. Van Ruler.*
- *Naast het feit dat deze vorm van burgerparticipatie het draagvlak voor de te nemen beslissing vergroot, brengt het ook andere voordelen met zich mee. Ten eerste zorgt het voor een verbetering van de kwaliteit van het beleid doordat veel meer gebruik wordt gemaakt van de expertise die aanwezig is binnen een gemeenschap. En ten tweede wordt ook het imago van een gemeente verbeterd omdat burgers door deze aanpak het idee krijgen dat er naar hen geluisterd wordt en dat zij de kans krijgen om mee te denken over beleidsvorming. Dit gevoel moet echter wel waargemaakt worden door de gemeente, anders krijgt deze kans een averechtse uitwerking en wordt het imago ernstig geschonden.*
- *Interactie op lokaal niveau biedt kansen voor het creëren van een gedragen ontwikkeling van het buitengebied. Hierbij wordt het gesprek eerder aangegaan en worden gezamenlijke keuzes ook gezamenlijk gedragen.*
- *Zelfsturing is een manier van werken waarbij een gemeenschap zelf aan de slag gaat met de ontwikkeling van de gemeenschap en op die manier gezamenlijk keuzes maakt. In de Peelhorstregio zijn nog maar weinig gemeenten die volgens dit principe werken. Dit vergt een*

communicatieve overheid waarbij klantgericht denken en communiceren hoog in het vaandel moeten staan.

Hoofdstuk 6. Advies

§ 6.1 Strategische aanbevelingen

§ 6.2. Tactische aanbevelingen

§ 6.2.1 Tactische aanbevelingen m.b.t. stap 5

§ 6.2.2 Tactische aanbevelingen m.b.t. stap 6

Hoofdstuk 6. Advies

In dit hoofdstuk worden strategische en tactische aanbevelingen gedaan hoe gemeenten het proces van plattelandontwikkeling aan kunnen pakken. Uiteindelijk gaat het er hierbij om dat samen besluiten genomen worden, waar ieder achter kan staan, doordat ieders wensen, verlangens en angsten zijn gehoord. Zoals besproken is daar informeren en dialoog voor nodig en nuttig. Vervolgens is het van belang dat in het uiteindelijke compromis (formering), naar ieders idee voldoende rekening is gehouden met ieders wensen, verlangens en angsten. Op die manier worden actoren betrokken, leren ze elkaars achtergronden en belangen kennen en kunnen keuzes gezamenlijk gemaakt worden. De gezamenlijke keuzes worden ook uiteraard gezamenlijk gedragen. Deze vorm van burgerparticipatie: waarbij burgers van het begin tot aan het eind betrokken worden bij het vormen van plannen, waar burgers en gemeenten samen de ontwikkelaars zijn, komt overeen met het coproductiemodel van burgerparticipatie.

Naast het feit dat deze vorm van burgerparticipatie het draagvlak voor de te nemen beslissing vergroot, brengt het ook andere voordelen met zich mee. Ten eerste zorgt het voor een verbetering van de kwaliteit van het beleid doordat veel meer gebruik wordt gemaakt van de expertise die aanwezig is binnen een gemeenschap. Ten tweede wordt ook het imago van een gemeente verbeterd omdat burgers door deze aanpak het idee krijgen dat er naar hen geluisterd wordt en dat zij de kans krijgen om mee te denken over beleidsvorming. Dit gevoel moet echter wel waargemaakt worden door de gemeente, anders krijgt deze kans een averechtse uitwerking en wordt het imago ernstig geschonden.

In de eerste paragraaf worden een aantal strategische aanbevelingen gedaan op basis van literatuur onderzoek en het fieldresearch. Deze strategische aanbevelingen beschrijven in de grote lijnen de stappen die gemeenten zouden moeten ondernemen om burgerparticipatie m.b.t. plattelandsvernieuwing te optimaliseren.

In de tweede paragraaf worden enkele tactische aanbevelingen gedaan die betrekking hebben op de uitvoering van de laatste twee strategische aanbevelingen.

6.1 Strategische aanbevelingen

Het is belangrijk dat deze stappen in onderstaande volgorde ondernomen worden.

Stap 1: Het opzetten van een expertiseteam met betrekking tot burgerparticipatie.

Uit het onderzoek komt naar voren dat interactie op lokaal niveau het draagvlak voor de te nemen beslissing vergroot. Zelfsturing van een gemeenschap is een proces wat hieraan invulling geeft. Bij zelfsturing gaat een gemeenschap zelf aan de slag met ontwikkeling van de gemeenschap. Om dit proces op gang te brengen is het nuttig om een expertiseteam op te richten met betrekking tot dit proces. Dit expertiseteam, in de vorm van een adviesraad, geeft het gemeentebestuur en ambtenaren gevraagd en ongevraagd advies over het inzetten van burgerparticipatie en hoe het proces van zelfsturing op gang gebracht kan worden. Daarnaast gaat dit expertise team aan de slag met de noodzakelijke cultuurveranderingen (communicatief en klantgericht denken) binnen een gemeentelijke organisatie die noodzakelijk zijn om burgerparticipatie in de optimale vorm (zelfsturing) in te zetten. Dit expertise team bestaat uit externe communicatieprofessionals die op de hoogte zijn van wat er allemaal speelt op het gebied van burgerparticipatie binnen een gemeente en kennis hebben over het begrip 'zelfsturing'. Een dergelijk expertiseteam kan tevens breed ingezet worden bij andere gemeenten waardoor expertise/ervaring met elkaar gedeeld wordt. Ook kan dit expertise team ondersteunen/begeleiden in het uitvoeren van onderstaande strategische stappen.

Stap 2: Onderzoeken welke belangrijke actorengroepen van belang zijn rondom de problematiek van de intensieve veehouderij binnen een gemeente.

Uit het onderzoek komt naar voren dat binnen iedere gemeente allerlei actoren een rol spelen rondom de problematiek van de intensieve veehouderij. De verhouding en de aan- of afwezigheid van deze actoren is per gemeente verschillend en dus van invloed op de problematiek onder een vergrootglas

komt te liggen en confrontatie tussen actoren dreigt. Enkele belangrijke actoren binnen een gemeente kunnen zijn: Het gemeentebestuur, actiecomités, agrariërs, burgers in het buitengebied, burgers binnen de bebouwde kom, verantwoordelijke ambtenaren voor het buitengebied, lokale afdeling van het ZLTO, Brabantse Milieu Federatie, dorpsraden, wijkraden, provincie Noord-Brabant, reconstructiecommissie,, het waterschap, etc. Zoals gezegd kunnen de wensen, belangen en behoeften van al deze actoren per gemeenteregio anders zijn. Als gemeente is het daarom belangrijk om dit binnen een gemeenschap te onderzoeken. Wanneer dit duidelijk in kaart is gebracht kan hier vervolgens op ingespeeld worden door al deze actoren, op de juiste manier (afhankelijk van hoe ze zich voelen, hoe ze te bereiken zijn en wat ze belangrijk vinden) te betrekken in het proces. Op deze manier wordt de kans dat actorengroepen uitgesloten worden, zich dus niet gehoord voelen in het proces en uiteindelijk niet achter gemaakte keuzes staan, aanzienlijk kleiner.

Stap 3: Onderzoeken welke factoren van belang zijn rondom de problematiek van de intensieve veehouderij binnen een gemeente.

Uit het onderzoek komt naar voren dat binnen iedere gemeenschap ook allerlei factoren een rol spelen rondom de problematiek van de intensieve veehouderij. De aan- of afwezigheid van deze factoren is per gemeente verschillend en dus van invloed of de problematiek onder een vergrootglas komt te liggen. Factoren worden onderzocht d.m.v. een DESTEP analyse zoals die in dit rapport ook gemaakt is m.b.t. de intensieve veehouderij in paragraaf 2.4. Enkele voorbeelden van factoren die binnen een gemeenschap rondom het issue van belang kunnen zijn: ervaringen met Q-koorts, toename van MRSA besmette agrariërs, steeds meer nieuwkomers (stadsmensen) op het platteland, een afname van het aantal werkzame mensen in de veehouderij, toename van bedrijfsbeëindigende agrariërs, toename van grote veebedrijven, toename van aantal dieren, toenemende aandacht voor dierenwelzijn, etc. Al deze factoren, die per gemeente kunnen verschillen, zijn van invloed op het wel of niet ontstaan van problemen tussen de diverse actoren. Bijvoorbeeld: als veel mensen uit een gemeenschap werkzaam zijn binnen de intensieve veehouderij of op een andere manier betrokken zijn bij de agrarische sector zal minder weerstand ontstaan tussen de diverse actoren, dan wanneer het grootste deel van de gemeenschap geen binding heeft met de agrarische sector. Voor een gemeente-instituut is het belangrijk om deze factoren in beeld te brengen waardoor de oorzaak van het wel of niet ontstaan van confrontatie tussen actorengroepen duidelijk wordt en hier rekening mee gehouden kan worden.

Stap 4: Onderzoek doen naar beeldvorming onder verschillende actorengroepen met betrekking tot elkaar en de gemeente, en welke factoren daar een rol in spelen.

Het is van belang om te weten hoe de diverse actorengroepen over elkaar denken en hoe zij de gemeente zien. Het is hierbij belangrijk om te onderzoeken hoe deze beeldvorming door de diverse actorengroepen geconstrueerd wordt. Wanneer bijvoorbeeld binnen een gemeenschap tussen de actorengroepen weinig frictie heerst wordt vaak gedacht dat dit ligt aan het duidelijke beleid van de gemeente, de goed communicerende agrariërs of de kritische ambtenaren. Dit kan waar zijn maar het kan ook betekenen dat die weerstand tussen diverse actoren uitblijft omdat de gehele gemeenschap agrarisch 'minded' is en niemand zich zorgen maakt over de ontwikkeling van de intensieve veehouderij. Als gemeente-instituut is het belangrijk om te weten hoe de diverse actorengroepen over elkaar en het gemeentebestuur denken om (het ontstaan) gevoelens en belangen van actorengroepen beter te begrijpen om hier vervolgens rekening mee te houden en op in te spelen.

Stap 5: Opzetten van communicatieafdeling die het proces van plattelandsontwikkeling communicatief mee opzet en begeleid. Deze communicatieafdeling is o.m. verantwoordelijk voor de cultuuromslag, van klantgericht en communicatief denken van ambtenaren en bestuurders, die binnen gemeenten gemaakt moet worden om burgerparticipatie optimaal in te zetten.

Een communicatieafdeling die ervoor zorgt dat burgerparticipatie optimaal ingezet wordt om een breed gedragen ontwikkeling van het buitengebied onder de actorengroepen te realiseren. Wanneer de diverse actoren en factoren op lokaal niveau in beeld zijn kunnen keuzes gemaakt worden op welke manier (met welke middelen) de strategieën van informeren, dialogiseren en formeren ingezet worden. Het is belangrijk dat deze communicatieafdeling ervoor zorgt dat er eerst intern draagvlak gecreëerd wordt voor een open manier van denken richting de burger, voordat burgerparticipatie

daadwerkelijk geoptimaliseerd kan worden. Het doel hierbij is om een gemeentelijke organisatie neer te zetten die steeds meer een partij wordt die faciliteert waarbij communicatie een belangrijke procesmatige rol vervult. De inhoud en het resultaat wordt hierdoor steeds meer bepaald door de actorengroepen (de gemeenschap zelf). Naast het feit dat dit het draagvlak voor te nemen beslissen vergroot en het imago van de gemeente verbetert leidt deze aanpak ook tot kwalitatief beter beleid omdat veel meer gebruik wordt gemaakt van de expertise die aanwezig is binnen een gemeenschap.

Deze conclusies werden reeds (mei 2012) ook getrokken door de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) in hun adviesrapport 'Vertrouwen in burgers. Zij concludeerden dat er momenteel veel kansen voor burgerbetrokkenheid blijven liggen en maken zich daarom zorgen over grote groepen burgers die het vertrouwen in de overheid en in hun eigen vermogen daar invloed op uit te kunnen oefenen dreigen te verliezen. "Slechts kleine groepen burgers voelen zich aangesproken door de wijze waarop beleidsmakers hen pogen te betrekken. En beleidsmakers lijken op hun beurt weer weinig open te staan voor de nieuwe manieren waarop burgers hun betrokkenheid uiten. Steeds meer burgers nemen zelf het initiatief en omzeilen de gebruikelijke routes via politiek, belangenbehartigers en formele inspraakorganen die de beleidsmakers gewend zijn. Met als gevolg een steeds verdere verwijdering tussen burgers en beleidsmakers"⁵⁰. Zei stellen daarom dat beleidsmakers en bestuurders meer open moeten staan voor burgers die zich inzetten voor de samenleving. Een dergelijke cultuurverandering binnen een organisatie is een lastig proces. Dit moet goed communicatief begeleid en gestuurd worden.

Stap 6: Het maken van een operationeel communicatieplan wat ondersteunend is voor het proces van plattelandontwikkeling waarbij het doel is alle belanghebbenden op de juiste manier en met de juiste communicatieve middelen, ook op lange termijn, te betrekken in en te informeren over, het proces.

Wanneer binnen een gemeenschap verhoudingen tussen actoren en factoren in kaart zijn gebracht en ambtenaren het belang van communicatief en klantgericht denken inzien, moet een operationeel communicatieplan gemaakt worden waarin beschreven staat welke middelen ingezet kunnen worden bij de ingezette communicatiestrategieën (informeren/dialogiseren/formeren). Bij planvorming van het buitengebied is het van belang om alle actorengroepen continue op de hoogte te houden van nieuwe ontwikkelingen en vorderingen van het proces. 'Als men lange tijd niets meer hoort dan haakt men af'. In dit communicatieplan moet een draaiboek worden opgenomen waarin randvoorwaarden en planning voor het communicatieve proces duidelijk omschreven worden.

Stap 7: Het Ontwikkelen van communicatie instrumenten die kunnen worden ingezet bij diverse communicatie strategieën (1. informeren, 2. dialogiseren, 3. formeren).

De één na laatste stap bestaat uit het ontwikkelen van de juiste communicatie instrumenten die ingezet kunnen worden bij de diverse communicatiestrategieën (informeren, dialogiseren, formeren). Deze stap wordt in het tactische deel verder uitgewerkt.

Stap 8: Het blijven monitoren/onderzoeken van wensen, behoeften, belangen en angsten van actorengroepen en andere ontwikkelingen (factoren).

Wanneer de onderzoeken naar de diverse actorengroepen en factoren afgerond zijn, zijn gemeenten in het bezit van een eerste meting van de houding van de diverse actorengroepen t.o.v. elkaar en naar de gemeente en welke factoren daar een rol in spelen. Het is belangrijk om resultaten van deze onderzoeken periodiek te blijven meten/monitoren om veranderingen in het actoren en factorenveld op tijd te signaleren en hier adequaat op in te spelen. Het doel hierbij is om een actieve gemeente te zijn die ondersteunend en faciliterend is richting haar gemeenschap i.p.v. een reactieve gemeente die problemen oplost door het stellen van regels en beleid. In de volgende paragraaf worden enkele tactische aanbevelingen gedaan die betrekking hebben op het monitoren en blijven onderzoeken van de actoren en factoren binnen een gemeenschap.

⁵⁰ prof. dr. P. Winsemius, Wetenschappelijk beleid voor regeringsbeleid (WRR), vertrouwen in burgers, mei 2012

§ 6.2 Tactische aanbevelingen

In voorgaande paragraaf is in grote lijnen omschreven welke strategische stappen aanbevolen worden om een gedragen ontwikkeling van het buitengebied te realiseren. In deze paragraaf worden de laatste twee strategische aanbevelingen (stap 7 en 8) verder uitgewerkt aan de hand van tactische aanbevelingen. Dit houdt in dat er concretere aanbevelingen worden gedaan om de strategische stappen uit te voeren.

6.2.1 Tactische aanbevelingen m.b.t. stap 7

▪ Fase 1. informeren

Op de eerste plaats is het belangrijk dat de diverse actorengroepen betrokken raken bij het issue en warm worden gemaakt om samen met de andere actorengroepen de dialoog over de invulling van het platteland aan te gaan. Om dit met behulp van communicatie te bereiken is het vooraf van belang om te weten hoe de diverse actorengroepen zich voelen, hoe ze te bereiken zijn en wat ze belangrijk vinden. In de vorige paragraaf is daarom reeds geadviseerd om daar onderzoek naar te doen. Dit onderzoek biedt direct kansen om de actorengroepen warm te krijgen om deel te nemen aan het proces. Daarom wordt aangeraden om het informeren van de actorengroepen over de intenties van de gemeente gelijktijdig te doen met de uitvoering van het onderzoek. Hierdoor helpt het onderzoek om de eerste betrokkenheid te doen ontstaan.

Informeren is een proces van éénrichtingsverkeer waarbij het doel 'bekendmaking' is. Bij informeren is het dus het van belang dat intenties en randvoorwaarden helder worden. Ook is het hierbij belangrijk om verwachtingen uit te spreken zodat actorengroepen in een later stadium niet voor verrassingen komen te staan waardoor de kans bestaat dat ze vroegtijdig afhaken. In de praktijk betekent dit dat het belangrijk is dat een gemeente communiceert hoe het proces van plattelandsontwikkeling gaat verlopen, wat er met de inbreng van de diverse actorengroepen gedaan wordt en welke rollen de diverse actorengroepen en de gemeente gedurende dit proces vervullen. Een gemeente moet in deze fase van het proces geen politieke en sturende houding aannemen. Hierdoor zou de kans kunnen ontstaan dat actorengroepen het gevoel krijgen dat het eindbeeld al vast staat en dat hun inbreng van weinig toegevoegde waarde is. Wanneer randvoorwaarden bij alle belangrijke actorengroepen helder zijn en geaccepteerd worden is er een basis om de volgende stap in het proces te zetten.

Er kunnen diverse communicatiemiddelen ingezet worden die bij kunnen dragen om deze informerende communicatiestrategie uit te voeren. Een definitieve keuze van concrete middelen is echter pas mogelijk wanneer de meerdere gegevens over de actorengroepen binnen een gemeenschap bekend zijn. Hieronder volgen enkele aanbevelingen voor het inzetten van communicatie-instrumenten die tijdens de informerende fase ingezet zouden kunnen worden:

Verspreiden van informatie tijdens onderzoek om eerste informatie te verschaffen en betrokkenheid te doen ontstaan.

- Begeleidende brief bij enquêtes over intenties van gemeente en verwachtingen van haar burgers.
- Informatie over proces op gemeentelijke website waar online enquêtes ingevuld kunnen worden.

Benaderen van on- en offline netwerken waarin actorengroepen geïnformeerd worden over de randvoorwaarden van het proces (waar, wanneer, wie, hoe, waarom, etc.) en verwachtingen kenbaar worden gemaakt.

- Versturen van nieuwsbrieven naar buurtsecretariaten, dorpsraden, wijkraden, actiecomités, studiegroepen, vakgroepen, plaatselijke ZLTO, BMF, etc.
- Het plaatsen van informatieberichten in lokale nieuwsbladen/vakbladen en kranten.
- Het plaatsen/achterlaten van informatie op websites van belangrijke actorengroepen bijvoorbeeld: lokaal actiecomité, lokale ZLTO, BMF, ondernemingsvereniging, etc.

Informeren van opinieleiders (iemand die de maatschappelijke meningsvorming beïnvloedt) binnen de belangrijkste actorengroepen. Deze opinieleiders gebruiken om intenties van de gemeente onder een zo groot mogelijk publiek kenbaar te maken.

- Versturen van brief naar voorzitter van lokale ZLTO, voorzitter van actiecomités, dorpsraden, voorzitter van ondernemersvereniging, gemeentebestuurders, bekende kunstenaar, lokale sportheld, etc.
- Het aanspreken van deze personen tijdens (informele) ontmoetingen en intenties van gemeenten kenbaar maken.

Ontwikkelen van online (bijv.: website) en offline (bijv.:plattelandshuis) platform waarin informatie wordt verstrekt over intenties van gemeente en randvoorwaarden van proces. In een later stadium (dialogiseren, formeren) kunnen deze platformen een meer interactieve rol vervullen.

- Opzetten van website die betrekking heeft op ontwikkeling van het platteland. Op deze website communiceert de gemeente de randvoorwaarden die het proces voor alle actorengroepen helder maakt.
- Diverse middelen (sociale media, flyers, nieuwsbrieven) die bekendheid geven aan dit platform.
- Tijdens het onderzoek netwerken en opinieleiders benaderen en informeren over het bestaan van het platform om hier meer bekendheid mee te genereren.

▪ Fase 2. Dialogiseren

In de tweede fase is het belangrijk dat de diverse actorengroepen onderling de dialoog met elkaar aangaan. Tijdens deze dialoog is het van belang om in een onderzoekend gesprek elkaars wensen en belangen af te tasten. De Socratische gespreksvorm, die reeds beschreven is in dit rapport, is een onderzoekende gespreksvorm die past bij het doel om elkaars wensen en belangen beter te leren kennen. Belangrijk is om tijdens de dialoog niet met elkaar de discussie aan te gaan maar juist afstand te nemen van goed- en foutschema's en dat elkaars wensen, gevoelens en angsten met gedeeld worden. De rol van gemeente is tijdens deze fase begeleidend en bewakend maar niet sturend. Vragen die de actorengroepen en de gemeente tijdens deze fase met elkaar bespreken zijn:

- Wat verstaan we onder gezond en prettig wonen en (re)creëren in het buitengebied?
- Wat verstaan we onder goed samen leven in het buitengebied?
- Wat vind ik belangrijk vanuit economisch en cultureel perspectief binnen onze gemeente?
- Etc.

Hieronder volgen enkele aanbevelingen/mogelijkheden voor manieren waarop actorengroepen en de gemeenten met elkaar de dialoog aan kunnen gaan.

- Dorpsbijeenkomsten/gemeentegesprekken; waar actorengroepen in gesprek gaan met elkaar.
- Workshops; een mix van vertegenwoordigers van diverse actorengroepen die op een actieve manier de dialoog met elkaar aangegaan aan de hand van bovengenoemde vragen.
- Keukentafelgesprek; huisbezoeken van actorengroepen onder elkaar
- Interactieve fiets- en wandelactiviteiten met diverse actorengroepen
- Discussieforum; forum op online platform voor plattelandontwikkeling waar actoren aan de hand van bovengenoemde vragen de dialoog met elkaar aangaan.
- Blogs; plaatsen van blogs op online platform. Geschreven/aangevuld door actorengroepen, waarop anderen kunnen reageren.
- Sociale media; twitter, facebook waar met elkaar gesproken wordt en denkbeelden gedeeld worden over plattelandsvernieuwing.
- LinkedIn netwerkgroep, een netwerkgroep over plattelandsvernieuwing
- Etc.

Bij het inzetten van interactieve online middelen (zoals forums, blogs en sociale media) is monitoring van belang om te bewaken dat deze middelen niet verkeerd gebruikt worden en de dialoog daardoor destructief maken.

▪ Fase 3. Formeren

In de derde en laatste fase gaat men formeren. In deze fase worden samen beslissingen gemaakt, waarbij naar ieders idee voldoende rekening wordt gehouden met ieders wensen, verlangens en angsten die tijdens de dialogiserende fase uitgesproken zijn. In de formerende fase worden gezamenlijke plannen gemaakt en uitgevoerd. Deze gezamenlijke keuzes en plannen worden dan ook

vanzelfsprekend gezamenlijk gedragen. De gemeente heeft in deze fase een begeleidende en sturende rol maar zal daar waar nodig ook knopen door moeten hakken. Belang hierbij is dat voldoende rekening wordt gehouden met ieders belangen en gemaakte keuzes gemotiveerd worden. Door zoveel mogelijk actorengroepen te betrekken in dit proces, wordt tevens gebruik gemaakt van de expertise die binnen een gemeenschap aanwezig is. Om vanuit de dialogiserende fase in een formerende fase te komen worden volgende acties aanbevolen:

- *Actorengroepen lid maken van deelgebiedcommissies*
Mix van diverse actorengroepen die lid zijn van een deelgebiedcommissie en op lokaal niveau projectvoorstellen maken voor ontwikkeling van het buitengebied.
- *Opzetten van werkgroepen/focusgroepen die aan de slag gaan met bepaalde thema's.*
Nadat bijvoorbeeld gemeentegesprekken hebben plaats gevonden (dialogiserende fase) kan een selectie gemaakt worden van enkele aanwezigen en een werkgroepen opgestart worden. Deze werkgroep/focusgroep bestaat uit een mix van vertegenwoordigers uit de diverse actorengroepen en gaan met bepaalde thema's aan de slag. Bijvoorbeeld het thema; groenvoorziening rondom landbouwbedrijven. Bij deze werkgroepen sluiten ook ambtenaren of bestuurders aan om te ondersteunen in kennis, randvoorwaarden te handhaven en het proces te begeleiden. Belangrijk is om nieuwe inzichten, wijzingen, etc. die ontstaan in deze werkgroepen terug te koppelen naar, in dit geval, alle aanwezigen bij het gemeentegesprek.
- *Inrichten van ontwerpateliers waar actoren aan de slag gaan met bepaald gebied.*
Actorengroepen die samen met ontwerpers aan de slag gaan om een bepaald gebied te richten. Dergelijke ontmoetingen kunnen plaats vinden in een offline platform (bijv. plattelandshuis). Uitkomsten van deze ontwerpateliers worden meegenomen in uiteindelijke besluitvorming.
- *Aansporen van dorpsraden/wijkraden om zelf plannen te ontwikkelen en eventueel uit te voeren.*
Een gemeenschap die zelf aan de slag gaat met ontwikkeling van de regio. Plannen worden ontwikkeld in dorpsraden of wijkraden die zelf verantwoordelijk zijn voor het feit dat gemaakte plannen breed gedragen worden. Op deze manier worden keuzes door de gemeenschap gezamenlijk gemaakt en vanzelfsprekend daardoor breed gedragen. Daarnaast wordt door deze manier van werken gebruik gemaakt van de expertise die aanwezig is binnen een gemeenschap..

Belangrijk in deze fase is dat keuzes gecommuniceerd en gemotiveerd worden naar de totale gemeenschap. Hiervoor kunnen diverse communicatie-instrumenten ingezet worden.

- Toekomstkrant/ (digitale)nieuwsbrief
- Nieuws op online platform (website), offline platform (plattelandshuis)
- Nieuwsbrieven/folders
- Bundeling van ambities/doelen/afspraken in een ontwikkelingsplan
- Publicaties in regionale bladen/kranten en vakbladen
- Sociale media (Twiteer, Facebook, LinkedIn)
- Informeren van opinieleiders d.m.v. onderhouden van persoonlijk contact
- Etc.

6.2.2 Tactische aanbevelingen m.b.t. stap 6

Bij de strategische aanbevelingen is toegelicht dat het belangrijk is om wensen, behoeften, belagen en angsten van de diverse actorengroepen en andere ontwikkelingen te blijven monitoren om veranderingen op tijd te signaleren en hier, voordat problemen ontstaan, op in te spelen. Het doel hierbij is om een gemeentelijke organisatie te ontwikkelen welke actief (ondersteunend en faciliterend) handelt i.p.v. reactief (problemen oplossen door het stellen van regels en beleid). Om de wensen, behoeften, belangen en angsten van de diverse actorengroepen en de factoren die daar in rol in spelen te blijven monitoren worden de volgende tactische adviezen aanbevolen:

- *Het opzetten van een burgerpanel/burgerjury.*
Een grote groep burgers (representatief voor de gemeenschap) die periodiek via het internet of via formulieren reageren op actuele onderwerpen. Op deze manier krijgt een gemeente snel een beeld van wat er leeft bij burgers in haar gemeenschap en worden burgers meer betrokken bij het

vormen van beleid. Dit burgerpanel kan opgezet worden t.b.v. de onderzoeken die in de vorige paragraaf zijn geadviseerd. Dit burgerpanel kan blijven bestaan om in de toekomst wensen, behoeften, belangen, angsten en meningen te blijven monitoren.

- *Aansluiten bij bijeenkomsten en overlegmomenten van actorengroepen (dorpsraden/wijkraden, actiecomités, ZLTO, etc.)*

Als ambtenaar en bestuurder is het belangrijk om te weten wat er speelt onder de diverse actorengroepen zodat daar vervolgens op juiste manier naar gehandeld kan worden. Door aan te schuiven bij voorbeeld een dorpsoverleg, een vergadering van het ZLTO, een bijeenkomst van een actiecomité of gewoon bij mensen thuis aan de keukentafel worden belangen van actorengroepen aangehoord. Het is hierbij belangrijk om tijdens dergelijke momenten geen politieke houding aan te nemen maar om voornamelijk te luisteren naar de wensen, behoeften, belangen, angsten en meningen van de actorengroepen. Hierdoor krijgen actorengroepen ook het gevoel dat ze serieus genomen worden en dat de gemeente rekening houdt met hun belangen. Dit gevoel moet vervolgens wel waargemaakt worden door de gemeente, anders krijgt deze actie een averechtse werking en wordt het imago geschonden.

- *Visitaties van gemeenten onder elkaar m.b.t. burgerparticipatie en plattelandsontwikkeling*

Gemeenten in de Peelhorst regio kunnen veel van elkaar en de provincie Noord-Brabant leren. Door met elkaar samen te werken kunnen gemeentelijke voorlopers andere gemeenten informeren over valkuilen en succesfactoren en worden gemeenten gestimuleerd om het proces van burgerparticipatie te optimaliseren. Daarnaast doen gemeenten, door informatie en ervaringen met elkaar te delen, meer kennis op over de verschillende actoren en factoren die ook buiten gemeentegrenzen een rol kunnen spelen. In de actorenanalyse zijn enkele bestaande actorengroepen/netwerken benoemd die gemeenten zouden kunnen gebruiken in de uitvoering van deze visitaties. Denk aan: Vereniging Brabantse Gemeenten (VBG), Stuurgroep Landbouw Innovatie Brabant (LIB), Vereniging Kleine Kernen Noord-Brabant, Milieu Overleg Lokale Overheden Brabant (MOLO-B), etc.

Literatuurlijst

Boeken:

- B. van Ruler; Strategisch management van Communicatie, introductie van het communicatiekruispunt; Kluwer, 2003
- N. Aarts, C. van Woerkum; Strategische Communicatie, principes en toepassingen, Van Corcum, 2010
- L. van de Pas; Communicatietheorie, Betekenis, mens en maatschappij, het sociaal constructivisme; Fontys Hogeschool Communicatie, 2011
- W.J. Michels; Communicatie handboek; Wolters-Noordhoff, 2006
- M. Hendrix, R. Eijssers; Burgerparticipatie, een praktische handleiding voor gemeenten; Sdu uitgevers, 2004
- C. de Boer, S. Brenneke; Media en Publiek, theorieën over media-impact; Boom, 2006

Internet

- www.natuurbeheer.nu/Wet- en regelgeving/Nederland/Reconstructiewet/
- www.brabant.nl
- www.lei.wur.nl
- www.megastallen-nee.nl
- [www.linssenadvocaten.nl/html/provinciaal beleid intensieve .html](http://www.linssenadvocaten.nl/html/provinciaal_beleid_intensieve_.html)
- www.rijksoverheid.nl

Artikelen

- W. van Sambeek; Toverwoord: keten; Varkens, vakblad voor de varkenshouderij, februari 2012
- J. Janssen; Venray is varkensvriendelijk; Varkens, vakblad voor de varkenshouderij, februari 2012

Rapporten

- H. Alders; Van mega naar beter, rapportage van de maatschappelijke dialoog over schaalgrootte en toekomst van de veehouderij; Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, 22 september 2011
- Provinciale Staten; De transitie van stad en platteland, een nieuwe koers; Provincie Noord-Brabant, 2011
- Commissie-Van Doorn; Al het vlees duurzaam, de doorbraak naar een gezonde, veilige en gewaardeerde veehouderij in 2020; Den Bosch, september 2011
- F.A.H.E. Post, directie Ecologie; Statenvoorstel 71/11 A; Integrale uitwerking advies commissie Van Doorn; 29 november 2011
- G. Schmitz; Gebruik gezond verstand, essay over meervoudigheid in het openbaar bestuur, communicatieve zelfsturing; Gemeente Peel & Maas, 2011
- D. Verhue, V. Vieira, B. Koenen, R. van Kalmthout; Opvattingen over megastallen; Een onderzoek naar het maatschappelijk draagvlak voor megastallen en de opvattingen hierover; Veldkamp, mei 2011
- G. ter Hart; PS dossier; Het proces in vogelvlucht; 22 april 2005
- Provincie Noord-Brabant; Conclusies bijeenkomst burgerparticipatie beperkte herziening reconstructieplannen; 15 november 2010
- N. van der Heijden, K. Le Blansch, T. Meijs; Zeven verhalen over burgerparticipatie bij gebiedsontwikkeling; Den Haag, oktober 2006
- P. Verheijen; Inspraakrapport structuurvisie gemeente Deurne, definitief; 12 september 2011
- Prof. dr. P. Winsemius, Wetenschappelijk beleid voor regeringsbeleid (WRR), vertrouwen in burgers, mei 2012

Verslagen/nieuwsbrieven

- Stop de Stank Nieuwsbrief nummer 11, mei 2012
- Provincie Noord-Brabant; informatiebrief intensieve veehouderij; begrenzing op 1,5 ha
- Verslag bijeenkomst stichting mens, dier en peel, 7 maart 2012

- Verslag workshopavond 1, 23 mei over de toekomst van de intensieve veehouderij in Oirschot
- Verslag workshopavond 2, 25 mei 2011 over de toekomst van de intensieve veehouderij in Oirschot
- Verslag workshopavond 3, 26 mei 2011 over de toekomst van de intensieve veehouderij in Oirschot
- Verslag debatavond op 29 juni 2011 over de toekomst van de intensieve veehouderij in Oirschot
- Het gemeentelijk meerjarenprogramma plattelandontwikkeling 2010-2013
- "Sint Anthonis verbindt", hoofdlijnen van beleid buitengebied Sint Anthonis

Overig

- Powerpoint Presentatie; Goed leven in de Peelhorst; H. Van Dommelen

Bijlagen

1. Aanvulling op aanleiding.....	60
2. Achtergrond informatie provincie Noord-Brabant en intensieve veehouderij.....	66
3. Toelichten actorengroepen.....	76
4. Gemeenten in de Peelhorstregio.....	84
5. Topic lijst, halfgestructureerd interview, field research.....	85
6. Uitwerking interview, Joep van de Ven, ambtenaar provincie Noord-Brabant.....	87
7. Uitwerking gesprek, gemeente Deurne.....	89
8. Uitwerking interview, Alfred van Mameren, provincie Noord-Brabant.....	90
9. Uitwerking interview, Chris Biemans, ambtenaar gemeente Deurne.....	95
10. Uitwerking interview, Henk Jans, GGD, onafhankelijk voorzitter proces gemeente Oirschot.....	98
11. Uitwerking interview Geert Schmitz, ambtenaar gemeente Peel en Maas.....	103
12. Uitwerking interview Theo van de Ven, ambtenaar gemeente Oirschot.....	110
13. Uitwerking interview Angelique Heijnemans, ambtenaar gemeente Sint Anthonis.....	113

Bijlage 1. Aanvulling op aanleiding scriptie

De Commissie van Doorn beschrijft het al in de inleiding van haar rapport: "Vlees vormt voor veel mensen nog dagelijks een wezenlijk bestanddeel van de hoofdmaaltijd. Echter is er in Nederland al enkele jaren een maatschappelijk debat gaande over de omvang en de werkwijze van de veehouderij waarmee dit vlees geproduceerd wordt. Discussies over de bouw van megastallen, antibioticagebruik, de uitstoot van fijn stof en de mate van dierenwelzijn worden in Nederland vaak en uitvoerig gevoerd. Kortom, aan de beschikbaarheid van vlees worden steeds meer condities gesteld"⁵¹.

De opkomst van die maatschappelijke discussies over de inpassing en uitvoering van de intensieve veehouderij gaat al enkele decennia terug. Dit begon in de jaren '80 van de vorige eeuw. Er was stankoverlast, een mestoverschot en door het ammoniakuitstoot ontstond er zure regen. De echte klap voor de sector kwam echter in 1997. Toen brak de varkenspest uit. Veel beelden van toen zijn nog altijd bepalend voor het imago van nu. De intensieve veehouderij is sindsdien veel bezig met het verbeteren van dit imago maar door de Q-koorts, de megastallen, de MKZ en MRSA blijft de sector achter de feiten aan lopen.

In de provincie Brabant en met name Zuid-Oost Brabant is van oudsher veel intensieve veehouderij gevestigd. Zoals gezegd kwam er mede door schaalvergroting in de landbouwsector eind vorige eeuw steeds meer aandacht voor milieuproblemen als vermesting, verzuring en stankoverlast, met strenge milieumaatregelen als gevolg. Daardoor kon de intensieve veehouderij zich in deze gebieden nauwelijks verder ontwikkelen. De hoge veedichtheid bracht daarnaast ook nog een ander probleem met zich mee: de gebieden waren erg kwetsbaar als er een dierziekte uitbrak zoals bij de Varkenspest in 1997.

Kort na de varkenspestperiode besloot de nationale overheid daarom de Reconstructiewet (april 2002) in te voeren. Met deze Reconstructiewet wilde het Rijk een ruimtelijke structuur bewerkstelligen die het woon-werk-leef en economische klimaat verbeterde. Deze wet bood de mogelijkheid om de verschillende problemen in de intensieve veehouderij in onderlinge samenhang tegelijk aan te pakken in de vorm van een gebiedsgerichte aanpak. De doelstelling van deze reconstructiewet was 'het geven van een positieve impuls aan zowel de agrarische structuur alsmede aan de kwaliteit van natuur, bos, landschap, recreatie, water en milieu door een wijziging van inrichting van de concentratiegebieden'⁵². Dit betekent dat bijvoorbeeld gebieden waarin mestproblemen zich voordeden, als gevolg van de intensieve veehouderij, aangepakt moesten worden. In de provincies Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg ging het proces 'reconstructie zandgebieden' van start. Deze provincies kenden namelijk allemaal gebieden met hoge vee dichtheden die gereconstrueerd moesten worden. In de periode 2000 – 2002 zijn landelijk 6 pilots uitgevoerd voor de reconstructie. Daarmee is belangrijke ervaring opgedaan met integrale planvorming en uitvoering in de reconstructie. De verdere reconstructie moest in de 12 daarop volgende jaren uitgevoerd worden.⁵³

Naar aanleiding van de Reconstructiewet in 2002 werd de provincie Noord-Brabant in de structuurvisie ruimtelijke ordening⁵⁴ opgegeeld in negen gebieden. Omdat twee van deze negen gebieden, de Wijde Biesbosch en de Brabantse Delta, een lage concentratie van intensieve veehouderij kenden en daarom in deze gebieden geen reconstructies nodig waren, werden hier gebiedscommissies in het leven geroepen. Want ook voor deze gebieden moesten toekomstplannen ontwikkeld worden. In de andere zeven gebieden werden reconstructiecommissies samengesteld.

Deze reconstructie- en gebiedscommissies hadden de taak om het platteland te vernieuwen en deels opnieuw in te richten. Iedere reconstructie- of gebiedscommissie bestond uit vertegenwoordigers van gemeenten, waterschappen, dienst landelijk gebied, maatschappelijke organisaties en particulieren uit het desbetreffende gebied en stond onder regie van de provincie. Deze reconstructie- en

⁵¹ Rapport Commissie-Van Doorn, 2010, P.2

⁵² Natuurbeheer.nu, Unie van Bosgroepen en Ministerie van LNV, reconstructiewet

⁵³ Natuurbeheer.nu, Unie van Bosgroepen en Ministerie van LNV, reconstructiewet

⁵⁴ Een visie over wat de provincie graag wil en hoe zij dat voor elkaar willen krijgen. Op 1 januari 2011 is de Structuurvisie ruimtelijke ordening Noord-Brabant in werking getreden. Provinciale Staten stelden deze op 1 oktober 2010 vast

gebiedscommissies werden geleid door een gebiedsmakelaar (gema) en een gebiedscoördinator (geco) van de provincie Noord-Brabant.

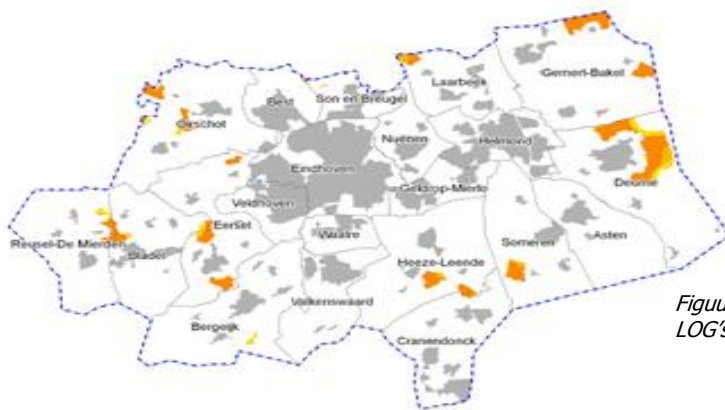

figuur 1. Een overzicht van de negen gebieden (bron: provincie Noord-Brabant)

In de Reconstructiewet stond omschreven dat al het landelijk gebied, waar de intensieve veehouderij zich bevond, opgedeeld moest worden in drie typen zones.

- *Extensiveringsgebieden:* de kwetsbare gebieden waar de intensieve veehouderij op lange termijn wordt afgebouwd.
- *Verwevingsgebieden:* waar intensieve veehouderij en andere functies duurzaam naast elkaar kunnen blijven bestaan.
- *Landbouwonwikkelingsgebieden (LOG's):* waar de in intensieve veehouderij duurzame ontwikkelingsmogelijkheden krijgt.

De reconstructiecommissies kregen de taak om voor hun eigen gebied deze zones aan te wijzen en het gehele proces van reconstructie op gang te zetten. Het doel was om de boeren zoveel mogelijk naar landbouwonwikkelingsgebieden (LOG's) te verplaatsen. Op deze manier kregen boeren namelijk de kans om hun bedrijven op geschikte locaties verder te ontwikkelen.

Figuur 2. De gele gebieden in het bovenstaande kaartje vormen LOG's in Noord-Brabant (bron: provincie Noord-Brabant)

Al snel kwam als gevolg van de reconstructie en de ontwikkeling van de LOG'S de discussie van megastallen in Brabant op gang. Veel burgers waren tegen de 'mega stallen' en daarom werd er op 19 maart 2010 voor het eerst in de geschiedenis door burgers gebruik gemaakt van het recht om een burgerinitiatief op de agenda van de Provinciale Staten vergadering te zetten. Dit initiatief ging over de concentratie en schaalvergroting van de bio-industrie in Brabant en de negatieve gevolgen hiervan, oftewel tegen de ontwikkeling van de LOG gebieden.

Naar aanleiding van het burgerinitiatief 'Megastallen Nee' (33.000 handtekeningen) en het hele maatschappelijke debat over de omvang en de werkwijze van de veehouderij in Brabant riep de Gedupeerde Staten in december 2010 de Commissie-Van Doorn in het leven. "Deze commissie kreeg de opdracht zich 'vanuit de context van de gehele agro- en foodsector te buigen over de verduurzaming van de gangbare veehouderij in Brabant. De bevindingen van deze commissie moesten

uitmonden in een versnellingsagenda voor de veehouderij, die concreet aangeeft hoe de sector zich de komende jaren duurzaam dient te ontwikkelen⁵⁵. De conclusie van van de Commissie-Van Doorn was duidelijk:

"alle belanghebbenden – dus alle partijen van 'grond tot mond' – hebben behoefte aan een visie, een route gekoppeld aan een perspectiefrijk einddoel dat zoveel mogelijk recht doet aan de belangen van alle stakeholders. Een absolute voorwaarde om die gewenste eindhalte, in 2020: alleen nog duurzaam vlees in de winkelschappen, te bereiken is dat de gehele voedselkolom in beweging komt" (Commissie-Van Doorn, 2010,P.4)

Om dit in 2020 gerealiseerd te hebben worden in het adviesrapport van 'Van Doorn' negen maatregelen genoemd die de gehele keten gezamenlijk door moet voeren.

- Er moet een integraal kwaliteitssysteem opgesteld worden.
- De voedselkolom moet volksgezondheid garanderen (terugdringen preventief antibioticagebruik en betere faciliteiten voor melding van dierziektes).
- De voedselketen moet kringlopen sluiten.
- De voedselketen moet dierenwelzijn garanderen.
- Verbond van Den Bosch: De retail vervult de rol van koploper (per 1 januari zal de retail alleen nog maar antibioticagezond vlees verkopen).
- Free riders (partijen in de keten die zich niet aan afspraken houden) moeten uitgebannen worden.
- Klokkenluiderregeling. Er moeten faciliteiten komen waar personen en partijen, oftewel de klokkenluiders, terecht kunnen met klachten. (zo wordt er op toegezien dat iedereen zich aan de regels houdt/sociale controle)
- Boring op lokaal niveau (burgers betrekken bij verduurzaming en lokale inpassing van intensieve veehouderij, uitgevoerd door o.a. gemeenten en gevisiteerd door de provincie Noord-Brabant).
- Tot slot moeten bovenstaand proces aangestuurd worden door een (politieke) onafhankelijke regievoerder. (Commissie-Van Doorn, 2010,P.13-21)

De Commissie-Van Doorn heeft naar aanleiding van haar rapport de eerste stappen in het proces gemaakt door op 2 september 2010 haar ambitie neer te leggen in het Verbond van Den Bosch. Op die dag hebben alle partijen in de keten (agro-sector, slachterijen, retail, brancheorganisaties, overheid en maatschappelijke organisaties) die verantwoordelijk zijn voor de productie van het vlees een handtekening gezet onder het verbond van Den Bosch waarin de negen maatregelen van de Commissie-Van Doorn uitgedragen worden.

Nadat het verbond van Den Bosch door diverse landelijke partijen was ondertekend werd het rapport van 'Van Doorn' niet meer gezien als visiestuk voor de intensieve veehouderij in de provincie Noord-Brabant maar als visiestuk voor de intensieve veehouderij in geheel Nederland. Om dit proces uit te voeren was de provincie van mening dat de kartrekker voor deze ambitie een onafhankelijke partij moest zijn die in het bezit was van een groot netwerk. Hiervoor werd Daan van Doorn aangesteld. Daan van Doorn was de voorzitter van de Commissie-Van Doorn en was door zijn vroegere functie als directeur van Vion Food (grootste slachterij in Nederland) in het bezit van een groot netwerk. Daan van Doorn werd zodoende aangesteld om als onafhankelijke partij de gecoördineerde

ketenaanpak te realiseren en ervoor te zorgen dat iedereen zich in die keten aan de gemaakte afspraken houdt, en dat partijen die zich niet aan de regels houden geen kans krijgen om te participeren in de keten.

De rol van de provincie is bij de uitvoering van de maatregelen van de Commissie-Van Doorn zeer afzijdig. Echter is de provincie Noord-Brabant wel verantwoordelijk voor het inpassing beleid van het landelijk gebied, waardoor de provincie ook een rol heeft bij de inpassing van de intensieve

⁵⁵ Raopport Commissie-Van Doorn, 2010, P.4

veehouderij in dit landelijk gebied. De invulling van de intensieve veehouderij gaat immers veranderen wanneer al het geproduceerde vlees in 2020 duurzaam geproduceerd moet zijn.

Om de inpassing van dat landelijk gebied vorm te geven zijn, zoals eerder genoemd, in 2002 reconstructieplannen gemaakt. Echter zijn er naast het rapport van 'Van Doorn' sinds december 2011 de nodige ontwikkelingen met betrekking tot deze reconstructieplannen.⁵⁶

Eind vorig jaar was er namelijk een agrariër, waarvan het bedrijf in een extensiveringsgebied lag. Deze agrariër vroeg een vergunning aan om zijn bouwblok uit te breiden in verband met eisen voor dierenwelzijn. Hiervoor was een vergroting van zijn bouwblok nodig. Het B&W van desbetreffende gemeente verleende echter geen vergunning aan de agrariër omdat de aanvraag in strijd was met de Verordening Ruimte. De Verordening Ruimte bepaalde namelijk in artikel 9.2 lid 3 dat een bouwblok t.b.v. intensieve veehouderij in extensiveringsgebieden niet groter mag zijn dan de op 1 oktober 2010 aanwezige bebouwing. Daar tegenover stond dat volgens het reconstructieplan eenmalige uitbreiding, bij bedrijven gelegen in extensiveringsgebieden, vanwege diergezondheid- en welzijnseisen wel toegestaan is. De Verordening Ruimte artikel 9.2 lid 3 was dus tegenstrijdig met de reconstructieplannen. De rechtbank van 's Hertogenbosch heeft toen besloten het artikel van de Verordening Ruimte in dit geval onverbindend te verklaren waardoor de agrariër toch mocht bouwen. Begrijpelijk veroorzaakte dit veel onrust in o.a. de agrarische sector over wat nu wel en niet mocht bij het ver- of bijbouwen van intensieve veehouderijen.

Vanwege bovengenoemde oorzaken en het feit dat de reconstructie- en gebiedscommissies in juni 2012 opgeheven zouden worden, hebben op 22 december 2011 de Gedupeerde Staten van de provincie Noord-Brabant het voornemen uitgesproken tot intrekking van de reconstructie- en gebiedsplannen. Zij wilden daarmee voorkomen dat er ongewenste ontwikkelingen optreden in de extensiveringsgebieden. Want hoewel de uitspraak van de rechter alleen gevolgen heeft voor die ene boer, waren er al signalen dat de uitspraak ook door andere partijen werd aangegrepen om andere regels uit de Verordening Ruimte via een juridische procedure aan te vechten. Dus om in Brabant ongewenste en onomkeerbare ontwikkelingen rondom de intensieve veehouderij te voorkomen, was intrekking van het inmiddels verouderde beleid uit de reconstructieplannen noodzakelijk. Daarbij werd besloten dat het intrekken van de reconstructieplannen geen gevolgen zou hebben voor de uitvoering van lopende subsidietrajecten, bestuursovereenkomsten, planschade afwikkelingen en etc.

Al deze ontwikkelingen omtrent de reconstructieplannen en het rapport van de Commissie-Van Doorn hebben er toe geleid dat de provincie Noord-Brabant een nieuwe weg in wil slaan. Deze nieuwe weg wordt omschreven in het document 'De transitie van stad en platteland, een nieuwe koers'. Dit document schetst in grote lijnen de kaders voor de ontwikkeling van het landelijk gebied en de weg die volgens de provincie Noord-Brabant bewandeld moet worden om die ontwikkeling mogelijk te maken.

De provincie Brabant omschrijft haar visie in dit document in 3 hoofdlijnen:

- "Brabant als multifunctioneel landschap.
- Productie van kwaliteit en toegevoegde waarde in plaats van bulk.
- Een andere sturingsfilosofie"⁵⁷.

Om deze visie na te streven gaat de provincie Noord-Brabant uit van vier principes:

1. *"Versterken samenhang van telos driehoek.* Er is balans tussen economie, ecologie en leefbaarheid & gezondheid.
2. *Participatie en betrokkenheid.* Het denken en handelen van burgers en ondernemers is het vertrekpunt van beleidsontwikkeling. Waar nodig ondersteunt de overheid met regels en geld.

⁵⁶ Linssen Advocaten, http://www.linssenadvocaten.nl/html/provinciaal_beleid_intensieve_.html

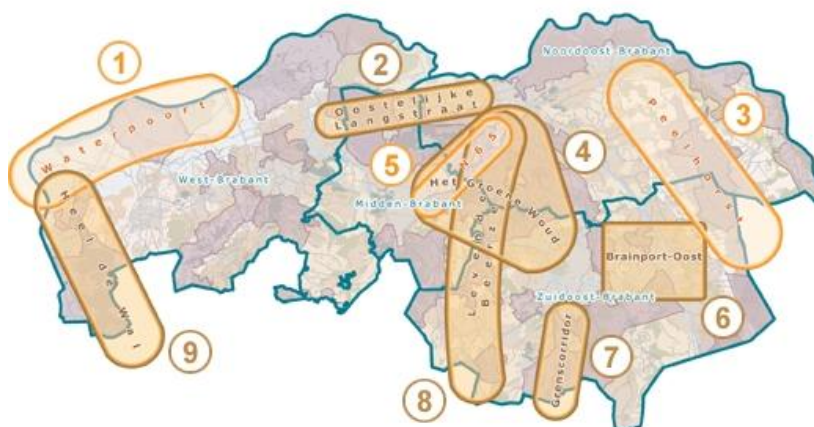
⁵⁷ Provinciale Staten, De transitie van stad en platteland, een nieuwe koers, 9 december 2011, P.7/8

3. *Overheid stuurt op proces, vanuit visie met randvoorwaarden.* Provincie vraagt ondernemer om minder uit te gaan van groot-groter-grootst. Provincie formuleert ontwikkeling globaal en niet meer gedetailleerd zoals voorheen. Provincie ondersteunt stap-voor-stap ontwikkeling omdat het vaak niet mogelijk is om verandering in een keer door te voeren of te ontwikkelen.
4. *Ruimte voor initiatieven, particulieren en bedrijfsleven via lokaal netwerk.* Plannen die niet helemaal in de regels passen maar wel maatschappelijke meerwaarde hebben (Brabant wordt er beter van) mogen toch doorgaan⁵⁸.

Duidelijk is dat de provincie een heel andere rol gaat vervullen dan vroeger. I.p.v. maatschappelijke problemen op te lossen door regels en normen te stellen of subsidies te verlenen gaat de provincie meer een faciliterende en ondersteunende rol op zich nemen. Volgens de provincie zou het gesprek tussen burgers, ondernemers en andere partijen de basis moeten zijn voor de ontwikkeling van nieuw beleid waarbij de provincie Noord-Brabant waar nodig ondersteunt met regels en middelen. In het nieuwe koers document omschrijft de Provincie Noord-Brabant het als volgt: " De provincie wordt de organisatie die partijen met elkaar verbindt en aanstuurt op het proces waarbij het gaat om richtingen en randvoorwaarden i.p.v. beleidsregels en enge kaders"⁵⁹.

Door deze koers te volgen slaat de provincie een weg in die totaal anders is dan de manier waarop dit vroeger ging maar die, als het om de intensieve veehouderij gaat, heel erg goed aansluit op de adviezen van het rapport van 'Van Doorn'. De provincie stelt vanaf nu randvoorwaarden waar binnen de intensieve veehouderij zich ontwikkelt. Deze randvoorwaarden moeten een duurzame en verantwoorde intensieve veehouderij bewerkstelligen. Vervolgens is het dan aan de ondernemer om met ideeën/voorstellen te komen die passen binnen deze brede kaders van de provincie en gemeente. Het is duidelijk dat de provincie in de toekomst steeds meer een partij wordt die faciliteert, verbindt, en meedenkt dan een partij die beleid maakt en controleert of dit ook uitgevoerd wordt. De provincie wil omstandigheden creëren waardoor er draagvlak gecreëerd wordt voor hetgeen een agrariër wil, kan en mag realiseren. Dit draagvlak kan gecreëerd worden door burgers vroegtijdig in het proces van ontwikkeling te betrekken. Dit proces moet volgens de provincie Noord-Brabant leiden tot twee winnaars. Enerzijds de burger die zich weer gehoord voelt, en anderzijds de agrariër die de legitimatie heeft om zijn dieren te houden.

Om deze doelstellingen en ambities te toetsen heeft de provincie Noord-Brabant een regio aangewezen waarbij dit proces uitgevoerd gaat worden. Deze pilot regio heet 'De Peelhorst' en is één van de negen gebiedsopgaven uit de Structuurvisie. Met de PeelHorst worden de grote natuurgebieden zoals de Maashorst en de Stippelberg en het agrarisch productielandschap van de Peel bedoeld. De Peelhorst is in onderstaand figuur weergegeven onder nummer 3.

Figuur 2. De 9 gebiedsopgaven van de provincie Noord-Brabant (bron: provincie Noord-Brabant)

58 Provinciale Staten, Samenvatting de transitie van stad en platteland, een nieuwe koers, december 2011, P.2-9

59 Provinciale Staten, De transitie van stad en platteland, een nieuwe koers, december 2011, P.10

Deze afstudeeropdracht heeft betrekking op een van de maatregelen van 'Van Doorn'; Borging op lokaal niveau en op de uitvoering van die maatregel in de pilot regio 'De Peelhorst'.

De provincie Noord-Brabant wil graag dat gemeenten in de Peelhorst een gedragen ontwikkeling op gang zetten t.b.v. de intensieve veehouderij. Dit betekent concreet dat er onder burgers en andere partijen draagvlak moet zijn wanneer een agrariër zijn bedrijf verder wil ontwikkelen. Dit draagvlak kan gecreëerd worden door de verschillende partijen te betrekken in het proces. Iedere gemeente doet dit op een andere manier. De provincie Noord-Brabant kan gemeenten niet opleggen om die gedragen ontwikkeling van de intensieve veehouderij op gang te brengen maar wil wel graag handvaten aanreiken hoe gemeenten dit zouden kunnen doen. Daarnaast wilt de provincie dat gemeenten van elkaar leren. Er zijn namelijk gemeenten waar de ontwikkeling van de intensieve veehouderij beter en met minder weertand verloopt dan bij andere gemeenten. Om onderlinge contact tussen gemeenten te bevorderen wil de provincie Noord-Brabant visitaties uit gaan voeren. Visitaties waarbij gemeenten elkaar onderling kunnen helpen en van elkaar kunnen leren.

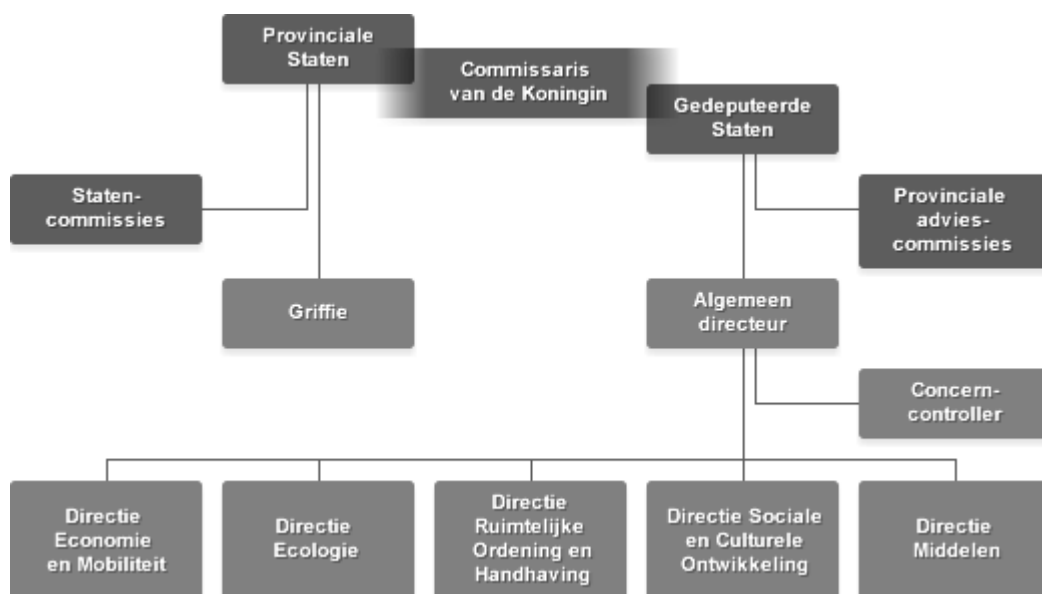
Bijlage 2 Achtergrondinformatie over provincie Noord-Brabant en de intensieve veehouderij.

Noord Brabant

Noord-Brabant grenst in het noorden aan de Nederlandse provincies Zuid-Holland en Gelderland, in het westen aan Zeeland, in het oosten aan Limburg, en in het zuiden aan de Belgische provincies Antwerpen en Limburg. Behalve Gelderland en Overijssel heeft geen andere Nederlandse provincie zoveel 'buren'. Noord-Brabant is dan ook een grote provincie (na Gelderland de grootste) en zij bezit logistiek een belangrijke, ook grensoverschrijdende doorgangsfunctie, zowel naar het zuiden als naar het oosten. Met een bevolkingsdichtheid van 497/km² is Noord-Brabant bovengemiddeld verstedelijkt. De verstedelijking is in het midden van de provincie het grootst, waar de 'vlieger' (de stedenrij Breda, Tilburg, Eindhoven en 's-Hertogenbosch) zich bevindt, voor de rest is het een landelijke provincie. Natuurschoon vindt men vooral in de nationale parken Loonse en Drunense Duinen, De Biesbosch en De Groote Peel, in het vennengebied Kampina bij Oisterwijk, het Grenspark De Zoom-Kalmthoutse Heide, en in de bosrijke omgeving van Breda. Ook het gebied ten zuiden van Eindhoven genaamd De Kempen is een prachtig gebied met landerijen en bossen. De belangrijkste gemeenten in Noord-Brabant zijn, in orde van grootte: Eindhoven (5e gemeente van Nederland, grootste gemeente van Noord-Brabant), Tilburg (6e gemeente van Nederland), beide gemeenten met meer dan 200.000 inwoners en dan Breda (9e gemeente van Nederland), evenals 's-Hertogenbosch (18e gemeente van Nederland) ver boven de 100.000 inwoners. Na deze grote vier komt een vijftal steden met een inwonertal van 50.000 tot 100.000, in aflopende volgorde: Helmond, Roosendaal, Oss, Bergen op Zoom en Oosterhout. Al deze steden zijn toonaangevend geweest in de ontwikkeling van de Nederlandse industrie, en bevinden zich tevens in de "Brabantse Stedenrij", een combinatie van de Brabantse steden tezamen met randgemeenten. Tezamen tellen de genoemde negen grootste steden daarin al 1,1 miljoen inwoners. Ze kunnen in dat opzicht een metropool worden genoemd. Onder planologen is dit gebied ook wel eens de "Zandstad Brabant" genoemd, als toespeling op de benaming Randstad voor het verstedelijkte westen van Nederland. In het gebied liggen onder meer nog vele kleinere steden zoals Schijndel, Waalwijk, Boxtel Dongen, Goirle, Oisterwijk, Vught, Geldrop, Etten-Leur, Uden, Veghel en Veldhoven, terwijl ook meer perifeer nog diverse plaatsen van meer dan 25.000 inwoners liggen, zoals Deurne.

Structuur provincie Noord-Brabant

De provincie Noord-Brabant staat voor Brabant en de Brabanders. In hun belang neemt de provinciale organisatie initiatieven om maatschappelijke vragen op te lossen. De provincie vormt de schakel tussen de gemeenten en het Rijk en wordt daarom ook wel het middenbestuur genoemd. Ze voert, kort samengevat, de taken uit die voor gemeenten te groot zijn en voor het Rijk te klein. De provinciale kerntaken richten zich op ruimte, economie, milieu, mobiliteit en cultuur. Deze kerntaken zijn goed terug te zien in het organogram van de provincie Noord-Brabant.

Bron: provincie Noord-Brabant

Provinciale Staten

De Provinciale Staten vormen het algemene bestuur van een provincie. Zij worden één keer in de vier jaar gekozen door de bevolking van de provincie Noord-Brabant en behoren allen tot politieke partijen. Het aantal leden in de provinciale staten is per provincie verschillend en afhankelijk van de grootte van de provincie. Provincie Noord-Brabant heeft 67 gemeenten en 55 Provinciale Statenleden. In onderstaande afbeelding is de uitslag van de laatste Provinciale Stagen verkiezingen in 2011 zichtbaar.

Bron: provincie Noord-Brabant

De Statenleden die tot eenzelfde partij behoren vormen een fractie. Elke fractie kiest uit haar midden een voorzitter, die leiding geeft aan de fractie en als belangrijkste woordvoerder optreedt. De hoofdtaken van de Provincie Staten zijn het vaststellen van het beleid en het toezien op de uitvoering daarvan. In de Provinciale Staten heeft ieder statenlid een even zware stem. Besluiten worden genomen met een meerderheid van de aanwezige statenleden. Daarnaast kiezen de leden van de Provinciale Staten één keer in de 4 jaar de leden voor de eerste kamer en de Gedeputeerde Staten.

Gedeputeerde Staten

De Gedeputeerde Staten vormen het dagelijks bestuur van de provincie. Zij treden tegelijk af met de leden van de Provinciale Staten maar zijn geen lid van de Provinciale Staten. Ook het aantal Gedeputeerde Staten varieert per provincie. De provincie Noord-Brabant heeft 5 gedeputeerden:

- Yves de Boer (VVD)
- Brigitte van Haaften-Harkema (CDA)
- Ruud van Heugten (CDA)
- Johan van der Hout (SP)
- Bert Pauli (VVD)

In het college heeft iedere gedeputeerde zijn eigen taakgebied of portefeuille, zoals ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer, natuur en milieu, welzijn en cultuur. Gedeputeerden hebben als voornaamste taak het voorbereiden en vervolgens uitvoeren van besluiten van Provinciale Staten. Gedeputeerde Staten voeren een groot aantal regelingen van de rijksoverheid uit, de zogenaamde medebewindstaak. Daarnaast hebben zij een coördinerende en plannende functie en taken als het toezicht op de gemeentebesturen. De gedeputeerden zijn verplicht over alle onderdelen van hun beleid inlichtingen te geven aan Provinciale Staten. Dit is de zogeheten verantwoording- of informatieplicht.

Commissaris van de Koningin

De voorzitter van het college van Gedeputeerde Staten is de Commissaris van de Koningin. Een Commissaris van de Koningin wordt niet gekozen door de inwoners van de provincie, maar benoemd

door de Kroon (Koningin en ministers). De benoeming geldt voor een periode van zes jaar, met de mogelijkheid tot herbenoeming. De Commissaris kan alleen door de Kroon worden ontslagen. Bij de vervulling van een vacature voor een Commissaris geven Provinciale Staten aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in een profielschets hun wensen voor de nieuwe Commissaris. Alle Commissarissen zijn afkomstig uit de grote landelijke politieke partijen. Eenmaal benoemd wordt de Commissaris echter geacht zijn functie onafhankelijk uit te voeren. Bij de provincie Noord-Brabant is Wim van Donk (CDA) sinds 1 oktober 2009 commissaris van de Koningin.

Op het provinciehuis in Noord-Brabant werken ongeveer 1500 medewerkers. Deze medewerkers zijn verdeeld over vijf directies. Van deze vijf directies zijn er vier die zich ieder richten op een bepaald beleidsveld. Het gaat om de directies Economie & Mobiliteit, Ecologie, Ruimtelijke ontwikkeling & Handhaving en Sociale & Culturele Ontwikkeling. De vijfde directie is Middelen en richt zich op ondersteunende taken als personeelszaken, financiën, ICT en communicatie⁶⁰. Binnen individuele directies is er een verder onderverdeling in bureaus. Een bureau houdt zich bezig met een specifiek aspect binnen het beleidsveld van de desbetreffende directie. Ieder bureau heeft, met andere woorden, zijn eigen specialisatie. Iedere directie wordt ondersteund en geadviseerd door het Bedrijfsbureau. Bij dit Bedrijfsbureau is o.m. een team communicatiespecialisten werkzaam.

Deze afstudeeropdracht wordt uitgevoerd onder de directie Ecologie. De directie Ecologie werkt aan een optimale zorg voor ecologie (milieu, lucht, water, bodem, natuur en landschap) in Noord-Brabant en wordt hierin ondersteund en geadviseerd door het Bedrijfsbureau. Onder de directie Ecologie vallen diverse beleidsonderwerpen die te maken hebben met natuur, water en milieu. Circa 400 medewerkers die zijn ingedeeld in bureaus houden zich binnen de directie bezig met taken rondom verschillende thema's. Adviezen aan het bestuur van een directie worden vaak samen met andere disciplines opgesteld. Elk bureau is echter verantwoordelijk voor een bepaald takenpakket en heeft een bureauhoofd. De communicatieafdeling onder de directie Ecologie valt onder het bedrijfsbureau. In opdracht van deze afdeling is deze afstudeerscriptie opgesteld.

Geschiedenis intensieve veehouderij in Noord-Brabant

Vroeger was Noord-Brabant een arm randgewest. Veel bedrijven waren gemengde bedrijven, wat betekent dat er op deze bedrijven naast veeteelt ook landbouw plaats vond. De landbouw kwam er echter vanwege de 'arme' grond, slecht tot ontwikkeling. Dit leidde er onder andere toe dat veel boeren nevenwerkzaamheden moesten gaan verrichten, zoals leerbereiding en weven, vaak in opdracht van fabrikanten. In Zuid-Oost Brabant had men de Peel. Eeuwenlang leefden de boeren hier van het winnen van turf, welke een belangrijke grondstof was voor o.a. de steenfabrieken. Daarnaast hadden agrariërs wat koeien voor de melk, enkele varkens voor afvalverwerking, bemesting van het land en voor het vlees en daarbij nog enkele paarden die ingezet werden als trekdier. Wat op het land verbouwd werd diende als voer voor het vee, en de rest van de productie werd op de lokale markt verhandeld of was bestemd voor eigen consumptie. In het begin van de 20^e eeuw raakte de turf echter op in de Peel regio en door de opkomst van steenkool nam de vraag naar turf steeds verder af. Vooral op deze 'arme' zandgronden hadden de boeren, na het wegvallen van de turfproductie, het moeilijk om het hoofd boven water te houden.

De tweede wereldoorlog van 1940 tot 1945 zorgde in 1944 voor de Hongerwinter in Nederland. De mensen die dit meemaakten besloten dat zoiets nooit meer mocht gebeuren. Daarom werd het landbouwbeleid er na de oorlog op gericht veel voedsel te produceren. Daarbij moest de koopkracht van de bevolking vergroot worden en werden daarom de prijzen voor de voedselpakketten laag gehouden. Om die reden moest de landbouwproductie fors omhoog. Verhoging van de productie werd bereikt door te innoveren en te mechaniseren. Met de opkomst van de EEG (tegenwoordig Europese Unie) kwam de intensieve veehouderij in een stroomversnelling. Het gemeenschappelijke landbouwbeleid had als doel; een stabiele voedselvoorziening, lage prijzen voor de consument en een goed inkomen voor de boeren. Om dit voor mekaar te krijgen werd er door de Europese Unie en de nationale overheden veel geld geïnvesteerd in onderzoek om de productie te optimaliseren. Daarnaast konden agrarische bedrijven door stabiele en relatief hoge prijzen makkelijker geld lenen om

60 www.brabant.nl

schaalvergroting toe te passen. Al met al werden de relatief grote gezinnen uit de Peel regio gestimuleerd om hard aan een brede toekomst in de landbouw te werken. Zo verdwenen langzamerhand de gemengde bedrijven van vroeger en ontstond rond de jaren '60 en '70 de intensieve veehouderij. Veel agrariërs namen in die tijd de gemengde bedrijven van hun ouders over en hebben deze vervolgens uitgebreid tot de bedrijven zoals die er nu staan. Met name de varkens- en pluimveehouderij groeide na 1970 hard op basis van via Rotterdam geïmporteerde veevoederingsrediënten. Hiermee werd Noord-Brabant, en met name de Peel regio, één van de gebieden met de grootste varkens- en pluimveedichtheid ter wereld.

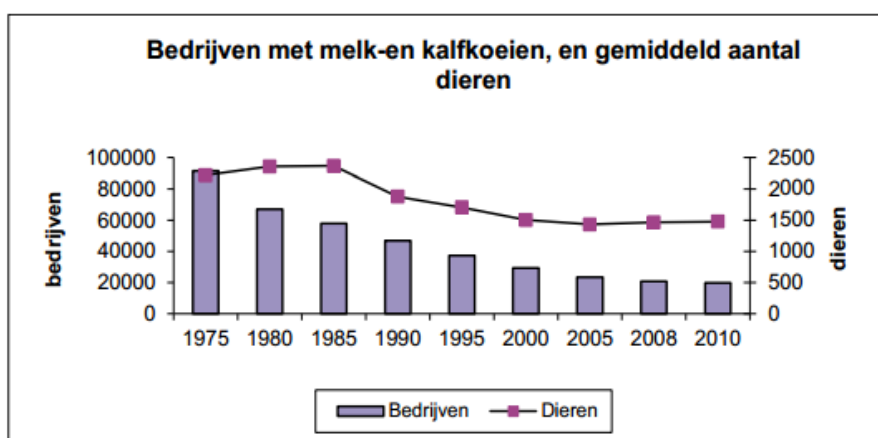
Deze intensieve veehouderij heeft landelijk al decennia lang last van een slecht imago. De maatschappelijke discussie over de inpassing en de uitvoering van de intensieve veehouderij steekt daarom steeds vaker de kop op. Deze maatschappelijke weerstand begon in de jaren '80 van de vorige eeuw. Er was stankoverlast, een mestoverschot en door het ammoniakuitstoot ontstond er zure regen. De echte klap voor de intensieve veehouderij kwam echter in 1997. Toen brak de varkenspest uit. Veel beelden van toen zijn nog altijd bepalend voor het imago van nu. De intensieve veehouderij is sindsdien veel bezig met het verbeteren van dit imago maar door de Q-koorts, de megastallen, de MKZ en MRSA blijft de sector achter de feiten aan lopen. De discussie over het platteland en de intensieve veehouderij wordt hierdoor steeds vaker gevoerd.

Dilemma's en ontwikkelingen intensieve veehouderij

Het is duidelijk dat de toekomst van de intensieve veehouderij erg onder druk staat. Om een nog duidelijker beeld te scheppen met welke dilemma's de intensieve veehouderij te maken heeft en welke ontwikkelingen er momenteel gaande zijn wordt in onderstaande DESTEP analyse⁶¹ concreter ingegaan op de diverse factoren die een rol spelen in de intensieve veehouderij.

Demografische factoren

In het rapport 'Land- en tuinbouwcijfers 2011' van LEI Wageningen UR en het CBS wordt duidelijk dat de intensieve veehouderij de laatste decennia flink veranderd is. Zowel bij het rundvee, de varkens en het pluimvee is de laatste 10 jaar een terugval van het aantal bedrijven zichtbaar. Daar tegenover staat dat het totaal aantal dieren de laatste 10 jaar ongeveer gelijk is gebleven. Dit betekent dat bedrijven steeds groter zijn geworden. Figuur 4 geeft een duidelijk beeld van deze trend in de rundvee sector weer. Het aantal koeien in Nederland is sinds 2000 niet meer afgenomen en kent de laatste jaren zelfs weer in lichte stijging. Het aantal bedrijven neemt echter nog steeds verder af.

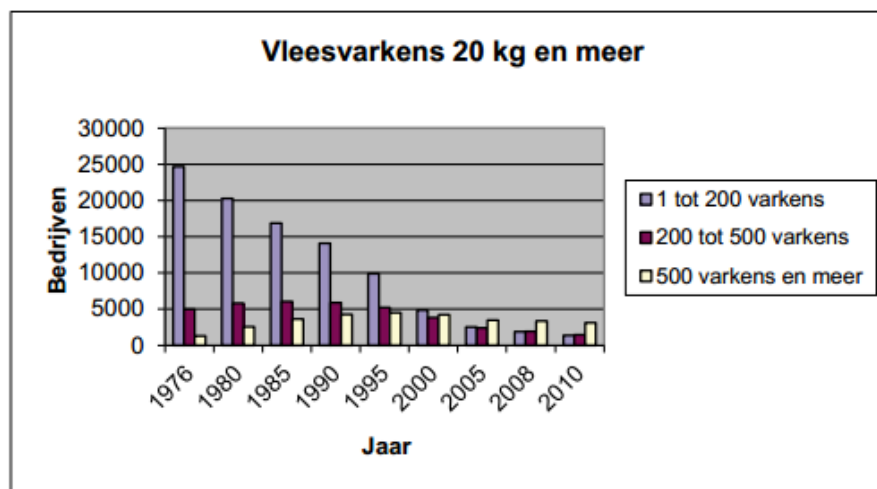

Figuur 4. Bedrijven met melk- en kalfkoeien, en gemiddeld aantal dieren. BRON: Land- en tuinbouwcijfers 2011, LEI Wageningen UR/CBS, P.105)

Ook in de varkenshouderij is dezelfde trend zichtbaar. Zie figuur 5. Het aantal 'kleine' bedrijven tussen 1 en 200 varkens is de laatste decennia flink afgenomen. Daar tegenover staat dat het aantal 'grote' bedrijven, met 500 varkens en meer, is toegenomen. Daarbij is het aantal varkens de laatste 10 jaar ongeveer gelijk gebleven (Land- en tuinbouwcijfers 2011, LEI Wageningen UR, P.102). Maar ook in deze sector is het aantal bedrijven de laatste decennia flink afgenomen. Zo waren er in 1995 nog 223888

⁶¹ Een DESTEP analyse omschrijft de demografische, economische, sociaal-culturele, technologische, ecologische en politieke factoren omtrent een onderwerp.

varkensbedrijven in Nederland en waren dat er in 2010 nog maar 7030. Met een ongeveer gelijk gebleven varkensstapel betekent dit, zoals in figuur 5 al zichtbaar is, dat varkensbedrijven in omvang de laatste jaren enorm gegroeid zijn.

Figuur 5. Vleesvarkens 20 kg en meer. BRON: Land- en tuinbouwcijfers 2011, LEI Wageningen UR, P.105)

Ook bij de leghennen en de vleeskuikens is dezelfde trend zichtbaar. Het aantal bedrijven neemt de laatste jaren af, waarbij het aantal dieren gelijk blijft of zelfs toeneemt. Dit betekent dat bestaande bedrijven groter worden. Ook dit is terug te zien in de cijfers⁶².

Al met al is een krimp van aantal bedrijven in de intensieve veehouderij zichtbaar. De verwachting is dat deze krimp zich de komende jaren voort gaat zetten. Veel agrariërs staan namelijk voor de lastige vraag of zij de komende jaren hun bedrijf verder moeten ontwikkelen of moeten stoppen. Dit heeft o.a. te maken met strengere wetgeving in 2013, strenge milieueisen, hoge grondstofprijzen, lage afzetprijzen, hoge investeringen, vee- en/of plantziekten, afschaffing melkquotum 2015 enz.⁶³ De grootste concentratie van intensieve veehouderij bevindt zich echter nog altijd in de provincie Noord-Brabant⁶⁴.

Economische factoren

Veel veehouders hebben het de laatste jaren lastig gehad om overeind te blijven. Bedrijven moesten blijven investeren om alsnog groter te worden om efficiënter te kunnen werken. Nederland produceert voor een wereldmarkt en concurreert op basis van kostprijs. Dit hebben ze de laatste decennia goed gedaan. Nederlandse boeren hebben dit gerealiseerd door het behalen van goede technische resultaten op hun bedrijven. Bijvoorbeeld; in Nederland groeien in de varkenshouderij 27 biggen per zeug per jaar op. In Italië, Denemarken en België schommelt dit getal tussen de 20 en 25 biggen per zeug per jaar (productiekosten van varkens, LEI 2009). Op innovatie en techniek ligt Nederland dus nog wel iets voor op omringende landen. Maar op basis van kostprijs wordt het voor de intensieve veehouderij in Nederland steeds lastiger om te concurreren met landen als Canada, China of Brazilië. In deze landen zijn de kosten veel lager door o.a. goedkoper voer, goedkopere arbeid en goedkopere huisvesting. Vanwege de reden dat de Nederlandse intensieve veehouderij niet langer voort kan bestaan door te concurreren op kostprijs, en door de toenemende maatschappelijke discussie over de omvang van de intensieve veehouder in Nederland, is het de verwachting dat de sector zich de komende jaren op andere manieren moet gaan onderscheiden zoals bijvoorbeeld op gezondheid en duurzaamheid. Er is al enkele jaren een opkomende vorm van niche markten zichtbaar.

Sociaal-culturele factoren

⁶² Lei Wageningen UR, Land- en tuinbouwcijfers 2011, P.106 t/m 110).

⁶³ Anne Mieke Ravenshort. Bboerderij.nl, stoppende boeren verdienen morele ondersteuning, 29-9-2011

⁶⁴ Lei Wageningen IR, Land- en tuinbouwcijfers 2011, P.37

Nederland is een land waar dierenwelzijn hoog in het vaandel staat. Dit is ook een logisch verschijnsel bij een toenemende welvaart in de maatschappij. Nederland is dan ook het enigste land ter wereld met een politieke partij die in het leven is geroepen om op te komen voor de dieren (Partij van de Dieren). Daarnaast zijn er in de maatschappij steeds meer organisaties (Wakker Dier, Dierenbescherming, Varkens in nood), die zich inzetten voor de dieren in ons land. Met die ontwikkeling is ook de weerstand tegen de intensieve veehouderij de laatste jaren langzaam toegenomen. Echter gaat de weerstand tegen de intensieve veehouderij niet alleen over het dierenwelzijn. Er zijn ook mensen die vinden dat de intensieve veehouderij de kwaliteit van het leefmilieu aantast, of de gezondheid van de burgers bedreigt. Daarbij vinden mensen dat de grote stallen het landschap verminken. Ook vinden burgers dat 'mega' stallen een oneerlijke concurrentie tussen boeren bevordert (burgerinitiatief 'megastallen nee')⁶⁵. Al met al zijn er voor veel mensen verschillende motieven om een negatieve houding t.o.v. de intensieve veehouderij te hebben.

Door het veranderen van de bevolkingssamenstelling is er een steeds grotere afstand ontstaan tussen burger en veehouder. Zo waren er 50 jaar geleden veel meer veehouders als tegenwoordig, ook was de gehele veehouderij 50 jaar geleden totaal anders dan nu. Zo waren er voornamelijk gemengde bedrijven met een klein aantal dieren. Tegenwoordig gaat het om veel grotere bedrijven die vaak gespecialiseerd zijn in één diersoort. Omdat vroeger bijna iedereen opgroeide op of in de buurt van een agrarisch bedrijf was er veel meer begrip voor deze sector.

Door het krimpen van het aantal werkzame mensen in de veehouderij en de toename in grootte van de bedrijven is er steeds minder begrip, kennis en sympathie voor de intensieve veehouderij. Daarbij komen in de media steeds vaker negatieve berichten over de intensieve veehouderij. Deze gaan vaak over de grote belasting voor het milieu die de intensieve veehouderij kent of over het dierenwelzijn. Dit resulteert in een toenemende vraag naar vlees dat milieu- en diervriendelijk geproduceerd is.

Technologische factoren

De intensieve veehouderij is in Nederland één van de vooruitstrevendste in de wereld. Qua kostprijs is de intensieve veehouderij in Nederland één van de meest efficiënte landen in de wereld. Dit heeft de sector te danken aan de stappen die de laatste decennia zijn gezet in innovatie en mechanisatie die hebben geleid tot een goed bedrijfsresultaat. Daarnaast doet de intensieve veehouderij in Nederland veel onderzoek naar ras, genetica, voer, klimaat, leefomgeving en etcetera om technisch betere resultaten te behalen. Daarnaast probeert de intensieve veehouderij de uitstoot van fijnstof en ammoniak terug te dringen door het plaatsen van luchtwassers en andere 'groene' ventilatie systemen, en proberen ze hun bedrijven beter in te passen in de omgeving door het bedrijf aan te kleden met bomen, struiken en grasvelden. Nederland is een kennisland. Ook als het gaat om de intensieve veehouderij.

Ecologische factoren

De ecologische voetafdruk van de intensieve veehouderij in Nederland is momenteel zeer groot. Nederland produceert veel meer dierlijke producten dan nodig is voor eigen behoefte. Daarvoor worden benodigde hulpbronnen elders gehaald (veevoer), en vervolgens komt de mest terecht op ons eigen land. Dus wij importeren veevoer en exporteren vlees maar kunnen het resulterende mestoverschot niet echt netjes kwijt. Dit betekent een grote ecologische voetafdruk. (Paul Struik, Hoogleraar gewasfysiologie, Wageningen Universiteit, 10 mei 2011). Om die reden pleiten veel mensen dat de 'licence to produce' bij de veehouders beperkt moet worden.

Aan de andere kant is de Nederlandse intensieve veehouderij ook weer een voorbeeld voor de ontwikkeling van veehouderij elders in de wereld. Het combineert de hoogste productiviteit per dier en per hectare met de minste uitstoot aan schadelijke stoffen. Vanuit ecologische optiek is een gecontroleerde intensieve veehouderij de manier om de milieudruk te verminderen. Voor menselijke consumptie ongeschikte plantaardige grondstoffen (gras, reststromen) worden omgezet in vlees- en zuivelproducten. Mest kan via biogasproductie bijdragen aan het oplossen van het energievraagstuk. Met de uitputting van de fosfaatvoorraden in het verschiets wordt de mest van grote waarde voor akker- en tuinbouw. Door veehouderij sterker te verankeren in agro-ecologische kringlopen kan

65 www.megastallen-nee.nl

Nederland de wereld laten zien dat vraagstukken rond intensieve veehouderij oplosbaar zijn met maatwerk en respect voor het dier⁶⁶. Tot op heden is het echter nog niet zo ver en zit de intensieve veehouderij in Nederland nog altijd met een mestoverschot en dus een flinke ecologische voetafdruk.

Politieke factoren

Ieder overheidsorgaan (rijk, provincie, gemeente) schept op een ander niveau kaders voor de intensieve veehouderij. De rijksoverheid gaat bijvoorbeeld over het aantal dieren dat gehouden mag worden of over het dierenwelzijn. De gemeente legt in een bestemmingsplan vast waarvoor grond of gebouwen in de gemeente mogen worden gebruikt en de provincie is verantwoordelijk voor het ruimtegebruik. In deze subparagraaf wordt het nieuwe provinciale beleid besproken. De provincie is alleen bevoegd om te sturen op de ruimtelijke omvang en kijkt naar de oppervlakte van het bouwblok van een boerderij op één locatie. Op dat bouwblok staan de stal(len), maar ook de woning, opslag en voedersilo's. Zoals in de inleiding is besproken zijn de reconstructieplannen, zoals die de laatste jaren ontwikkeld waren, naar aanleiding van het burgerinitiatief 'Megastallen Nee' op 19 maart 2010 ingetrokken. De nieuwe kaders zien er als volgt uit. De provincie heeft in de Verordening Ruimte besloten dat het bouwblok niet groter mag zijn dan 1,5 ha en dat dieren maar in één bouwlaag mogen worden gehouden, en dus niet meerdere verdiepingen op elkaar. Voor de plannen die enkele boeren al hadden voor het burgerinitiatief (19 maart 2010), die niet in het nieuwe beleid passen, worden wellicht uitzonderingen gemaakt. Daarvoor moeten zij dit allereerst schriftelijk kunnen bewijzen. Op basis daarvan wordt bekeken of zij een ontheffing krijgen. In totaal gaat het om 114 ontheffingsaanvragen (48 verplaatsers en 66 uitbreidingen). De provincie heeft hierbij aangegeven dat niet al deze bedrijven zich willen ontwikkelen tot megastallen. Gedeputeerde Staten beslist per individueel bedrijf of er een ontheffing verleend wordt. Het is niet ondenkbaar dat in de toekomst bedrijven die in een LOG liggen toch ontheffing krijgen om door te groeien naar maximaal 2,5 ha. Echter hebben de Provinciale Staten, naar aanleiding van het advies van de Commissie van Doorn, besloten om ook hier een begrenzing van 1,5 ha te hanteren. Pas als er juridisch houdbare criteria zijn ontwikkeld voor dierenwelzijn en gezondheidsrisico's voor omwonenden, zouden de Provinciale Staten dit besluit kunnen heroverwegen⁶⁷. Momenteel loopt er vanuit de landelijke overheid een onderzoek, uitgevoerd door de Gezondheidsraad, naar de gezondheidsrisico's van veehouderijbedrijven voor omwonenden. De uitkomsten van dit onderzoek worden in het 3^e kwartaal van 2012 verwacht. Hierin geeft de Gezondheidsraad advies over de beoordeling van de risico's van blootstelling aan schadelijke ziektekiemen uit veehouderij. De uitkomsten van dit onderzoek zouden het besluit van de Provinciale Staten omtrent bouwblockgrootte kunnen doen wijzigen⁶⁸.

Er wordt verwacht dat voor 2013 veel intensieve veehouders gaan stoppen. Dit heeft te maken met het besluit 'ammoniakemissie huisvesting veehouderij', dat op 1 april 2008 in werking is getreden. Dit landelijke beleid stelt dat bestaande stallen voor varkens en pluimvee moeten voldoen aan de best beschikbare technieken om ammoniakuitstoot zo veel mogelijk te beperken en dierenwelzijn te verbeteren. Dit zou in eerste instantie al voor 1 januari 2010 gerealiseerd moeten zijn. Omdat veel bedrijven hier niet aan konden voldoen, kregen zij uitstel. Hiertoe moest wel een bedrijfsontwikkelingsplan ingediend worden bij de gemeente, waarin uiteengezet wordt hoe de stallen voor 1 januari 2013 aangepast zouden gaan worden, zodat ze alsnog voldeden aan de eisen. De verwachting is dat niet alle veehouderijbedrijven in 2013 aan deze eisen voldoen waardoor het aantal intensieve veehouderijen in Nederland nog verder zal afnemen⁶⁹.

66 Martin Scholten, trouw.nl, 13 april 2010

67 www.brabant.nl/dossiers/dossiers-op-thema/platteland/intensieve-veehouderij.aspx

68 www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/veehouderij/veehouderij-in-2023

69 www.tctubantia.nl/regio/almelo-buiten/6835687/Vijftig-boeren-stoppen-met-intensieve-veehouderij.ece

Trends

Naast het bestaan van allerlei factoren die van invloed zijn op de intensieve veehouderij zijn er enkele opvallende trends zichtbaar in de sector.

Integratie met ketenpartners

Er vindt in de intensieve veehouderij steeds meer samenwerking plaats door de diverse ketenpartners en stakeholders in het productieproces van voedsel. Dit is ook een ambitie die de Commissie-Van Doorn nastreeft in haar rapport. Door samen te werken met elkaar kunnen de diverse partijen meer bereiken (beter prijs, beter imago, etc.) De retail speelt hier volgens Van Doorn een belangrijke rol in. Enkele voorbeelden van integratie met ketenpartners:

-Keten Duurzaam Varkensvlees

Keten Duurzaam Varkensvlees is gestart in 1997 met als doel op duurzame manier varkens te houden. Inmiddels is KDV uitgegroeid tot een samenwerkingsverband tussen producenten, slachterij, grossiers, slagers, retail en cateraars en vleeswarenprouducenten welke allemaal nauw betrokken zijn bij het concept⁷⁰.

-Beter leven kenmerk

Het Beter Leven kenmerk is een 3-sterrenstelsel van de dierenbescherming waarbij dierlijke producten sterren toegekend krijgen naarmate deze dieren een beter leven hebben gehad. Hierdoor wil de Dierenbescherming de bio-industrie aanmoedigen om zich meer bezig te houden met het dierenwelzijn van de dieren. Het Beter Leven Kenmerk is een 3-sterrenstelsel dat op steeds meer verpakkingen van vlees, kip en eieren te vinden is. Hoe meer sterren, hoe diervriendelijker⁷¹. Een concreet voorbeeld; Bij de Albert Heijn is varkensvlees met 1 ster te koop. De varkens die voor dit concept geslacht zijn hebben een beter leven gehad. Zij hebben meer ruimte gehad (1 m² i.p.v. 0,8 m²) en zijn niet gecastreerd. Bij de Albert Heijn is uitsluitend sterrenvlees te koop. De agrariërs krijgen voor dit vlees ook een meerprijs.

Ontwikkelen van nieuwe concepten

In de intensieve veehouderij zijn steeds meer onderscheidende concepten in opkomst.

-Rondeel ei

Het rondeel ei concept is een onderscheidend concept omdat de kippen in de Rondeel stallen met veel zorg voor dierenwelzijn en milieu gehouden worden. Dit concept is gebaseerd op de natuurlijke behoeften van de kip. Het zijn ronde stallen die bestaan uit een nachtverblijf waar ze kunnen eten, drinken en slapen. Een dagverblijf voor natuurlijke behoeften zoals scharrelen en stofbaden. Een bosrond waardoor ze ook buiten kunnen scharrelen. En tot slot een centrale middenkern waar het klimaat geregeld wordt en bezoekers een kijkje kunnen nemen in de stal. Het Rondeel ei is verkrijgbaar in ronde doosjes waarin 7 eieren kunnen. Voor iedere dag één ei. Het Rondeel ei concept heeft 3 sterren van het Beter Leven kenmerk en ook Wakker Dier staat positief t.o.v. het Rondeel ei concept. Het Rondeel ei is o.a. verkrijgbaar bij de Albert Heijn⁷².

-Livar

Livar staat voor Limburgs Varken. De oorsprong van deze varkens ligt op de klooster abdij Lilbosch in Echt. Iets langer dan 10 jaar geleden hebben 5 varkensboeren zich verenigd en de ambitie uitgesproken dat ze varkensvlees weer op de kaart willen zitten in de top restaurants in Nederland. Het Livar varken krijgt een bijzondere maaltijd van vers geteelde Limburgse granen en kan in de kloostertuinen wroeten en rollen in de modder. Deze unieke eigenschappen in combinatie met een feit dat het Livar varkens een speciaal gefokt ras is zorgen voor een unieke smaak van varkensvlees. Livar is verkrijgbaar in de horeca, slagerijen en horeca groothandel⁷³.

70 www.hems.nl/over-hems-bv/keten-duurzaam-varkensvlees

71 www.beterleven.dierenbescherming.nl

72 www.rondeeleieren.nl

73 www.livar.nl

Het Lupine varken is een initiatief van Annechiem ten Have, voorzitter van de varkenstak van LTO Nederland. Het doel is om het varken een voer op basis van eiwitten te voeren wat afkomstig is van Nederlandse bodem. Vervolgens moet de mest van deze varkens ook weer op diezelfde bodem uitgereden worden. Op die manier wil Annechiem de mineralen kringloop proberen te sluiten. Daarnaast heeft het Lupine Varken een uitloop naar buiten wat het dierenwelzijn van de varkens bevordert⁷⁴.

Draagvlak creëren/imago verbeteren voor de sector

Er zijn steeds meer initiatieven in Nederland die proberen de intensieve veehouderij transparanter te maken en daarmee het imago van de sector te verbeteren.

- *www.vlees.nl*

Deze website is een virtueel communicatieplatform van Stichting Vlees. De stichting heeft als doel het bevorderen van het imago van het Nederlandse vlees en de productie daarvan. Dit proberen ze te doen door informatie te verstrekken, zowel op eigen initiatief als in reactie op vragen d.m.v. de website. Deze website is een initiatief van de Nederlandse vleessector⁷⁵.

- *Varkens in Zicht*

Stichting Varkens in Zicht heeft als doel het toegankelijk en inzichtelijk maken van de toekomstgerichte varkenshouderij in Nederland. Daarvoor heeft de Stichting bij diverse varkensbedrijven in Nederland een zogenaamde zichtstal ingericht, zodat burgers zichzelf een beeld kunnen vormen over de intensieve veehouderij in Nederland. De stichting wordt o.a. gefinancierd door het Productschap Vee, Vlees en Eieren.⁷⁶

- *Varkensgilde Peel en Maas*

Het VarkensGilde Peel & Maas is een uniek samenwerkingsverband van 32 varkenshouders uit de regio Peel en Maas in Noord-Limburg. Deze varkenshouders hebben het gezamenlijke doel om het draagvlak van de varkenssector op regionaal niveau te vergroten. Zij worden hierin ondersteund door de periferie van de varkenssector⁷⁷.

Steeds meer weerstand tegen intensieve veehouderij

Gepaard met de negatieve berichtgeving over de intensieve veehouderij gaan de ontwikkelingen van initiatieven die tegen de intensieve veehouderij zijn, zowel op nationaal als lokaal niveau. Hieronder enkele voorbeelden:

- *Knak de Worst*

Naar aanleiding van het feit dat de provincie Noord-Brabant de Peelhorst heeft aangewezen als gebiedsopgave voor verdere ontwikkeling van de intensieve veehouderij is er als tegenactie een groepering 'knak de worst' ontstaan. Deze beweging is tegen de ontwikkeling van 'megastallen'. Op hun website beschrijven ze 'we zijn beslist geen tegenstander van agrarische bedrijven in Brabant; wel vinden wij dat deze bedrijven grondgebonden dienen te zijn en primair voedsel dienen te produceren voor de bevolking in de directe omgeving om op die manier daadwerkelijk inhoud te geven aan het begrip 'duurzaam'⁷⁸.

- *Wakker Dier*

Wakker Dier is een organisatie die zich inzet voor de dieren in de vee-industrie. Zij hebben als doel dat de dieren uit de veehouderij met meer respect behandeld gaan worden. Daarom willen zij Nederland wakker schudden. Dit doen zij door middel van berichtgeving in de media waarmee ze mensen meer bewust willen maken van de intensieve veehouderij. Daarnaast spreken ze restaurants en andere bedrijven aan om bijvoorbeeld alleen

⁷⁴ www.prod.epi.boerderij.nl/Varkenshouderij/Foto-Video/2012/3/Varkens-op-lupine-in-stal-met-uitloop-1007438W/

⁷⁵ www.vlees.nl

⁷⁶ www.varkensinzicht.nl/profiel.html

⁷⁷ www.varkensgilde.nl

⁷⁸ www.knakdeworst.nl/stembewustop2maart/

diervriendelijke producten op de kaart te zetten. En tot slot strijden ze voor betere wet- en regelgeving t.a.v. dierenwelzijn⁷⁹.

- *Stichting Varkens in Nood*

Stichting Varkens in Nood probeert al 15 jaar met campagnes, consumenten en supermarkten ervan te overtuigen dat varkens een beter leven verdienen. Zij willen graag de publieke opinie ten gunste van de dieren veranderen en daarmee de intensieve veehouderij een halt toe roepen. Ook vinden zij dat politici en varkenshouders er steeds weer van overtuigd moeten worden dat varkens een betere behandeling verdienen dan dat ze momenteel krijgen⁸⁰.

79 www.wakkerdier.nl

80 www.varkensinnood.nl

Bijlage 3. Toelichting actorengroepen

1. Gemeenten in de Peelhorst regio

In de Peelhorst regio liggen +/- 30 gemeenten. Een gemeente bestaat uit een groep van woonkernen, dorpen en/of steden. Een gemeente vormt de onderste laag uit het politieke bestuursstructuur en stelt een bestemmingsplan op. In een bestemmingsplan wijzen zij de bestemming, ofwel de functie van de grond aan. Ook geven ze regels over het gebruik van de grond en hetgeen wat daarop gebouwd is. Wanneer een agrariër een vergunningen indient wordt deze door een ambtenaar getoetst aan het bestemmingsplan, provinciaal en nationaal beleid.

Gemeenten in de Peelhorst kampen al enkele jaren met de problematiek rondom de intensieve veehouderij. Met het burgerinitiatief 'megastallen nee' is deze problematiek alsmaar versterkt. In tijden van de reconstructiecommissies hebben gemeente ingezet op LOG's. Dit betekent dat boeren die grote bedrijven wilden bouwen naar het LOG verplaatst moesten worden. Omdat burgers toen het idee kregen dat er in die LOG gebieden 'megastallen' gebouwd gingen worden, wat vervolgens ten koste zou gaan van de omgeving, het leefklimaat, het dierenwelzijn en het milieu leverde dit veel weerstand op in deze gemeenten waardoor diverse actiecomités werden opgericht die zich tegen deze ontwikkelingen keerden.

Daarbij is het voor een gemeente vaak lastig om kaders te bieden omdat zij afhankelijk zijn van een provincie. Bijvoorbeeld toen de provincie de reconstructieplannen terugtrok leidde dit tot veel onduidelijkheid bij gemeenten en burgers over wat nu wel of niet mocht. Tot slot zijn er ook enkele gemeenten in de Peelhorst die een sterk agrarische achtergrond hebben die ook zichtbaar/voelbaar is in het gemeentelijk bestuur.

2. Provinciaal beleid

Dit provincie is bevoegd om te sturen op de ruimtelijke ontwikkeling. Hiervoor maakt de provincie een structuurvisie. Dit is een visie over wat de provincie graag wil en hoe zij dit voor elkaar willen gaan krijgen. Op 1 januari 2011 is de structuurvisie ruimtelijke ordening in Noord-Brabant in werking getreden. Om deze visie te bewerkstelligen heeft de provincie een Verordening Ruimte. Hierin staan de regels waarmee gemeenten rekening moeten houden bij het ontwikkelen van een bestemmingsplan. Door deze regels weet een gemeente al in een vroeg stadium waar ze aan toe zijn.

3. Nationaal beleid

De rijksoverheid schept op een ander niveau beleidskaders voor de intensieve veehouderij dan de provincie of een gemeente. Zij bepalen bijvoorbeeld de dierenwelzijn- en milieueisen. Aan deze regels en wetten dienen alle intensieve veehouderijen in Nederland zich te houden. De nieuwste ontwikkelingen op het gebied van nationaal beleid t.a.v. de intensieve veehouderij leest u in de DESTEP analyse in subparagraaf politieke factoren.

4. Waterschap

Het waterschap beheert het water in Nederland en maakt deel uit van de Nederlandse overheidorganisatie. Met vergunningen regelen zij het lozen van vervuild water, ze zuiveren het rioolwater en ze onderhouden waterkeringen zoals dijken en duinen. Sommige waterschappen beheren ook wegen en vaarwegen. In Nederland zijn 25 waterschappen met in totaal 11.000 medewerkers. Deze waterschappen zijn nauw betrokken bij ruimtelijke ordening. In de Peelhorst bevinden zich twee verschillende waterschappen. Te weten Peel & Maasvallei in Oost Brabant en Aa en Maas in Noord Brabant.

5. Onafhankelijke regiegroep Van Doorn

De onafhankelijke regiegroep Van Doorn is naar aanleiding van het advies van de Commissie-Van Doorn aangesteld om als onafhankelijke partij de gecoördineerde ketenaanpak te realiseren zoals die omschreven is in het rapport van Van-Doorn. Daan van Doorn (oud directeur van Vion Food Groep) is voorzitter van deze groep.

6. Reconstructiecommissies

In de Peelhorst zijn drie reconstructiecommissies actief naar aanleiding van de reconstructiewet.

- Reconstructiecommissie de Peel
- Reconstructiecommissie Peel & Maas
- Reconstructiecommissie Maas & Meierij

Deze reconstructiecommissies bestaan uit mensen van de desbetreffende gemeente, het ZLTO, en de Brabantse Milieu Federatie. Deze commissies worden officieel per 1 juni 2012 opgegeven. Echter is het nog niet duidelijk of deze commissies na deze datum voort blijven bestaan.

7. Burgers

Aan de petitie 'Megastallen Nee' is zichtbaar dat veel burgers zich zorgen maken over de ontwikkeling van de intensieve veehouderij in Noord-Brabant. Alleen al in de Peelhorst regio zijn acht lokale actiegroepen actief die vanuit diverse motieven tegen de ontwikkeling van megastallen zijn. De burgers willen geen grote stallen die in hun ogen het landschap aantasten, stank veroorzaken en de gezondheid van de leefomgeving aantasten. Daarnaast vinden ze dat dieren op een diervriendelijke manier gehouden moeten worden en dat deze megastallen niet het dier centraal zetten maar zich alleen richten op bulkproductie⁸¹. Zoals in vorige paragrafen al omschreven is wordt de overheid (zowel provincie als gemeente) in deze problematiek vaak gezien als mede veroorzaker van dit maatschappelijk probleem. Zij hebben, in de ogen van de burgers, de agrariërs de ruimte gegeven om zich te ontwikkelen zoals dat momenteel gebeurt.

Net zoals de agrariërs zich moeilijk kunnen verplaatsen in de argumenten van de burgers geldt andersom precies hetzelfde. Omdat burgers zich weinig kunnen verplaatsen in de belangen van de agrariërs is er ook geen begrip voor een bepaalde handelslogica. Bijvoorbeeld een burger die maar niet begrijpt waarom agrariërs dergelijke grote stallen bouwen. Geen begrip voor elkaar leidt tot weerstand en confrontatie. Hierdoor verslechteren onderlinge relaties. Hieruit blijkt dat wanneer men zich niet in elkaar kan verplaatsen, er ook geen wederzijds begrip ontstaat. Dit heeft confrontatie tussen diverse actoren tot gevolg. Aan dit onbegrip liggen enkele oorzaken aan ten grondslag zoals, cultuurveranderingen, urbanisatie, hygiënevoorschriften voor de agrarische sector, etc. Deze zijn in voorgaande paragrafen uitgebreid omschreven.

Burgers in de Peelhorstregio zijn grofweg in vier 'groepen' burgers te onderscheiden. Deze conclusie is gebaseerd op praktijkervaringen van Henk Jans, die als milieuarts en procesbegeleider in de gemeente Oirschot veel ervaring heeft opgegaan m.b.t. de problematiek en de verschillende actoren. Deze indeling houdt ik in deze scriptie aan omdat deze in mijn ogen duidelijk en representatief voor de huidige situatie is.

- Nieuwkomers: Allereerst heb je de groep van nieuwkomers die vanuit de stad in het buitengebied zijn komen wonen zonder zich goed te realiseren dat ze in agrarisch gebied terecht zijn gekomen. Daarom lopen zij tegen zaken aan die kenbaar zijn voor de agrarische sector, bijvoorbeeld geuroverlast en grote stallen, maar die in de ogen van de buurtbewoners niet wenselijk zijn.
- Gevestigde bewoners: De tweede groep mensen zijn diegenen die van oorsprong al in het buitengebied woonden. Burgers die al sinds lange tijd op het platteland wonen en hier vaak ook zijn opgegroeid. Veelal zijn dit kinderen van gestopte agrariërs of gestopte agrariërs zelf. Zij wonen al hun hele leven op het platteland en zien hun leefomgeving langzaam veranderen. Stallen worden bijgebouwd, vrachtverkeer neemt toe, geuroverlast wordt sterker etc. Met deze ontwikkelingen worden zij dagelijks geconfronteerd. Ondanks dat deze mensen vaak van oudsher redelijk 'boeren-minded' zijn, komen zij mede door deze overlast steeds verder van de agrarische sector af te staan.
- Actievoerders: De derde groep bestaat uit mensen die aangesloten zijn bij politieke of maatschappelijke groeperingen die tegen de huidige ontwikkeling van de intensieve veehouderij zijn. Deze mensen wonen lang niet altijd in het buitengebied maar maken zich desondanks toch grote zorgen over huidige ontwikkelingen. Daarom groeperen zij zich in

⁸¹ www.megastallen-nee.nl/wp-includes/Text/BURGERINITIATIEF.pdf

ationale politieke groeperingen bijvoorbeeld Partij van de Dieren. Nationale actiegroepen bijvoorbeeld Wakker Dier en Varkens in Nood. Of regionale actie comités zoals Stop de Stank uit Deurne of De Bernhezer Buitenwacht in Bernheze. Vaak zetten nationale actiegroeperingen zich veel in voor de verbetering van het dierenwelzijn binnen de intensieve veehouderij. Communicatieve uitingen van deze partijen zijn dan ook vaak iets anders geaard dan de boodschap die regionale actie comités verkondigen.

- **Passieve burgers:** De laatste groep bestaat uit mensen die zich niet bezig houden met de problematiek die zich voordoet in de intensieve veehouderij. Zij houden zich buiten de discussie omdat zij er niet in betrokken worden of niet in betrokken willen worden. In agrarische gemeenten, zoals de meeste in de Peelhorst zijn, zijn dit vooral de mensen die in het centrum wonen en geen last ondervinden van de intensieve veehouderij en zich niet storen aan de praktijken die binnen de intensieve veehouderij plaatsvinden.

Het is niet concreet hoe deze vier 'groepen' burgers zich verhouden t.o.v. elkaar in de bevolkingssamenstelling. Op basis van mijn eigen interpretatie verwacht ik dat het grootste aandeel zich bevindt in groep vier, de groep die zich weinig tot niet bezig houdt met de problematiek in de intensieve veehouderij. Echter zijn het de geluiden van de eerste drie groepen welke het meest uitgesproken worden en waar gemeenten en agrariërs mee geconfronteerd worden

8. Omwonenden

Omwonenden zijn alle burgers die in het buitengebied wonen en dus in de buurt van de intensieve veehouderij wonen. Omwonenden zijn te plaatsen in één van de 4 burgergroepen zoals die bij de vorige actor omschreven zijn.

9. Dorpsraden

Een dorpsraad is een schakel tussen de bewoners en de gemeente, een aanspreekpunt voor zowel de burger als de gemeente. Een dorpsraad bestaat uit inwoners van een gemeenschap. Het is één van de manieren om de bewoners te betrekken bij de voorbereiding en uitvoering van het beleid. De dorpsraad heeft als doel: verbetering van de leefbaarheid. Een dorpsraad heeft in de meeste gemeenten geen beslissende maar een adviserende rol. De concrete rol en functie van dorpsraden verschilt per gemeente.

10. Regionale actiegroepen

In de peelhorst zijn de volgende actiegroepen actief:

- *Actiegroep Groen Graspeel*
De Actiegroep Groen Graspeel wil de Graspeel en haar omgeving gezond en leefbaar houden. Ze wil daarom voorkomen dat een ongewenst hoge concentratie van intensieve veehouderij wordt gerealiseerd in landbouwontwikkelingsgebied (LOG) Graspeel, gesitueerd op de grens van de gemeenten Landerd en Mill & Sint Hubert⁸².
- *Vereniging Behoud de Parel*
Vereniging "Behoud de Parel" wil de leefbaarheid van Grubbenvorst op een goed niveau houden en waar nodig op een goed niveau brengen. Vereniging "Behoud de Parel" zet zich in om die wildgroei tegen te gaan en de achteruitgang in leefbaarheid die daar het gevolg van is af te remmen. Op z'n minst wil "Behoud de Parel" de overlast van de nu geplande bedrijven voor Horst aan de Maas in het algemeen en Grubbenvorst in het bijzonder tot een minimum beperken⁸³.
- *Stichting Bernhezer Buitenwacht*
De Bernhezer Buitenwacht is een stichting opgericht door bewoners van het buitengebied en burgers uit de kernen die zich betrokken voelen bij het buitengebied in de gemeente Bernheze. De buitenwacht is een organisatie die opkomt voor het herstel van het evenwicht

82 www.loggraspeel.nl/

83 www.behouddeparel.nl/cms/?q=node/1

van functies in het buitengebied en de belangen van de bewoners van het buitengebied en de kernen. Ze zien zichzelf eerder als een adviesorgaan of lobbygroep en dan een actiegroep⁸⁴.

- *Werkgroep Leefbaar Elsendorp*
Om de bewoners in Elsendorp en stem te geven tegen de komst van een mestwerking fabriek en andere ontwikkelingen die de gezondheid in gevaar brengen is dit initiatief opgestart. Met dit initiatief is een werkgroep opgestart die wil opkomen voor de leefbaarheid en de gezondheid van de Elsendorpers. Met dit initiatief worden de dorpsbewoners op de hoogte gehouden over allerlei ontwikkelingen m.b.t. dit onderwerp⁸⁵.
- *Vereniging Vegchel-Erp*
Onderdeel van Brabantse milieufederatie. Vereniging Vegchel-Erp is een vereniging die opkomt voor het milieu en de leefomgeving in de regio⁸⁶.
- *Leefbaar buitengebied Nederweert*
Leefbaar buitengebied Nederweert wil de leefbaarheid, milieuhygiëne, gezondheid en duurzaamheid in de gemeente Nederweert bevorderen. Waarbij de focus ligt op het terugdringen van de omgevingseffecten van de intensieve veehouderijen. Het bevorderen van behoud, bescherming en herstel van de natuur. En het bevorderen van de kwaliteit van de woon- werk en leefomgeving⁸⁷.
- *Actiegroep Stop de Stank*
Stop de Stank is een actiegroep tegen protesteert tegen stankoverlast, bedreiging van de volksgezondheid en verloedering van het buitengebied in gemeente Deurne⁸⁸.
- *Milieuvereniging land van Cuijk*
De Milieuvereniging Land van Cuijk (MLvC) is een vereniging die momenteel ca 300 leden telt. De vereniging stelt zich ten doel: Het bevorderen van milieuhygiëne, duurzaamheid en leefbaarheid in de meest uitgebreide zin. En het nastreven van behoud, bescherming en verbetering van natuur, flora en fauna en landschap in de meest uitgebreide zin⁸⁹.
- *Stichting werkgroep Behoud de Peel*
Werkgroep Behoud de Peel is een onafhankelijke stichting, die zich het behoud en herstel van het Peelgebied als een hoogveen(achtig) landschap met de daaraan verbonden historische waarden en natuurkwaliteiten ten doel heeft gesteld. De Werkgroep is al sinds 1978 strijdvaardig en actief met het behoud en herstel van de Peelgebieden⁹⁰.
- *Stichting Mens Dier en Peel (Knak de Worst)*
Stichting Mens Dier en Peel is een stichting uit Gemert die tegen het feit is dat de provincie de Peelhorst heeft aangewezen om de intensieve veehouderij verder te concentreren en te ontwikkelen⁹¹.

11. Brabantse milieu federatie

De Brabantse Milieufederatie (BMF) is regionale milieu groep in de vorm van een stichting die opkomt voor een schoon milieu, een vitale natuur en een gevarieerd landschap. Zij overkoepelt rond de 110 vrijwilligersgroepen op het gebied van natuur, milieu, en landschap in Brabant en maakt deel uit van de natuur- en milieubeweging in Nederland⁹².

84 www.bernhezerbuitenwacht.nl/index.html

85 www.leefbaarelsendorp.nl/page/homepage

86 www.brabantsemilieufederatie.nl/taxonomy/term/71

87 www.leefbaarbuitengebiednederweert.nl/pagina2.html

88 www.stopdestank.nl

89 www.mlv.c.nl/joomla/index.php/colofon.html

90 www.wbdp.nl/index.php

91 www.knakdeworst.nl/stembewustop2maart/

92 www.brabantsemilieufederatie.nl/bmf

12. Nationale actiegroepen

Landelijk zijn o.a. de volgende actiegroepen actief:

- *Wakker Dier*
Wakker dier is een organisatie die zich inzet voor de dieren in de vee-industrie. Zij zijn van mening dat veel dieren uit de intensieve veehouderij niet met respect worden behandeld. Hun doel is om Nederlanders hierop te wijzen⁹³.
- *Stichting Varkens in Nood*
Stichting Varkens in Nood komt op voor de varkens. Met campagnes proberen ze consumenten en supermarkten ervan te overtuigen dat varkens een beter leven verdienen. Volgens Stichting Varkens in Nood moet de publieke opinie ten gunste van de dieren veranderen om de intensieve veehouderij een halt toe te roepen⁹⁴.
- *Dierenbescherming*
De Dierenbescherming is met een achterban van bijna 200.000 mensen (leden, donateurs en vrijwilligers) de grootste organisatie in Nederland die opkomt voor de belangen van alle dieren: gezelschapsdieren, landbouwdieren, dieren in het wild en proefdieren. De Dierenbescherming is de initiator van het Beter Leven Kenmerk⁹⁵.

13. Vereniging Brabantse Gemeenten

De Vereniging van Brabantse Gemeenten (VBG) is een afdeling van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Het verstrekken van informatie vanuit de VNG en het voordragen van kandidaten voor commissies van de VNG en de provincie behoren tot haar taken. Een bijzondere taak van de VBG is het bieden van een platform voor raadsleden, burgemeesters, wethouders, griffiers en secretarissen, waarbij uitwisseling van informatie en ervaring voorop staat. Daarnaast wil de VBG de kwaliteit van het voorbereidings- en besluitvormingsproces in provinciale aangelegenheden bevorderen. Zij doet dit door te overleggen met de provincie, door deel te nemen aan adviescommissies en door signalen van gemeenten over te brengen. Doel is het inrichten van open en interactieve beleidsvorming, waarbij de gemeenten tijdig in beeld komen. De VBG levert bestuurders en ambtenaren die op landelijk en provinciaal niveau de kwaliteit van de beleidsvorming vanuit een gemeentelijke achtergrond bevorderen, zowel proactief als reactief. De VBG vormt een wijvertakt gemeentelijk netwerk van waaruit wordt samengewerkt met andere organisaties en kennisinstituten. De VBG heeft een algemeen bestuur en houdt een Algemene ledenvergadering. Periodiek verschijnt een Nieuwsbrief waarin tussentijds verslag wordt gedaan van de activiteiten⁹⁶.

14. Milieu overleg lokale Overheden

Het Milieu Overleg Lokale Overheden Noord-Brabant (MOLO) is een informeel netwerk van Brabantse gemeenten, regionale milieudiensten, waterschappen en de Provincie Noord-Brabant op het gebied van milieu, natuur en water. Het MOLO is een platform waar kennis en informatie over milieu, natuur en waterbeleid wordt uitgewisseld, innovaties worden besproken en afstemming wordt gezocht. Regelmatig is nieuw beleid ingewikkeld en heeft het veel lokale of regionale consequenties. In dat geval wordt een werkgroep opgericht waar partijen dit beleid samen uitwerken. Het MOLO biedt daarmee een praktische, snelle en efficiënte manier van samenwerken.

15. Agrariërs

Zoals reeds in de DESTEP is omschreven zitten de agrariërs in een verdienmodel waarbij het steeds noodzakelijker wordt om groter te worden om te kunnen blijven renderen. Agrariërs hebben weinig tot geen invloed op de prijsvorming voor hun producten. Er zijn voor een agrariërs allerlei factoren (waaronder kosten van technologie die alleen op te brengen zijn als er grootschaliger gewerkt gaat

⁹³ www.wakkerdier.nl/

⁹⁴ www.varkensinnood.nl/

⁹⁵ www.dierenbescherming.nl/dierenbescherming-algemene-informatie

⁹⁶ www.vng.nl

worden) die van invloed zijn op de besluitvorming om 'megastallen' te willen bouwen. Om dat te kunnen zijn flinke investeringen nodig. Het ontstaan van deze 'megastallen' leidde tot veel discussie in de maatschappij waarbij de agrariër vaak in kwaad daglicht wordt gesteld.

Andere actoren, bijvoorbeeld omwonenden of regionale bestuurders, kunnen zich weinig verplaatsen in de belangen van de agrariërs, en begrijpen daarom vaak de handelingslogica van de agrariërs niet. Dat leidt tot weerstand en confrontatie. Hierdoor verslechteren onderlinge relaties waardoor bijvoorbeeld burenelaties onder druk komen te staan. Hieruit blijkt dat wanneer men zich niet in elkaar kan verplaatsen, en er ook geen wederzijds begrip ontstaat, confrontatie tussen diverse actoren dreigt.

Naar aanleiding van 'Van Doorn' en het terugtrekken van reconstructieplannen, is het voor agrariërs niet helemaal duidelijk waar ze aan toen zijn als het gaat om de mogelijke ontwikkelingsruimte van hun agrarisch bedrijf.

Veel agrariërs zijn aangesloten bij het ZLTO. Een belangenorganisatie voor de agrarische sector. Vaak is het deze partij die aan tafel schuift als met andere belangenpartijen gesproken moet worden. Er wordt verwacht dat voor 2013 veel intensieve veehouders gaan stoppen⁹⁷. Dit heeft te maken met het besluit 'ammoniakemissie huisvesting veehouderij', dat op 1 april 2008 in werking is getreden. Dit landelijke beleid stelt dat bestaande stallen voor varkens en pluimvee moeten voldoen aan de best beschikbare technieken om ammoniakuitstoot zo veel mogelijk te beperken en dierenwelzijn te verbeteren. Dit zou in eerste instantie al voor 1 januari 2010 gerealiseerd moeten zijn. Omdat veel bedrijven hier niet aan konden voldoen, werd dit uitgesteld. Hiervoor moesten deze bedrijven wel een bedrijfsontwikkelingsplan indienen bij de gemeente, waarin uiteengezet wordt hoe de stallen voor 1 januari 2013 aangepast zouden gaan worden, zodat ze alsnog voldeden aan de eisen. De verwachting is dat niet alle veehouderijbedrijven in 2013 aan deze eisen voldoen waardoor het aantal intensieve veehouderijen in Nederland nog verder al afnemen.

16. LTO

De LTO is de landelijke Land en Tuinbouw Organisatie. Deze bestaat uit een samenwerkingsverband tussen LTO Noord, ZLTO en de LLTB. De LTO vertegenwoordigt samen bijna 50.000 agrarische ondernemers en maakt zich sterk voor hun economische en maatschappelijke positie⁹⁸.

17. ZLTO

ZLTO is een vereniging voor ondernemers in de land en tuinbouwsector. In Noord-Brabant, Zeeland en Zuid-Gelderland vertegenwoordigen zij bijna 18.000 leden, die zij ondersteunen bij het realiseren van een duurzame positie in markt en maatschappij. ZLTO is onderdeel van LTO Nederland⁹⁹.

18. LLTB

De LLTB is de vereniging voor ondernemers in de land- en tuinbouwsector in Limburg. De LLTB wil haar leden ondersteunen in goed ondernemerschap en tegelijkertijd een gezaghebbende partij zijn die het algemeen maatschappelijk belang van de Limburgse land- en tuinbouw blijft benadrukken en onderbouwen. LLTB is onderdeel van LTO Nederland¹⁰⁰.

19. HAS Den Bosch

Hoger Agrarische School in Den Bosch

20. Wageningen UR/LEI

Wageningen University is de enige universiteit in Nederland die zich specifiek richt op de thema's als gezonde voeding en leefomgeving. Zij doen hier onderzoek naar in samenwerking met overheden en

⁹⁷ www.tctubantia.nl/regio/almelo-buiten/6835687/Vijftig-boeren-stoppen-met-intensieve-veehouderij.ece

⁹⁸ http://www.lto.nl/templates/dispatcher.asp?page_id=25222771

⁹⁹ <http://www.zlto.nl/over-zlto/over-zlto>

¹⁰⁰ <http://www.lltb.nl/lltb>

het bedrijfsleven. Het Lei is onderdeel van Wageningen UR en doet economisch en sociaal onderzoek voor overheden, bedrijven en organisaties¹⁰¹.

21. Brainport Oost

Brainport Oost is een gebied met een combinatie van steden en dorpen. Het oostelijk deel van de Brainportregio is het gebied ten oosten van Eindhoven, tot en met Helmond en Veghel. De natuur en recreatie spelen een belangrijke rol in Brainport Oost. Daarnaast kent de regio een grote bedrijvigheid met een innovatief karakter. Het gebied behoort tot de Europese top van (industriële) kennis- en innovatieregio's. Om de regio bereikbaar, leefbaar en economisch aantrekkelijk te houden is Brainport Oost een van de negen gebieden in Brabant waarin de provincie samen met haar partners investeert¹⁰².

22. Greenport Venlo

Greenport Venlo is één van de zes Greenports in Nederland. Greenport Venlo is een unieke samenwerking tussen ondernemers, overheid, onderzoekers, onderwijs en de omgeving. De nadruk ligt hierbij op economische versterking van de regio, met een sterk accent op bedrijvigheid en innovaties rond tuinbouw, agro en logistiek¹⁰³.

23. FoodValley

De stichting Food Valley stimuleert innovatie in de Nederlandse agrifoodsector. Vanuit Wageningen, gelegen in het kennishart van de Food Valley regio, creëert de stichting Food Valley een voedingsbodemp voor verdere innovatie door kennis en ondernemerschap doelgericht samen te brengen¹⁰⁴.

24. Periferie

Hieronder vallen alle bedrijven die aanverwant zijn aan de intensieve veehouderij zoals slachterijen, accountants, veevoerders, dierenartsen, adviseurs, kredietverstrekkers, uitzendbureaus, stallenbouwers, etc. Enkele voorbeelden: Vion, Vitelia, Rabobank, Toppigs, Fancom, InnoPlus, Accon AVM, Boeringer Ingelheim, Boerenbond, AB service, etc.

25. Productschap Vee & Vlees

Het productschap Vee & Vlees is een gespecialiseerde organisatie, die op basis van hun wettelijke positie en bevoegdheden, de sociaal-economische ontwikkelingen van de (pluim) vee, vlees en eiersector in een maatschappelijk kader ondersteunen bij die zaken die niet of niet voldoende door individuele bedrijven of private organisaties kunnen worden opgepakt. De PVV legt verantwoording af aan de bedrijfsgenoten, de SER, de overheid en de maatschappij in brede zin¹⁰⁵.

26. Vereniging kleine kernen Noord-Brabant

De vereniging kleine kernen noord-brabant stelt zich ten doel de belangen van de kleine dorpen en het platteland in Noord-Brabant in de ruimste zin van het woord te behartigen teneinde de leefbaarheid te behouden en zo mogelijk te verbeteren¹⁰⁶.

27. Regio Noord-Oost (RMB)

Het RMB is samenwerkingsverband tussen 13 gemeenten in Noordoost - Brabant. In samenspraak met de betrokken partijen levert het RMB kennis en expertise op het gebied van o.a. milieubeleid, gebiedsontwikkeling en duurzame ontwikkeling¹⁰⁷.

101 www.lei.wur.nl

102 www.brabant.nl

103 www.greenportvenlo.nl

104 www.foodvalley.nl

105 www.pve.nl

106 www.vkknoordbrabant.nl

107 www.rmb.nl

28. Regio Zuid-Oost SRE

Het SRE geeft vorm aan de bestuurlijke samenwerking van de 21 gemeenten in Zuidoost-Brabant en ondersteunt deze gemeenten bij de uitoefening van een aantal van hun taken.

29. Stuurgroep Landbouw Innovatie Brabant (LIB)

De Stuurgroep Landbouw Innovatie Noord – Brabant is een samenwerkingsverband van de Provincie Noord – Brabant en de Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (ZLTO) met als doel gezamenlijk te werken aan een duurzame en vitale land- en tuinbouw die bijdraagt aan de kwaliteit van het platteland¹⁰⁸.

30. Peelhorst platform

Momenteel is men vanuit de provincie Noord-Brabant bezig met het opzetten van een platform voor in de Peelhorst. Dit platform heeft zich als doel gesteld om een goede leefomgeving in de peelhorst te bevorderen en de problematiek die zich momenteel voordoet rondom de intensieve veehouderij op te lossen en dergelijke zaken in de toekomst voor te zijn. De regio wil zich hiervoor o.a. gaan profileren met food, technologie en innovatie waarbij de economie en de leefbaarheid belangrijke speerpunten zijn. Deze ambitie verwoorden zij met de slogan 'Goed leven in de Peelhorst'. Dit platform heeft nadrukkelijk geen formele status en er ontstaat dus ook geen nieuwe formele structuur. Het platform is een initiatief om samenwerking te zoeken met bestaande structuren en deze met elkaar te vervinden. De samenstelling van het platform van de Peelhorst bestaat uit mensen uit allemaal diverse sectoren en verschillende functies. Bijvoorbeeld; regionale/provinciale bestuurders, kritische burgers, bevlogen dorpsmensen, vernieuwende agrariërs, bankiers, retailers, voerleveranciers, natuurkenners, cultuurhistorica's, ontwerpers, kunstenaars, agrarische kennisinstituten, marketing/communicatie adviseurs, etc. De kracht in dit platform zit hem in de samenstelling van deze groepen mensen.

31. Regionale Peelhorst groep

Deze regionale groep van het Platform de Peelhorst zal naar verwachting eind februari 2012 voor het eerst bijeenkomen. In de periode februari tot november 2012 zullen de deelnemers aan dit platform werken aan een gezamenlijk toekomstbeeld en een uitvoeringsprogramma. In juni 2012 staat een eerste Peelhorst Conferentie gepland.

32. Lokale Peelhorst groep

Het idee achter dit platform is dat dit in december 2012 leidt tot een gedragen toekomstbeeld en dat de gezamenlijke uitvoering kan beginnen in de vorm van lokale groepen. Momenteel zijn ambtenaren van de provincie Noord-Brabant bezig om partijen/personen enthousiast te maken voor dit platform.

¹⁰⁸ www.stuurgroeplib.net/

Bijlage 4. Gemeenten in de Peelhorst

De Peelhorst is geen begrenst gebied. Hieronder ziet u een overzicht van de gemeenten die zich o.m. in de Peelhorst regio bevinden. Dit overzicht is gemaakt om inzicht te verkrijgen in het aantal mensen die woonachtig zijn in de Peelhorst regio. Dit aantal wordt geschat tussen de 300.000 en 350.000 inwoners en +/- 14 gemeenten.

Echter speelt de problematiek zich ook in gemeenten af die zich niet in de Peelhorst regio bevinden zoals bijvoorbeeld gemeente Oirschot.

Gemeente Landerd	15.064 inwoners
Gemeente Bernheze	29.809 inwoners
Gemeente Veghel	37.563 inwoners
Gemeente Uden	40.760 inwoners
Gemeente Boekel	9.968 inwoners
Gemeente Sint Anthonis	11.796 inwoners
Gemeente Boxmeer	12.248 inwoners
Gemeente Cuijk	24.580 inwoners
Gemeente Mill en Sint Hubert	11.001 inwoners
Gemeente Nuenen Gerwen en Nederwetten	22.321 inwoners
Gemeente Laarbeek	21.611 inwoners
Gemeente Gemert-Bakel	28.923 inwoners
Gemeente Deurne	31.766 inwoners
Gemeente Asten	16.264 inwoners

TOTAAL

313.674 inwoners

+

Bijlage 5. Topic lijst, halfgestructureerde interview, field research

Doel:

- Achterhalen hoe het proces van de intensieve veehouderij in gemeente X zich de laatste jaren heeft ontwikkeld.
- In beeld krijgen welke actoren en factoren welke rol spelen in dit proces.
- In beeld krijgen welke rol gemeente X in dit proces heeft ingenomen, en hoe zij dit in de toekomst gaan aanpakken.
- Achterhalen met welke communicatieve middelen zij dit proces hebben proberen te bevorderen.
- Achterhalen waar de knelpunten en succesfactoren liggen rondom dit proces.
- Het eventueel binnenhalen van andere contacten om het proces in gemeente X nader te onderzoeken

Startvraag: Hoe heeft de intensieve veehouderij zich de laatste jaren in gemeente X ontwikkeld?

Topiclijst / doorvraag vragen:

1. Ontwikkeling intensieve veehouderij

- Hoe heeft de intensieve veehouderij zich de laatste jaren in gemeente X ontwikkeld?
- Welke rol heeft het gemeentelijk, provinciaal en nationaal beleid in deze ontwikkeling gespeeld?
- Welke problematiek doet zich op regionaal niveau voor m.b.t. intensieve veehouderij in gemeente X? En welke ontwikkelingen doen zich voor?

2. Burgerparticipatie

- In welk opzicht worden of zijn burgers of andere partijen betrokken in dit proces in deze gemeente?
- Is er in gemeente X draagvlak voor de ontwikkeling van de intensieve veehouderij? Welke partijen niet en welke partijen wel? Is dit ooit anders geweest?
- Zouden in uw ogen meer partijen betrokken moeten zijn in dit proces?
- Hoe belangrijk is het dat burgers betrokken worden bij de inpassing van de agrarische sector?
- Wat kan er volgens u verbeterd worden aan participatie met burgers m.b.t. inpassing van de intensieve veehouderij?
- Is er enig contact met dorpraden of actiecomités?

3. Organisatie

- Welke rol vindt u dat de gemeenteraad, het college van B&W of andere partijen aan moeten nemen om burgers meer te betrekken bij de lokale inpassing van de intensieve veehouderij?
- Zijn daar volgens u de middelen zoals mankracht en budget voor aanwezig binnen uw gemeente, of zouden andere partijen, zoals het ZLTO, daarin moeten ondersteunen?
- Hoe is en verloopt het contact met de Vereniging van Brabantse gemeenten?
- Hoe verloopt het contact met MOLO (milieu overleg lokale overheden)?

4. Communicatie

- Op welke manieren verloopt communicatie m.b.t. inpassing van de agrarische sector in gemeente X? Vind er samenwerking plaats met andere gemeenten/provincie of andere bestuursorganen (bijv. oude reconstructiecommissies)?
- Welke rol heeft de communicatieafdeling van gemeente X in dit proces? Denken zij mee, of voeren zij alleen uit?
- Over welke communicatieaspecten van de gemeente m.b.t. inpassing van de agrarische sector met de burgers bent u tevreden?
- Waar zou u nog graag verbetering zien?

5. Toekomst

- Hoe kijkt u aan tegen het rapport 'Van Doorn' en de ambities van deze commissie t.a.v. lokale inpassing van de intensieve veehouderij? Is dit haalbaar?
- Wat zijn volgens u de succesfactoren die iedere gemeente in de toekomst zou moeten hanteren om te komen tot een gedragen ontwikkeling van de intensieve veehouderij?
- Hoe ziet u de rol van de burgers in gemeente X m.b.t. inpassing van de intensieve veehouderij over 5 jaar?

Bijlage 6. Uitwerking interview met Joep van de Ven, gebiedscoördinator in reconstructiegebied 'Kempenland', voorheen gebiedsmakelaar in reconstructiegebied 'De Peel', 19 maart 2012

In Gemeente Oirschot was de spanning tussen boeren en burgers flink opgelopen. De burgers in het buitengebied waren tegen de boeren die alsmaar stallen bijbouwden die meer stank en ongezonde lucht veroorzaakte. Daarbij heerste het idee dat de varkensboeren invloedrijke vrienden hadden bij de gemeente waardoor zij grond met voorkennis konden kopen of een stal konden bouwen zonder de juiste vergunningen. Ambtenaren die naast hun werk op het gemeentehuis ook adviseur bij de boeren waren, en burgers die bijna werden genoodzaakt werden om tegen hun eigen familie te gaan procederen zorgden ervoor dat de Brabantse gemoedelijkheid in gemeente Oirschot plaatsmaakte voor familievetes en politieke spelletjes. Deze kwestie kwam nationaal aan het licht in de uitzending van Zembla op 19 maart 2011.

Na aanleiding van de uitzending van Zembla was de spanning in de gemeente Oirschot om te snijden. Partijen moesten met elkaar in gesprek. Joep van de Ven, gebiedscoördinator vanuit de provincie Noord-Brabant in Kempenland en zelf ook woonachtig in de regio besloot daarom naar een bijeenkomst van de gemeente Oirschot te gaan waarin informatie werd gegeven over de toekomst van de intensieve veehouderij. Hier sprak hij met zowel boeren als burgers, zonder zelf partij te kiezen. De dag erna besloot Joep langs te gaan bij één van de burgers. Zij was in eerste instantie al verbaasd om iemand van de provincie Noord-Brabant te zien die daadwerkelijk kwam kijken welke problematiek zich afspeelde in gemeente Oirschot. Hier sprak Joep met de burgers. Deze waren inmiddels verenigd in een actiecomité. Hij vertelde hen dat ze eens duidelijk op papier moesten zetten wat zij precies verwachten van de boeren in de omgeving en van de gemeente. 'Maak eens een programma van eisen', aldus Joep. De burgers wilden bijvoorbeeld niet dat er 's nachts geladen of gelost werd, dat de boeren een biologische luchtwasser plaatste in plaats van een chemische, dat ze iets meer deden aan erfbeplanting etc.

Vervolgens ging Joep ook met de ZLTO in gesprek. De ZLTO is een belangenbehartiger van de agrarische sector in Brabant, Zeeland en Gelderland. Ook vanuit hun kant wilde hij het verhaal horen.

Toen Joep met beide partijen gesproken had zorgde hij ervoor dat de actiegroep en het ZLTO samen aan tafel gingen zitten om zaken te bespreken. Uiteindelijk hebben zij samen een gebiedsplan voor de regio gemaakt. In een later stadium is ook de gemeente Oirschot aangeschoven. In het begin kon dit niet omdat de gemeente in de ogen van de burgers, na aanleiding van de uitzending van Zembla, partijdig zou zijn. Het was dus belangrijk dat een onafhankelijke partij dit gesprek ging leiden. In het begin heeft Joep dit gedaan. Toen de gemeente in een later stadium de provincie Noord-Brabant heeft gevraagd om hen de beslissing over het wel of niet doorgaan van de bouw van megastallen te maken kon Joep niet meer de rol van onafhankelijke partij spelen. Hier is toen Henk Jans voor gevraagd (werkte vroeger bij GGD).

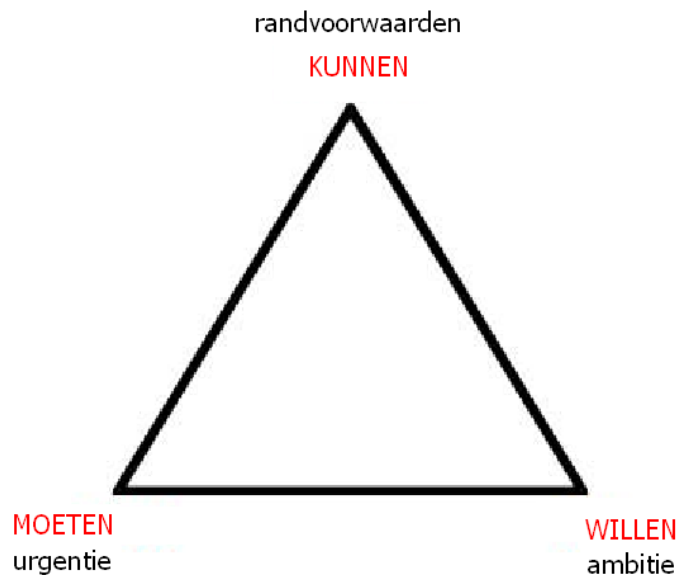
Joep vertelt dat het primair een proces is tussen boer en burger. De overheid is een medeveroorzaker in de problematiek maar is in het proces ook een medeoplosser. Bijvoorbeeld bij het creëren van randvoorwaarden. Hier kan de overheid in sturen door het maken van regels of te ondersteunen met subsidies.

Inmiddels zitten nu aan de gesprekstafel 3 personen van ZLTO, 2 van de gemeente Oirschot (waaronder één wetouder), Joep vanuit de provincie Noord-Brabant, en daarnaast 6 tot 8 burgers uit de regio. Joep vertelt dat hij het jammer vindt dat de boeren nog niet zelf aan tafel zitten maar dat ze vertegenwoordigd worden door het ZLTO. 'Zeker op regionaal niveau is het belangrijk dat de boeren zelf aan tafel zitten', aldus Joep.

Toen beide partijen aan tafel zaten heeft Joep aangegeven dat het een lang traject zou gaan worden en dat er zeker periodes komen dat beide partijen zouden willen dat ze er niet aan mee hadden gedaan. Joep geeft hierbij aan dat het belangrijk is om het einddoel in zicht te houden en draagvlak voor dat einddoel vast te houden. 'Niets doen is niet de oplossing, iets doen kan wel lang duren maar levert uiteindelijk wel iets op', aldus Joep.

Daarbij moesten beide partijen elkaar wel respecteren volgens Joep. Hij heeft hierbij als voorbeeld dat als de burgers in het algemeen al tegen de intensieve veehouderij waren geweest, de discussie dan nooit te voeren was geweest. Het feit dat de urgentie in de regio voor dit probleem hoog was heeft er uiteindelijk aan bijgedragen dat beide partijen met elkaar om tafel zijn gaan zitten.

Joep beschrijft dat het proces in een driehoek weer te geven is. Moeten(urgentie), willen (ambitie), Kunnen(randvoorwaarden)

Allereerst **moet** er de **urgentie** zijn dat beide partijen met elkaar in gesprek gaan om een oplossing te creëren. Als er geen urgentie is, dan is er ook geen probleem.

Beide partijen moeten ook **willen** werken aan een oplossing. Beide partijen moeten de **ambitie** hebben om samen tot een oplossing te komen.

En tot slot moet de oplossing ook **kunnen**. Het moet ook mogelijk zijn wat beide partijen willen.

Hiervoor kunnen **randvoorwaarden** gesteld worden. Bijvoorbeeld een overheid die de nieuwe ambitie van de twee partijen vastgelegd als beleid en ondersteunt met middelen om dit te realiseren.

De succesfactoren van het proces in Gemeente Oirschot:

- Er was urgentie. Na aanleiding van Zembla moesten partijen wel met elkaar in gesprek anders kwam er nooit een oplossing.
- Het proces werd door een onafhankelijk persoon begeleid. (vertrouwenspersoon)
- Partijen waren bereid om water bij de wijn te doen. Problemen moeten vanuit beide kanten oplosbaar zijn. Geen enkele partij had onrealistische ideaalbeelden. Bijvoorbeeld de intensieve veehouderij moet verdwijnen.
- Gemeente heeft zich in het begin afzijdig gehouden omdat deze als partijdig werd gezien. Later wel betrokken in proces.
- Beide partijen waren bereid om tot een einddoel te komen en wisten dat het een lange weg zou worden. (verwachtingsmanagement)
- Beide partijen waren goed vertegenwoordigd rondom tafel gesprek.
- Het gesprek vond plaats bij mensen en boeren thuis.
- Burgers voelden zich gehoord.
- De voorstellen waren concreet. Bijvoorbeeld niet 's nachts maar overdag laden en lossen, etc.
- Overheid was bereid om randvoorwaarden te creëren. Bijvoorbeeld budget voor de onafhankelijk voorzitter

Bijlage 7. Uitwerking gesprek gemeente Deurne, 21 maart 2012

Aanwezigen:

- Nicolle Lemlijn, Wethouder Openbare ruimte, reconstructie en vastgoed, Partij: Doe!
- Jasper Ragetlie, Wethouder Onderwijs, maatschappij en financiën. Partij PVDA
- Chris Biemans, ambtenaar gemeente Deurne, reconstructiecommissie 'De Peel'
- Alfred van Mameren, ambtenaar provincie Noord-Brabant, gebiedsmakelaar 'De Peel'
- Hans van Dommelen, ambtenaar provincie Noord-Brabant, gebiedsmanager de Peelhorst
- Pieter Kersten, student communicatie, stagiair provincie Noord-Brabant

Doel van gesprek:

- Bestuurders gemeente Deurne informeren over ontwikkelingen van De Peelhorst en informeren over intentie van opzetten netwerk van De Peelhorst.
- Bestuurders gemeente Deurne vragen om deel te nemen in het netwerk van de Peelhorst.
- Bijpraten over ontwikkelingen t.a.v. intensieve veehouderij in gemeente Deurne

Uitwerking:

In en rondom de Peelhorst zijn momenteel 8 actiegroepen actief die tegen de huidige ontwikkelingen van de intensieve veehouderij zijn. In gemeente Deurne is dat de actiegroep 'Stop de Stank'. Zij spreken de volgende ambities uit:

- Het bevorderen van de kwaliteit van het leefmilieu in de meest uitgebreide zin.
- Het streven naar optimale kwaliteit van lucht, water bodem en voedsel.
- Het bevorderen van leefbaarheid en duurzaamheid¹⁰⁹.

Deze burgers zijn erg bezorgd over hun eigen gezondheid en leefomgeving. Het is een erg emotionele discussie. Daarbij hebben zij enorm veel wantrouwen naar de overheid vanwege een continue wisseling van beleid. 'Misschien is er nog wel meer wantrouwen naar de overheid dan naar de sector' aldus de aanwezigen.

De overheid (gemeente Deurne en provincie Noord-Brabant) zijn gevraagd om actiegroepen te ondersteunen. 'Dit zijn betrokken burgers, dus die moeten we serieus nemen'. Burgers zijn niet te vertegenwoordigen, daarom moet dit op lokaal niveau. Het is goed om van alle partijen (boeren, actiegroepen, dorpsraden) te inventariseren wat het ideaalbeeld is hoe het buitengebied er uit zou moeten zien.

Binnen de gemeente Deurne heerst er een gevoel van urgentie. Er moet iets gaan veranderen. Communicatie op lokaal niveau is belangrijk. Mensen zijn niet zozeer tegen de agrariër, maar meer tegen het systeem. Het systeem bepaald namelijk dat de agrariër steeds groter moet worden (bulk productie). Dit gaat in de ogen van de omgeving ten koste van dierenwelzijn, milieu en leefomgeving. Hierdoor worden burgers in de directe omgeving actief omdat het hen leefomgeving negatief beïnvloed.

'Het is belangrijk dat er tussen de diverse partijen weer vertrouwen ontstaat', aldus de aanwezigen. Dit terugwinnen van vertrouwen wil de provincie Noord-Brabant bewerkstelligen door het opzetten van het netwerk 'De Peelhorst'. Dit moet een regionale groep worden van mensen uit en buiten de sector die mee willen denken/discussiëren/debatteren over de problematiek van de sector. Deze groep moet een mix zijn van enerzijds mensen met een netwerk, en anderzijds mensen met vernieuwende

¹⁰⁹ <http://www.stopdestank.nl/>

ideeën. Dus naast het feit dat er in dit netwerk vooruitstrevende boeren en belangenbehartigers zitten van de agrarische sector, kunnen er ook mensen uit de cultuur sector, of mensen met een marketing/commerciële achtergrond zitten die vanuit een totaal ander perspectief naar de sector kijken.

Gemeente Deurne staat positief tegenover dit netwerk. Maar vindt het wel lastig omdat er sprake is van tegenstrijdige belangen. Er is namelijk een agrariër in Deurne die 4 ha. heeft gekocht waarop hij zijn bedrijf kan uitbouwen. Dit komt niet overeen met de norm voor de rest.

In ieder geval is het belangrijk om te laten zien dat er iets gedaan wordt. Echter is er wel een erfenis (de genomen besluiten die niet teruggedraaid kunnen worden). Hierover moet je goed nadenken hoe je daar mee omgaat.

'Het is goed om de actiegroepen ook te laten zien wat de pluspunten van de nieuwe stallen zijn. Er komen nu bijvoorbeeld wel wat grotere stallen bij, maar deze zijn een stuk gezonder, milieuvriendelijker, en diervriendelijker dan een paar oude kleinere stallen die daar voor in de plaats verdwijnen', aldus Jasper Ragetlie.

'Er moet een duidelijk toekomstbeeld van de agrarische sector gemaakt worden. Dat voor iedereen duidelijk is waar het uiteindelijk met de sector naar toe gaat. Wanneer dit bij iedereen duidelijk is, dan zijn de 'kleinere' concrete stappen minder pijnlijk', aldus wethouder Jasper Ragetlie.

Hans van Dommelen geeft het voorbeeld van buurman & buurman. Vroeger was het zo dat wanneer buurman en buurman het niet eens waren met elkaar dat ze naar de overheid stapte die vervolgens aan de hand van regels moest bepalen wie er gelijk had. Met het nieuwe beleid van de provincie Noord-Brabant willen ze buurman en buurman stimuleren om er samen uit te komen. Wanneer dit lukt dan kan deze gezamenlijke oplossing vervolgens het nieuwe beleid worden.

Voor de Peelhorst wordt ook een digitaal netwerk gecreëerd. Hier kunnen alle belanghebbende partijen zien wat er allemaal gebeurt, en wie waar mee bezig is. Het is belangrijk dat een objectieve partij een beeld schetst van wat er allemaal gebeurt en wat precies de spelregels zijn.

De peelhorst is geen netwerk van de overheid, maar wordt wel door de overheid beheert. In juni van 2012 is de eerste officiële aftrap van dit netwerk aan de hand van een 'Peelhorst conferentie'.

Vanuit de provincie Noord-Brabant is Jack van Dijck de contactpersoon op lokaal niveau in de regio Noord-Oost Brabant. In de regio Zuid-Oost Brabant is dat Alfred van Mameren.

Tot slot geeft wethouder Nicolle Lemlijn aan dat de nertsenfokkerij op dit moment veel weerstand oproept. Dit is momenteel een goed verdienende sector, die makkelijk ouden stallen kunnen opkopen en kunnen verbouwen voor nertsen. Hier moet eens nader naar gekeken worden.

Bijlage 8. Uitwerking interview met Alfred van Mameren, gebiedsmakelaar in reconstructiegebied 'De Peel', 23 maart 2012

Alfred legt allereerst het verschil uit tussen een gebiedsmakelaar en een gebiedscoördinator. Een gebiedsmakelaar is een projectmanager in één reconstructiegebied. Een gebiedsmanager heeft contact met de verschillende partijen in het gebied en is een 'doener' die aan de slag gaat met concrete projecten in het gebied. Een gebiedscoördinator zorgt ervoor dat bestuurders op de hoogte zijn van de ontwikkelingen in een reconstructiegebied. Bestuurders op zowel gemeentelijk als provinciaal niveau. Een gebiedscoördinator beheert ook de agenda van de reconstructiecommissie.

Alfred is gebiedsmanager in 'De Peel' en daarom ook veelal werkzaam in Gemeente Deurne. In Deurne is een groot landbouwon ontwikkelingsgebied (LOG) aangewezen door de reconstructiecommissie. Dit LOG is ongeveer 2/3 van de totale oppervlakte van de gemeente Deurne (Helenaveen, Vlierden, Liesel, Neerkant, Deurne). In gemeente Deurne zijn ongeveer 400 boeren en er wonen 32.000 inwoners. Het is in de gemeente Deurne goed gelukt om een aantal boeren weg te halen uit de dorpen en natuurgebieden om deze te verplaatsen naar de LOG gebieden. Dit waren redelijk forse bedrijven. Alfred vertelt dat dit moeilijk was om voor elkaar te krijgen. 'Boeren hebben slechte jaren gehad en daardoor weinig kunnen sparen. Boeren die wat achter de hand hebben, hebben de middelen om te investeren'.

Daarom heeft de overheid in 2003, 2005 en 2008 verplaatsingsregelingen getroffen (verplaatsingsregeling intensieve veehouderij, VIV). In deze verplaatsingsregelingen werden boeren verplaatst naar andere locaties. De boeren kregen hiervoor een geldbedrag welke gebaseerd was op de waarde van het desbetreffende bedrijf. Alfred had als gebiedsmakelaar de taak om boeren over deze regeling te informeren.

Burgers werden nagenoeg niet geïnformeerd over de reconstructieplannen. Iedere reconstructiecommissie had wel een nieuwsbrief, waarop ongeveer 1000/1500 mensen geabonneerd op waren, maar deze bereikte alleen betrokken en belanghebbende partijen en niet de burgers of omwonenden.

Alfred is van mening dat de nieuwsbrief niet het middel is om te communiceren met de burger. De reconstructie is een samenwerkingsverband met in de praktijk wel honderden projecten. De ene keer is dit een project in samenwerking met een individuele boer en de andere keer bijvoorbeeld met het Waterschap. Welke plannen naar buiten komen zou desbetreffende partij zelf naar buiten moeten brengen. Bijvoorbeeld het Waterschap dat communiceert met persberichten. Het heeft volgens Alfred geen zin om naar buiten te roepen 'wij zijn reconstructie'. Er zijn wel informatieavonden geweest waar plannen kenbaar gemaakt worden. De vraag is volgens Alfred: Hoe vertaal je iets groots en vaags zoals de reconstructieplannen naar iets kleins en concreets naar de burger?

Eens per 5 jaar maakt de provincie Noord-Brabant een publicatie over wat er de laatste jaren bereikt is met de reconstructieplannen. De provincie deze publicatie in de vorm van een persbericht naar o.a. het Eindhoven dagblad en regionale kranten in de regio.

Alfred vertelt dat dorpsraden in reconstructiegebied 'De Peel' wel betrokken zijn geweest bij de reconstructiecommissie maar namen zelf geen deel uit van de commissies. Echter zaten er wel bestuurders in deze commissie die zijn gekozen door de burgers.

Eens per jaar is er in bijna alle reconstructiegebieden in Noord-Brabant een gebiedsdag. In het gebied 'De Peel' is dat op 22 april. Dit is ieder jaar op een andere locatie. Op die dag kan iedereen zien wat er gebeurd op het gebied van plattelandsontwikkeling in de Peel.

Alfred is van mening dat je de zeker de burger ergens bij kunt betrekken. Dit betekent heel simpel door te luisteren naar de burger. Volgens Alfred is de overheid het vermogen kwijt geraakt om dat te organiseren. Tijdens het ontstaan van de reconstructiecommissies hadden de gemeenten bijvoorbeeld allerlei bijeenkomsten kunnen organiseren om eens te luisteren wat de burgers precies wilden. Dan was een burgerinitiatief er waarschijnlijk nooit van gekomen.

In Deurne doet zich momenteel de volgende ontwikkeling voor. Het varkensbedrijf Van Asten en Van Gennip uit gemeente Helmond wordt verplaatst naar het LOG in gemeente Deurne. Hier willen zij een bedrijf van 17.000 varkens neerzetten. De provincie Noord-Brabant heeft hiervoor 2 maagdelijke kavels gekocht (waar nog niets staat) om Van Asten en Van Gennip een nieuwe bouwlocatie te verkopen en daarmee weg te halen uit Helmond. De wethouder en actiegroep Stop de Stank uit Deurne hebben aan de provincie gevraagd om de locatie niet aan Van Asten en Van Gennip te verkopen omdat zij tegen deze ontwikkeling zijn. De provincie heeft echter aan Van Asten en Van Gennip die locatie beloofd dus wanneer de provincie de locatie niet verkoopt moeten zij allereerst de boer een flinke schadeclaim betalen en zitten zij vervolgens met een stuk grond waar ze niets mee kunnen.

Daarom is de provincie nu in gesprek met Van Asten en Van Gennip waarbij de provincie zegt: 'Is het wel verstandig om daar nog te gaan bouwen? Je hebt de publieke opinie tegen, en je weet niet wat er allemaal kan gebeuren? Actiegroepen kunnen bijvoorbeeld radicaler worden. Is het dus wel zo handig?', Van Asten en Van Gennip beraden zich nu. Deze agrariër is een van de grootste van Europa. Daarom heeft de provincie ook aangeraden om de locatie juist te ontwikkelen tot een bijzonder, nieuw en duurzaam varkensbedrijf. Waarbij de omgeving ook positief staat tegenover het bedrijf.

Alfred denkt dat als Van Asten en Van Gennip besluiten het bedrijf door te zetten dat de wethouder vervolgens naar de krant zou gaan om te zeggen dat ze alles hebben geprobeerd maar dat de provincie toch door wil gaan met de verplaatsing. De provincie kan in deze kwestie ook zeggen: We nemen ons verlies. We betalen Van Asten en Van Gennip een schadeclaim en behouden vervolgens de grond waar ze niets mee kunnen.

Volgens Alfred is het moeilijk om te monitoren of actiegroep Stop de Stank nog tegen andere verplaatsingen is. Bovengenoemde situatie is een van de laatste ontwikkelingen.

Er zijn meerdere boeren in de omgeving die ook zijn weggekocht en die nu bezig zijn met het opzetten van een nieuw, prachtig bedrijf wat past in de omgeving (bijvoorbeeld Marijke Nooien). Volgens Alfred moet je als ondernemer je bedrijf willen laten zien. 'Alleen kiloknallers produceren is niet de oplossing. Als ondernemer moet je je nek uisteken zodat actiegroepen denken van; ja, daar kan ik wel akkoord mee gaan'. Zeker op bedrijfsniveau zou de ondernemer samenwerking moeten zoeken met de omgeving.

De vraag of de overheid een rol moet spelen vindt Alfred een lastige. Hij vertelt dat in Asten bijvoorbeeld, de wethouder vindt dat de gemeente geen rol hoeft te spelen in de verduurzaming van de landbouw. Alfred deelt deze mening niet. 'Verduurzaming van wat dan ook is een maatschappelijke verantwoordelijkheid, dus ook die van de overheid. Verduurzaming kan heel veel zijn: mestverwerking, zonnepanelen, dierenwelzijn, etc.'. De overheid kan hier zeker in ondersteunen.

Het verschil tussen gemeentelijk en provinciaal beleid is het volgende. Een provincie heeft een Verordening Ruimte. Oftewel een ruimtelijk beleid. Dit kan bijvoorbeeld zijn; het bouwblok voor bedrijven in de intensieve veehouderij mogen niet groter zijn dan 1,5 ha. Gemeentelijk beleid bepaalt in bestemmingsplannen wat waar gebouwd mag worden. Dus bijvoorbeeld; waar komt een woonwijk? En waar komt intensieve veehouderij?

Gemeente Deurne vindt het lastig om te participeren in netwerk 'De Peelhorst' omdat ze te maken hebben met een erfenis. Hiermee bedoelen ze dat er al genomen besluiten zijn waardoor er enkele megastallen gebouwd kunnen worden of al zijn gebouwd. Toch staan ze positief tegenover dit netwerk.

Volgens Alfred hebben de actiegroepen in de Peelhorst gemeen dat ze teleurgesteld zijn in de Overheid. Stop de Stank vindt dat het in Deurne stinkt en zijn teleurgesteld dat de overheid toelaat dat er zulke grote bedrijven in Deurne bijkomen waar zij vervolgens last van hebben. Ze zijn niet zozeer tegen het feit dat ze boeren de megastallen willen, want die kunnen bijna niet anders, maar meer tegen de overheid dat zij dit toegelaten hebben. Daar zit volgens Alfred ook het succes van 'Megastallen Nee'.

Alfred vertelt dat er laatst een bijeenkomst is geweest waar de overheid haar nieuwe plannen heeft toegelicht waarbij alle acht de actiegroepen bij aanwezig waren. Hier zijn de actiegroepen ook geïnformeerd over het netwerk 'De Peelhorst'. De Peelhorst is volgens Alfred een netwerk dat er voor gaat zorgen dat burgers zich weer lekkerder gaan voelen in het landelijk gebied. Door al deze actiegroepen bij elkaar te halen is de provincie al goed op hoogte van wat zij willen. 'Je moet deze groepen eerst spreken. Boeren voelen zich niet miskend door de overheid, burgers des te meer. Je moet dat wantrouwen proberen weg te halen en de burgers willen leren kennen' aldus Alfred. 'Op die manier moeten mensen uit de Peelhorst groep op de hoogte zijn van de belangen van de burgers'.

Het is nog niet duidelijk of de actiegroepen vast onderdeel worden van netwerk de Peelhorst. Er zijn actiegroepen die vinden dat er minder dieren in stallen gehouden moeten worden. Er zijn actiegroepen die vinden dat het landschap aangetast wordt. Er zijn actiegroepen die bang zijn voor hun eigen gezondheid. Er zijn actiegroepen die vinden dat het stinkt, etc. De belangen van de actiegroepen zijn wisselend wat het complex maakt.

Alfred is van mening dat de overheid te weinig heeft verteld over de goede dingen die ontstaan. Bijvoorbeeld door de nieuwe, gezonde stallen kunnen veel oude, niet duurzame stallen afgebroken worden.

De peelhorst regio is te verdelen in Noord Oost en Zuid Oost. Jack van Dijck is een soort gebiedsmakelaar in Noord Oost, en Alfred vervult deze taak in Zuid Oost. Beide gaan ze op zoek naar concrete ontwikkelingen die de match maken tussen de boer en burger om de leefbaarheid op gang te brengen. Jack is bijvoorbeeld in samenwerking met de Hoger Agrarische School in Den Bosch bezig met een duurzaamheidscan. Dit is een scan, ontwikkeld door studenten, die boerderijen kan scannen op duurzaamheid. Jack is momenteel op zoek naar bedrijven die mee willen doen aan deze scan. Hierbij wordt ook de Brabantse Milieu Federatie betrokken waardoor ze aan hen kunnen laten zien dat er al veel stappen op het gebied van duurzaamheid gemaakt zijn. Jack van Dijck is ook betrokken bij de Brabantse Milieu Federatie om ook daar nieuwe ontwikkelingen te monitoren.

Alfred is momenteel bezig met een koeienboer. Deze wilt een grote stal gaan bouwen waarbij de koeien niet naar buiten kunnen. Alfred is bij deze boer op bezoek geweest om hem te adviseren om toch meer met de omgeving te communiceren. 'Als je je omgeving niet informeert, sta je al meteen met 2-0 achter' aldus Alfred. Alfred heeft de boer geadviseerd om iemand in te huren die helpt met het communiceren van de boodschap naar de omgeving. LLTB en LTO doen dat in de ogen van Alfred op een te klassieke stijl. Zij communiceren vaak dat ze de nieuwste stal hebben met de nieuwste dingen etc. zonder in het achterhoofd te houden wat de mensen uit de omgeving belangrijk vinden. Alfred heeft de boer geadviseerd om eens na te denken hoe hij zijn bedrijf aan kan passen aan de wensen van de omgeving. Alfred is bewust van het feit dat dit geld kost. 'Je hebt je omgeving echter wel nodig' aldus Alfred.

Er zijn volgens Alfred enkele factoren die van belang zijn om de dialoog tussen boeren en burgers op gang te brengen:

- Allereerst moet er een gedeeld belang zijn. Dit moet vervolgens ook met elkaar te koppelen zijn. Een boer wil een boterham verdienen en de burger wil een goede leefomgeving. 'Er moet een match te maken zijn tussen diverse belangen' aldus Alfred.
- Vooraf moet het probleem oplosbaar zijn. 'Je moet het probleem kunnen afpellen tot hele concrete praktische vragen. Bijvoorbeeld: Kan die vrachtwagen niet overdag komen in plaats van 's nachts?'
- Mensen moeten zich gehoord voelen. 'In de reconstructie was dit te weinig het geval. Van te voren moet voor alle partijen duidelijk zijn wat er te halen valt. (verwachtingenmanagement).
- Men moet bereid zijn tot compromis. 'De actiegroepen in de Peelhorst hebben allereerst geëist dat bestuurders in Brabant uitspreken dat er geen dieren meer bijkomen in de Peelhorst. Met deze vraag zijn ambtenaren teruggedaan naar gedeputeerden. Actiegroepen hebben gezegd dat als dit beloofd wordt dat zij dan misschien ook bereid zijn om stappen te zetten en water bij te wijnen te doen' aldus Alfred.

Volgens Alfred moeten de landbouw en de burgers weer samen door een deur kunnen. Op lokaal niveau moet de boer het ook zelf gaan doen met de burger.

Alfred vertelt dat de afdeling communicatie in gemeente Deurne wel betrokken wordt bij berichtgeving over ontwikkeling van de intensieve veehouderij. Belangrijk hierbij is dat er niet alleen gecommuniceerd wordt vanuit het oogpunt van de agrarische kant maar dat er ook andere belangen mee genomen worden. Hierover vindt overleg plaats met de communicatieadviseur van het college. 'Je kunt iets heel sectoraal inzetten maar ontwikkelingen kunnen meerdere doelen hebben' aldus Alfred.

Tot slot vertelt Alfred nog over de toekomst van de reconstructiecommissies die eigenlijk in juni 2012 beëindigd zouden worden. Bijna alle gebieden hebben aan de provincie Noord-Brabant een voorzet gedaan om de commissie ook na juni 2012 voort te zetten. In het gebied 'De Peel hebben bijvoorbeeld alle partijen een gezamenlijk plan gemaakt voor de toekomst. In dit plan worden ambities voor regio gepresenteerd en beschreven welk bedrag de regio investeert en welk bedrag er aan de provincie gevraagd wordt. De onafhankelijk voorzitter van de reconstructiecommissie de Peel onderhandelt nu met de provincie over de plannen van de Peel. Op korte termijn beslist de provincie of er wordt ingestemd met deze aanvragen. Dit kan dus per reconstructiegebied wel of niet doorgaan.

Bijlage 9. Uitwerking interview met Chris Biemans, ambtenaar Gemeente Deurne, 30 maart 2012

Chris Biemans is 36 jaar werkzaam bij de gemeente Deurne. Chris is begonnen bij de plantsoendienst en heeft in de loop der jaren meerdere functies gehad. Sinds 2004 is hij projectleider plattelandontwikkeling. Later werd hiervoor een reconstructiecommissie in het leven geroepen. Chris zat zelf niet in de reconstructiecommissie maar is wel altijd betrokken geweest bij de ontwikkeling van het buitengebied en de reconstructieplannen. In de reconstructiecommissies zaten wethouders, de kamer van koophandel, toeristisch platform, Brabantse Milieu Federatie, Staatsbosbeheer, ZLTO, etc. 'Nergens in de proces zijn burgers betrokken geweest, dat is achteraf een grote fout geweest' aldus Chris.

In Brabant is een vereniging voor kleine kernen. Dit is een vereniging die opkomt voor de belangen van kleine kernen in de provincie Noord-Brabant. Deze partij wordt ook betrokken in het overleg orgaan Dynamisch Platteland. Dit is een club van de provincie.

Volgens Chris merkte je dat gemeenten zich niet altijd lekker voelden in reconstructiecommissies. Vaak zaten er partijen bij die andere belangen hadden waardoor een gemeente niet altijd vrij uit kon praten. Daarom hadden gemeenten ook graag onderling met elkaar contact waarbij wel vrijuit gesproken kon worden.

In Deurne zijn nooit echt hele grote intensieve veehouderijen geweest. 'Er waren wel serieuze bedrijven maar niet overdreven grote bedrijven' aldus Chris. Echter gaat de ontwikkeling de laatste jaren snel. In 2005 werden reconstructieplannen opgesteld en werden LOG's aangewezen. Ook de gemeente Deurne heeft destijds grond aangekocht voor een LOG gebied. De provincie Noord-Brabant klopte toen vervolgens bij de Gemeente Deurne aan met de mededeling dat zij een bedrijf uit Helmond hadden (Van Asten & Van Gennip, 16.000 varkens) wat ze graag naar Deurne verplaatsten. De gemeente durfde deze verantwoordelijkheid niet aan omdat het een te groot project was waardoor zij een kavel (12 ha./2 bouwblokken) hebben verkocht aan de provincie. De provincie heeft toen Van Asten & Van Gennip willen verplaatsen naar Deurne. Maar omdat er van uit de regio veel weerstand was (megastallen nee, Stop de Stank) is die verplaatsing stopgezet. Echter was deze grond al positief planologisch bestemd waardoor ze niet meer in de ontheffingsregeling kon komen. En omdat Van Asten & Van Gennip beloofd was om daar te gaan bouwen kon bijna niet meer gezegd worden dat het allemaal niet meer door kon gaan.

De gemeente Deurne heeft bij de provincie aangekaart of het wel zo verstandig is om zo'n groot bedrijf naar Deurne te verplaatsen. Ook met het oog op het rapport Van Doorn. Van Asten & Van Gennip hebben de bouwkaavel nog niet gekocht maar de provincie staat nu wel voor het volgende dilemma. Of de provincie betaalt de agrariër een schadeclaim. Of ze laten de agrariër bouwen waarbij er veel weerstand vanuit de maatschappij heerst.

De actiegroep 'Stop de Stank' was volgens Chris al eerder opgericht dan toen de problematiek rondom Van Asten & Van Gennip ontstond. In Deurne was er al langer een actiegroep actief namelijk 'behoud de peel'. Deze groep richtte zich specifiek op milieubelasting van natuurgebied. Zij hielen zich niet zo zeer met de intensieve veehouderij bezig maar stelden de plant en het dier centraal.

'Met de actie van megastallen nee is dit veranderd' aldus Chris. Megastallen nee en Stop de Stank zetten de gezondheid van de mens centraal. 'Dit spreekt veel meer mensen aan en kent dus veel meer succes' aldus Chris. 'Dit zag je aan het feit hoe snel de Provinciale Staten draaiden naar aanleiding van megastallen nee. Daaropvolgend ontstonden meerdere actiecomités in het Peel gebied.

De wet geurhinder geeft bepaalde standaardwaarden aan. Je kunt als gemeente bepalen in welk gebied welke waarde gehanteerd moet worden. De gemeente Deurne heeft hierdoor afwijkende waarden voor het buitengebied aangegeven. Ze willen hiermee een goed leefklimaat in het centrum realiseren waardoor in het buitengebied afwijkende waarden toegelaten worden. In dat kader is Stichting Stop de Stank ontstaan. Zij vinden dat het te veel en te vaak stinkt in Deurne.

Volgens Chris is Stichting Stop de Stank nog niet ouder dan twee jaar. In tijden van de reconstructie was het dus niet nodig om met dergelijke partijen te communiceren. 'Het lastige van Stichting Stop de Stank is dat ze niet constructief zijn ingesteld' aldus Chris. 'Zij hebben geen houding van, als jullie dit doen, dan zijn wij tevreden'. 'Zij vinden dat het stinkt, en het stinkt nog steeds en gemeente Deurne moet dit oplossen. Zolang het nog stinkt zijn zij niet tevreden. Volgens Chris is het daarom ook maar de vraag of je hen kunt overtuigen. Je weet ook niet of het een goede afspiegeling van de totale bevolking is. Met Stop de Stank is lastig communiceren. Met werkgroep Behoud de Peel was dat in die zin eenvoudiger. Zij hadden een bepaalde norm waarvan zij vonden dat de gemeente zich daar aan moest houden. Dit wist je dus van te voren.

Het begrip volksgezondheid spreekt veel mensen aan. Daarom werden de standpunten tegen intensieve veehouderij breed gedragen. Als het om eigen gezondheid gaat zijn mensen meteen betrokken. De GGD is al jaren aan het onderzoeken of er verbanden zijn tussen de concentratie van intensieve veehouderij en volksgezondheid.

In Deurne zijn ongeveer 400 intensieve veehouderijen. Het gemeentebestuur wilde graag binnen de gemeenteraad de discussie op gang brengen over de ontwikkeling van de intensieve veehouderij. Deze discussie kwam niet op gang omdat er vanuit de gemeenteraad meer vragen als antwoorden waren. Daarom heeft de wethouder in Deurne besloten om de gemeenteraad periodiek te informeren over de intensieve veehouderij in Deurne. De wethouder noemt dit Boeren met Buren. Dit betekent dat er periodiek een raads informatiebrief wordt opgesteld waarin de leze geïnformeerd wordt over de ontwikkeling van de intensieve veehouderij in Deurne. Deze brief is voor alle gemeenteraadsleden maar is tevens gepubliceerd op de website van de gemeente Deurne en dus voor iedereen toegankelijk. Inmiddels zijn er 4 publicaties uitgekomen

In gemeente Deurne speelt momenteel het proces omtrent VAB (vrijkomende agrarische bebouwing). Bijvoorbeeld wanneer een agrariër stopt met het houden van dieren maar vervolgens wel een lege loods heeft van 1000 m². Wat mag hij hier mee? Dit kan hij bijvoorbeeld verhuren als bedrijfsruimte. De gemeente buigt zich momenteel over de vraag of dit eerlijke concurrentie bevordert met bijvoorbeeld bedrijven die op bedrijventerreinen liggen. Daarom probeert de gemeente dit een beetje tegen te houden. Het kan niet zo zijn dat bedrijven tegen lage kostprijs in het buitengebied zitten terwijl in het centrum de panden leegstaan.

Voor die discussie wil de gemeente Deurne een klankbordgroep in het leven roepen. In deze klankbordgroep zijn ZLTO, 4 dorpsraden, 4 wijkraden, het DIC (Deurne's industrieel contact) en OVD (ondernemersvereniging Deurne) vertegenwoordigd waarbij een bestuurder de rol van voorzitter op zich neemt.

De vraag is hoe krijg je burgers of lokale agrariërs aan tafel. Stop de Stank heeft haar ambitie uitgesproken om de stank te stoppen. zij willen waarschijnlijk niet eens meepraten. ZLTO wordt gezien als afvaardiging van boeren. ZLTO Deurne is hiervoor gevraagd. De vraag is echter wel wat de dekkingsgraad van ZLTO is. Hoeveel procent van de agrariërs is lid? Chris schat zo'n 60%.

'De rol van de klankbordgroep moet duidelijk zijn' aldus Chris. Van te voren moet afgesproken worden wat mensen kunnen verwachten, wat er met hun inbreng gedaan wordt. Ze willen niet weggezet worden als hobbyist.

Gemeente Deurne stelt zichzelf het standpunt dat ze wettelijk regels hebben om te publiceren wanneer een agrariër een vergunning krijgt om eens stal te bouwen. Dit doen ze in het Weekblad van Deurne. Hierin is een verplichtte pagina van de gemeente Deurne waar alle publicaties in staan. Deze methodiek willen ze aanhouden. Volgens Chris moet je dit niet anders gaan of doen meer gaan benadrukken. Wanneer je dit anders gaat doen dan heb je kans dat je op de ene kant verder gaat dan op de andere plek. 'Een initiatiefnemer moet zorgen voor draagvlak in zijn omgeving' aldus Chris. Aan de andere kant is de gemeente ook een stukje medeveroorzaker van de problematiek.

Volgens Chris was er in 2005 nauwelijks betrokkenheid vanuit burgers bij de intensieve veehouderij. Dit was er alleen op bestuurlijk niveau. 'Dit zie je de laatste jaren verschuiven' aldus Chris. Er was destijds geen schrik voor gezondheid. Door de schaalvergroting zie je dit veranderen. Uiteindelijk gaat het volgens Chris om informatieverstrekking. Chris betwijfelt of dit van de gemeente of van de

provincie af moet komen. 'Als gemeente ben je toch vaak reactief op wat er in de samenleving gebeurt'. 'Er zijn initiatieven en tegenkrachten, de ene keer is de tegenkracht sterk en de andere keer niet. Het is moeilijk om in te schatten hoe dit verloopt'.

Er is een bestemmingsplan voor het buitengebied in Deurne. Een initiatiefnemer (agrariër die iets wilt bouwen) zegt ik het recht voor dit en dit. Een ander zegt vervolgens dat hij daar last van heeft. De gemeente zegt dat dit is gewogen met het maken van het bestemmingsplan dus mag de vergunning verleend worden.

Op de vraag hoe de gemeente Deurne precies wordt gezien heeft Chris niet echt een antwoord. Vanuit het perspectief van Stop de Stank wordt de gemeente gezien als iemand die veel toelaat. Vanuit agrariërs perspectief wordt de gemeente gezien als partij die te veel beperkingen oplegt. Het is maar net hoe je het bekijkt. Tegenwoordig wordt er wel meer gekeken wat er maatschappelijk leeft. De klankbordgroepen zijn hier een goed voorbeeld van.

Voor burgers waren de reconstructieplannen een vaag begrip.

Chris beaamt dat meestal alleen de succesverhalen worden verteld. Een agrariërs kan zich duurzaam ontwikkelen, milieubelasting wordt minder, etc. Er was weinig kritische wandklank.

Als gemeente Deurne iets moet communiceren dat gaat dat altijd via de afdeling communicatie. Zij denken na over hoe je de boodschap moet verkopen. Deze afdeling denkt ook kritisch mee over plannen. Bijvoorbeeld 'Wat denk je wat voor reacties iets geeft bij burgers'. Zij worden daarom in een beginfase betrokken bij een proces om mee te beoordelen of plannen ook 'verkocht' kunnen worden aan de burgers.

De gemeente Deurne heeft een dorpsradencoördinator. Hij is het aanspreekpunt voor dorpsraden en wijkraden. Contact met Vereniging Brabantse gemeenten is voornamelijk op bestuurlijk niveau. Binnen de reconstructiecommissies hadden gemeenten veel contact over de problematiek van de intensieve veehouderij. Echter pakt iedere gemeente dit toch anders aan. 'Dit heeft vaak te maken met de rol van de bestuurders' aldus Chris.

MOLO (milieuoverleg lokale overheden) is het overleg tussen milieu ambtenaren en vergunningverleners. Zij bespreken met elkaar de knelpunten waar ze tegen aanlopen, hoe ze regels moeten implementeren en geven elkaar voorlichting.

In de toekomst gaat het volgens Chris meer over maatschappelijk draagvlak en maatschappelijke verantwoordelijkheid in plaats van regels en normen. Dit betekent draag je bij een je omgeving, zijn je burens tevreden, etc.

SRE staat voor samenwerkingsverband regio Eindhoven. Dit zijn 21 gemeenten die o.a. samenwerking met elkaar zoeken op het gebied van volkshuisvesting.

Het RMB is zoiets vergelijkbaars maar dan tussen 13 gemeenten in Noord-Oost Brabant. In samenspraak met betrokken partijen levert het RMB kennis en expertise op het gebied van o.a. milieubeleid, gebiedsontwikkeling en duurzame ontwikkeling.

Volgens Chris kun je door goed na te denken over de wensen van de burgers daar goed op inspelen. Volgens Chris gebeurt er veel op het gebied van informatieverschaffing. Informatieavonden, plannen ter inzage, etc. Maar toch als er dan uiteindelijk gebouwd wordt dan komen mensen pas in opstand. Ze zeggen dan 'ik wist niet dat het zo groot werd, dat het die kleur kreeg, enz.' 'Het is moeilijk om de niet wetende burger goed te informeren omdat mensen de achtergronden niet hebben. De burger is niet in staat om beeld te krijgen van de plannen' aldus Chris.

Tot slot verteld Chris dat gemeente Deurne rondom deze problematiek veel contact heeft met Gemert-Bakel. Op die manier willen ze van elkaar leren.

Bijlage 10. Uitwerking interview met Henk Jans, Onafhankelijk voorzitter bij proces gemeente Oirschot, 6 april 2012

Henk Jans is van milieuaris en verricht al sinds lange tijd werkzaamheden voor de overheid. Hij heeft altijd gewerkt voor GGD instellingen als specialist met alles wat betrekking heeft met milieu en gezondheid. Vanuit dat kader is Henk Jans ook betrokken bij de intensieve veehouderij en alles wat daar rondom speelt m.b.t. milieu en gezondheid. Tegenwoordig is Henk Jans zelfstandig ondernemer.

Henk verteld dat door de schaalvergroting van de intensieve veehouderij opeens de gezondheid van de mens op de agenda kwam. De sector begon vragen op te roepen in de maatschappij. Dit had enerzijds te maken met het feit dat er vanuit kennisinstituten steeds meer bekend en zichtbaar werd over de sector en anderzijds door diverse calamiteiten die zich in de sector voordeden. Denk aan varkenspest, vogelgriep, Q-koorts etc.

Deze ontwikkelingen hebben geleid tot de reconstructieplannen. Jarenlang hebben daarvoor mensen om tafel gezeten om plannen uit te denken, in de vooronderstelling dat mensen/burgers meedachten. 'Maar mensen denken niet zomaar aan een onderwerp mee' aldus Henk. Hierdoor werden de plannen niet breed gedragen. 'Dit wordt vaak ontkend door bestuurders, zij zeggen dat ze burgers altijd de mogelijkheid hebben gegeven om te reageren' aldus Henk. Henk vindt dat burgers te passief betrokken zijn geworden. 'Burgers reageren altijd pas als ze zelf geconfronteerd worden'.

De problematiek rondom de sector speelde al landelijk vanuit milieu perspectief. Nu werd daar het volksgezondheid aspect aan gekoppeld waardoor het opeens op de politieke en maatschappelijke agenda stond. Dit werd opgepakt door het burgerinitiatief 'Megastallen Nee'. Zeker in Brabant was dit onderwerp een hot issue. Het riep bij mensen vragen op zoals: Kunnen we zo nog wel met dieren omgaan? dieren opstapelen in flats? En wat betekent dit voor onze gezondheid en leefomgeving? Etc.

Dit hele proces kwam opeens tot een vuurbal uit. Waardoor in allerlei gemeenten in Brabant discussies ontstonden. Hier in Brabant is die discussie opgepakt en alsmaar feller geworden. Henk is toen vanuit de overheid benaderd om te bekijken wat voor gevolgen de intensieve veehouderij nu heeft voor de volksgezondheid. Er kwamen ook individuele zorgvragen vanuit burgers en huisartsen om dit te onderzoeken.

Henk verteld dat er door de migratie van de afgelopen jaren een ontzettende vermenging op het platteland is ontstaan. Allereerst verhuisden mensen verhuisden van stad naar platteland en visa versa. Ook waren er veel boeren die stopten maar vervolgens toch op het platteland bleven wonen. Daarnaast werden agrariërs meer ondernemers. Als je mee wilde als boer was groei de enige mogelijkheid om een redelijke prijs te genereren. De agrariërs produceren voor een wereldmarkt. 'Daarom is het ook meer een Europees en mondiaal probleem geworden' aldus Henk. Deze ontwikkelingen leidde tot meer burgers en grotere agrarische bedrijven in het buitengebied.

In gedachte waren de reconstructieplannen niet verkeerd volgens Henk. De gedachte was om bedrijven weg te halen bij de woongebieden en ze te verplaatsen in LOG's. 'Maar toch werden deze plannen om een of andere reden niet geaccepteerd want overal kom je mensen tegen. Dat communicatietraject rondom de reconstructieplannen is nooit goed verlopen' aldus Henk.

Ambtenaren en bestuurders hebben het in communicatieve zin laten liggen volgens Henk. 'Bestuurders stonden met de rug naar de samenleving en wilde plannen gewoon doorvoeren en op sommige plaatsen ontplofte dit'. Dit was met name in gemeente Oirschot het geval. De samenstelling van groepen in Oirschot varieerde volgens Henk.

Allereerst had je de groep van nieuwkomers die vanuit de stad in het buitengebied zijn komen wonen, zonder goed te realiseren dat het agrarisch gebied was waardoor ze dus tegen zaken aanliepen, bijvoorbeeld stank, waar ze vooraf niet aan gedacht hadden. Daarnaast zijn er ook politieke en maatschappelijke groeperingen die tegen huidige ontwikkeling van de sector zijn. Denk aan partij van de Dieren, Wakker Dier, Varkens in Nood, etc. Zij hameren

voornamelijk op het verbeteren van dierenwelzijn. Echter zijn deze radicale groeperingen op lokaal niveau minder aanwezig.

De derde groep mensen zijn de mensen die van oorsprong wonen in het buitengebied. Bijvoorbeeld kinderen van of gewoon burgers op het platteland. Zij zien hun leefomgeving veranderen, stallen groeien, en worden geconfronteerd met de groei van overlast van die stallen.

De Maatschappelijke onrust wordt veel veroorzaakt door de overlast van geur. Dit wordt volgens Henk niet goed aangepakt. Dit wordt namelijk per gemeente anders aangepakt en is voor burgers vaak ondoorzichtig in elkaar gezet. Daarnaast is het manco dat alle bedrijven individueel op uitstoot getoetst worden. Dit betekent dat op individueel niveau de bedrijven wel voldoen aan de norm maar als collectief is dit nog maar de vraag volgens Henk. Er zou dus een collectieve norm moeten komen.

Ook in gemeente Oirschot speelde de problematiek rondom de intensieve veehouderij enorm. Met name in het kerkdorp Middelbeers. De bedrijven in de directe omgeving groeiden alsmaar groter. 'Een bedrijf stond met de kont in de achtertuin van de burgers' aldus Henk. Daarnaast speelde de gemeente een dubieuze rol in de ontwikkeling van bedrijven. Bijvoorbeeld vergunningen die aangevraagd werden, werden voor andere zaken bestemd, ambtenaren die ook adviseurs rol hadden, etc. Al met al hadden de bewoners in het buitengebied geen vertrouwen meer in wat de gemeente aan het doen was.

De inwoners in het buitengebied van Middelbeers zitten al 10 jaar in het proces. Het gaat hierbij om ongeveer 20 personen bestaande uit zo'n 10 gezinnen. Deze mensen zitten altijd in de stank waardoor ze in de zomer niet buiten kunnen zitten. Daarnaast worden ze geconfronteerd met dagelijks vrachtverkeer wat aan en af komt rijden. Mensen werden daardoor, in hun eigen ogen, ziek. Ze kregen bijvoorbeeld een snotneus en verklaarden dat dat door de intensieve veehouderij kwam. Dergelijke zaken scoorden makkelijk op bijeenkomsten waarop mensen vertelden dat ze last hadden van de intensieve veehouderij. Al met al groeide de verharding en miskening tussen de partijen. Op een gegeven moment herkende men elkaars problemen niet. Met name vanuit de gemeente voelde de burgers zich erg miskent.

Volgens Henk heeft dit ook te maken met het veranderen van het sociale klimaat in de omgeving. Vroeger ging met bij elkaar op de verjaardag of speelden ze eens per week een potje kaartten. 'Al dat soort dingen kwam door de problematiek onder druk te staan waardoor mensen, en zelf families onderling, uit elkaar groeiden' aldus Henk. De bewoners zijn niet tegen het feit dat er varkens gehouden worden. Ze willen alleen dat het begrensd wordt. Grenzen op basis van; dit is economisch noodzakelijk, en dit is sociaal en maatschappelijk wenselijk.

De gemeente heeft deze groep burgers in de steek gelaten volgens Henk. 'Zij werden weggezet als schreeuwerige mensen terwijl ze echt wel problemen hebben' aldus Henk. Wat de mensen misten van de gemeente was een complimente of je schouderklopje. Daarentegen schoot de gemeente altijd in de verdediging en was het belang van de boer groter dan het belang van de burgers. Gemeenten waren bijvoorbeeld bang voor planschade vanuit de boeren. Het juridische belang was dus groter dan het maatschappelijk belang. Daarnaast moesten burgers maar zelf uitpluizen hoe het juridisch in elkaar zit en wat de rechten zijn. Ondertussen werd er door de gemeente niet gehandhaafd. Bijvoorbeeld met de klachten die burgers telefonisch doorgaven werd niets gedaan.

Volgens Henk zitten veel bedrijven/boeren in een isolement. Er wordt alleen nog maar met soortgenoten gesproken en te weinig met de omgeving. De branche (ZLTO/LTO) heeft de boeren onvoldoende gestuurd om hen te helpen zich in de omgeving te legitimeren om op deze manier te ondernemen. Henk is van mening dat er meer moderne bedrijven moeten komen. 'Het is de strijd waar de boer in zit. Enerzijds om een verantwoord duurzaam product te maken en anderzijds de maatschappij die wenst dat het landschappelijk ingepast moet zijn'.

Al deze problematiek speelde in Middelbeers heel erg. Het feit dat de burgers zich niet gehoord voelden escaleerde. Er kwamen verwijten naar wethouders omdat men het gevoel had dat de boeren alles voor elkaar kregen bij de ambtenaren en het bestuur. Daarbij komend feit was dat de raad van de gemeente Oirschot niet alleen bepaald werd door die 20 bewoners in het buitengebied van Middelbeers die zich ernstig zorgen maakten over de ontwikkeling van de intensieve veehouderij. De

burgers voelde zich dus niet voldoende vertegenwoordigd in de gemeenteraad. De mensen in de dorpen maakten zich stukken minder zorgen over deze ontwikkelingen dan de mensen in de buitengebied.

Daarbij veranderde het politieke klimaat van het bestuur van gemeente Oirschot. Daar waar het vroeger altijd een sterk agrarische katholiek bestuur had is dit nu aan het veranderen. Andere politieke partijen komen in de politiek die andere gedachten hebben. Dit zorgde er voor dat de raad vaak zaken goedkeurde waarbij ze geen idee van hadden wat ze nu precies hadden goedgekeurd.

Op een gegeven moment waren de mensen het helemaal zat. Toen kwam de uitzending van Zenbla. Want dit spanningsveld tussen burgers, gemeente en boeren was natuurlijk interessant voor onderzoeksjournalisten. De Zenbla uitzending zette alles op z'n kop. Het spanningsveld zat hem voornamelijk in het niet begrijpen en uitdagen en elkaar. Henk verwijt in deze de overheid van de puur defensieve houding. Echter stelt hij dat dit niet alleen rondom de intensieve veehouderij is. 'Handhaving is altijd heel sterk defensief, de overheid heeft het nooit verkeerd gedaan'.

Inmiddels stonden de partijen zo lijnrecht tegenover elkaar waardoor ze niets meer met elkaar te maken wilde hebben. Dat was uiteindelijk het resultaat van Zembla. 'Geen oplossing, maar de bijl erin'. De partijen stonden volledig op afstand van elkaar waarbij de burgers zich volledig miskend voelden door de gemeente.

Hierop volgde een informatieavond/een open panel discussie. Hieraan deden onder meer de voorzitter van ZLTO, een gedeputeerde, voorzitter van landelijk gezondheids onderzoek mee. Bij deze bijeenkomst waren zowel boeren als burgers aanwezig. De panel leden waren alleen maar voor eigen parochie aan het preken. Zo probeerde de voorzitter van ZLTO alleen maar de boeren te paaien, en etc. Deze avond leidde daardoor alleen maar tot nog meer versterking van de gevoelens.

Vervolgens is de GGD mensen in het gebied gaan benaderen om te bekijken wat er precies op het gebied van gezondheid speelt. In deze was de GGD niet helemaal onafhankelijk omdat de GGD een adviserende rol naar gemeenten heeft. Een GGD wordt ook betaald door gemeenten dus in feite is er een gezamenlijk belang. Toen Henk bij de burgers kwam voelde zij zich eindelijk serieus genomen in hun klachten. 'Mensen hadden klachten maar je ziet ze niet, zelfgerapporteerde klachten' aldus Henk. Deze klachten zijn genoteerd waardoor mensen zich eindelijk serieus genomen voelden. Mensen werden bevestigd in hun problemen.

Inmiddels had Henk ook al gesprekken met het ZLTO gehad. Hij adviseerde het ZLTO er gewoon eens van uit te gaan dat de klachten van de bewoners waar zijn. 'Neem geen defensieve houding aan; bewijs het maar eens'. Vervolgens kwam uit het onderzoek niet echt een duidelijk resultaat. Er was wel een kleine verhouding tussen enkele klachten en de omgeving waarin de mensen verkeerden maar deze was zo klein dat er niet een duidelijke relatie was tussen de klachten van bewoners en de intensieve veehouderij.

Hierdoor zei de ene partij. 'Zie je wel er is een relatie'. En de andere partij zei 'zie je wel er is geen relatie'. Dit schoot dus niets op. Henk adviseerde het ZLTO nogmaals de klachten van de bewoners serieus te nemen omdat er dan weer een basis was om bij elkaar te komen. 'Geen discussie meer over de klachten maar gewoon om tafel gaan zitten en luisteren wat er nu eigenlijk leeft. 'Laat ze hun gal spuien en haal daar dat gene uit wat ze willen en kijk of jullie daar als branche iets aan kunnen doen'. Uiteindelijk was het doel om de twee groepen dicht bij elkaar te brengen.

De bewoners hebben twee harde eisen. Een boer, die met de "kont" in de tuin van de burens staat moet weg omdat daar continue overlast van is. En de andere wens is dat twee bedrijven in de omgeving niet meer verder mogen groeien. Dit speelde zich overigens af in een verwevingsgebied. Het kromme was dat burgers in extensiveringsgebied woonden en dat de overkant van de straat verwevingsgebied was.

Op dit moment willen de bewoners niet met de boeren om tafel. Daar is de emotie nog te diep voor volgens Henk. Echter moeten mensen op een gegeven moment wel iets doen. Uitbreidingen gaan door dus mensen moet iets.

Op dat moment is Joep van de Ven (ambtenaar van de provincie Noord-Brabant) bij de bewoners langs gegaan om te bemiddelen. Hij is daar aan de keukentafel gaan zitten. Dit vindt Henk communicatief gezien een goed middel. 'De keukentafel is een goed middel om mensen uit hun formele kader te halen, benaderen in hun eigen omgeving zorgt ervoor dat mensen kunnen zeggen wat ze willen'. Joep heeft dat proces "masserend" aangepakt. Hij kende de mensen daar en heeft op een gegeven moment gewoon aangebeld en gevraagd 'Wat speelt er nu precies'? Niet vanuit zijn ambtelijke functie met een bepaalde opdracht maar gewoon vanuit zijn eigen maatschappelijke betrokkenheid.

Vervolgens is Henk naar voren geschoven om als onafhankelijke partij het proces tussen de twee partijen (bewoners en ZLTO) te begeleiden. Henk heeft daar geen enkel belang. Alleen dat er een oplossing komt vanuit volksgezondheid. 'Mensen moeten elkaar niet kapot maken, dat is geen leven' aldus Henk. 'Die groep mensen waarom het gaat bestaat uit ongeveer 20 personen/10 gezinnen. Daarnaast ging het om 5 bedrijven waarvan er 3 echt in de picture stonden'.

De boeren zelf konden niet met de burgers om tafel gaan zitten. De burgers wilden dit niet met de boeren. Het ZLTO kreeg de opdracht om te peilen hoe de boeren er in zaten. Tevens moesten zij de boodschap meenemen dat dit niet de manier was om verder te gaan. 'Kies niet de weg van de weerstand maar stel jezelf ook kwetsbaar op'.

Allereerst is Henk alleen met de bewoners om tafel gaan zitten. Vervolgens met ZLTO en Joep van de Ven van de provincie Noord-Brabant. De vraag hierbij was: Hoe kunnen we tot een oplossing komen? De provincie Noord-Brabant kon in de ogen van de bewoners weinig meer fout doen door het goede werk van Joep.

Er werd geaccepteerd dat het ZLTO met de boeren in gesprek zou gaan. Er zou nagedacht worden over hoe je tot een duurzame veehouderij komt en hierin zouden de protesten van de burens ook meegenomen worden. De bewoners hadden al concrete uitgangspunten. De overlast moest omlaag. Voornamelijk geuroverlast. Een bedrijf moest weg, en twee bedrijven mochten niet meer groeien. Het ZLTO zou een proces op gang zetten wat uiteindelijk zal leiden tot duurzame bedrijven.

In dit proces ontbrak de gemeente. De bewoners wilde de gemeente ook niet betrokken hebben in dit proces vanwege wat er allemaal gebeurd was. Uiteindelijk is er middels een keukentafelgesprek toch geprobeerd om de gemeente te betrekken. De burgemeester had zichzelf namelijk uitgenodigd om een keukentafelgesprek te houden. Toen hebben de burgers voor de eerste keer de ruimte gekregen om te spuien. Duidelijk werd dat er geen vertrouwen was naar de gemeente toe. Dat de gemeente daar was, was een eerste goed zet volgens Henk. Echter als er geen vertrouwen is dan kun je zoveel communiceren wat je wilt maar dan heeft het geen zin. 'Bij wantrouwen escaleert het alleen maar. De vraag is hoe kom je nu weer tot begrip en vertrouwen?

De gemeente dacht: we zijn een keer op bezoek geweest en dat is het goed geweest. 'Vertrouwen komt te voet en gaat te paard' aldus Henk. Zoiets kost veel meer tijd. De gemeente neemt de bewoners nog steeds niet serieus. In eerste instantie wilde de gemeente het gesprek ook voeren op het gemeentehuis. Maar de bewoners wilde dit perse thuis aan de keukentafel doen. Uiteindelijk hield de gemeente zich niet aan de afspraken. Zo beloofden ze bij een volgende bijeenkomst allerlei stukken zouden liggen, maar vervolgens lagen er geen stukken. Daarnaast werd er door de gemeente niets gedaan met adviezen van de GGD. Al met al werden afspraken niet nagekomen en nam de gemeente beslissingen zonder rekening te houden met lokale wensen. 'Ze willen generiek beleid en geen uitzonderingen' aldus Henk. 'Daarbij wordt er ook veel te veel om heen gesproken door ambtenaren en bestuurders'. Hierdoor werden burgers maar ook Henk uitgespeeld. Henk krijgt nu vaak verwijten dat hij te veel het belang van de bewoners nastreeft en niet meer onafhankelijk is terwijl Henk er met de opdracht zit om de partijen bij elkaar te brengen. Ook met boeren erbij.

Momenteel loopt het een beetje vast volgens Henk. Wat aan de keukentafel besproken wordt moet niet publiek worden. Ergernissen moeten uitgesproken kunnen worden. De gemeente gaat achter Henk's rug om de GGD bellen om te zeggen dat Henk tegen de gemeente is en dat hij niet onafhankelijk is. 'Hierdoor zijn ze de boel aan het verzieken'. Henk wordt betaald door ZLTO. Dus als hij partij voor de bewoners zou kiezen dan zou dat erg vreemd zijn. 'Het is jammer dat dit nu een rol gaat spelen' aldus Henk.

De gemeente kan laten zien door een onafhankelijk persoon aan te stellen dat ze mee willen werken. 'Je moet je kwetsbaarheid willen laten zien maar dat gebeurt niet'. Volgens Henk gaat iedere partij te veel met haar eigen agenda naar huis. Daarnaast wordt er ook geen verwachtingenmanagement naar elkaar uitgesproken en is de gelijkwaardigheid niet voldoende gegarandeerd volgens Henk. 'De intentie om het voor die mensen op te lossen is er niet'.

Dit begint volgens Henk met het accepteren van het feit dat er verschillende belangen zijn en dat niet continue onderwerp van gesprek te maken. Waar gaan we voor? Wat willen we? En dat zou in een plan vastgelegd moeten worden verteld Henk. De derde stap is vervolgens hoe daar te komen? Dat wordt volgens Henk te veel verstoord. De overlast is er nog steeds en er vindt niet voldoende handhaving plaats. De gemeente gaat te veel voor haar eigen belang volgens Henk. 'Het belang van gemeenten ligt op hoger niveau dan het belang van de bewoners en dat botst. De veehouders laten zich voornamelijk leiden door het plan van de gemeenteraad. Zij willen gelijke kansen als andere boeren. Hierdoor gaat het volgens Henk heel lastig worden.

Als boeren het namelijk op lokaal niveau anders moeten gaan doen, dan kost dat geld. Dat is een uitdaging die niet makkelijk is volgens Henk. 'De wil moet er bij allemaal zijn om dat te willen bereiken'. 'Het kan, men wil, maar de urgentie wordt niet door iedereen gevoeld'.

Volgens Henk is dit een proces waar continue over gesproken dient te worden. 'dit moet aan de keukentafel dichtgetimmerd worden en de gemeente speelt daar momenteel een dubieuze rol in'.

Het gevaar is dat het radicaliseert volgens Henk. Dat partijen aan de keukentafel overgaan tot radicalisering. 'Individueel zijn dan in staat om bijvoorbeeld de boel in de fik te steken'. De provincie speelt in deze een goede rol volgens Henk. 'De menselijke manier, niet de ambtelijke manier'.

ZLTO heeft met de boeren een plan opgesteld en is besproken met de bewoners. En dat zien ze ook wel zitten. Er is dus wel iets waarvoor ze gaan.

Henk denkt dat uiteindelijk niet alle bedrijven overleefd blijven. Van Doorn is een goede aanzet. Het moet alleen niet alleen een ambtelijke afstandelijke commissie zijn. 'Het staat te ver van mensen af'. Volgens Henk is het belangrijk dat als je deze visie wil doordragen dat de oplossing ook grotendeels ligt bij de retail en bij de consument. Ook deze zouden dus veel meer betrokken moeten worden bij Van Doorn. 'Het opvoeden van.. betekent niet alleen de boer opvoeden maar ook de burger die in de stand woont'. De consument moet weten dat het op het platteland niet goed gaat en dat ze moeten overschakelen op een verantwoord stukje vlees. 'Dus enerzijds aan de bovenkant werken (retail/consument) en aan de andere kant ook aan de onderkant (de boer en zijn omgeving). Met name het ZLTO en andere branche organisaties hebben de taak om haar leden op te voeden'.

Bijlage 11. Uitwerking interview met Geert Schmitz, strateeg, gemeente Peel en Maas, Noord Limburg, 17 april 2012

Geert Schmitz is strateeg bij de gemeente Peel en Maas (Limburg). Met hem is een interview afgenomen om te inventariseren hoe andere gemeenten omgaan met het betrekken van burgers in hun beleid en/of organisatie. Er is voor gemeente Peel en Maas gekozen omdat gemeente Peel en Maas in mijn optiek erg vooruitstrevend en vernieuwend met dit proces bezig is.

Geert Schmitz is strateeg binnen de gemeente Peel en Maas en vormt een team bestaande uit 6 personen. Van deze 6 personen vervullen drie de rol van strateeg, 1 persoon vanuit communicatie en daarnaast zijn ook de directeur en de directiesecretaris van de gemeente binnen dit team actief. Als team proberen ze de ontwikkeling van de organisatie aan te jagen en toekomstgericht te denken.

Volgens Geert is overheidscommunicatie altijd gericht op beheersbaarheid waarbij burgerparticipatie het belang van het systeem is. 'De overheid probeert de burger naar de overheid te trekken. Bij de individuele burger lukt dit nog wel maar een hele gemeenschap lukt niet'.

Volgens Geert zijn bijna alle overheidsorganisaties gericht op het beheersen van processen zonder echt toekomstgericht te denken. Gemeente Peel & Maas heeft enkele jaren geleden het proces van zelfsturing ontwikkeld.

Bij zelfsturing gaat het volgens Geert niet om het idee om de burger te laten participeren in de gemeente. 'Geen burgerparticipatie maar een kern die een eigen identiteit heeft'. Geert noemt dit de leefwereld. 'Er is een leefwereld die een eigen identiteit heeft'. Oftewel een gemeenschap die vanuit de eigen leefwereld tegen de zaken aankijkt.

De belangrijkste vraag die Geert zichzelf hierbij stelt is: 'Hoe kunnen we ervoor zorgen dat er zich een gemeenschap ontwikkelt zonder dat de overheid die voor de voeten loopt. Want de normale weg die de overheid bewandeld is: 'We moeten iets doen waarbij we de burger zo ver krijgen dat hij doet wat wij graag willen' aldus Geert.

Geert stelt 'Hoe zorgen we ervoor dat er een gemeenschap ontstaat, die uit het idee dat er een gemeenschap is, vanzelf een aantal dingen oplost. Bijvoorbeeld een gemeenschap die zelf het lokale gemeenschapshuis exploiteert. Een gemeenschap die zelf met oplossingen komt voor rond hangende jongeren, etc. De gemeente Peel & Maas is een van de weinige gemeenten in Nederland die werkt volgens het principe zelfsturing. 'In Amsterdam is dit niet uit te leggen' aldus Geert.

De vraag is hoe dit in gemeente Peel en Maas zo ontstaan is? Daarvoor gaat Geert een tijdje terug in de tijd.

In de jaren '70 kwam de emancipatie op gang. Er kwamen in die tijd veel antigroepen. Voornamelijk groepen die zich afzetten tegen degene die de "baas" waren. Dus ook tegen overheidsinstanties zoals gemeenten. In gemeente Peel en Maas, toen gemeente Helden, ontstonden in de dorpen antigroepen die tegen het beleid van de gemeente waren. Die ontstonden in de vorm van dorpsraden.

De politiek van toenmalig gemeente Helden speelde hier slim op in door vast te stellen dat de gemeente deze dorpsraden moest infiltreren om ze vervolgens van de gemeente zelf te maken.

De gemeente zei dus: We gaan dit reguleren. Er werd een verordening op dorpsraden gemaakt. Dit betekende dat dorpsraden ook op andere plaatsen opgericht konden worden, dat de gemeente kon bepalen wat er op de agenda van deze dorpsraden stond, hoe vaak deze overleggen plaatsvonden, welke organisatievorm deze dorpsraden hadden en dat de gemeente altijd kon aanschuiven tijdens vergaderingen van deze dorpsraden.

Overigens werden deze dorpsraden tegelijkertijd met gemeentelijke verkiezingen gekozen door de burgers.

'Hiermee werd machtsverhouding tussen gemeente en het dorp maar weer eens bevestigd' aldus Geert.

Wat gebeurde er toen? Overal ontstonden dorpsraden die waren gefocust op de openbare ruimte. Als vervolgens het ene dorp iets wilde realiseren dan wilde het andere dorp dit ook. Met deze plannen kwamen ze dan naar de gemeente die moest bepalen of iets wel of niet zou doorgaan. In de meeste gevallen kregen de dorpsraden vanuit de gemeente een 'Nee' te horen.

'Hoe vaker de dorpsraden kwamen, hoe meer ze wilden, hoe vaker ze nee kregen te horen' aldus Geert. Wanneer deze dorpsraden dan terug moesten keren naar hun dorp werden ze vaak aangezien voor "gekke henkie" omdat ze toch niets voor elkaar kregen. Hierdoor werden de dorpsraden steeds meer in zichzelf gekeerde mensen die voortdurend klaagden over de gemeente. Volgens Geert hadden ze ook geen ander perspectief.

Volgens Geert werken veel dorpsraden nog altijd op deze manier. 'Volledig gericht op burgparticipatie en met de vraag: wat krijg ik van de overheid?' aldus Geert.

Op een gegeven moment kreeg toenmalig gemeente Helden in de gaten dat dit niet ging werken. Steeds minder mensen stelden zich verkiesbaar voor de dorpsraden. 'Dit toonde dus ook wel het faillissement van de dorpsraden aan'. De verkiezingen voor de dorpsraden zijn toen ook opgehouden.

In de jaren '90 heeft gemeente Helden toen tegen haar burgers/dorpsraden gezegd. 'Houdt eens op met als je een probleem hebt om meteen naar de wethouder/gemeente te lopen. Draai je eens om en ga eens eerst naar je buurman toe, en ga hem eens vragen wat hij graag wil en wat de gezamenlijke ambitie is'.

Hierdoor is eind jaren '90/begin 2000 een systeem op gang gekomen wat men in de gemeente Peel en Maas zelfsturing is gaan noemen. Dit betekent dat de gemeente de dorpen vroeg om plannen te maken voor het dorp. Hierbij moesten ze ook plannen opnemen die normaal gesproken door de gemeente werden uitgevoerd. Vervolgens gaf de gemeente een oordeel over de plannen bijvoorbeeld. We gaan deze plannen over 1 jaar, 5 jaar, 10 jaar of helemaal niet realiseren. Het was vooral het idee dat het niet om de dorpsraad moest gaan maar voornamelijk om het dorp en over wat daar gerealiseerd kan worden.

De gemeente Peel en Maas besloot voor deze aanpak de Verordening op dorpsraden, zoals die in de jaren 70 was opgesteld, in 2003 af te schaffen. De gemeente zei hierbij 'we geven onze machtspositie af door de verordening in te trekken'.

Dit betekende voor de rol van de gemeente het volgende:

De gemeente ging dorpsraden **dereguleren**: Door de verordening in te trekken waren dorpsraden niet meer gebonden aan diverse regels.

De gemeente ging dorpsraden **desorganiseren**: De gemeente maakte geen afspraken meer met de dorps raden. Er kwam meer vrijheid. De organisatievorm was vrij.

De gemeente ging dorpsraden **depolitiseren**: De gemeente haalde de politieke macht weg uit de dorpsraden. Dus als de gemeente aansloot bij deze dorpsraden dan was de gemeente een gelijkwaardige partner.

In principe gebeurde dus precies het omgekeerde van wat er in de jaren '70 was ontstaan. Volgens Geert kwam de gemeente op deze manier goed in gesprek met een dorp.

Dorpsraden veranderden in de gemeente Peel en Maas in dorps overleggen en het zelfsturingproces werd in werking gezet. Dorps overleggen moesten een communicatieve rol aannemen. Dat betekende dat dorps overleggen moesten meedenken met het proces. Als er bewoners in het dorp waren die ergens anders over dachten dan was het de taak van de dorps overleggen om met die personen in gesprek te gaan.

Zo werden dorpsgesprekken georganiseerd door de desbetreffende dorps overleggen. Inwoners werden opgeroepen om zoveel mogelijk mee te komen praten over de toekomstplannen van het dorp voor de komende 10 jaar. Dit is volgens Geert de basis geweest voor het zelfsturingproces.

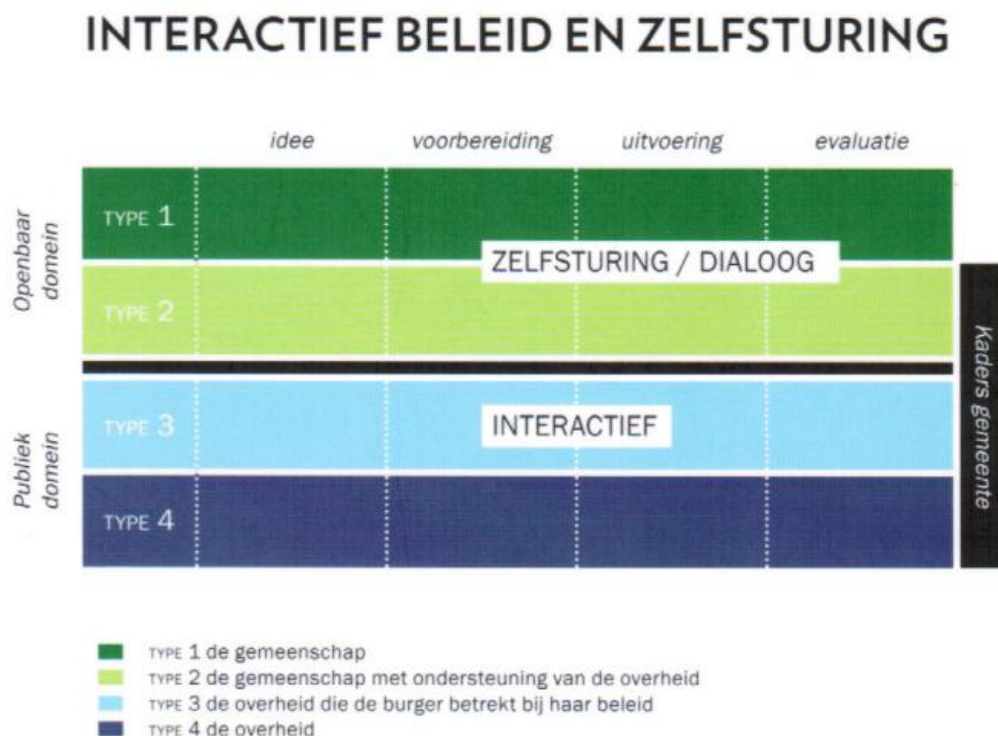
Een van de opvallende dingen was dat aan deze dorpsgesprekken ook agrariërs participeerden. Dit speelde zich af in de tijd dat 50% van de boeren was gestopt (omstreeks 1995-2000). De dorpelingen dachten dat ze zich aan de boeren moesten passen zodat de boeren groter konden worden en konden overleven. Terwijl de boeren zeiden: 'Waar hebben jullie het over? Wij snappen heel goed dat wij onze stank zoveel mogelijk moeten beperken etc. etc.'. 'De mindset was dus totaal andersom dan dat die momenteel in Brabant is' aldus Geert. 'De boeren waren verder in het denken van de kwaliteit moet beter'.

Geert onderscheidt 3 verschillende niveaus waarin drops overleggen plannen maken en uitwerken.

1. Macro niveau → Het dorp begint met het maken van een meerjaren plan. Voert trajecten uit, evalueert deze en begint vervolgens opnieuw.
2. Meso niveau → Het maken van de plannen.
3. Micro niveau → Het uitvoeren van de plannen.

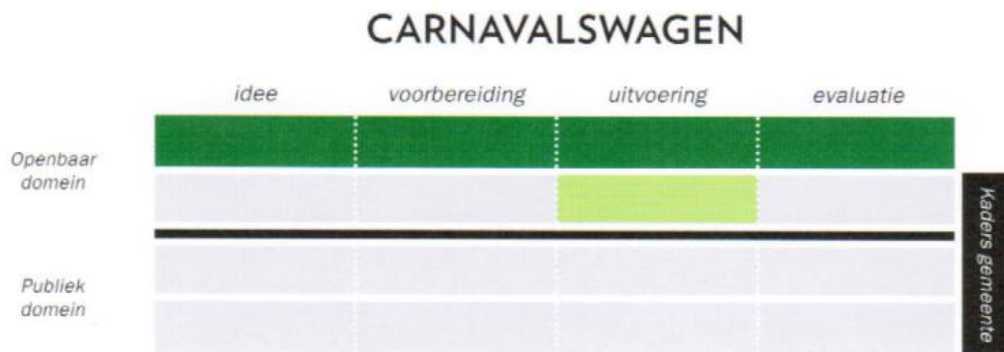
Dit leidde bijvoorbeeld tot 20 concrete projecten. In de beginfase waren ongeveer 6 van deze projecten van het dorp zelf en de rest van de gemeente. Tegenwoordig zijn er bij wijze van spreken 6 van de gemeente en de rest van het dorp. De mindset is dus helemaal gedraaid volgens Geert. Dit zorgt ervoor dat burgers heel betrokken zijn bij de ontwikkeling van projecten in het dorp.

De gemeente Peel en Maas brengt dit proces in kaart met onderstaande afbeelding.

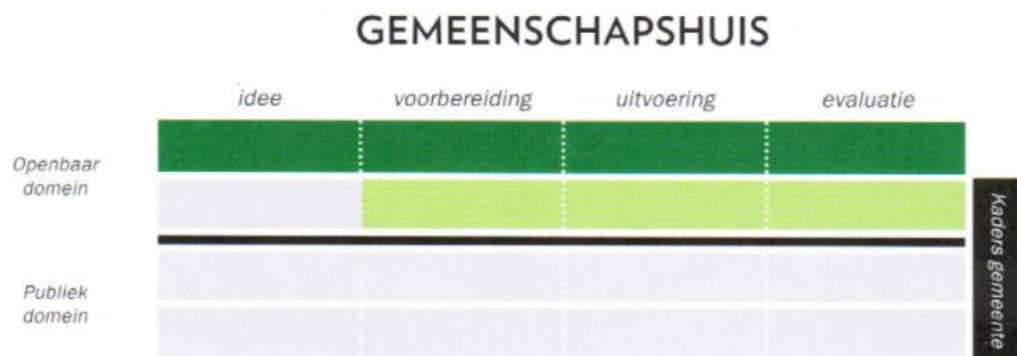

Volgens Geert zijn er 4 typen te onderscheiden welke weer te verdelen is in twee werelden. De leefwereld en de systeemwereld. De leefwereld is die van het openbaar domein waar de gemeenschap dingen kan realiseren met elkaar of met hulp van de overheid. Aldus Type 1 en 2. Het publieke domein is de systeemwereld van de overheid waarbij de overheid burgers vraagt in sommige gevallen mee te denken of waar de overheid in sommige gevallen zelf beslist. Type 3 en 4.

Hieronder enkele voorbeelden van hoe dit proces in elkaar zit.

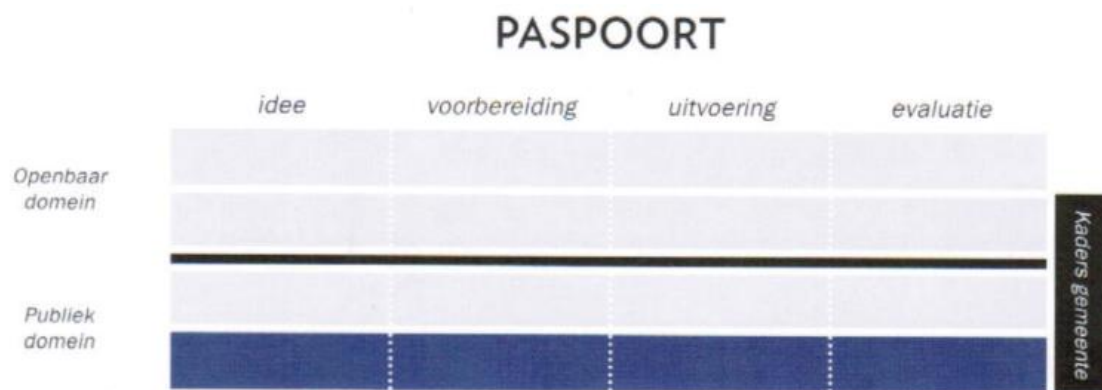
Bij de bouw van een carnavalswagen is het idee van het dorp zelf. Daar waar burgers in de uitvoering, wellicht in financiële zin, hulp nodig hebben van de overheid springt de gemeente bij. Het lichtgroene vakje geeft type 2 aan: De gemeenschap met ondersteuning van de overheid.

Bij een ontwikkeling van een gemeenschapshuis gaat dit proces al iets anders. De gemeenschap geeft aan dat er behoefte is aan een gemeenschapshuis. Vervolgens schuift in de voorbereiding en uitvoeringsfase de gemeente aan om te faciliteren en te ondersteunen (fase 2 de gemeenschap in ondersteuning van de gemeente. Tot slot wordt een dergelijk project gezamenlijk geëvalueerd.

Wanneer een gemeente ontdekt dat een kruising onveilig is moet dit aanpak worden. Vaak zijn er in de omgeving al allerlei ideeën om dit onveilige kruispunt aan te pakken. In de voorbereidende fase is het dan ook nuttig om burgers te betrekken om op die manier ideeën op te doen en draagvlak te creëren (type 3 de overheid die de burger betreft bij het maken van beleid).

Het laatste voorbeeld is een voorbeeld waarbij de overheid beslist. Dit is het voorbeeld bij de aanvraag van een paspoort. Hierbij beslist de gemeente hoe dit aangepakt wordt en worden dus geen burgers betrokken.

Geert verteld dat er af en toe bij de dorps overleggen wel gemeente ambtenaren aansluiten. 'Meestal is technische kennis in het dorp zelf wel aanwezig, je staat er van te kijken hoeveel kennis er al zit. Er zijn altijd wel mensen bij die ergens iets van af weten' aldus Geert.

Geert verteld dat deze werkwijze een totaal andere manier van werken vereist van ambtenaren. 'Ambtenaren hebben voor een bepaald beroep geleerd en werken op basis van hun professionaliteit. Om die omslag te maken is erg lastig' aldus Geert. Daarnaast verteld Geert dat het ook een enorme omslag bij de politiek (wethouders en raad) vereist.

'Mensen zijn altijd gewend om problemen bij de overheid neer te leggen, en de overheid was gewend om vervolgens de problemen op te lossen. Er komen steeds meer problemen naar de overheid en we proberen steeds harder te werken om deze op te lossen maar ondertussen worden de problemen steeds groter' aldus Geert.

Volgens Geert zit de essentie in wat verandert moet worden bij de organisatie van de overheid. Hiermee bedoeld hij ook maatschappelijke organisaties zoals scholen, politie en woon coöperaties. 'Onderwijs wordt bijvoorbeeld helemaal gestuurd door de overheid. In feite zijn het dus uitvoeringsorganisaties van de overheid'.

Rond 2000 zag de politiek de dorps overleggen als gelijkwaardige partijen. Hierdoor liepen raadsleden en wethouders tegen het probleem aan dat mensen uit dorps overleggen wethouders begonnen te claimen. Ze zeiden 'jij moet zorgen dat dit gebeurt, etc. Dit heeft 4 jaar ruzie maken gekost. Geert is van mening dat de politiek af en toe van de problemen af moet blijven. 'Iedere gemeenschap heeft recht op enkele problemen. Als je het recht op het probleem afneemt dan ontnemen je ook het recht om te leven' aldus Geert.

Als er een probleem is dan is het nooit de vraag: Overheid wat ga je doen? De eerste vraag is altijd: Overheid waarom had je dat probleem niet kunnen voorkomen? Tegen die trend in hebben de wethouders en raadsleden in Peel en Maas gezegd: 'We blijven van de problemen af'. We geven het dorp de ruimte om te formuleren wat ze willen'. Niet gebaseerd op de problemen maar op wat ze willen. Wethouders kregen de taak om hierin mee te denken. Dit betekende dat wethouders met dorps overleggen gingen meedenken en ook aan tafel gingen zitten. Niet als wethouders maar als buurman/burger

Volgens Geert is op basis daarvan de omslag gemaakt in Peel en Maas. Desondanks is er tot op de dag van vandaag nog altijd een probleem in gemeente Peel en Maas. Sinds enkele jaren is gemeente Peel en Maas een fusie gemeente. Dit betekent dat veel ambtenaren bij elkaar zijn gezet die zich allemaal willen bewijzen. Er worden dus weer allerlei dingen bedacht die 'de gemeente' vindt die nodig zijn waar burgers op af moeten komen. Dus in feite is de gemeente weer een beetje bezig om de burgers zich weer te laten oriënteren op de gemeente. Volgens Geert heeft weer een negatief

effect op het proces. Het allerbelangrijkste is volgens Geert dat de overheid, maar ook maatschappelijke organisaties, leren te reflecteren op hun eigen handelen.

In 2011 heeft Geert Schmits een essay geschreven over meervoudigheid in het openbaar bestuur. De Titel van dit essay heet 'Gebruik gezond verstand'.

Geert beschrijft in dit essay een nieuwe manier van denken van overheden om in de toekomst problemen te voorkomen. Geert is namelijk van mening dat momenteel het beleid van de overheid er is op gericht om problemen aan te pakken. Dat wil volgens Geert zeggen dat de overheid problemen probeert te tackelen. 'Feitelijk zijn we dan het verleden aan het besturen' Aldus Geert. In zijn essay beschrijft Geert hoe we in een toekomst terecht kunnen komen die door ons zelf gewenst wordt.

Geert legt dit uit aan de hand van onderstaande afbeelding. Uitleg van deze afbeelding is deels overgenomen uit het boek.

Allereerst heb je de autoritaire sturing van de overheid. Dit is de politie, justitie, openbare orde, belasting etc. Hierbij heeft de overheid het recht om te handhaven. Als dit niet zou gebeuren dan wordt het buiten een zootje volgens Geert. Iedere burger heeft recht op een zekere bescherming van de overheid.

Naast de positie van autoritaire overheid bestaat de positie van regelgestuurde overheid. Gelijkheid en rechtvaardigheid zijn hier uitgangspunten. De overheid maakt heel veel regels die in dit deel thuishoren. Denk aan ruimtelijke ordening, de economie, de infrastructuur, de sociale zekerheid, etc. De overheid verwacht dat de burgers zich aan de regels houden. Zij doet daarvoor haar best door de burger zo goed mogelijk bij het opstellen en uitvoeren van die regels te betrekken.

De nieuwe laag die er volgens Geert bij moet komen is de laag van communicatieve zelfsturing. De communicatie overheid vraagt om verhoudingen waarbij de regels overboord gaan, dat wil zeggen in het communicatieve deel gaan we niet uit van regels maar van gelijkwaardigheid van partijen. Dus letterlijk **deregulering**. Een tweede element is dat overheid en gemeenschap zich ontmoeten op basis van gelijkwaardigheid. Dat betekent dat de politiek haar macht terug trekt. Oftewel **depolitisering** vanuit het perspectief van de indirecte democratie. Een derde element is de overlegvorm. Zoals eerder aangegeven gaat het om op overeenstemming gericht overleg. Daar passen geen structuurafspraken bij. Het derde kenmerkend element van de communicatieve overheid is dus **desorganiseren**. De kwaliteit van de dialoog vormt de basis. Vaste regels gebaseerd op machtsverhoudingen verdwijnen. Kennismacht is er ook niet. Een gemeenschap is hoog opgeleid waardoor kennis al vaak aanwezig is.

Volgens Geert zijn er een heleboel ambtenaren die het onderste gedeelte (handhaving) goed kunnen. Daarnaast zijn er ook een heleboel die het middelste ook goed kunnen (regels nakijken). Het doel is om meer ambtenaren te hebben die in de bovenste laag zitten (dialoog opzoeken).

Geert is van mening dat de overheid heel erg bezig is om te laten zien dat burgers de overheid nodig heeft. 'Commerciële economie snappen ze bij de overheid wel'.

Momenteel zit gemeente Peel en Maas nog middenin het proces van zelfsturing. Voornamelijk het proces van de eerste stapjes, daarop moeten we infiltreren' aldus Geert.

Bijlage 12. Uitwerking interview Theo van de Ven, ambtenaar ruimtelijke ontwikkeling gemeente Oirschot, 25 april 2012

Sinds 2009 is gemeente Oirschot bezig met de ontwikkeling van LOG's. Toen naar aanleiding van het burgerinitiatief 'Megastallen Nee' veel ophef ontstond over de intensieve veehouderij besloot de gemeente Oirschot in april 2011 om te komen tot een visie op de intensieve veehouderij die uit moest monden in concrete regels voor de intensieve veehouderij. Dit hebben ze destijds in hun programma 'plattelandontwikkeling' opgenomen.

De gemeente Oirschot voelde zich verplicht om 'iets' te vinden van de intensieve veehouderij. Er was een hoop onduidelijkheid. Zowel voor de burgers als voor de boeren. Een duidelijke visie en richting van de gemeente over hoe om te gaan met de intensieve veehouderij zou wat de gemeente betreft wenselijk zijn.

'Het onderwerp lag gevoelig bij boeren en burgers' aldus Theo. De onrust bij de burgers nam toe door onder meer de Q-koorts en ook boeren waren ongerust omdat zij steeds vaker weggezet werden als criminelen. 'Omdat het een gevoelig proces was wilde de gemeente Oirschot iedereen meekrijgen' aldus Theo. 'Burgers hebben jaren overlast waar niets aan is gedaan. Daarnaast hebben boeren al jaren plannen waar ook nog niets mee gedaan is. De gemeente was er zich van bewust dat goede communicatie en het betrekken van alle partijen in het proces erg belangrijk was'.

Door al deze ontwikkelingen is, zoals gezegd, gemeente Oirschot in april 2011 gestart met het vormen van een visie omdat de gemeente Oirschot eigen verantwoordelijkheid erg belangrijk vindt. 'Met gezond boeren verstand kun je een heel eind komen, en een goede inschatting maken waar 'Van Doorn en de gezondheidsraad uit zouden gaan komen' aldus Theo.

Het doel was om niet eerst een visie te maken en dan het publiek te betrekken, maar om eerst het publiek te betrekken en te horen wat de mensen te vertellen hadden legt Theo uit. Vervolgens werd er pas een de slag gegaan met het schrijven van de visie. Voor dit proces is destijds een plan van aanpak gemaakt, welke na te lezen is op de website van de gemeente Oirschot.

De gemeente Oirschot heeft in mei 2011 drie workshops georganiseerd. De eerste voor de ongeorganiseerde burger. De tweede voor de boeren en aanverwanten uit de agrarische sector (bijvoorbeeld adviseurs). En de derde voor de georganiseerde burgers. Bijvoorbeeld burgers van Brabantse milieu federatie of actiecomités zoals Megastallen Nee etc.

Tijdens deze workshops konden mensen vertellen hoe zij tegen de intensieve veehouderij aankeken en hoe zij het graag anders zouden willen zien. Deze workshops werden begeleid door ambtenaren van de gemeenten. Tevens was bij deze workshops een klankbordgroep van de gemeente aanwezig. Deze klankbordgroep bestond uit leden van het gemeenteraad bestuur. Van iedere fractie zat er een persoon in deze klankbordgroep. Besloten werd dat deze klankbordgroep op de avonden van de workshops geen politieke houding aan mocht nemen en alleen maar mocht luisteren naar de wensen/belangen/behoefte van de deelnemers.

Burgers werden benaderd om aan deze workshops deel te nemen door publicaties in het regionale weekblad maar ook door brieven te sturen naar secretariaten van buurtverenigingen. De gemeente had als doel om zoveel mogelijk mensen uit te nodigen en een zo breed mogelijk publiek te bereiken. Tijdens de workshops werden telkens een aantal stellingen voorgelegd. Op basis van deze stellingen ging men het gesprek aan. Van deze workshops zijn notulen gemaakt en gepubliceerd op de gemeente website. De deelnemers van de workshops kregen de notulen ook thuisgestuurd via e-mail. Op deze manier probeerde gemeente Oirschot iedereen telkens op de hoogte te houden. Mensen hadden ook de mogelijkheid om te reageren op de stukken.

Gemeente Oirschot heeft de workshops bewust gescheiden plaats laten vinden om conflicten tussen boeren en burgers te vermijden. Een boer praat namelijk niet openhartig over zijn plannen en ideeën als de buurman er bij zit en andersom geldt precies hetzelfde volgens Theo.

Nadat de drie workshops plaats hebben gevonden heeft de gemeente Oirschot op 29 juni 2011 een debat georganiseerd over de toekomst van de intensieve veehouderij. Hiervoor was iedereen uit gemeente Oirschot uitgenodigd. Alle deelnemers van de workshops werden ook uitgenodigd om

hierbij aanwezig te zijn. Tijdens dit debat werden gingen een aantal panelleden, ondermeer van het ZLTO, SRE milieudienst, provincie Brabant, GGD, BMF, en regionale actiegroepen, met elkaar in debat. Daarbij mochten mensen uit het publiek ook reageren.

Na dit debat is na de zomervakantie van 2011 gestart met het politieke proces. In de eerste raadsvergadering na de zomer, op 1 september, is de eerste concept versie van de visie op de intensieve veehouderij in gemeente Oirschot gepresenteerd. Op 2 september kwam de Commissie van Doorn met haar advies. De concept visie van de gemeente Oirschot past goed in het verhaal van 'Van Doorn'. Tijdens het produceren van de visie was immers ook veel contact geweest met Ton Cornelissen. Ton is als provincieambtenaar nauw betrokken bij de Commissie van Doorn.

De visie van gemeente Oirschot heeft 5 pijlers. Een van deze peilers is bijvoorbeeld: het centraal stellen van mens en dier. Deze visie komt nagenoeg overeen met de ambities van 'Van Doorn'. Deze visie is na te lezen op de website van de gemeente Oirschot.

In november 2011 is de visie van de gemeente Oirschot op de intensieve veehouderij vastgesteld. Vervolgens moest deze visie vertaald worden naar het bestemmingsplan, oftewel de uitvoering. Hiervoor is de gemeente Oirschot bouwblokken op maat gaan maken. Dit betekent dat een boer de laatste jaren niet volledig gebruik heeft gemaakt van zijn bouwblok, het recht om te bouwen op dit bouwblok verliest. De rechter heeft namelijk bepaald dat een vergunt recht uit het verleden niet zomaar een vergunt recht is wat je mag houden. Als bijvoorbeeld een boer 10 jaar geleden een bouwblok heeft gekregen maar hier de laatste jaren niets mee heeft gedaan niet meer zomaar het recht heeft om dit bouwblok vol te bouwen. Dat wil niet zeggen dat boeren hun ruimte helemaal niet meer mogen gebruiken maar dat je in de toekomst eerst moet laten zien dat je op een duurzame manier gaat 'boeren' als hij of zij uit wil gaan breiden. 'Het is dus niet meer vanzelfsprekend dat boeren zomaar hun bouwblok vol mogen zetten' aldus Theo.

Theo verteld dat het bij een milieu vergunning gebruikelijk is om deze na 3 jaar in te trekken als er geen gebruik van wordt gemaakt. Bij bouwvergunningen gebeurt dit vaak al na 2 jaar. De gemeente Oirschot heeft nu gezegd dat als je als boer al jarenlang geen ontwikkeling meer hebt doorgemaakt dan gaat er nu een stuk je bouwblok af. Als de boer dan toch wil uitbreiden zal hij moeten laten zien dat hij of zij dit op een duurzame manier gaat doen. Ook bij bedrijven die kleiner zijn als 1,5 geldt deze regel. In feite is de gemeente Oirschot dus nog strenger dan andere gemeenten in Brabant.

Dit beleid is o.a. een vertaling van de workshops. 'Als het bouwblok er al ligt kan een gemeente bijna niet sturen. Door een deel van het bouwblok er nu af te halen wordt het voor een gemeente makkelijker om te sturen' aldus Theo. Hierdoor kan een gemeente bijvoorbeeld zeggen: als je dit en dit (duurzaam) doet dan werken wij mee om je bedrijf uit te breiden. Volgens Theo heb je hierdoor meer mogelijkheden om te sturen op het proces.

Theo verteld dat in het begin deze regels veel weerstand opleverde bij de agrarische sector. Echter zie je nu dat zij langzamerhand steeds meer mee willen bewegen. 'Daarbij is er ook veel ruis op de lijn. Voor veel mensen, ook voor boeren, is het veel complexe materie' aldus Theo.

Gemeente Oirschot heeft verschillende gebiedsindelingen gemaakt waarbij ook een aantal duurzame locaties zitten. Daar gebeuren deze maatregelen niet verteld Theo. Het verhaal van de LOGS hebben ze in deze een beetje losgelaten. Deze duurzame locaties zijn vastgesteld door integraal te kijken en dus met meerdere belangen rekening te houden.

Volgens Theo schrijft en praat de gemeente Oirschot heel wat af met alle partijen om de neuzen dezelfde kant op te krijgen. Dat gaat nu wel steeds beter volgens Theo. Volgens hem zien boeren inmiddels ook steeds meer in dat het een andere kant op moet. Theo hoort vaak: een vergunning om te produceren krijg je van de omgeving. Niet van de gemeente. Van de gemeente krijg je alleen een papertje waarop staat dat alles geregeld is.

De gemeente Oirschot adviseert boeren ook om gezamenlijk de omgeving op te zoeken. De gemeente is momenteel bezig om dergelijke adviezen mee te nemen in het beleid. 'Een van de onderdelen is om boeren bewust te maken om te communiceren met de omgeving' aldus Theo.

Bij dit gehele proces is ook altijd een communicatie adviseur betrokken geweest verteld Leo. 'We vonden duidelijke communicatie erg belangrijk dus daarom zijn er zowel interne als externe communicatie adviseurs betrokken geweest'.

In kerkdrop Middelbeers is de spanning tussen de boeren en de burgers hoog opgelopen. 'Er zijn gebieden waar de geurbelasting hoger is dan in Middelbeers, maar die mensen klagen niet' aldus Theo. Echter hebben de mensen in Middelbeers wel overlast en daar moeten we iets aan doen zegt Theo. Voor de mensen in Middelbeers is de grootste angst dat er een uitbreiding van de intensieve veehouderij komt. De gemeente Oirschot is daarom momenteel aan het onderzoeken wat de mogelijkheden/gevolgen zijn van een verplaatsing van een bedrijf in Middelbeers. Echter vertelt Leo dat de communicatie met de mensen in Middelbeers stroef verloopt. De mensen daar hebben jarenlang overlast gehad. De provincie heeft ervoor gezorgd dat bewoners en het ZLTO met elkaar om tafel zitten om met elkaar te praten. Inmiddels is de gemeente ook aangeschoven bij dit gesprek. Volgens Theo blijft het lastig als de mensen die het moeten doen, de boeren, niet mee om tafel gaan zitten. Theo meent dat dit nog wel komt. 'Dat is een vervolg stap'. Momenteel willen de boeren en burgers in Middelbeers niet met elkaar praten.

In gemeente Oirschot bevinden zich 156 intensieve veehouderijen. Volgens Theo was het voor Middelbeers al te laat. 'Daar was het kwaad al geschied'. Nu wil de gemeente op andere plaatsen waar het nog niet geëscaleerd is proberen om problemen aan de voorkant aan te pakken. 'Dat proces, wat moeilijk is, moet nu worden vormgegeven' aldus Theo.

Gemeente Oirschot zoekt samenwerking met andere gemeenten in Kempenland rondom deze problematiek. Zo is er vaker contact met gemeente Reusel – De Mierden. De bewoners in het centrum van Oirschot zijn minder betrokken bij de problematiek dan de mensen in het buitengebied. Desondanks hoort Theo wel eens verhalen dat ook de mensen uit het centrum zich zorgen maken over de ontwikkelingen in het buitengebied. Echter ziet Theo deze mensen zelden of nooit betrokken bij discussies etc.

Theo is van mening dat het ook de verantwoordelijkheid van de boer zelf is om de legitimatie om te produceren in de omgeving te behouden. 'Ook dat is een stukje maatschappelijk verantwoord ondernemen' aldus Theo. De gemeente Oirschot wil graag meedenken en adviseren hoe boeren dit het beste kunnen doen.

Vergunningen van agrariërs worden in het weekblad en op de website van de gemeente Oirschot geplaatst zodat mensen op de hoogte zijn van ontwikkelingen. Vroeger werden mensen in de omgeving altijd op de hoogte gesteld d.m.v. het versturen van een brief. Dit betekent dat alle burens een brief kregen waarin werd beschreven welke vergunningen aangevraagd waren. Dit gebeurde tegenwoordig niet. Mensen hebben tijdens de workshops aangegeven dat een gemis te vinden. Volgens Theo is deze regel ergens in 2005 afgeschaft.

Burgerparticipatie neemt bij de gemeente Oirschot twee vormen aan volgens Theo. De ene keer is dat alleen maar informeren en de andere keer is dat ook meedenken en mee beslissen. Dit ligt volgens Theo aan het desbetreffende beleidstuk waar het over gaat.

Bijlage 13. Uitwerking interview Angelique Heijnemans, projectleider ruimtelijke ontwikkeling buitengebied, gemeente Sint Anthonis, 8 mei 2012

Angelique Heijnemans is projectleider buitengebied bij gemeente Sint Anthonis. Hierbij is ze programma coördinator voor plattelandontwikkeling. Angelique is verantwoordelijk voor de paraplu van plattelandontwikkeling waar alles in het buitengebied onder valt.

Angelique verteld dat gemeente Sint Anthonis een kleine gemeente is waarbij het ontzettend druk is met vergunningverlening. 'Het is heel moeilijk om mensen vrij te krijgen om een stukje beleid of visie te ontwikkelen' aldus Angelique. Als het gaat om de Peelhorst dan is Angelique het aanspreekpunt binnen de gemeente. Als er in over een tijd specifieke zaken zijn die uitgevoerd moeten worden dan zet Angelique deze opdrachten weg bij andere ambtenaren die specifiek verstand hebben over een bepaald onderwerp, bijvoorbeeld geurbeleid.

Momenteel is gemeente Sint Anthonis bezig met een nieuw bestemmingsplan voor het buitengebied. Als voorbereiding daarop hebben ze een visiedocument geschreven. In dit visiedocument staat in grote lijnen beschreven hoe het buitengebied in Sint Anthonis zich de komende 20 jaar moet ontwikkelen. 'Dit document heeft veel discussie opgeleverd omdat er nogal wat "harde" uitspraken in staan' aldus Angelique. Bijvoorbeeld: geen verdere ontwikkeling in een bepaald gebied. De visie is opgesteld op basis van landschappelijke kwaliteiten verteld Angelique. De reconstructieplannen zijn hierbij min of meer losgelaten. Op perceel niveau is nog niets toegezegd verteld Angelique. Het visiedocument is de basis om de structuurvisie verder te ontwikkelen. 'Mensen zijn wel snel geneigd om meteen op perceel niveau te denken, dat maakt het vaak lastig'. Het is nu de bedoeling om de algemene visie te vertalen naar het bestemmingsplan.

Gemeente Sint Anthonis had een bestemmingsplan wat al vooruit liep op de destijds gemaakte reconstructieplannen. Sint Anthonis had al vrij krappe bouwblokken. Gemiddeld per jaar kwamen er dan ook 30 tot 40 verzoeken voor bouwblokvergroting of wijziging. 'Dit gaf al aan dat de meeste agrariërs al vrij krap zaten in hun bouwblok' aldus Angelique.

Gemeente Sint Anthonis gaat nu een bestemmingsplan maken wat consoliderend is met het visie document. Hierin gaan ze niet zo ver als bijvoorbeeld gemeente Oirschot doet. In gemeente Oirschot worden bestaande bouwblokken echt kleiner gemaakt wanneer deze lange tijd niet gebruikt zijn. In gemeente Sint Anthonis mogen agrariërs bestaande rechten behouden maar worden 'plusjes' niet zomaar meer gegeven legt Angelique uit. Vroeger was het namelijk zo dat als je een nieuw bestemmingsplan maakte, dat er op één bouwblok meteen 10 tot 15% bij kwam voor ontwikkelruimte. Dat gebeurt niet meer. Op het moment dat een boer wil ontwikkelen dan komt een agrariër naar de gemeente en wordt er een samen een "bestemmingsplan" op bedrijfsniveau gemaakt.. 'Zo kun je ook afspraken maken over landschappelijke inpassing, het kostenverhaal, etc.' aldus Angelique.

In gemeente Sint Anthonis is veel intensieve veehouderij. 'In het buitengebied liggen ongeveer 400 tot 500 agrarische bedrijven, het merendeel hiervan is intensieve veehouderij' aldus Angelique. Angelique vertelt dat er in gemeente Sint Anthonis nog weinig negatieve geluiden over de intensieve veehouderij te horen zijn ten opzichte van de andere kant van de Midden-Peelweg (bijvoorbeeld gemeente Deurne). Volgens Angelique heeft dit te maken met het feit dat gemeente Sint Anthonis de laatste jaren een goed geurbeleid ontwikkeld heeft en dat de gemeente zich hier heel strikt aan houdt. 'Dit geurbeleid beschermt de burger'. Angelique legt uit wat deze geurwet precies inhoudt: 'Er is een bepaalde geurwet in Nederland, op basis van die wet kun je als gemeente beleid toepassen en marges hanteren. Als je het dorp extra wil beschermen tegen geuroverlast heeft dit gevolgen voor de ontwikkelingsmogelijkheden van de boeren rondom het dorp. In gemeente Sint Anthonis is dit goed doorberekend waardoor de dorpen heel goed beschermd zijn'. Angelique verteld dat de geuroverlast in gemeente Sint Anthonis cumulatief berekend wordt. Wat betekent dat ook rekening wordt gehouden met het totaal aantal bedrijven en dat er niet alleen op individueel niveau naar bedrijven wordt gekeken als het gaat om ammoniak uitstoot/geur overlast. De Brabantse Milieu Federatie is erg blij met deze aanpak. Angelique is van mening dat dezer aanpak goed werkt maar dat deze wel periodiek geëvalueerd moet worden.

Het invoeren van de reconstructieplannen heeft gemeente Sint Anthonis ook anders aangepakt dan andere gemeenten. Toen deze werden ingevoerd heeft gemeente Sint Anthonis de duurzaamheids toets toegepast waardoor de gemeente streng lette op het feit of bedrijven zich duurzaam ontwikkelde. 'Daar is de gemeente altijd heel helder in geweest, en hierover is men ook altijd in gesprek gegaan met agrariërs'. Adviseurs van de agrariërs zeiden vaak tegen de gemeente dat het bij andere makkelijker gaat om vergunningen te verkrijgen.

Angelique geeft een voorbeeld: 'er was een agrariër die zijn bouwblok vol wilde bouwen. Deze man werd op het gemeentehuis uitgenodigd om in gesprek te gaan met de gemeente. Ook de wethouder schoof aan bij dit gesprek. Er werden vragen gesteld zoals: Is dit nu eigenlijk wel wat we willen in de toekomst? Hoe ga je om met duurzaamheid? Wil je daar stappen in zetten? Etc. We hebben meegemaakt dat de agrariër hiermee aan de slag is gegaan en vervolgens met een heel nieuw, duurzaam, stalconcept komt'. Angelique is zich bewust dat dit natuurlijk niet voor iedere agrariër geldt omdat er verschillende typen ondernemers zijn. Desondanks probeert de gemeente Sint Anthonis toch altijd mee te denken met ontwikkelingen die er spelen.

Vorig jaar heeft gemeente Sint Anthonis nieuw beleid ontwikkeld voor de melkveehouderij. Toen is gezegd dat de melkveehouderij grote bouwblokken mag hebben van 1,5 ha mits hierop duurzame stallen en activiteiten plaatsvinden. 'Dit beleid was best wel spannend' aldus Angelique. De melkveehouderij kon doorgroeien mits ze bepaalde stappen in duurzaamheid maakten. 'Hierbij golden wel strikte voorwaarden'. Bijvoorbeeld: de ondernemer moet 80% van zijn voer uit de omgeving halen.

Binnen de varkenshouderij zit gemeente Sint Anthonis heel strikt aan de Verordening Ruimte. 'Men zit nu vast aan de 1,5 ha'. Angelique is van mening dat deze discussie nu ook binnen de varkenshouderij op gang moet komen. De provincie is hier ook mee bezig. 'Als een agrariër toch stappen zet naar de toekomst die niet helemaal passen in regelgeving, hoe kunnen we dan toch meewerken?' Dat is volgens Angelique de vraag die de overheid moet beantwoorden. 'Je moet laten zien dat je bereidt bent om stappen te zetten'.

Angelique is van mening dat het belangrijk is om goed in overleg te gaan met de ondernemer/varkenshouder. Op een gegeven moment zat gemeente Sint Anthonis met een ondernemer aan tafel en vroeg de gemeente: Wat doe je eigenlijk aan duurzaamheid? Het ging toen al snel over antibioticagebruik. Het bleek dat deze ondernemer al jaren bezig was om te kijken hoe hij het antibiotica gebruik terug kan brengen en hier een heel eigen systeem voor had opgezet. 'Alleen weet niemand dit, en dat is een gemiste kans'. Angelique vertelt dat het erg leuk is om met elkaar in gesprek te gaan en dergelijke geluiden te horen.

Momenteel is gemeente Sint Anthonis met de plaatselijke ZLTO in gesprek hoe deze positieve geluiden beter naar buiten gebracht kunnen worden. Daarnaast heeft gemeente Sint Anthonis communicatiebureau 'Imagro' ingeschakeld om een strategisch communicatieplan te schrijven voor plattelandontwikkeling. 'We doen eigenlijk heel veel alleen hoe brengen we dit goed naar buiten? Hoe communiceren we dat? Hoe krijgen we andere partijen enthousiast?' Deze vraag is dus zowel bij Imagro als bij de plaatselijke ZLTO neergelegd. 'Wij al gemeente horen heel veel goed dingen maar die moeten zij veel meer naar buiten uitdragen'. Volgens Angelique lijkt het nu of agrarische bedrijven niets aan duurzaamheid doen terwijl er best wel wat bedrijven zijn die richting de commissie van Doorn gedachten bezig zijn met hun bedrijvigheid.

Gemeente Sint Anthonis adviseert agrariërs ook om met de omgeving in gesprek te gaan om het moment dat zij hun bedrijf willen uitbreiden. Het is niet zo er alleen maar gekeken wordt of aanvragen binnen de regelgeving passen, de boeren worden ook geadviseerd hoe om te gaan met omgeving en te denken aan duurzaamheidsaspecten.

Een voorbeeld: In Sint Anthonis woont een melkveehouder die naar 900 koeien op zijn bedrijf wil groeien. Hij kwam bij de gemeente met een plan. De gemeente was niet echt blij met dit plan en heeft toen gezegd: Kijk nog eens goed naar je bedrijfsvoering en de landschappelijke inpassing. Hiervoor heeft de gemeente een architect uit Amsterdam uitgenodigd die al meerdere innovatieve stallen ontworpen heeft. Samen met een paar andere agrariërs uit de gemeente en hun adviseurs en de gemeente zelf is toen een middag gebrainstormd over hoe stallen mooi in het landschap ingepast

kunnen worden. Dit heeft tot gevolg gehad dat de desbetreffende koeienboer met de architect in zee is gegaan. Gemeente Sint Anthonis heeft in deze meegedacht en partijen bij elkaar gebracht. 'Dit heeft een positief effect gehad'.

Daarnaast heeft de gemeente tegen de ondernemer gezegd: 'Je bent al heel ver met je innovatieve stalconcepten, dat is ook prima maar denk er wel aan dat je in een omgeving zit waar ook anderen agrariërs zitten en mensen wonen. Denk ook aan deze mensen'. Vervolgens heeft hij een middag en een avond georganiseerd waarin hij zijn plannen toegelicht heeft. De middag was voor stakeholders zoals de gemeente, provincie, Brabantse milieu federatie, etc. De avond was voor burens, andere burgers en collega boeren. Angelique verteld dat deze boer het verhaal heel leuk vertelde. Vanuit de mondiale voedselketen naar zijn bedrijf in Sint Anthonis. Daarnaast vond het op het bedrijf zelf plaats waar iedereen een kijkje mocht nemen op het bedrijf. 'Het was bomvol'. Angelique is van mening dat er dan altijd nog wel bezwaren kunnen komen maar ze is van mening dat je dan in ieder geval wel je omgeving hebt meegenomen. 'In dit geval is het zelfs zo geweest dat de agrariër zijn plannen nog wat heeft aangepast naar aanleiding van opmerkingen uit de zaal' aldus Angelique.

Gemeente Sint Anthonis probeert met ondernemers mee te denken als zij plannen hebben die verder gaan dan gemiddeld. 'Bij plannen die binnen het bestemmingsplan en bouwblok vallen kun je weinig doen'. Volgens Angelique valt de weerstand binnen de gemeente Sint Anthonis op vergunningverlening binnen huidige bouwblokken en bestemmingsplannen mee.

Gemeente Sint Anthonis heeft één iemand in dienst die dergelijke verzoeken/ vergunningen behandelt. Zodat er naar buiten toe een gezicht is die dit regelt. 'Dit is ook iemand die meedenkt en niet alleen bezig is met afvinken van een checklist'. Op het moment dat iets niet kan binnen huidige regelgeving bespreekt deze persoon dit eerst met de wethouder of raadsleden. 'Als gemeente moet men eerst zelf de afweging maken' aldus Angelique. De houding van de ambtenaar die vergunningverlening doet en alle zaken daarom heen regels is heel erg belangrijk volgens Angelique. 'Duidelijkheid is heel belangrijk, je kunt beter duidelijk nee zeggen dan er tien keer om heen draaien'.

Het visie document over het buitengebied in de gemeente Sint Anthonis is ambtelijk opgesteld. Hierbij zijn dus verschillende beleidsambtenaren betrokken geweest. Hiervoor zijn in eerste instantie twee sessies gehouden. De eerste was met ambtenaren. Men heeft zich zelf afgevraagd: Hoe beleven we het buitengebied? Wat zijn de kenmerken van het gebied? Wat voor ontwikkelingen zien we op ons afkomen? Wat ervaren we? Etc. Dit is vervolgens uitgewerkt in een kaart.

Zo'n zelfde sessie is gehouden met een klankbordgroep. Deze klankbordgroep bestond uit personen uit het ZLTO, Agrarische natuurvereniging AVN, Brabantse Milieu Federatie BMF, dorpsraden, etc. Ook met deze groep is gekeken naar het gebied met dezelfde vragen als bij de eerste sessie. De gebiedsindeling was van beide groepen nagenoeg hetzelfde verteld Angelique. De uitkomst van deze sessie is vervolgens gecommuniceerd naar de deelnemers om het resultaat van de sessies te laten zien. Iedereen had hier de kans om te reageren op de uitkomsten van de sessies.

Vervolgens is er op twee avonden samen met de gemeenteraad naar het buitengebied gekeken en zijn dezelfde vragen gesteld. Op basis van de eerste twee sessies en de bijeenkomsten met de gemeenteraad is de eerste concept visie voor plattelandsontwikkeling geschreven.

Toen deze eerste concept versie op papier stond is besloten deze te gaan communiceren. Deze is rondgestuurd naar de deelnemers van de sessies en stond ook op de gemeentelijke website. Toen heeft de gemeente een gemeentegesprek georganiseerd. Tijdens dit gemeentegesprek was iedereen uit Sint Anthonis uitgenodigd om te reageren op het concept visiestuk. Het was de bedoeling dat de gemeenteraad te horen kreeg wat de mensen van het stuk vonden. 'In eerste instantie verwachtte we 50 mensen maar dit werden er 150'. Het was dus erg druk op dit gemeentegesprek. 'Vooral de agrarische sector was veel vertegenwoordigd. Tijdens deze avond is allereerst gepresenteerd hoe men tot het visiedocument gekomen is en wat er precies in staat. Toen dit gebeurd was en de vragen waren gesteld werden mensen uitgenodigd om aan tafels aan te schuiven en specifieke onderwerpen uit het visie stuk te bespreken. Aan iedere tafel was een ander onderwerp. Bij ieder tafel schoven ook raadsleden aan zodat zij goed konden horen wat de mensen er van vonden om dit vervolgens terug te koppelen naar de overige raadsleden.

De gemeente koos speciaal voor deze opzet zodat niet telkens dezelfde mensen aan het woord waren. Door het gesprek op meerdere tafels te voeren kwamen ook mensen die normaal gesproken minder te melden hadden aan het woord.

De gemeenteraad ging dit gesprek open in. Het visiestuk stond nog niet vast en er was nog niets besloten. Mensen mochten reageren. Voor het gemeentegesprek plaats vond was al afgesproken om na het gemeentegesprek, aanvankelijk wat er uit kwam, om een raadsvergadering in te plannen en dit te bespreken.

'Na aanleiding van het gemeentegesprek is in eerste instantie niet meer echt iets veranderd' aldus Angelique. De gemeente wilde in eerste instantie niets aanpassen omdat mensen vaak op perceel niveau keken en daarop reageerden zonder te kijken naar de grote lijnen. Toch heeft de gemeenteraad besloten om het visiestuk eerst nog intern te bespreken. Dit is inmiddels 3 maanden geleden. Er is toen een kleine nuance in het visiestuk aangebracht. 'Zo was er in één gebied rondom de dorpen waar in eerste instantie geen mogelijkheden voor agrariërs waren. In de vergadering kwam naar voren dat men dat te strikt vond. Daarom is toen in het visiestuk een aanpassing gemaakt dat agrariërs op duurzame locaties toch mogen door ontwikkelen. Dit was tevens iets wat tijdens het gemeentegesprek naar voren was gekomen.

Door burgers werd niet echt gereageerd op het visiestuk van de gemeente. Er zijn er enkele die het fijn vinden dat de gemeente haar ambities uitspreekt maar volgens Angelique zijn er maar weinig mensen die op dat niveau meekijken. De meeste kijken toch naar het eigen perceel en dus op een ander niveau. Voor veel mensen is het ook moeilijk om de grote lijnen te begrijpen. Het merendeel van de aanwezige op het gemeentegesprek waren dan ook agrariërs.

In gemeente Sint Anthonis zijn geen actiegroepen actief. Gemeente Sint Anthonis is een echt agrarische gemeente. Er zijn een aantal grote bedrijven met meerdere locaties. Vaak bevinden deze bedrijven zich al op goede plekken verteld Angelique.

Ook de wethouder van gemeente Sint Anthonis doet heel actief mee aldus Angelique. 'Hij zit vaak aan tafel en zegt gericht tegen de boer: wij steken hier in de regio onze nek uit, maar dat verwachten wij van jou ook'. De wethouder is heel kritisch naar de boeren en probeert altijd mee te denken in oplossingen. De wethouder heeft ook gesproken met Daan van Doorn en is dus ook goed op de hoogte wat er speelt.

Gemeente Sint Anthonis is laatst met al haar varkensboeren in Sterksel geweest. In Sterksel ligt het innovatiecentrum voor de varkenshouderij. Dit heeft de gemeente geregeld om met elkaar in gesprek te gaan. 'In gesprek gaan is heel belangrijk' aldus Angelique. Het is vervolgens jammer dat gemeente Sint Anthonis niet in staat is om de stap erna te doen, namelijk het vertellen dat ze dergelijke dingen doen. Bijvoorbeeld het schrijven van een persbericht in het lokale blad over dergelijke uitstapjes. Daar is momenteel niet de mankracht voor binnen de gemeente. 'Dat is jammer. Er gebeuren goede dingen maar ze worden vaak niet verteld'.

Dit heeft te maken met het feit dat de communicatie medewerkers het al erg druk hebben met andere zaken die gedaan moeten worden waardoor ze geen tijd hebben voor dat stukje extra volgens Angelique. Dat stukje erachteraan wordt door de gemeente ervaren als een gemis. 'Vandaar is Imagro ook gevraagd om onderbouwing te verkrijgen om daar als gemeente meer tijd en energie in te steken'.

Communicatiemedewerkers van gemeente Sint Anthonis worden niet bij het vergunningen traject betrokken en zijn ook niet betrokken geweest bij het proces omtrent het opstellen van het visiedocument. Angelique zou dit ook graag anders zien maar hier is momenteel niet de capaciteit voor.

Ongeveer 2,5 jaar geleden is Angelique aangesteld voor deze functie. Dat was in tijden van de reconstructie. Angelique heeft toen een doelenboom gemaakt waarin de volgende vragen beantwoord werden: Wat is de reconstructie? Wat zijn de thema's? Wat zijn de doelen voor het reconstructieplan? En wat doen we eigenlijk al op dat gebied? Gemeente Sint Anthonis heeft toen bureau WING ingeschakeld. Dit is een bureau uit Wageningen wat overheden begeleiding biedt in de

interactie tussen burgers en overheid. Zij wilden de reconstructie vanuit een andere manier aanpakken. Zij zeiden dat de reconstructie zo'n negatieve lading had. 'De reconstructie is namelijk veel meer dan alleen LOG's'. Angelique verteld dat deze boodschap toen naar buiten gebracht moest worden. Daarom heeft de gemeente twee reclame bureaus uit Sint Anthonis ingeschakeld om hen hierbij te helpen. Toen is het logo/slogan 'Moi Buute' (vertaling: Mooi Buiten) verzonnen en is er een meerjarenprogramma voor het buitengebied geschreven met de titel 'Moi Buute'. Vervolgens is de gemeente Sint Anthonis onder dit logo en slogan alles rondom de reconstructieplannen gaan communiceren.

De afdeling communicatie van de gemeente had te weinig tijd om hier in mee te denken of te ondersteunen. Op een gegeven moment dacht Angelike 'dit moet meer body krijgen, en duidelijk worden'. Daarom is nu Imagro ingeschakeld om te kijken welke richting ze nu op moeten gaan, om onderbouwing te vinden om meer capaciteit/budget voor communicatie vrij te maken en om te onderzoeken of de huidige slogan en logo moeten blijven.

Angelique vertelt dat er binnen gemeenten veel wordt bezuinigd. Daarom wordt van beleidsmedewerkers nog meer verwacht waardoor er nog minder budget komt voor communicatie. Bij iets grote gemeenten is dit nog wel anders. Daar schuift een communicatiemedewerker gewoon aan bij projecten maar bij Sint Anthonis is dit anders. 'Sint Anthonis is een kleine gemeente waarbij budget toch beperkt blijft'. 'Het is moeilijk om daar tijd en energie voor vrij te krijgen. Momenteel hangt het af van de mensen die er op zitten. Bijvoorbeeld een enthousiaste wethouder, meedenkende ambtenaren, etc.

Bij gemeente Sint Anthonis gaan veel dingen vrij impulsief. Bijvoorbeeld zo'n bezoekje aan sterksel, of het uitnodigen van de stallen architect zijn impulsieve acties.

Gemeente sint anthonis is al heel ver als het gaat om zelfsturing. In twee kerkdorpen hebben ze momenteel projecten lopen van zelfsturing. 'Het zijn niet alleen dorpsraden die hierin een rol spelen, ook ondernemers en individuele burgers'. Het zijn burgers/ondernemers/raden die zelf met voorstellen/plannen op het gebied van wonen, recreatie, etc komen. Er is bijvoorbeeld een dorp die zelf het groenonderhoud wil gaan regelen. Angelique juicht dergelijke ontwikkelingen toe maar zegt dat hier ook gevaren aan zitten wanneer mensen met eigen belangen komen. Het is aan de gemeente om hier randvoorwaarden aan te stellen.

Burgerparticipatie is volgens Angelique mensen in een vroeg stadium betrekken. Echter zitten hier volgens haar twee kanten aan. 'Als je mensen te vroeg betreft dan krijg je te horen: jullie hebben nog niets waar wij op kunnen reageren. Als je mensen te laat betreft zeggen ze: jullie hebben de plannen al klaar. Dat maakt het volgens Angelique lastig. Dit is per project anders. Angelique geeft aan dat ze het belangrijk vindt om bijeenkomsten te organiseren waarbij mensen op een leuke, interactieve manier met de materie aan de slag kunnen. 'Dat is een belangrijk basiselement voor burgerparticipatie' aldus Angelique.

Gemeente Sint Anthonis is nu bedrijven aan het benaderen om de duurzaamheids scan van de Hoger Agrarische School te doen. Zodat bedrijven samen met de omgeving gaan testen hoe duurzaam hun bedrijf is.